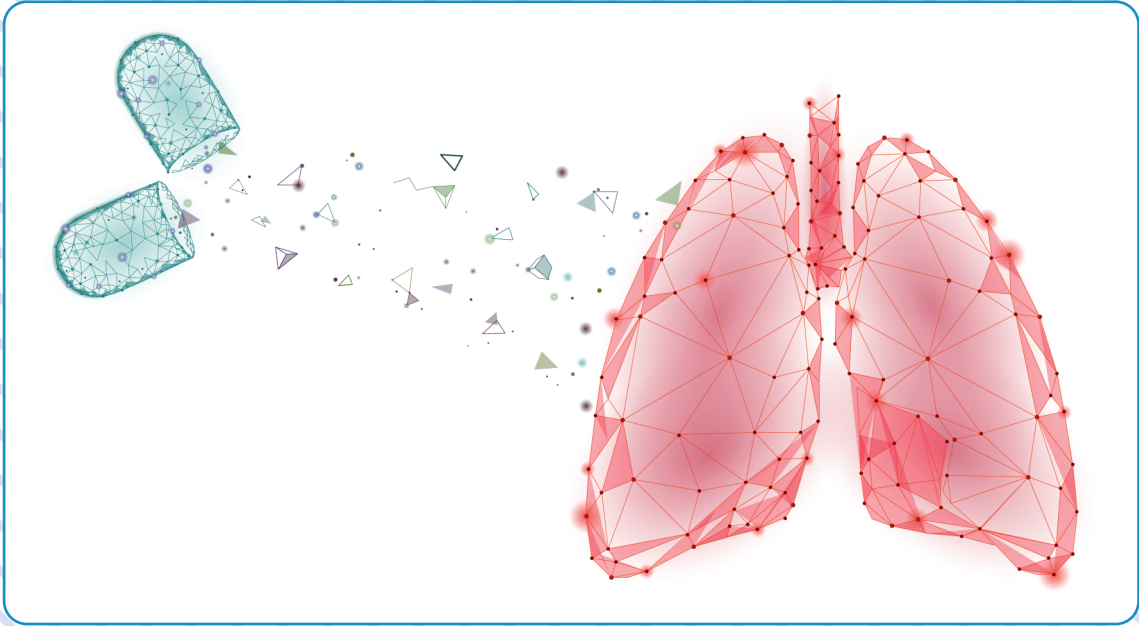

T.C. SAĞLIK BAKANLIĞI
HALK SAĞLIĞI
GENEL MÜDÜRLÜĞÜ

TÜRKİYE'DE VEREM SAVAŞI 2021 RAPORU

T.C. SAĞLIK BAKANLIĞI
HALK SAĞLIĞI
GENEL MÜDÜRLÜĞÜ

TÜRKİYE'DE VEREM SAVAŞI

2021 RAPORU

Bu raporda 2020 ve 2021 yılı tüberküloz kontrol faaliyetleri, 2019 ve 2020 yılı tüberküloz hasta verileri ve 2018 ve 2019 yılı tüberküloz hastalarının tedavi sonuçları sunulmuştur.

Ankara - 2023

ISBN: 978-975-590-895-3

Sağlık Bakanlığı Yayın No: 1274

Baskı: Artı6 Medya Tan. Org. Prod. Mat. Rek. Yap. Yay. Dan. San. ve Tic. Ltd. Őti.

Maltepe Mah. Özveren Caddesi No:13/A Demirtepe Çankaya/ANKARA

Tel: 0312 229 37 41 - 42

Ankara-2023

Bu yayın T.C. Sağlık Bakanlığı Halk Sağlığı Genel Müdürlüğü Tüberküloz Dairesi Başkanlığı tarafından hazırlanmıő ve bastırılmıőtır.

Her türlü yayın hakkı, Halk Sağlığı Genel Müdürlüğü'ne aittir. Kaynak gösterilmeden kısmen dahi olsa alıntı yapılamaz, çoğaltılamaz ve yayımlanamaz.

Alıntı yapıldığında "Türkiye'de Verem Savaşı 2021 Raporu, T.C. Sağlık Bakanlığı Halk Sağlığı Genel Müdürlüğü, Yayın No, Ankara ve Yayın Tarihi" belirtilir.

Ücretsizdir. Parayla satılamaz.

HALK SAğLIğI GENEL MÜDÜRLÜğÜ YAYIN KOMİSYONU

Doç. Dr. Hasan IRMAK

Komisyon Başkanı

Doç. Dr. Mehmet Erdem ALAGÜNEY

HSGM Genel Müdür Yardımcısı

Dr. Kanuni KEKLİK

HSGM Kronik Hastalıklar ve Yaőlı Sağlığı Dairesi
Başkanlığı

Uzm. Dr. Fehminaz TEMEL

HSGM Bulaşıcı Hastalıklar ve Erken Uyarı Dairesi
Başkanlığı

EDİTÖRLER

Doç. Dr. Tolga TOLUNAY

Bakan Yardımcısı

Prof. Dr. Sedat KAYGUSUZ

Halk Sağlığı Genel Müdürü

YAYINA HAZIRLAYANLAR

Dr. Edibe Nurzen NAMLI BOZKURT

HSGM Tüberküloz Dairesi Başkanı

Uzm. Dr. Mine YENİCE

İstanbul Silivri İlçe Sağlık Müdürlüğü

Dr. Hüseyin ŞAHLAR

HSGM Tüberküloz Dairesi Başkanlığı Doğrudan
Gözetimli Tedavi ve Sosyal Yardımlar Birimi Sorumlusu

S. Murat MUTLU

HSGM Tüberküloz Dairesi Başkanlığı Saha Hizmetleri ve
İkmal Birimi Sorumlusu

Funda BAYKAL

HSGM Tüberküloz Dairesi Başkanlığı Tüberküloz
Önleme, Kontrol ve Epidemiyoloji Birimi

Şükran GÖNÜLLER

HSGM Tüberküloz Dairesi Başkanlığı Tüberküloz
Önleme, Kontrol ve Epidemiyoloji Birimi

Uzm. Dr. Selda ŞAHAN

HSGM Zoonotik ve Vektörel Hastalıklar Dairesi

YAYIN KOORDİNATÖRÜ

Doç. Dr. Mehmet Enes GÖKLER

HSGM Genel Müdür Yardımcısı

TEŞEKKÜR

Bu verilerin oluşması, toplanması ve raporlandırılması aşamalarında emeği bulunan Verem Savaşı Dispanseri çalışanlarına, Tüberküloz İl Koordinatörlerine, Hastane ve İl Sağlık Müdürlüğü, Tüberküloz Dairesi Başkanlığı, Ulusal Tüberküloz Referans Laboratuvarı, Halk Sağlığı Laboratuvarları ve diğer laboratuvar çalışanlarına ve emeği geçen herkese teşekkür ederiz.

ÖN SÖZ

Tüberküloz, halk arasında bilinen adıyla verem, halen dünyada önemli halk sağlığı sorunlarının arasında yerini korumaktadır ve dünya çapında ilk onüç ölüm nedeninden biridir. Dünya Sağlık Örgütü tüberkülozun küresel kontrolü amacıyla 2014 yılından bu yana “Tüberkülozu Sonlandırma Stratejisi”ni yürütmektedir. Ayrıca üye ülkeler Birleşmiş Milletler Sürdürülebilir Kalkınma Hedefleri’ni benimseyerek tüberkülozu sona erdirmeyi taahhüt etmişlerdir. Bakanlığımız Ulusal Tüberküloz Kontrol Programını uzun yıllardır başarıyla yürütmüştür ve küresel hedefler doğrultusunda güncelleyerek kararlılıkla uygulamaya devam etmektedir.

Tüberküloz kontrol hizmetleri, Bakanlığımızın “Sağlıklı hayat tarzının benimsendiği, herkesin sağlık hakkına kolaylıkla ve yüksek hizmet kalitesiyle eriştiği bir Türkiye” vizyonu ve “İnsan merkezli yaklaşımla birey ve toplumun sağlık hakkını ve sağlığını en üst düzeyde korumak, sağlık sorunlarına zamanında, uygun ve etkili çözümleri yüksek hizmet kalitesiyle sunmak” misyonu çerçevesinde yürütülmekte olup son hedefimiz “Veremsiz Bir Türkiye”dir. Bu hedefe ulaşmak için Bakanlık teşkilatımızın, tüm sağlık çalışanlarımızın ve gönüllü kuruluşlarımızın iş birliği ve katkıları ile kontrol çalışmaları yürütülmektedir.

İllerimizde başta verem savaşı dispanserleri olmak üzere birinci, ikinci ve üçüncü basamak, kamu-özel bütün sağlık kurum ve kuruluşlarını, ilgili diğer resmî kurumları ve bireysel olarak tüberküloz hastalarını ziyaret ederek sahada izleme-değerlendirme ve eğitim hizmetleri yürüten saha timleri 2016 yılından bu yana faaliyet göstermektedir. Bu timler kontrol faaliyetlerine desteklerini esirgemeyen, tüberküloz konusunda uzman akademisyen, hekim ve diğer sağlık çalışanlarından oluşturulmuştur.

Tüberküloz hastalarının tedavilerinin uzun sürmesi ve tedavi süresince işgücü kaybına uğramaları gibi sebeplerle hastalar ve aileleri maddi yardıma ve psiko-sosyal desteğe ihtiyaç duymaktadırlar. Bakanlığımız ile Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı arasında imzalanan protokolle ekonomik ve sosyal güçlükler yaşayan hastalara 2018 yılından bu yana düzenli nakdi yardım verilmeye başlanmıştır. Bu desteği sağlayacak olan bu programla hastaların tedavi ve takiplerinin düzenli olarak yürütülmesi ve tedaviye uyumun artırılması hedeflenmiştir.

Türkiye’de Verem Savaşı 2021 Raporunda, ülke genelindeki tüberküloz hastaları ile ilgili istatistikler, altyapı ve yürütülen faaliyetler ortaya konulmuştur. Bu rapor, Bakanlığımızın tüberküloz kontrol hizmetleri ile ilgili politikalarına yön verecek, stratejik kararlarımıza ve önümüzdeki yıllar için yapılacak planlamalarımıza yol gösterecektir.

Türkiye’de Verem Savaşı 2021 Raporunun hazırlanmasında ve tüberkülozla mücadelede emeği geçen herkesi gönülden kutlar, başarılı çalışmalarının devamını dilerim.

Dr. Fahrettin KOCA
Sağlık Bakanı

İÇİNDEKİLER

TABLOLAR DİZİNİ	ii
ŞEKİLLER DİZİNİ	vii
KISALTMALAR	ix
TANIMLAR	x
1- ÖZET	3
SUMMARY	10
2- GİRİŞ VE AMAÇ	19
3- DÜNYA SAĞLIK ÖRGÜTÜ KÜRESEL TÜBERKÜLOZ 2020 ve 2021 RAPORLARINDA TÜRKİYE	23
4- 2020 ve 2021 YILI FAALİYETLERİ	33
4.1. Altyapı	35
4.2. Toplantılar, Eğitim ve Yayın Faaliyetleri	38
4.3. İkmal	41
4.4. Dispanserlerde Tanı Çalışmaları	42
4.5. Temaslı Muayenesi ve Koruma Tedavisi Uygulaması	43
4.6. Doğrudan Gözetimli Tedavi Uygulaması	49
4.7. Mobil Tarama Çalışmaları	50
4.8. Şartlı ve Düzenli Nakdi Sosyal Yardım	54
5- TÜRKİYE GENELİ TÜBERKÜLOZ VERİLERİ	59
5.1. Hastalık Yüğü	61
5.2. Hastalığın Tutulum Yeri	72
5.3. Tetkikler (Yayma Mikroskopisi, Kültür, İlaç Duyarlılık Testi) ve Direnç Durumu	86
6- İLLERE GÖRE TÜBERKÜLOZ VERİLERİ	104
7- TEDAVİ SONUÇLARI	138
8- EKLER	164
Ek 1. Verilerin Toplanması ve Analizi	164
Ek 2. Raporlama Takvimleri	165
9- KAYNAKLAR	170

TABLolar DİZİNİ

Tablo 1. DSÖ Bölgelerine Göre Tahmini TB İnsidans ve Mortalite Hızları, 2019-2020	26
Tablo 2. DSÖ Bölgelerine Göre Tedavi Başarısı Oranları, 2018-2019.....	30
Tablo 3. TSM VSD Birimlerinin Listesi, 2020-2021.....	36
Tablo 4. VSD Birimlerinde Yapılan Tanı Çalışmaları, 2005-2021	42
Tablo 5. VSD Kayıtlarına Göre TB Olgu Sayısı, Temaslı Muayenesi ve Koruma Tedavisine Alınanlar, 2005-2020	44
Tablo 6. İllere Göre Toplam Olgu, Muayene, Temaslı Muayenesi ve Koruma Tedavisine Alınanların Dağılımı, 2019	45
Tablo 7. İllere Göre Toplam Olgu, Muayene, Temaslı Muayenesi ve Koruma Tedavisine Alınanların Dağılımı, 2020	47
Tablo 8. DGT Başlanan Hasta Yüzdeleri, 2010-2021.....	49
Tablo 9. Hastaların Tedavi Sonundaki DGT (<i>Kısmi ve Tam DGT</i>) Yüzdeleri, 2010-2019.....	49
Tablo 10. Mobil Tarama Ekipleri Tarafından Yapılan Taramaların Kurumlara Göre Dağılımı, 2020.....	51
Tablo 11. Mobil Tarama Ekipleri Tarafından Yapılan Taramaların Kurumlara Göre Dağılımı, 2021	52
Tablo 12. Kurumlara Göre Yapılan Taramalar ve Sonuçları, 2020.....	53
Tablo 13. Kurumlara Göre Yapılan Taramalar ve Sonuçları, 2021	53
Tablo 14. Aylara Göre Nakdi Sosyal Yardım Alan TB Hasta Sayısı, 2020-2021	55
Tablo 15. Yıllara Göre TB Yeni, Nüks Olgu Sayıları ve İnsidans Hızları, 2005-2020.....	61
Tablo 16. Yeni, Önceden Tedavi Görmüş ve Toplam TB Olgu Sayıları, Olgu Hızları ve Olgu Hızlarındaki Yıllık Değişim, 2005-2020.....	62
Tablo 17. Toplam TB Olgularının Yaş Gruplarına Göre Sayı, Yüzde ve Toplam Olgu Hızları, 2005-2020	64
Tablo 18. Yeni TB Olgularının Yaş Gruplarına Göre Sayı, Yüzde ve Yeni Olgu Hızları, 2005-2020	65
Tablo 19. Yaş Gruplarına Göre Toplam TB Olgu Hızındaki Değişim, 2005-2019, 2020.....	66
Tablo 20. Yaş Gruplarına Göre Yeni TB Olgu Hızındaki Değişim, 2005-2019, 2020.....	67
Tablo 21. Yaş Gruplarına ve Cinsiyete Göre Toplam TB Olgularının Dağılımı, 2019.....	69
Tablo 22. Yaş Gruplarına ve Cinsiyete Göre Toplam TB Olgularının Dağılımı, 2020.....	70
Tablo 23. Yaş Grubu ve Cinsiyete Göre Toplam TB Olgu Hızları (Yüz binde), 2019	71
Tablo 24. Yaş Grubu ve Cinsiyete Göre Toplam TB Olgu Hızları (Yüz binde), 2020	72
Tablo 25. Toplam TB Olgularında Cinsiyete Göre Hastalığın Tutulum Yeri, 2019.....	73
Tablo 26. Toplam TB Olgularında Cinsiyete Göre Hastalığın Tutulum Yeri, 2020.....	74
Tablo 27. Toplam TB Olgularında Yaş Gruplarına Göre Hastalığın Tutulum Yeri, 2019.....	75
Tablo 28. Toplam TB Olgularında Yaş Gruplarına Göre Hastalığın Tutulum Yeri, 2020.....	76
Tablo 29. Olgu Tanımına Göre Hastalığın Tutulum Yeri, 2019	77
Tablo 30. Olgu Tanımına Göre Hastalığın Tutulum Yeri, 2020	77
Tablo 31. Yıllara Göre Akciğer ve Akciğer Dışı Yeni TB Olgularının Dağılımı, 2005-2020.....	78
Tablo 32. Yıllara Göre Akciğer ve Akciğer Dışı Önceden Tedavi Görmüş Olguların Dağılımı, 2005-2020	79

TABLolar DİZİNİ

Tablo 33. Yıllara Göre Akciğer ve Akciğer Dışı Toplam Olguların Dağılımı, 2005-2020.....	79
Tablo 34. Akciğer Dışı Tüberküloz Olgularında Tutulan Organların Dağılımı, 2019.....	80
Tablo 35. Akciğer Dışı Tüberküloz Olgularında Tutulan Organların Dağılımı, 2020.....	80
Tablo 36. Akciğer Dışı (AD ve AC+AD) TB Olgularında Cinsiyete Göre Tutulan Organların Dağılımı, 2019... 81	
Tablo 37. Akciğer Dışı (AD ve AC+AD) TB Olgularında Cinsiyete Göre Tutulan Organların Dağılımı, 2020... 82	
Tablo 38. Çocuk Hastalarda Yıllara Göre TB Menenjit Olgularının Dağılımı, 2005-2020.....	83
Tablo 39. Akciğer Dışı TB Olgularında Tutulan Organların Yaş Gruplarına Göre Dağılımı, 2019.....	84
Tablo 40. Akciğer Dışı TB Olgularında Tutulan Organların Yaş Gruplarına Göre Dağılımı, 2020.....	85
Tablo 41. Akciğer TB Olgularında Yayma ve Kültür Sonuçları, 2019.....	86
Tablo 42. Akciğer TB Olgularında Yayma ve Kültür Sonuçları, 2020.....	86
Tablo 43. Yıllara Göre Akciğer TB Olgularında Yayma Mikroskopisi Sonuçları, 2005-2020.....	87
Tablo 44. Akciğer TB Olgularında Yayma Mikroskopisi Pozitifliğinin Yaş Gruplarına Dağılımı, 2019.....	88
Tablo 45. Akciğer TB Olgularında Yayma Mikroskopisi Pozitifliğinin Yaş Gruplarına Dağılımı, 2020.....	89
Tablo 46. Olgu Tanımına Göre Akciğer TB Olgularının Yayma Mikroskopisi Sonuçları, 2019.....	89
Tablo 47. Olgu Tanımına Göre Akciğer TB Olgularının Yayma Mikroskopisi Sonuçları, 2020.....	90
Tablo 48. Yıllara Göre Akciğer TB Olgularında Yayma Mikroskopisi Sonuçları, 2009-2020.....	90
Tablo 49. Yıllara Göre Akciğer TB Olgularında Kültür Sonuçları, 2009-2020.....	91
Tablo 50. Yıllara Göre Akciğer TB Olgularında İDT Yapılma Durumu, 2009-2020.....	91
Tablo 51. Akciğer TB Olgularında Yayma Mikroskopisi ve Kültür Sonuçlarının Birlikte Değerlendirilmesi, 2010-2020.....	92
Tablo 52. İlaç Duyarlılık Testi Çalışılan Yeni, Önceden Tedavi Görmüş ve Toplam Olgularda İlaç Direnci Dağılımı, 2010-2020.....	93
Tablo 53. İlaç Duyarlılık Testi Çalışılan Hastalarda Olgu Tanımına Göre Tekli ve Çoklu İlaç Direnci Dağılımı, 2019.....	94
Tablo 54. İlaç Duyarlılık Testi Çalışılan Hastalarda Olgu Tanımına Göre Tekli ve Çoklu İlaç Direnci Dağılımı, 2020.....	95
Tablo 55. Yeni, Önceden Tedavi Görmüş ve Toplam Olgularda ÇİD-TB Oranları, 2005-2020.....	96
Tablo 56. ÇİD-TB Olgularının Temel Özelliklerine Göre Dağılımı, 2019.....	97
Tablo 57. ÇİD-TB Olgularının Temel Özelliklerine Göre Dağılımı, 2020.....	98
Tablo 58. ÇİD-TB Olgularının Yıllara ve Doğduğu Ükelere Göre Dağılımı, 2014-2020.....	99
Tablo 59. ÇİD-TB ve YİD-TB Olgu Dağılımı, 2005-2020.....	100
Tablo 60. TB Olgularında HIV Testi Yapılma Durumu ve HIV (+) TB Olguları, 2009-2020.....	100
Tablo 61-a. İllerin Yıllara Göre Toplam TB Olgu Sayıları, 2009-2020.....	106
Tablo 61-b. İllerin Yıllara Göre Toplam TB Olgu Hızı, 2009-2020.....	108
Tablo 62. İllerin Toplam TB Olgularının Cinsiyete Göre Dağılımı, 2019.....	110
Tablo 63. İllerin Toplam TB Olgularının Cinsiyete Göre Dağılımı, 2020.....	112
Tablo 64. İllerin Toplam TB Olgularının Hastalığın Tutulum Yerine Göre Dağılımı, 2019.....	114

TABLolar DİZİNİ

Tablo 65. İllerin Toplam TB Olgularının Hastalığın Tutulum Yerine Göre Dağılımı, 2020.....	116
Tablo 66. Toplam TB Olgularının İllere ve Yaş Gruplarına Göre Dağılımı, 2019	118
Tablo 67. Toplam TB Olgularının İllere ve Yaş Gruplarına Göre Dağılımı, 2020	120
Tablo 68. Toplam TB Olgularının İllere ve Olgu Tanımına Göre Dağılımı, 2019.....	122
Tablo 69. Toplam TB Olgularının İllere ve Olgu Tanımına Göre Dağılımı, 2020.....	124
Tablo 70. Toplam TB Olgularının İllere, Olgu Tanımına ve Cinsiyete Göre Dağılımı, 2019	126
Tablo 71. Toplam TB Olgularının İllere, Olgu Tanımına ve Cinsiyete Göre Dağılımı, 2020	128
Tablo 72. İllere Göre Toplam Akciğer TB Olgularında Bakteriyoloji Sonuçları, 2019.....	130
Tablo 73. İllere Göre Toplam Akciğer TB Olgularında Bakteriyoloji Sonuçları, 2020.....	133
Tablo 74. Toplam TB Olgularında Hastalığın Tutulum Yerine Göre Tedavi Sonuçları, 2018 Hastaları	140
Tablo 75. Yeni Olgularda Hastalığın Tutulum Yerine Göre Tedavi Sonuçları, 2018 Hastaları	140
Tablo 76. Önceden Tedavi Görmüş Olgularda Hastalığın Tutulum Yerine Göre Tedavi Sonuçları, 2018 Hastaları	141
Tablo 77. Yayma (+) Akciğer TB Olgularında Tedavi Sonuçları, 2018 Hastaları	141
Tablo 78. Olgu Tanımına Göre Tedavi Sonuçları, 2018 Hastaları.....	142
Tablo 79. Toplam TB Olgularının Cinsiyete Göre Tedavi Sonuçları, 2018 Hastaları	143
Tablo 80. Toplam TB Olgularının Yaş Gruplarına Göre Tedavi Sonuçları, 2018 Hastaları	144
Tablo 81. Toplam TB Olgularında Hastalığın Tutulum Yerine Göre Tedavi Sonuçları, 2019 Hastaları	145
Tablo 82. Yeni Olgularda Hastalığın Tutulum Yerine Göre Tedavi Sonuçları, 2019 Hastaları	145
Tablo 83. Önceden Tedavi Görmüş Olgularda Hastalığın Tutulum Yerine Göre Tedavi Sonuçları, 2019 Hastaları	146
Tablo 84. Yayma (+) Akciğer TB Olgularında Tedavi Sonuçları, 2019 Hastaları	146
Tablo 85. Olgu Tanımına Göre Tedavi Sonuçları, 2019 Hastaları	147
Tablo 86. Toplam TB Olgularının Cinsiyete Göre Tedavi Sonuçları, 2019 Hastaları	148
Tablo 87. Toplam TB Olgularının Yaş Gruplarına Göre Tedavi Sonuçları, 2019 Hastaları	149
Tablo 88. Toplam TB Olgularında Yıllara Göre Tedavi Sonuçları, 2005-2019	150
Tablo 89. TB Olgularında İllere Göre Tedavi Sonuçları ve DGT Oranları, 2018 Hastaları	151
Tablo 90. Yeni, Yayma (+) AC TB Olgularında İllere Göre Tedavi Sonuçları, 2018 Hastaları.....	153
Tablo 91. TB Olgularında İllere Göre Tedavi Sonuçları ve DGT Oranları, 2019 Hastaları	155
Tablo 92. Yeni, Yayma (+) AC TB Olgularında İllere Göre Tedavi Sonuçları, 2019 Hastaları.....	157
Tablo 93. 2016 Yılı ÇİD-TB Olgularının 3. Yıl Tedavi Sonuçları.....	159
Tablo 94. 2017 Yılı ÇİD-TB Olgularının 2. Yıl (24. ay) Tedavi Sonuçları	159
Tablo 95. 2018 Yılı ÇİD-TB Olgularının 2. Yıl ve 3. Yıl Tedavi Sonuçları.....	160
Tablo 96. 2019 ve 2020 Yılında Tüberküloz Tanısı Almış Olguların Raporlanma Takvimi	165
Tablo 97. 2018 ve 2019 Yılı Tüberküloz Olgularının 12. Ay Tedavi Sonuçlarının Raporlanma Takvimi.....	166
Tablo 98. 2017 Yılı ÇİD-TB Olgularının 24. Ay Tedavi Sonuçlarının Raporlanma Takvimi	167

ŞEKİLLER DİZİNİ

Şekil 1. DSÖ Küresel Tüberküloz 2020 Raporu Türkiye Özet Sayfası.....	24
Şekil 2. DSÖ Küresel Tüberküloz 2021 Raporu Türkiye Özet Sayfası.....	25
Şekil 3. Ülkelere Göre Tahmini TB İnsidans Hızları, 2019.....	26
Şekil 4. Ülkelere Göre Tahmini TB İnsidans Hızları, 2020.....	27
Şekil 5. Ülkelere Göre Yeni TB Olgularında RD/ÇİD-TB Oranı, 2019.....	27
Şekil 6. Ülkelere Göre Önceden Tedavi Görmüş TB Olgularında RD/ÇİD-TB Oranı, 2019.....	28
Şekil 7. Ülkelere Göre Yeni ve Nüks TB Olgularında HIV Durumu Tespiti, 2019.....	28
Şekil 8. Ülkelere Göre Yeni ve Nüks TB Olgularında Tahmini HIV Prevalansı, 2019.....	29
Şekil 9. Ülkelere Göre Yeni ve Nüks TB Hastalarında Akciğer Dışı Olguların Oranı, 2019.....	29
Şekil 10. İllere Göre TSM VSD Birimlerinin Sayıları, 2020-2021.....	35
Şekil 11. VSD Birimlerinde Yapılan Tanı Çalışmaları, 2005-2021.....	43
Şekil 12. TB Hastası, Temaslı Muayenesi ve Koruma Tedavisine Alınan Sayısı, 2005-2020.....	44
Şekil 13. Mobil Tarama Ekipleri ve Faaliyet Gösterdikleri İller, 2021.....	50
Şekil 14. Mobil Tarama Ekipleri Tarafından Tarama Yapılan Kişi Sayısı, 2006-2021.....	54
Şekil 15. Yıllara Göre TB İnsidansı, 2005-2020.....	61
Şekil 16. Yeni, Önceden Tedavi Görmüş ve Toplam Olgu Hızları, 2005-2020.....	63
Şekil 17. Yaş Gruplarına Göre Toplam TB Olgu Hızları, 2005, 2019 ve 2020.....	66
Şekil 18. Yaş Gruplarına Göre Yeni TB Olgu Hızları, 2005, 2019 ve 2020.....	67
Şekil 19. Yaş Gruplarına Göre Yeni TB Olgu Hızları, 2005-2020.....	68
Şekil 20. Toplam TB Olgularının Yaş Gruplarına ve Cinsiyete Göre Dağılımı, 2019.....	69
Şekil 21. Toplam TB Olgularının Yaş Gruplarına ve Cinsiyete Göre Dağılımı, 2020.....	70
Şekil 22. Toplam TB Olgularının Yaş Gruplarına ve Cinsiyete Göre Olgu Hızları, 2019.....	71
Şekil 23. Toplam TB Olgularının Yaş Gruplarına ve Cinsiyete Göre Olgu Hızları, 2020.....	72
Şekil 24. Toplam TB Olgularında Cinsiyete Göre Hastalığın Tutulum Yeri, 2019.....	73
Şekil 25. Toplam TB Olgularında Cinsiyete Göre Hastalığın Tutulum Yeri, 2020.....	74
Şekil 26. Toplam TB Olgularında Yaş Gruplarına Göre Hastalığın Tutulum Yeri, 2019.....	75
Şekil 27. Toplam TB Olgularında Yaş Gruplarına Göre Hastalığın Tutulum Yeri, 2020.....	76
Şekil 28. Akciğer Dışı TB Olgularının Tutulan Organ ve Cinsiyete Göre Dağılımı, 2019.....	81
Şekil 29. Akciğer Dışı TB Olgularının Tutulan Organ ve Cinsiyete Göre Dağılımı, 2020.....	82
Şekil 30. Akciğer TB Olgularında Yayma Mikroskopisi Sonuçları, 2005-2020.....	88
Şekil 31. Yeni, Önceden Tedavi Görmüş ve Tüm Olgularda ÇİD-TB Sayıları, 2005-2020.....	96
Şekil 32. Olgu Tanımına Göre Tedavi Sonuçları, 2018.....	142
Şekil 33. Toplam TB Olgularının Cinsiyete Göre Tedavi Sonuçları, 2018.....	143
Şekil 34. Toplam TB Olgularında Yaş Gruplarına Göre Tedavi Başarısı, 2018.....	144
Şekil 35. Olgu Tanımına Göre Tedavi Sonuçları, 2019.....	147
Şekil 36. Toplam TB Olgularının Cinsiyete Göre Tedavi Sonuçları, 2019.....	148
Şekil 37. Toplam TB Olgularında Yaş Gruplarına Göre Tedavi Başarısı, 2019.....	149
Şekil 38. Toplam TB Olgularında Yıllara Göre Tedavi Sonuçları, 2010-2019.....	150

KISALTMALAR

AC	Akciğer
AD	Akciğer Dışı
ARB	Aside Rezistan Basil
ÇİD-TB	Çok İlaça Dirençli Tüberküloz
DGT	Doğrudan Gözetimli Tedavi
DGTS	Doğrudan Gözetimli Tedavi Stratejisi
DSÖ/ WHO	Dünya Sağlık Örgütü/World Health Organization
ECDC	European Centre for Disease Prevention and Control (Avrupa Hastalık Önleme ve Kontrol Merkezi)
EuroTB	Avrupa Tüberküloz Sürveyansı
GİS	Gastrointestinal Sistem
GÜS	Genitoüriner Sistem
HSGM	Halk Sağlığı Genel Müdürlüğü
HSL	Halk Sağlığı Laboratuvarı
İDT	İlaç Duyarlılık Testi
LAP	Lenfadenopati
LTBE	Latent Tüberküloz Enfeksiyonu
MSS	Merkezi Sinir Sistemi
MTBC	<i>Mycobacterium Tuberculosis Complex</i>
MTE	Mobil Tarama Ekibi
RD-TB	Rifampisine Dirençli Tüberküloz
SYDV	Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakfı
TB	Tüberküloz
TB DB	Tüberküloz Dairesi Başkanlığı
TDM	Tüberküloz Dışı Mikobakteri
TSİM	Temel Sağlık İstatistikleri Modülü
TSM	Toplum Sağlığı Merkezi
TUTSA	Türkiye Ulusal Tüberküloz Sürveyansı Araştırması
TÜİK	Türkiye İstatistik Kurumu
UTRL	Ulusal Tüberküloz Referans Laboratuvarı
VSD	Verem Savaşı Dispanseri
İlaç Kısaltmaları	
E	Etambutol (EMB)
H	İzoniiazid (İNH)
R	Rifampisin (RİF)
S	Streptomisin (SM)

TANIMLAR

Olgu Tanımları ve Epidemiyolojik Tanımlar

Olgu: Tüberküloz (TB) basili *Mycobacterium tuberculosis complex* (MTBC) ile enfekte olarak hastalık tablosu geliştiren kişilerdir. Vaka ve Hasta terimleri de aynı anlamda kullanılmaktadır.

Olgu Hızı: Olgu sayısı / Nüfus x 100.000

Toplam Olgu Hızı: Belirtilen yılda kayıtlara giren yeni, nüks, takip dışı kalıp dönen ve tedavi başarısızlığından gelen olguların toplamının nüfusa bölünmesiyle elde edilen hızdır.

İnsidans: Belirtilen yılda kayıtlara giren yeni ve nüks olguların toplamının nüfusa bölünmesiyle elde edilen hızdır (DSÖ, tahmini TB insidansı hesabında yeni ve nüks olgu sayılarını kullanmaktadır. İnsidans: Yeni + Nüks olgu sayısı / Nüfus x 100.000).

Olgu Hızındaki Yıllık Değişim: (O yılın olgu hızı-Bir önceki yılın olgu hızı) / Bir önceki yılın olgu hızı x 100

Bakteriyolojik Olarak Doğrulanmış TB: Bu tanım, yayma, kültür ya da valide edilmiş bir moleküler test ile pozitif bulunan hasta için kullanılır.

Yeni Olgu: Daha önce TB tedavisi görmemiş ya da bir aydan daha kısa süre tedavi almış hastalardır.

Önceden Tedavi Görmüş Olgu: Daha önce en az bir ay tedavi görmüş TB hastasıdır. Bu tanım, nüks, takip dışı kalıp dönen ve tedavi başarısızlığından gelen olguları içermektedir.

Nüks Olgu: Daha önce TB tanısı konup tedavisini başarıyla tamamlamış olan hastada yeniden TB tanısı konulursa, yani balgamda basil pozitifliği saptanırsa nüks kabul edilir (Önceki TB tanı ve tedavi tarihinin burada bir önemi yoktur).

Takip Dışı Kalıp Dönen Olgu: Tedaviye iki ay ya da daha uzun süre ara verdikten (takip dışı kaldıktan) sonra yeniden yayma pozitif olarak başvuran hastalardır (Bazen yayma negatif olabilir, fakat klinik ve radyolojik değerlendirme ile aktif TB kararı verilebilir. Yayma negatif olan hasta bir üst merkeze sevk edilir).

Tedavi Başarısızlığından Gelen Olgu: Yeni tanı konulmuş ve tedavinin başlangıcından beş ay ya da daha sonra alınan balgam örneklerinde yayma ya da kültür ile basil gösterilen hastadır.

Akciğer Tüberkülozu (AC TB): Akciğer parankimini ya da trakea ve bronş ağacını tutan TB için kullanılır. Akciğer parankiminde tutulum yoksa, plevra efüzyonu ya da toraks içinde (hilusta, mediastende) lenf bezi büyümesi ile olan TB, akciğer dışı (AD) TB kabul edilir.

Akciğer Dışı Tüberküloz (AD TB): Akciğer parankimi dışındaki organlardan alınan örneklerde Aside Rezistan Basil (ARB) gösterilebilen ya da TB ile uyumlu histolojik ve klinik bulgusu olan hastalar bu gruba girmektedir.

Akciğer ve Akciğer Dışı Tüberküloz: Akciğer TB ve AD-TB birlikte ise bu grup hastalarda her iki tutulumun da olduğu belirtilir. Akciğer dışı tutulan organ(lar) da belirtilir. Bu grup hastalar DSÖ'ye akciğer TB olarak bildirilmektedir.

Yayma Pozitif Akciğer Tüberkülozu: En az iki balgam (açlık mide suyu, indüklenmiş balgam, bronkoskopik lavaj da olabilir) örneğinde yayma ile ARB gösterilen hastalar ya da balgam (açlık mide suyu, indüklenmiş balgam, bronkoskopik lavaj da olabilir) yaymasında bir kez ARB pozitif bulunan ve radyolojik bulguları akciğer TB ile uyumlu olan ve bir hekim tarafından TB tedavisi kararı verilen hastalar ya da balgam (açlık mide suyu, indüklenmiş balgam, bronkoskopik lavaj da olabilir) yaymasında bir kez ARB pozitif bulunan ve kültürü de pozitif gelen hastalardır.

Tedavi ve Tedavi Sonuçları ile ilgili Tanımlar (DSÖ 2021 yılında tedavi sonuçları tanımlarında değişiklikler yapmıştır: <https://www.who.int/publications/i/item/9789240022195> Bu tanımlar minimum standartları kapsadığından ülkemiz için kullanılan tanımlarda değişikliğe gidilmemiştir.)

Kür: Başlangıçta bakteriyolojik tanı konulmuş akciğer TB hastasında klinik ve radyolojik iyileşmeyle birlikte birisi tedavinin idame döneminde diğeri tedavinin tamamlandığı ayda olmak üzere en az iki kez yayma ya da kültür negatifliğinin gösterilmesidir.

Tedaviyi Tamamlama: Öngörülen tedaviyi süresi içinde tamamlayan olguda tedavinin idame dönemi ya da sonunda balgam incelemesi yapılamadığı durumlarda, klinik ve radyolojik bulguları ile başarılı kabul edilerek tedavinin sonlandırılmasıdır. AD-TB olgularında tedavi sonucu başarılı ise bu gruba eklenir.

Tedavi Başarısı: Kür ve tedaviyi tamamlamanın toplamı, tedavi başarısı olarak adlandırılır.

Ölüm: Tedavi sırasında TB hastasının ölmesidir. Hasta, TB ya da TB dışı bir nedene bağlı olarak ölmüş olabilir. Her iki durumda da bu ölüm TB hastasının kayıtlarına ve tedavi sonuçlarının raporlanmasına ölüm olarak girilecektir. Hiç tedavi almadan ölen TB olguları da kayda geçirilir ve tedavi sonucu “ölüm” olarak kaydedilir.

Tedavi Başarısızlığı: Tedavisinin 5. ayı ve sonrasında hastanın balgam yayma ya da kültür pozitifliğinin saptanmasıdır. Pozitiflik ya tedavi süresince devam edebilir ya da negatifleşir ve yeniden pozitifleşebilir. Nüks ya da takip dışı kalıp dönen hastalarda da 5. ayda yayma ya da kültür pozitifliği tedavi başarısızlığı olarak kabul edilir.

Takip Dışı Kalan: Tedavisi sırasında TB hastasının ardışık iki ay ya da daha uzun süre ile ilaçlarını almamasıdır ya da tedaviye 2 aydır başlanmamış olmasıdır.

Nakil Giden: Hastanın başka bir dispanser bölgesine (ya da yurtdışına) gitmesi nedeniyle tedavi sonuçlarının bilinmemesi durumudur.

TB Değil: Tedavi başlanmış fakat sonradan TB olmadığı anlaşılmış hastalardır. Bu tanıma giren hastalar kohorttan çıkarılacaktır (Başlangıçta kültürde MTBC olarak tanımlanmışsa bu olgu TB’dir. Daha sonra kültürde Tüberküloz dışı mikobakteri (TDM) üremesi de olsa, hasta danışılır ve klinisyen kararına göre TB tedavisi sürdürülür. Başlangıç kültürleri de dahil tüm kültürlerinde TDM ürerse ilgili uzman hekime yönlendirilir ve dosyası kapatılır).

Tedavisi Devam Eden: Tedavi başlangıcından 12 ay sonra hastanın kayda alındığı dönemde başlanan ya da daha sonra değiştirilen tedavisi sürüyorsa bu grupta ele alınır. Tedavinin neden devam ettiği hasta kayıtlarına yazılmalıdır.

Çok İlaç Dirençli (ÇİD-TB): Hem H’ye hem de R’ye direnç olmasıdır. Birlikte başka ilaç direnci de olabilir.

Yaygın İlaç Direnci olan TB (YİD-TB): RD-TB/ÇİD-TB tanımına uyan ve aynı zamanda herhangi bir florokinolon ile linezolid ve bedakuilin ilaçlarından en az birine direnç olmasıdır.

Doğrudan Gözetimli Tedavi (DGT): TB hastasının tüm tedavi süresince ilaçlarının her dozunu denetlenen bir görevli ya da sorumlu kişinin gözetiminde içmesi ve bu durumun kaydedilmesi esasına dayanan bir tedavi şeklidir.

Temaslı Tanımları

Temaslı: Bulaştırıcı TB hastası ile aynı havayı paylaşan ve TB basiline maruz kalan kişidir.

Temaslı Taraması: TB hastasının tespitinden sonra bulaştırıcılık süresinin belirlenmesi ile birlikte ev içi ve ev dışı (işyeri, okul, toplu yaşam alanı vb.) temaslıların tüberküloz yönünden muayenelerinin yapılmasıdır.

ÖZET

ÖZET

TB hasta verileri 2005 yılından önce, VSD’lerden aylık ve yıllık toplam istatistikler olarak gönderilmekte, Başkanlığımızca il ve ülke düzeyinde istatistikler hesaplanmaktaydı. Ülkemizde 2006 yılında uygulanmaya başlanan Doğrudan Gözetimli Tedavi Stratejisi kapsamında 2005 yılından itibaren dispanserlere kayıtlı her bir hastanın verisi bireysel olarak toplanmaya ve analiz edilerek raporlanmaya başlanmıştır.

TB hastalarının tanı ve tedavileri uzun süreli programlar dahilinde yürütüldüğü için 2021 raporunda 2020 ve 2021 yılı faaliyetleri, 2019 ve 2020 yılı hasta verileri, 2018 ve 2019 yılı hastalarının tedavi sonuçları ve 2017 ve 2018 yılı ÇİD-TB hastalarının ikinci ve üçüncü yıl tedavi sonuçları sunulmuştur.

Dünya Sağlık Örgütü Küresel Tüberküloz 2020 ve 2021 Raporunda Türkiye

DSÖ’nün Küresel TB 2020 Raporunda Türkiye’nin 2019 yılı tahmini insidans hızı yüz binde 16 ve tahmini mortalite hızı yüz binde 0,39 olarak verilmiştir. Küresel TB 2021 Raporunda ise tahmini insidans hızı yüz binde 15 ve tahmini mortalite hızı yüz binde 0,55’tir.

Türkiye ÇİD-TB açısından yüksek hastalık yüküne sahip 30 ülke arasında değildir. Küresel TB 2020 Raporunda Türkiye’de tahmini RD/ÇİD-TB oranı yeni olgularda %2,4, önceden tedavi görmüş olgularda ise %9,7 olarak verilmiştir. 2021 Raporunda ise bu tahmini değerlere yer verilmemiştir.

Türkiye’de 2019 yılında kaydedilen toplam 11.401 TB olgusundan 8.938’ine (%78,4) HIV testi yapılmıştır. 2020 yılında ise kaydedilen toplam 8.925 olgudan 7.142’sine (%80,0) HIV testi yapılmıştır. Türkiye’de 2019 yılında kayıtlı toplam 11.401 olgudan 105’inin (%0,9), 2020 yılında ise kayıtlı 8.925 olgudan 87’sinin (%1,0) HIV (+) olduğu tespit edilmiştir. Küresel TB 2020 Raporunda Türkiye’nin 2019 yılı yeni ve nüks olgularında HIV prevalansı %0,0-4,9 aralığında verilmiştir (Şekil 8). Küresel TB 2021 Raporunda bu değerler yer almamıştır.

Küresel TB 2020 Raporunda Türkiye’nin 2019 yılı yeni ve nüks TB olgularında AD TB oranı %35 olarak verilmiştir.

Küresel rapordaki Türkiye’nin 2018 yılı yeni ve nüks olgularında tedavi başarısı %85, 2019 yılı için %83 ve önceden tedavi görmüş olgularında 2018 yılı için %60, 2019 yılı için %54 olarak verilmiştir.

2020 Yılı Tüberküloz Kontrol Faaliyetleri

Ülkemizde 2021 yılı sonu itibari ile 173 VSD bulunmaktadır. Bunlardan 14 tanesi Verem Savaşı Derneği Dispanseri olarak faaliyet göstermektedir.

2020 yılında 05-11 Ocak 2020 tarihleri arasında 73., 2021 yılında ise 03-09 Ocak 2021 tarihleri arasında 74. Verem Eğitim ve Propaganda Haftası yurt genelinde kapsamlı etkinliklerle kutlanmıştır.

Tüberküloz Hastalarına Yönelik Şartlı ve Düzenli Sosyal Nakdi Yardım Kılavuzu 2020 yılında güncellenmiş ve illere duyurulmuştur.

Dünya Sağlık Örgütü’nün 2019 yılında yayımladığı “2030 Yılına Kadar Tüberkülozu Sona Erdirme Sürecini Hızlandırmak İçin Çok Sektörlü Sorumluluk Çerçevesi” dokümanı 2021 yılında Türkçe’ye çevrilerek ve 1194 yayın numarası ile Sağlık Bakanlığı yayını olarak çok sektörlü çalışmalar için kullanıma girmiştir.

TB hastalarının kayıt ve bildirimlerinin hızlı ve güvenilir biçimde yapılması, karar destek hizmetlerinin kesintisiz sürdürülebilmesi ve ulusal ve uluslararası raporlamaların doğru olarak yapılabilmesi amacıyla VSD’lerde kullanılan formlar ve doldurma rehberi (Verem Savaşı Dispanserleri Kayıt ve Raporlama Sistemi Rehberi) güncellenmiş, 2021 yılında resmi yazıyla illere gönderilmiştir.

06 Kasım 2020 tarihinde TB ve COVID-19 konusunda DSÖ'nün önerilerini içeren taslak "Tüberküloz ve COVID-19 Bilgi Dokümanı" ile DSÖ'nün "Direnci TB Tedavisi Çok Ülkeli Araştırma Projesi" hakkında görüş ve önerilerin alınması amacıyla internet üzerinden çevrim içi olarak Bilim Kurulu Toplantısı yapılmıştır. DSÖ'nün değiştirdiği ön-Yaygın İlaç Direnci (YİD) ve YİD tanımlarının ülkemiz için geçerliliği ile işe giriş için tüberkülin deri testinin istenmesi hakkında görüş ve önerilerin alınması amacıyla 11 Şubat 2021 tarihinde internet üzerinden çevrim içi Bilim Kurulu Toplantısı yapılmıştır.

TB kontrol faaliyetlerinin 2020 yılı değerlendirmesi amacıyla 06 Ocak 2021 tarihinde internet üzerinden çevrim içi TB İl Koordinatörleri Toplantısı yapılmıştır.

24 Mart Dünya TB Günü etkinliği olarak 24 Mart 2021 tarihinde, Türkiye'de TB'nin durumu ve devam eden çalışmalar ile planlamalar hakkında bilgi verilmesi amacıyla il koordinatörleri ve saha danışmanlarının katıldığı internet üzerinden çevrim içi bir toplantı yapılmıştır.

Sağlık Bakanlığı ve Tarım ve Orman Bakanlığı arasında imzalanan protokol kapsamında kurulan Türkiye Zoonotik Hastalıklar Milli Komitesi'nin çalışma kurullarından biri olan Zoonotik Tüberküloz Çalışma Kurulu toplantılarına 2021 yılında katılım sağlanmış ve taslak Zoonotik Tüberküloz Mevcut Durum Raporu hazırlanmıştır.

COVID-19 pandemisi nedeniyle Hekimlere Yönelik Verem Savaşı Sertifikalı Eğitimleri 2020 yılında yapılamamıştır. 2021 yılında ise 18-23 Ekim 2021 ve 08-13 Kasım 2021 tarihlerinde olmak üzere, 2 grupta toplam 25 hekim, COVID-19 pandemisi kapsamında alınan tedbirlere riayet edilerek eğitime alınmıştır. Yardımcı Sağlık Personeli Verem Savaş Eğitimleri COVID-19 pandemisi nedeniyle yapılamamıştır.

VSD birimlerinde göreve yeni başlayan hekimler için rotasyon hizmet içi eğitimleri Şubat ve Mart 2020 tarihleri arasında 16 hekime verilmiştir. 2021 yılında ise Ağustos ve Aralık ayları arasında toplam 58 hekim rotasyon eğitimine katılmıştır.

TB saha timlerinin çalışmaları kapsamında 2020 ve 2021 yıllarında COVID-19 pandemisi nedeniyle il ziyaretleri yapılamamıştır.

Rutin ilaç ikmal ve sürveyans çalışmaları 2020 ve 2021 yıllarında yürütülmüştür. İlaç temini ve ikmalinde aksaklık yaşanmamıştır.

VSD'lerde 2020 yılında 769.343, 2021 yılında 788.679 poliklinik muayenesi yapılmıştır. Radyolojik tetkik sayısı 2020 yılı için 493.275, 2021 yılı için 539.525 olmuş ve direkt mikroskopi sayısı 2020 yılı için 11.217, 2021 yılı için 8.570 olarak gerçekleşmiştir. Halen 22 ilin Üniversite, Eğitim Araştırma Hastanesi veya Halk Sağlığı Laboratuvarlarına, 59 ilin 16 bölge TB laboratuvarlarına ileri tetkik (yayma mikroskopisi, kültür ve İDT) için gönderdiği örnek sayısı 2020 yılı için 77.735, 2021 yılı için 70.311'dir.

2019 yılı için temaslı muayene sayısı 138.787 (hasta başına 12,2 kişi) iken 2020 yılında temaslı muayene sayısı 85.010 (hasta başına 9,5 kişi) olmuştur. Koruma tedavisine alınanların sayısı ise 2019 yılı için 33.170 kişi (hasta başına 2,9 kişi), 2020 yılı için 19.906 (hasta başına 2,2 kişi)'dir.

Temel Sağlık İstatistikleri Modülü (TSİM) üzerinden alınan VSD-17 aylık çalışma formu verilerine göre 2020 yılında dispanserlerde kayıt altına alınan hastaların %99,1'inin, 2021 yılında ise %98,8'inin tedavileri DGT olarak başlanmıştır. Tedavi süresince DGT oranı (kısmi ve tam DGT toplamı) ise 2018 yılı hastalarında %98,5, 2019 yılı hastalarında ise %98,1'dir.

COVID-19 pandemisi sebebiyle alınan ulusal tedbirler kapsamında ceza ve tutukevlerine yönelik düzenli olarak yürütülen mobil tarama hizmetleri 14.04.2020 tarihli ve E.153 sayılı yazı ile ikinci bir emre kadar

durdurulmuştur. Ancak hasta temaslarının taranmasına devam edilmiştir. Yürütülen pandemi mücadele çalışmalarının ve aşılamanın yaygınlaşması sebebiyle 26.10.2021 tarih ve E.258 sayılı yazı ile MTE faaliyetlerinin yeniden başlanmasına karar verilmiştir.

Yurt genelinde İl Sağlık Müdürlüklerine bağlı olarak faaliyet gösteren 20 Mobil Tarama Ekibi tarafından 2020 yılı içinde yurt genelinde 138 cezaevi, 1 huzurevi, 1 çocuk yuvası, 6 askeri birlik, 7 sağlık kurumu, 27 okul, 1 yurt, 20 diğer (esnaf, otel, belde, köy vb.) olmak üzere toplam 201 kurumda tarama faaliyeti gerçekleştirilmiştir. Bu taramalarda 46.997 kişinin röntgen taraması gerçekleştirilmiş, 790 TB şüphelisi saptanmış ve ileri tetkikler sonucunda 18 kişinin TB hastası olduğu tespit edilmiştir. MTE'ler tarafından 2021 yılı içinde yurt genelinde 112 cezaevi, 2 çocuk yuvası, 1 askeri birlik, 2 sağlık kurumu, 1 yurt, 6 diğer (esnaf, otel, belde, köy vb.) olmak üzere toplam 124 kurumda tarama faaliyeti gerçekleştirilmiştir. Bu taramalarda 28.686 kişinin röntgen taraması gerçekleştirilmiş, 503 TB şüphelisi saptanmış ve ileri tetkikler sonucunda 6 kişinin TB hastası olduğu tespit edilmiştir.

2020 yılında 4.245, 2021 yılında 3.838 kişi en az bir kere Nakdi Sosyal Yardımdan yararlanmıştır. Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı tarafından 2020 yılında bu hastalara toplam 36.472.335,75 TL, 2021 yılında 37.217.071,84 TL ödeme yapılmıştır.

2019 ve 2020 Yılı Türkiye Geneli Tüberküloz Hasta Verileri

VSD'lere kayıtlı yeni+nüks olgu sayısına göre hesaplanan insidans 2019 yılında yüz binde 13,5 olarak gerçekleşirken 2020 yılında yüz binde 10,6 olmuştur. Toplam olgu hızı da 2019 yılında yüz binde 13,7, 2020 yılında yüz binde 10,7 olmuş, 2020 yılında 2019'a göre %-22,1 düşüş göstermiştir. Bu beklenmedik düşüş COVID-19 pandemisinin bir yansıması olarak değerlendirilmiştir.

VSD'lerin kayıtlarına 2019 yılında toplam 11.401, 2020 yılında 8.925 TB hastası girmiştir.

Sürveyansın güçlendirildiği ve olgu bazlı veri toplamanın başladığı 2005 yılı ile 2020 yılı arasında yaş gruplarına göre olgu hızları azalmıştır. Bu azalma 2019 yılında en belirgin olarak %-64,8 ile 15-24 yaş grubunda, 2020 yılında ise %-72,1 ile 5-14 yaş grubunda gerçekleşmiştir.

2019 yılında hastaların 6.671'i (%58,5) erkek, 4.730'u (%41,5) kadındır. Erkek/Kadın oranı 1,4'tür. Olgu hızı erkeklerde yüz binde 16,2 ve kadınlarda 11,4'tür. Olgu hızının yaş gruplarına göre dağılımında, 65 ve üzeri yaş grubunda en yüksek düzeyde (yüz binde 40,0) olduğu görülmektedir. 2020 yılında ise, hastaların 5.108'i (%57,2) erkek, 3.817'si (%42,8) kadındır. Erkek/Kadın oranı 1,3'tür. Olgu hızı erkeklerde yüz binde 12,2 ve kadınlarda 9,2'dir. Olgu hızının yaş gruplarına göre dağılımında, 65 ve üzeri yaş grubunda en yüksek düzeyde (yüz binde 20,7) olduğu görülmektedir.

Verem savaşı dispanserlerinde 2019 yılında kayıt altına alınan yabancı ülke doğumlu hastaların sayısı 1.454 (%12,8)'tür. Yabancı ülke doğumlu hastaların %81,9'u (n= 1.191) Asya, %10,2'si Afrika (n= 149), %7,5'i Avrupa (n= 109) ve %0,4'ü (n= 5) Amerika kıtası ülkelerindedir. 2020 yılında ise kayıt altına alınan yabancı ülke doğumlu hasta sayısı 1.420 (%15,9)'dur. Yabancı ülke doğumlu hastaların %76,6'sı (n: 1.087) Asya, %16,7'si Afrika (n: 238), %6,5'i Avrupa (n: 92) ve %0,2'si Amerika (n= 3) kıtası ülkelerindedir.

2019 yılında hastaların %59,6'sı akciğer tutulumu, %34,8'i akciğer dışı organ tutulumu, %5,6'sı hem akciğer hem de akciğer dışı tutulum göstermiştir. Erkeklerde akciğer tutulumu (%69,1) kadınlardan (%46,2) daha yüksektir. Yeni olguların yarısından fazlası (%58,5) akciğer TB tanısı almıştır. Önceden tedavi görmüş olgulardan tedavi başarısızlığından gelenlerin %80'inden fazlası akciğer TB'dir. Akciğer dışı organ

tüberkülozu olgularında en sık ekstratorasik lenf bezleri (%36,2), plevra (%19,9) ve intratorasik lenf bezleri (%9,5) tutulumu olduğu tespit edilmiştir.

2020 yılında hastaların %58,4'ü akciğer tutulumu, %35,0'ı akciğer dışı organ tutulumu, %6,6'sı hem akciğer hem de akciğer dışı tutulum göstermiştir. Erkeklerde akciğer tutulumu (%66,7) kadınlardan (%47,4) daha yüksektir. Yeni olguların yarısından fazlası (%57,3) akciğer TB tanısı almıştır. Önceden tedavi görmüş olgulardan nüks olanların %76,3'ü akciğer TB'dir. Akciğer dışı organ tüberkülozu olgularında da 2019 yılı ile benzer şekilde en sık ekstratorasik lenf bezleri (%35,7), plevra (%20,9) ve intratorasik lenf bezleri (%9,3) tutulumu olduğu tespit edilmiştir.

2019 yılında akciğer TB olan 7.433 hastada yapılan bakteriyolojik tetkikler incelendiğinde %93,2'ine yayma mikroskopisi, %90,6'sına kültür yapılmıştır. Yapılan yayma mikroskopilerinin yarısından fazlası (%51,8), kültürlerin de %71,0'i pozitif saptanmıştır. Kültür (+) AC TB olgularında İDT yapılma yüzdesi 96,3 olarak tespit edilmiştir. 2020 yılında akciğer TB olan 5.802 hastada yapılan bakteriyolojik tetkikler incelendiğinde %91,7'sine yayma mikroskopisi, %90,0'ına kültür yapılmıştır. Yapılan yayma mikroskopilerinin %50,7'si, kültürlerin de %71,2'si pozitif saptanmıştır. Kültür (+) AC TB olgularında İDT yapılma yüzdesi 96,8 olarak tespit edilmiştir.

Genellikle İDT çalışılan yeni TB olgularında en sık görülen ilaç direnci olan H direnci 2019 yılında %10,2, 2020 yılında %10,1'dir. Önceden tedavi görmüş olgularda tüm ilaçlara karşı direnç daha yüksektir.

İDT çalışılan tüm olgularda 2019 yılı için tek ilaç olarak en sık H (%5,4) ve S (%4,8) direnci, ikili ilaç olarak HS (%2,4) direnci, üçlü ilaç olarak HRS (%0,7) direnci saptanmıştır. İDT çalışılan olgularda toplam direnç oranı %16,7 olarak gerçekleşmiştir. İDT çalışılan olgularda 2020 yılı için tek ilaç olarak en sık H (%5,0) ve S (%4,5) direnci, ikili ilaç olarak HS (%2,0) direnci, üçlü ilaç olarak HRS (%0,6) direnci saptanmıştır. İDT çalışılan olgularda toplam direnç oranı %16,3 olarak gerçekleşmiştir.

2019 yılı için İDT yapılanlarda ÇİD-TB oranı yeni olgularda %1,8 iken (n= 93), önceden tedavi görmüş olgularda %9,1 (n= 34) olarak saptanmıştır. ÇİD-TB olgularından 8'i YİD-TB'dir. 2020 yılı için ise, İDT yapılanlarda ÇİD-TB oranı yeni olgularda %2,2 iken (n= 88), önceden tedavi görmüş olgularda %8,6 (n= 25) olarak saptanmıştır. ÇİD-TB olgularından 3'ü YİD-TB'dir.

TB olgularına giderek daha fazla sayıda HIV testi yapılmaktadır. Bu oran 2010 yılında olguların %3,5'i iken 2019'da %78,4'e (n= 8.938), 2020'de %80,0'e (n= 7.142) yükselmiştir. 2019 yılında olguların %0,9'u (n= 105), 2020 yılında ise %1,0'i (n= 87) HIV (+) saptanmıştır.

İllere Göre Tüberküloz Verileri

2019 yılında en fazla olguya sahip olan ilk üç ilimiz İstanbul (n= 3.392), İzmir (n= 612) ve Ankara (n= 591) iken en az olguya sahip üç ilimiz Ardahan (n= 3), Tunceli (n= 3) ve Gümüşhane (n= 6)'dır. 2020 yılında da en fazla olguya sahip üç ilimiz İstanbul (n= 2.838), Ankara (n= 460) ve Bursa (n= 451) iken en az olguya sahip üç ilimiz Ardahan (n= 4), Tunceli (n= 4) ve Bayburt (n= 7)'tur.

İllere göre toplam olgu hızları değerlendirildiğinde 2019 yılında en yüksek olgu hızına sahip üç ilimiz sırasıyla Edirne (yüz binde 24,9), İstanbul (21,9) ve Sakarya (20,7)'dir. Ardahan (3,1), Tunceli (3,5) ve Gümüşhane (3,6) ise en düşük olgu hızına sahip illerdir. 2020 yılında ise Karabük (23,4), İstanbul (18,4) ve Çanakkale ile Kırklareli (17,4) en yüksek olgu hızına sahip üç ilimizken Niğde (3,9), Ardahan ile Van (4,2) ve Uşak (4,3) en düşük olgu hızına sahip illerimizdir.

2019 yılı için saptanan olgulara yayma yapma açısından Bayburt (%50,0), Hakkâri (%62,5) ve Siirt (%65,0) en düşük yüzdelere sahip üç ilimizdir. Ardahan (%0,0), Batman (%48,1) ve Bayburt (%50,0) ve Hakkâri (%50,0) en düşük kültür yapma yüzdelere sahip illerimizdir. Ardahan (%0,0), Çorum (%50,0) ve Rize (%60,0) de en düşük İDT yapılma oranlarına sahip illerimizdir.

2020 yılı için saptanan olgulara yayma yapma açısından Siirt, Niğde (%66,7) ve Kars (%70) en düşük yüzdelere sahip üç ilimizdir. Hakkâri (%36,4), Bartın (%47,1) ve Tunceli (%50,0) en düşük kültür yapma yüzdelere sahip illerimizdir. Ardahan (%0,0), Afyonkarahisar (%66,7), Tokat ve Yozgat (%71,4) da en düşük İDT yapılma oranlarına sahip illerimizdir.

2018 Yılı Hastaları Tedavi Sonuçları

VSD'lere 2018 yılında kaydedilen 11.786 hastadan 8'inin (yeni olgulardan 6 kişi, önceden tedavi görmüşlerden 2 kişi) daha sonraki incelemelerde TB olmadığı anlaşılmıştır. Bu nedenle tedavi sonuçları 11.778 hasta (10.942 yeni ve 836 önceden tedavi görmüş) üzerinden verilmiştir. 2019 yılında ise kaydedilen 11.401 hastadan 17'sinin (yeni olgulardan 14'ü, önceden tedavi görmüş olgulardan 3'ü) daha sonraki incelemelerde TB olmadığı anlaşılmıştır. Bu nedenle tedavi sonuçları 11.384 hasta (10.655 yeni ve 729 önceden tedavi görmüş) üzerinden verilmiştir.

2018 yılı tüm olgularında tedavi başarısı %83,2 olmuştur. Tedavi başarısı yeni olgularda %84,3, önceden tedavi görmüş olgularda %70,0 olarak tespit edilmiştir. Ölüm oranı; tüm olgularda ve yeni olgularda %7,7, önceden tedavi görmüş olgularda %8,3 olarak saptanmıştır. Yayma pozitif AC TB olgularında 2018 yılı tedavi başarısı (kür+tedavi tamamlama) yeni olgularda (n= 3.674) %82,1, önceden tedavi görmüş olgularda (n= 375) %67,6 ve tüm olgularda %80,8'dir.

Tedavi başarısı 2018 yılı hastalarında kadınlarda erkeklere göre %4 daha yüksektir. Kadın hastalarda tedavi başarısı %85,4 ve takip dışı kalma %1,7 iken, erkeklerde sırasıyla %81,7 ve %2,6'dır. Yaş gruplarına göre değerlendirildiğinde en yüksek tedavi başarısı 5-14 (%88,3), en düşük tedavi başarısı 65 ve üzeri (%69,4) yaş grubunda saptanmıştır.

Toplam TB olgularının tedavi başarısı 2019 yılı hastaları için %81,9 olarak gerçekleşmiştir. Yeni olgulardaki tedavi başarısı (%82,6) önceden tedavi görmüş olgulara (%71,9) göre daha yüksektir. Ölüm oranı; tüm olgularda %8,8, yeni olgularda %8,9, önceden tedavi görmüş olgularda %7,4 olarak saptanmıştır. Yayma pozitif AC TB olgularında 2019 yılı tedavi başarısı (kür+tedavi tamamlama) yeni olgularda (n= 3.501) %81,2, önceden tedavi görmüş olgularda (n= 350) %71,0 ve tüm olgularda %80,3'tür.

Tedavi başarısı 2019 yılında da kadın hastalarda erkeklere göre az bir farkla yüksektir. Kadın hastalarda tedavi başarısı %84,1 ve takip dışı kalma %1,4 iken, erkeklerde sırasıyla %80,3 ve %2,5'tir. Yaş gruplarına göre değerlendirildiğinde en yüksek tedavi başarısı 35-44 (%86,8), en düşük tedavi başarısı 65 ve üzeri (%70,5) yaş grubunda saptanmıştır.

2018 yılı hastalarında tedavi başarısı en düşük il %66,7 ile Gümüşhane olmuştur. Bayburt, Karaman ve Tunceli %100,0'lük tedavi başarısına erişmişlerdir. 2019 yılı hastalarında ise %56,5 ile Bitlis en düşük tedavi başarısına sahipken Gümüşhane, Kilis ve Sinop %100,0 tedavi başarısına ulaşmıştır.

2018 yılı hastalarında tam ve kısmi DGT uygulaması illerimizde %85,0 (İğdır) ile bir çok ilimizde saptanan %100'lük oranlar arasında yapılmıştır. 2019 yılı hastalarındaki DGT uygulamasında ise Hatay %83,6 ile en düşük uygulama yapan il olmuştur.

2016 yılı ÇİD-TB olgularının 3. yıl (36. ay) tedavi sonuçları değerlendirilmiş olup tedavi başarısı %65,8'dir (n=131, toplam n=199). 2017 yılı ÇİD-TB olgularının 2. yıl sonuçlarında tedavi başarısı %68,6 (n=131, toplam n=191), 3. yıl sonuçlarında %75,4 (n= 144, toplam n=191) oranında gerçekleşmiştir. 2018 yılı ÇİD-TB olgularının 2. yıl sonuçlarında tedavi başarısı %54,5 (n= 96, toplam n=176), 3. yıl sonuçlarında %74,4 (n= 131, toplam n=176) oranında gerçekleşmiştir.

SUMMARY

Before 2005, TB patient's data were sent by TB dispensaries monthly as total statistics, and statistics were calculated at the provincial and country level by TB Department. Within the scope of the Directly Observed Treatment Strategy, which started to be implemented in 2006 in Türkiye, since 2005, the data of each patient registered in dispensaries have started to be collected individually and analyzed and reported.

Since the diagnosis and treatment of TB patients are carried out within long-term programs; the activities of 2020 and 2021, 2019 and 2020 patient data, treatment results of 2018 and 2019 patients and the second year treatment results of MDR (multi-drug resistant)-TB patients in 2017 and 2018 are presented in the 2021 report.

Türkiye in the Global Tuberculosis Report 2020 and 2021 of The World Health Organization

Türkiye's estimated incidence rate for 2019 is 16 (per 100.000 population) and the estimated mortality rate is 0,39 (per 100.000 population) in the 2020 report. Estimated incidence rate for 2020 is 15 (per 100.000 population) and the estimated mortality rate is 0,55 (per 100.000 population) in the 2021 report.

Türkiye is not among 30 countries which have high disease burden in terms of the multidrug resistant (MDR)-TB. The estimated rifampicin resistance (RD)/MDR-TB rate is 2,4% in new cases, while in previously treated cases is 9,7%. In the 2021 report, RD/MDR-TB rate is not presented.

HIV test were conducted 8.938 (78,4%) of total 11.401 TB cases recorded in 2019. In 2020, HIV test were conducted 7.142 (80,0%) of total 8.925 TB cases. In 2019, 105 patients and in 2020 105 patients are HIV (+). In Global TB 2020 Report HIV prevalence of the new and relapse TB cases for 2019 are given in the range of 0,0-4,9%. In Global TB 2021 Report HIV prevalence value is not presented.

Extrapulmonary TB rate of the new and relapse TB cases in Türkiye is given as 35% for 2019.

In Global Reports, Türkiye's new and relapse cases treatment success is 85% and previously treated cases treatment success (after failure and after loss to follow-up cases) is 60% for 2018. For 2019 patients, new and relapse cases treatment success is given as 83% and previously treated cases treatment success (after failure and after loss to follow-up cases) is given as 54%.

Tuberculosis Control Activities in 2020

Türkiye has 173 TB dispensaries by the end of 2021. 14 of them are TB Association Dispensaries.

Between 5 and 11 January 2020, the 73th; between 3 and 9 January 2021, the 74th Tuberculosis Education and Propaganda Week was celebrated with extensive events throughout the country.

The Conditional and Regular Social Cash Aid Guide for TB Patients was updated and announced to the provinces in 2020.

"Multisectoral Accountability Framework to Accelerate Progress to End Tuberculosis by 2030" document published by the World Health Organization in 2019, was translated into Turkish in 2021 and became available for multi-sector activities as a publication of the Ministry of Health with publication number 1194.

In order to register and notify TB patients quickly and reliably, to maintain decision support services uninterrupted and to make national and international reports properly, the forms and filling guidelines used in TB dispensaries (Tuberculosis Dispensaries Registration and Reporting System Guidelines) has been updated and sent to the provinces with an official letter in 2021.

Tuberculosis Scientific Advisory Board online meeting was held on 6 November 2020 to consult the draft document of "TB and COVID-19 Information Document" and proposal of "WHO's Multicountry

Research Project of MDR-TB Treatment”. An online Tuberculosis Scientific Advisory Board meeting was held on 11 February 2021 to consult the new pre XDR-TB and XDR-TB definitions of WHO and requests for administration of tuberculin skin test for medical certificate of employment from dispensaries.

To evaluate the TB control activities in 2020, an online meeting was held with provincial TB coordinators on 6 January 2021.

On 24 March 2021 World Tuberculosis Day, an online meeting about actual TB status in Türkiye and ongoing activities, was held with provincial TB coordinators and field advisors.

In 2021, the Zoonotic Tuberculosis Working Board meetings, one of the working boards of the National Committee of Zoonotic Diseases of Turkey, established in accordance with the protocol signed between the Ministry of Health and the Ministry of Agriculture and Forestry, were attended and a draft Zoonotic Tuberculosis Current Situation Report was prepared.

Certified Tuberculosis Control Training Program for Physicians could not be held in 2020 due to the COVID-19 pandemic. In 2021 25 physicians were trained between 18 and 23 October and 8 and 13 November 2021. Tuberculosis Control Training Program for Assistant Healthcare Staff could not be held in 2020 and 2021 due to the COVID-19 pandemic.

In-service rotation training was given to 15 physicians for 5 days between February and March 2020 for physicians who have just started working in TB dispensaries. In 2021, the training was given to 58 physicians between august and december.

In order to monitor and evaluate control activities on-site, TB field teams visits were not carried out due to COVID-19 pandemic in 2020 and 2021.

Routine procurement and surveillance studies of anti-TB drugs were conducted. Procurement of the anti-TB drugs was provided without interruption in 2020 and in 2021.

In 2020 769.343, in 2021 788.679 ambulatory care services were carried out in TB dispenseries. The number of radiological examinations was 493.275 for 2020 and 593.525 for 2021. The number of direct microscopy was 11.217 for 2020 and 8.570 for 2021. Currently, the number of samples sent to Universities, Training and Research Hospitals or Public Health Laboratories from 22 provinces, and to 16 regional TB laboratories from 59 provinces for advanced examination (smear microscopy, culture and drug susceptibility test (DST)) was 77.735 for 2020 and 70.311 for 2021.

For 2019, the number of contact examinations was 138.787 (12,2 people per patient) and 85.010 (9,5 people per patient) for 2020. The number of those undergoing preventive treatment was 33.170 (2,9 people per patient) for 2019 and 19.906 (2,2 people per patient).

According to the form VSD-17 data obtained from the Basic Health Statistics Module (TSIM), 99,1% of the patients were started to be treated by Directly Observed Treatment (DOT) in 2020 and 98,8% in 2021. During the treatment period the DOT rate (total and partial) was 98,5% in the patients of 2018 and was 98,1% in the patients of 2019.

Within the scope of the COVID-19 pandemic national control measures, mobile screening services that are regularly carried out for prisons and detention houses have been suspended until further notice with the letter dated 14 April 2020. Screening activities of contacts of patients has been continued. With the letter dated 26 October 2021 mobile screening teams activities have been started again due to extensive activities to control the pandemic and vaccination.

In 2020, 20 mobile screening teams, operating under the provincial health directorates, 138 prisons, 1 nursing homes, 1 kindergartens, 6 military units, 7 health institutions, 27 schools, 1 dormitory, 20 other (including tradesmen, hotels, towns, villages, etc.) screening activities were carried out in a total of 201 institutions. In these screenings, 46.997 people were x-rayed, 790 TB suspects were found, and as a result of further examinations 19 people were found as TB patient. In 2021, 112 prisons, 2 kindergartens, 1 military unit, 2 health institutions, 1 dormitory, 6 other (including tradesmen, hotels, towns, villages, etc.) screening activities were carried out in a total of 124 institutions. In these screenings, 28.686 people were x-rayed, 503 TB suspects were found, and as a result of further examinations 6 people were found as TB patient.

4.245 TB patients in 2020 and 3.838 patients in 2021 have benefited from social financial aid at least once. In 2020 36.472.335,75 TL and in 2021 37.217.071,84 TL has been payed by the Ministry of Family and Social Services to those patients.

Tuberculosis Patient Data of Türkiye in 2019 and 2020

A total of 11.401 TB cases in 2019 and 8.925 cases in 2020 were registered by TB dispensaries. The incidence calculated by the number of new and relapse cases decreased from 13,5 (per 100.000) in 2019 to 10,6 in 2020. The total case rate has decreased from 13,7 (per 100.000) in 2019 to 10,7 (-22,1%). This unexpected decline has been assessed as a reflection of the COVID-19 pandemic constraints.

Between 2005 in which the surveillance was strengthened and case-based recording began, and 2018 the case rates decreased in age groups. This decrease was most significant in 15-24 age group with -64,8% in 2019, and in 5-14 age group with -72,1% in 2020.

6.671 (58,5%) of the patients were male and 4.730 (41,5%) were female in 2019. The male/female ratio was 1,4. The case rate was 16,2 (per 100.000) in men and 11,4 in women. According to distribution of the case rate by age groups, 65 and over age group reaches the highest level (40,0 per 100.000).

In 2020 5.108 (57,2%) of the patients were male and 3.817 (42,8%) were female. The male/female ratio was 1,3. The case rate was 12,2 (per 100.000) in men and 9,2 in women. According to distribution of the case rate by age groups, 65 and over age group reaches the highest level (20,7 per 100.000).

The number of TB cases foreign-born registered to TB dispensaries is 1.454 (%12,8) in 2019. Of these patients, 81,9% (n= 1.191) were from Asian countries, 10,2% (n= 149) were from African countries, 7,5% (n= 109) were from European countries and 0,4% (n= 5) were from American countries. In 2020, TB foreign-born cases were 1.420. Of these patients, 76,6% (n= 1.087) were from Asian countries, 16,7% (n= 238) were from African countries, 6,5% (n= 92) were from European countries and 0,2% (n= 3) were from American countries.

59,6% of the 2019 patients had pulmonary TB and 34,8% had extrapulmonary organ involvement while 5,6% of them had both pulmonary and extrapulmonary involvement. Pulmonary TB in men (69,1%) was higher than in women (46,2%). More than half (58,5%) of the new cases were diagnosed as pulmonary TB. More than 80% of the previously treated cases who were treatment after failed are pulmonary TB. Extrathoracic lymph nodes (36,2%), pleura (19,9%) and intrathoracic lymph nodes (9,5%) were found to be the most common involvement in cases of extrapulmonary TB.

In 2020, 58,4% of the patients had pulmonary TB and 35,0% had extrapulmonary organ involvement while 6,6% of them had both pulmonary and extrapulmonary involvement. Pulmonary TB in men (66,7%) was higher than in women (47,4%). More than half (57,3%) of the new cases were diagnosed as pulmonary TB. 76,3% of the previously treated cases who were relapse are pulmonary TB. Extrathoracic lymph nodes (35,7%),

pleura (20,9%) and intrathoracic lymph nodes (9,3%) were found to be the most common involvement in cases of extrapulmonary TB.

Of the bacteriologically examined 7.433 patients with pulmonary TB in 2019; 93,2% have smear microscopy and 90,6% have culture. More than half of the smears (51,8%) and 71,0% of the cultures were found positive. The percentage of DST in culture (+) pulmonary TB cases was 96,3. In 2020, of the bacteriologically examined 5.802 patients with pulmonary TB; 91,7% have smear microscopy and 90,0% have culture. More than half of the smears (50,7%) and 71,2% of the cultures were found positive. The percentage of DST in culture (+) pulmonary TB cases was 96,8.

Isoniazide (H) resistance, which is the most common drug resistance in new TB cases in whom DST was performed, was 10,2% in 2019, and 10,1% in 2020. Resistance to all drugs is higher in previously treated cases.

Within the cases with DST, the most common single drug resistance was H (5,4%) and S (4,8%) resistance for 2019. HS resistance (2,4%) as two drug resistance, HRS (0,7%) resistance as three drug resistance had been detected. The total resistance rate in cases with DST was 16,7%. Within the cases with DST, the most common single drug resistance was against H (5,0%) and S (4,5%) for 2020. HS resistance (2,0%) as two drug resistance, HRS (0,6%) as three drug resistance had been detected. The total resistance rate in cases with DST was 16,3%.

MDR-TB rate was 1,8% (n= 93) in the new cases and was 9,1% (n= 34) in the previously treated cases in the cases with DST in 2019. 8 of the MDR-TB cases were XDR-TB. In 2020, MDR-TB rate was 2,2% (n= 88) in the new cases and was 8,6% (n= 25) in the previously treated cases in the cases with DST. 3 of the MDR-TB cases were XDR-TB.

An increasing number of HIV tests are being performed on the TB cases. While this rate was 3,5% of the cases in 2010, it increased to 78,4% (n= 8.938) in 2019 and 80,0 (n= 7.142) in 2020. 0,9% (n= 105) in 2019 and 1,0 (n= 87) in 2020 of the cases were detected HIV (+).

Tuberculosis Case Data of the Provinces

While the three provinces with highest number of TB cases in 2019 were ranked as Istanbul (n= 3.392), Izmir (n= 612) and Ankara (n= 591), the three provinces with lowest number of cases were Ardahan (n= 3), Tunceli (n= 3) and Gümüşhane (n= 6). In 2020, the three provinces with highest number of TB cases were ranked as Istanbul (n= 2.838), Ankara (n= 460) and Bursa (n= 451) and the three provinces with lowest number of cases were Ardahan (n= 4), Tunceli (n= 4) and Bayburt (n= 7).

The 3 provinces with highest total case rate in 2019 were Edirne (24,9 per 100.000), Istanbul (21,9) and Sakarya (20,7), respectively. Ardahan (3,1), Tunceli (3,5) and Gümüşhane (3,6) were the provinces with lowest total case rate. In 2020, Karabük (23,4), Istanbul (18,4), Çanakkale and Kırklareli (17,4) were with highest rate. Niğde (3,9), Ardahan and Van (4,2) and Uşak (4,3) were the provinces with lowest case rate.

In 2019, Bayburt (50,0%), Hakkari (62,5%) and Siirt (65,0%) were the three provinces that the most disadvantageous in terms of performing smear microscopy. Ardahan (0,0%), Batman (48,1%), Bayburt and Hakkari (50,0%) were the provinces with lowest percentages of performing culture. Ardahan (0,0%), Çorum (50,0%) and Rize (60,0%) were the provinces with the lowest percentages of performing DST.

In 2020, Siirt and Niğde (66,7%) and Kars (70,0%) were the provinces that the most disadvantageous in terms of performing smear microscopy. Hakkari (36,4%), Bartın (47,1%) and Tunceli (50,0%) were the provinces with lowest percentages of performing culture. Ardahan (0,0%), Afyonkarahisar (66,7%), Tokat and Yozgat (71,4%) were the provinces with the lowest percentages of performing DST.

Treatment Outcomes of 2018 Cases

8 of the 11.786 cases (6 new cases and 2 previously treated cases) who were registered as TB in the dispensaries in 2018, were found out to be not TB in subsequent examinations. Therefore, treatment results were given on 11.778 patients (10.942 new and 836 previously treated). In 2019, 17 of the 11.401 cases (14 new cases and 3 previously treated cases) who were registered as TB in the dispensaries, were found out to be not TB in subsequent examinations. Therefore, the results were given on 11.384 patients (10.655 new and 729 previously treated).

Treatment success was 83,2% in all cases in 2018. It was 84,3% in new cases and 70,0% in previously treated cases. Death rate was 7,7% in all cases and also new cases, 8,3% in previously treated cases. Treatment success (cure + treatment completion) in smear positive pulmonary TB cases was 82,1% in new cases (n= 3.674), 67,6% in previously treated cases (n= 375) and 80,8% in all cases.

Treatment success was slightly higher (4%) in women than in men in 2018. Treatment success was 85,4% and lost to follow up was 1,7% in female cases, while it was 81,7% and 2,6% in men, respectively. According to age groups, the highest treatment success was found in the age group of 5-14 (88,3%), the lowest in the age group of 65 and over (69,4%).

Treatment success was 81,9% in all cases in 2019. It was 82,6% in new cases and 71,9% in previously treated cases. Death rate was 8,8% in all cases, 8,9% in new cases, 7,4% in previously treated cases. Treatment success (cure + treatment completion) in smear positive pulmonary TB cases was 81,2% in new cases (n= 3.501), 71,0% in previously treated cases (n= 350) and 80,3% in all cases.

Treatment success was slightly higher in women than in men in 2019. Treatment success was 84,1% and lost to follow up was 1,4% in female cases, while it was 80,3% and 2,5% in men, respectively. According to age groups, the highest treatment success was in the age group of 35-44 (86,8%), the lowest in the age group of 65 and over (70,5%).

In 2018, the lowest treatment success rate was 66,7% in Gümüşhane. Bayburt, Karaman and Tunceli achieved 100,0% treatment success. While Bitlis has the lowest treatment success rate with 56,5% in 2019 patients, Gümüşhane, Kilis and Sinop achieved 100.0% treatment success.

In 2018, DOT implementation was performed between 85,0% (Iğdır) and 100% rates in many of provinces. In 2019, Hatay was the lowest DOT implementing province with 83,6%.

3rd year treatment results of (at the end of 36th months) MDR-TB cases of 2016 were evaluated and the treatment success was 65,8% (n= 131, total n=230). Treatment success was 68,6% (n= 131, total n=191) in 2nd year (end of 24th months) of 2017 patients. At the end of 36th months of treatment success was 75,4% (n= 144, total n=191) of 2017 patients. Treatment success was 54,5% (n= 96, total n=176) in 2nd year of 2018 patients. At the end of 36th months of treatment success was 74,4% (n= 131, total n=176) of 2018 patients.

GİRİŞ VE AMAÇ

GİRİŞ VE AMAÇ

TB, SARS-CoV-2’den sonra dünyanın en ölümcül ve tek etkenden kaynaklanan bulaşıcı hastalığı olmaya devam etmektedir. Dünya nüfusunun yaklaşık dörtte birinin *Mycobacterium tuberculosis* (*M. tuberculosis*) ile enfekte olduğu tahmin edilmektedir. Dünya çapında ilk 10 ölüm nedeninden biridir. Her yıl bir milyondan fazla hayata mal olmakta ve aileler ve toplumlar üzerindeki büyük yansımaları ile milyonlarca insanı etkilemektedir. 2020 yılında yaklaşık 10 milyon kişi TB nedeniyle hastalanmış ve 1,4 milyon kişi ölmüştür.

TB, hastalığa yakalanan insanların bakterileri solunum yoluyla saçmasıyla yayılan *M. tuberculosis* adlı basilden kaynaklanan bir enfeksiyondur. Hastalık tipik olarak akciğerleri tutar, ancak diğer organları da etkileyebilir. Hastalık daha çok yetişkinlerde görülür. Erkeklerde kadınlardan daha fazla görülmektedir. TB bir yoksulluk hastalığıdır ve ekonomik sıkıntı, kırılabilirlik, ötekileştirme, damgalanma ve ayrımcılık genellikle TB’den etkilenen kişilerin karşı karşıya kaldıkları sorunlardır.

TB tedavi edilebilir ve önenebilir bir hastalıktır. Hastalığa yakalanan duyarlı hastalar 6 aylık bir ilaç rejimi ile başarılı bir şekilde tedavi edilebilir. 2000 yılından 2020 yılına kadar TB tedavisi ile 60 milyondan fazla ölüm önlenmiştir. Yoksulluk, yetersiz beslenme, HIV enfeksiyonu, diyabet ve sigara gibi TB’nin belirleyicilerine yönelik çok sektörlü eylemler yoluyla hastalık geliştiren kişilerin sayısı ve dolayısıyla ölümler azaltılabilir.

DSÖ’nün tüm üye devletleri ve Birleşmiş Milletler, 2014 ve 2015 yıllarında DSÖ’nün geliştirdiği TB Sonlandırma Stratejisi’ni (Stop TB) ve Birleşmiş Milletler Sürdürülebilir Kalkınma Hedeflerini benimseyerek TB salgınına sona erdirmeyi taahhüt etmişlerdir. Strateji ve Sürdürülebilir Kalkınma Hedefleri 2015 ile 2035 arasında TB insidansında, TB ölümlerinde ve TB hastalarının ve ailelerinin karşılaştığı maliyetlerde büyük düşüşler için dönüm noktaları ve hedefler koymuştur. TB ile mücadeleye yönelik siyasi kararlılığı artırma çabaları 2017 yılından itibaren yoğunlaşmıştır. Kasım 2017’de DSÖ küresel olarak bakanlar düzeyinde bir konferans düzenlemiştir. Konferans sonrası Mayıs 2018’de Dünya Sağlık Asamblesinde tüm üye devletler tarafından memnuniyetle karşılanan TB’nin Sona Erdirilmesi için Moskova Deklarasyonu yayımlanmıştır. Eylül 2018’de Birleşmiş Milletler Genel Kurulu TB ile ilgili ilk üst düzey toplantısını yapmıştır. Bunun sonunda da Sürdürülebilir Kalkınma Hedeflerine ve TB Sonlandırma Stratejisine (End TB) yönelik taahhütler yeniden teyit edilmiş ve yenileri eklenmiştir.

TB hasta verileri 2005 yılından önce, VSD’lerden aylık toplam istatistikler olarak gönderilmekte, Başkanlığımızca il ve ülke düzeyinde istatistikler hesaplanmaktaydı. Ülkemizde 2006 yılında uygulanmaya başlanan Doğrudan Gözetimli Tedavi Stratejisi kapsamında 2005 yılından itibaren dispanserlere kayıtlı her bir hastanın verisi bireysel olarak toplanmaya ve analiz edilerek raporlanmaya başlanmıştır. 2007 yılından itibaren yıllık olarak TB verilerinin değerlendirildiği Türkiye’de Verem Savaşı Raporları yayımlanmaktadır.

Bu raporun amacı, TB hastalığının mevcut durumu ile tanı, tedavi ve diğer faaliyetlerde kaydedilen ilerlemenin kapsamlı ve güncel bir değerlendirmesini sağlamaktır. Rapor, temel olarak TB DB tarafından yıllık olarak toplanan verilerden 2020 ve 2021 yılı faaliyetlerine, 2019 ve 2020 yılı hasta verilerine, 2018 ve 2019 yılı tedavi sonuçlarına dayanmaktadır.

**KÜRESEL TÜBERKÜLOZ
2020 ve 2021 RAPORLARINDA
TÜRKİYE**

DÜNYA SAĞLIK ÖRGÜTÜ KÜRESEL TÜBERKÜLOZ 2020 ve 2021 RAPORLARINDA TÜRKİYE

Daire Başkanlığımız tarafından 2019 ve 2020 yılı hasta verileri, 2018 ve 2019 yılı TB hastalarının tedavi sonuçları toplanmış, 31 Mayıs 2020 ve 2021 tarihlerinde DSÖ'ye iletilmiştir. Bu veriler DSÖ tarafından analiz edilmiş olup Küresel Tüberküloz 2020 ve 2021 Raporlarına yansıtılmıştır.

DSÖ tarafından yayımlanan Küresel Tüberküloz 2020 ve 2021 Raporlarında yer alan Türkiye profili özet sayfası Şekil 1 ve 2'de görülmektedir.

Küresel Tüberküloz Raporlarında verilen insidans ve mortalite (ölüm) hızları DSÖ tahminlerine dayanmaktadır. DSÖ tarafından tüm ülkelere bildirilen TB olgu sayıları ve çeşitli parametreler kullanılarak ülkelerin tahmini (estimated) olgu sayıları hesaplanmakta, daha sonra bu sayılar kullanılarak tahmini insidans ve mortalite hızları hesaplanmaktadır.

TB profile

Tuberculosis profile: Turkey

Population 2019: 83 million

Estimates of TB burden*,2019

	Number	(Rate per 100 000 population)
Total TB incidence	13 000 (11 000-15 000)	16 (13-18)
HIV-positive TB incidence	150 (120-190)	0.18 (0.14-0.23)
MDR/RR-TB incidence**	380 (290-470)	0.45 (0.35-0.56)
HIV-negative TB mortality	300 (270-340)	0.36 (0.32-0.4)
HIV-positive TB mortality	25 (17-34)	0.03 (0.02-0.04)

Estimated proportion of TB cases with MDR/RR-TB*,2019

New cases	2.4%(1.9-2.8)
Previously treated cases	9.7%(6.9-13)

Universal health coverage and social protection*

TB treatment coverage (notified/estimated incidence),2019	87% (75-100)
TB patients facing catastrophic total costs	
TB case fatality ratio (estimated mortality/estimated incidence), 2019	3% (2-3)

TB case notifications, 2019

Total new and relapse	11 247
- % tested with rapid diagnostics at time of diagnosis	
- % with known HIV status	78%
- % pulmonary	65%
- % bacteriologically confirmed *	80%
- % children aged 0-14 years	5%
- % women	39%
- % men	56%
Total cases notified	11 401

TB/HIV care in new and relapse TB patients,2019

	Number	(%)
Patients with known HIV status who are HIV-positive	104	1.2%
- on antiretroviral therapy	84	81%

Drug-resistant TB care,2019

% of bacteriologically confirmed TB cases tested for rifampicin resistance - New cases ^	88%
% of bacteriologically confirmed TB cases tested for rifampicin resistance - Previously treated cases^	82%
Laboratory-confirmed cases - MDR/RR-TB ^^	158
Patients started on treatment - MDR/RR-TB ^^^	175
Laboratory-confirmed cases - XDR-TB^^	8
Patients started on treatment - XDR-TB^^^	8
MDR/RR-TB cases tested for resistance to any fluoroquinolone	90

Treatment success rate and cohort size

	Success	Cohort
New and relapse cases registered in 2018	85%	11 407
Previously treated cases, excluding relapse, registered in 2018	60%	188
HIV-positive TB cases registered in 2018	60%	65
MDR/RR-TB cases started on second-line treatment in 2017	69%	202
XDR-TB cases started on second-line treatment in 2017	0%	2

TB preventive treatment, 2019

% of HIV-positive people (newly enrolled in care) on preventive treatment	
% of children (aged < 5 years) household contacts of bacteriologically-confirmed TB cases on preventive treatment	100% (100-100)

TB financing

National TB budget, 2020 (US\$ millions)	
- Funding source, domestic	
- Funding source, international	
- unfunded	

* Estimates of TB and MDR-TB burden are produced by WHO in consultation with countries. Ranges represent uncertainty intervals

** MDR is TB resistant to rifampicin and isoniazid; RR is TB resistant to rifampicin

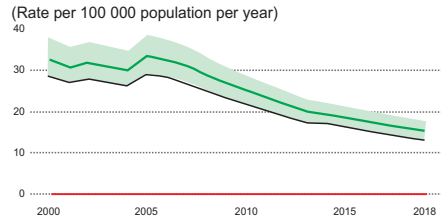
^^ Calculated for pulmonary cases only

^^^ Includes cases with unknown previous TB treatment history

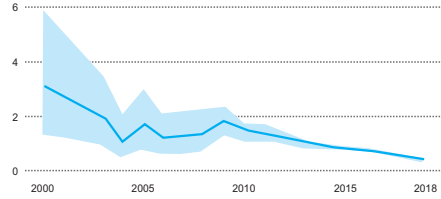
^^^ Includes patients diagnosed before 2019 and patients who were not laboratory-confirmed

Generated 2020-12-14 by the World Health Organization (https://www.who.int/tb/data/)

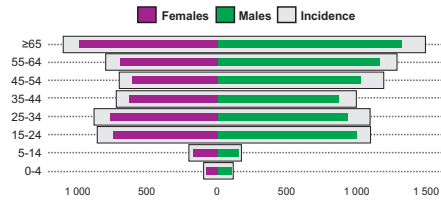
Incidence, New and relapse TB cases notified, HIV-positive TB incidence

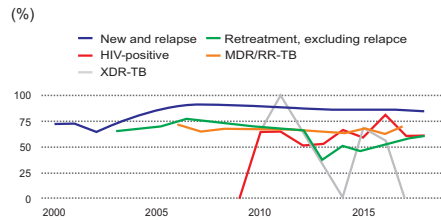
HIV-negative TB mortality

Incidence, Notified cases by age group and sex, 2019

Treatment success rate

Total budget

(US\$ millions)

https://worldhealthorg.shinyapps.io/tb_profiles/?_inputs_&entity_type=%22country%22&lan=%... 14.12.2020

Şekil 1. DSÖ Küresel Tüberküloz 2020 Raporu Türkiye Özet Sayfası

Tuberculosis profile: Turkey

Population 2020: 84 million

Estimates of TB burden*, 2020

	Number	(Rate per 100 000 population)
Total TB incidence	13000 (11 000-15 000)	15 (13-18)
HIV-positive TB incidence	150 (120-190)	0.18 (0.14-0.23)
HIV-negative TB mortality	420 (410-440)	0.5 (0.48-0.52)
HIV-positive TB mortality	46 (33-62)	0.05 (0.04-0.07)

Universal health coverage and social protection*

TB treatment coverage (notified/estimated incidence), 2020	69%(59-81)
TB patients facing catastrophic total costs	
TB case fatality ratio (estimated mortality/estimated incidence), 2020	4% (3-4)

TB case notifications, 2020

Total new and relapse	8 830
- % tested with rapid diagnostics at time of diagnosis	
- % with known HIV status	80%
- % pulmonary	65%
- % bacteriologically confirmed*	78%
- % children aged 0-14 years	5%
- % women (aged ≥15 years)	40%
- % men (aged ≥15 years)	55%
Total cases notified	8 925

TB/HIV care in new and relapse TB patients, 2020

	Number	(%)
Patients with known HIV status who are HIV-positive	83	1.2%
- on antiretroviral therapy	62	75%

Drug-resistant TB care**, 2020

% of bacteriologically confirmed TB cases tested for rifampicin resistance- New cases ^A	91%
% of bacteriologically confirmed TB cases tested for rifampicin resistance- Previously treated cases ^A	85%
Laboratory-confirmed cases - MDR/RR-TB ^{AA}	149
Patients started on treatment - MDR/RR-TB ^{AA}	178
Laboratory-confirmed cases - pre-XDR-TB or XDR-TB ^{AA}	14
Patients started on treatment - pre-XDR-TB or XDR-TB ^{AA}	14
MDR/RR-TB cases tested for resistance to any fluoroquinolone	99

Treatment success rate and cohort size

	Success	Cohort
New and relapse cases registered in 2019	83%	11 095
Previously treated cases, excluding relapse, registered in 2019	54%	154
HIV-positive TB cases registered in 2019	61%	103
MDR/RR-TB cases started on second-line treatment in 2018	55%	180
XDR-TB cases started on second-line treatment in 2018	13%	8

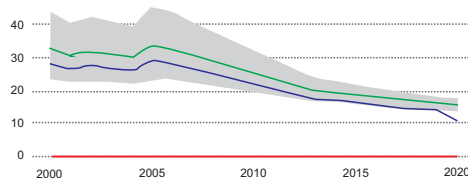
TB preventive treatment, 2020

% of HIV-positive people (newly enrolled in care) on preventive treatment	
% of children (aged < 5 years) household contacts of bacteriologically-confirmed TB cases on preventive treatment	100%(100-100)

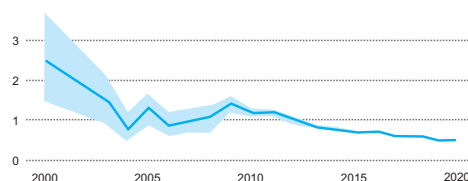
TB financing

National TB budget, 2021 (US\$ millions)	
- Funding source, domestic	
- Funding source, international	
- unfunded	

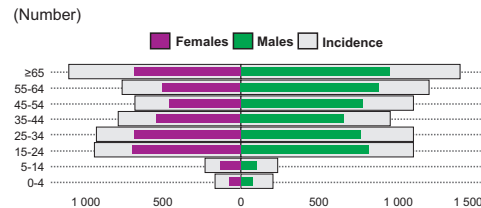
Incidence, New and relapse TB cases notified, HIV-positive TB incidence (Rate per 100 000 population per year)

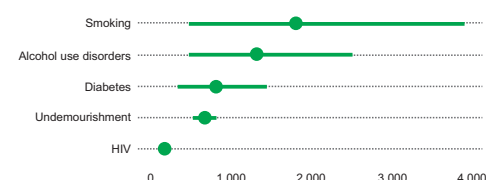
notified, HIV-positive TB incidence HIV-negative TB mortality (Rate per 100 000 population per year)

Incidence, Notified cases by age group and sex, 2020 (Number)

Cases attributable to five risk factors, 2020 (Number)

Total budget (US\$ millions)

* Estimates of TB burden are produced by WHO in consultation with countries. Ranges represent uncertainty intervals.
^{AA} RR is TB resistant to rifampicin (R); MDR is TB resistant to R + isoniazid; pre-XDR is TB resistant to R + any fluoroquinolone
^A Calculated for pulmonary cases only
^{AA} Includes cases with unknown previous TB treatment history
^{AA} Includes patients diagnosed before 2020 and patients who were not laboratory-confirmed

Dünya genelinde TB insidansının ve mortalitesinin en yüksek olduğu bölgeler Afrika ve Güney Doğu Asya'dır. Türkiye, DSÖ Avrupa Bölgesinde yer almaktadır. Dünya geneli ve DSÖ bölgelerine göre TB hastalık yükü ile ilgili veriler Tablo 1'de görülmektedir.

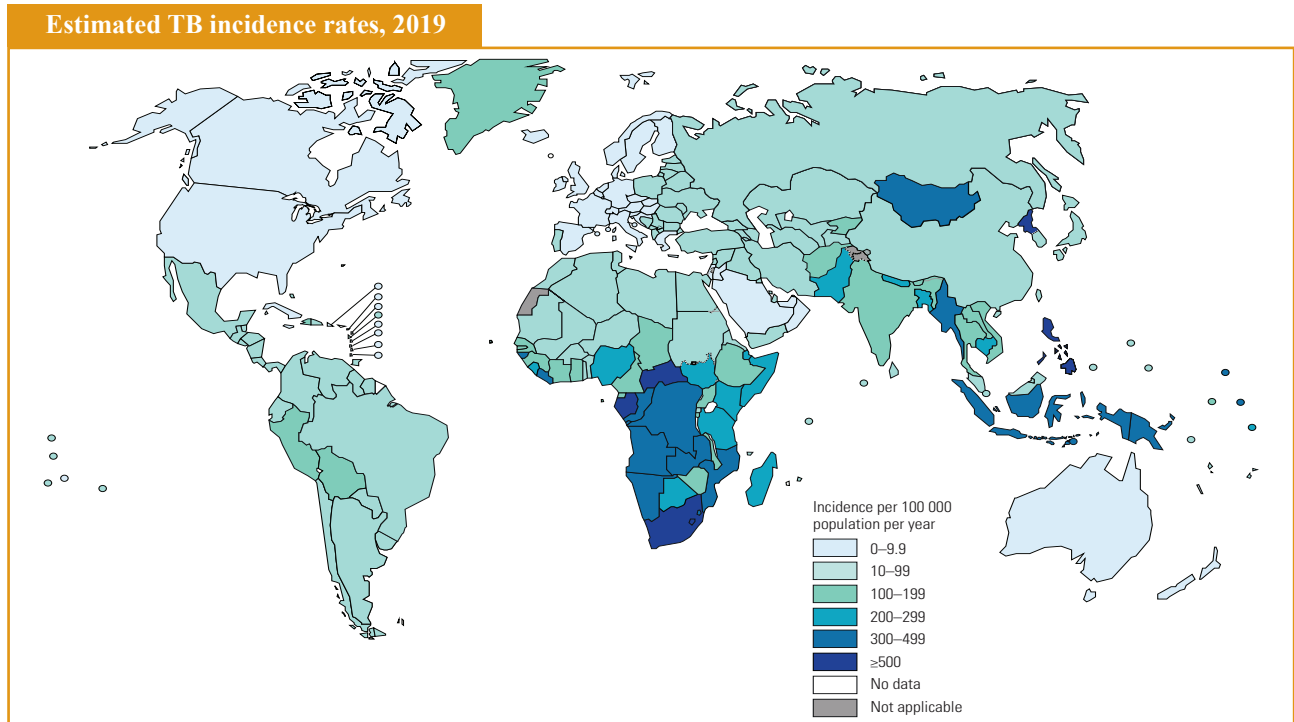
Küresel TB 2020 ve 2021 Raporlarında Türkiye'nin 2019 yılı tahmini insidans hızı yüz binde 16, 2020 yılı yüz binde 15 ve tahmini mortalite hızı 2019 yılı için yüz binde 0,39, 2020 yılı için 0,55 olarak verilmiştir (Tablo 1).

Tablo 1. DSÖ Bölgelerine Göre Tahmini TB İnsidans ve Mortalite Hızları, 2019-2020

Bölge	2019		2020	
	İnsidans (Yüz binde)	Mortalite (Yüz binde)	İnsidans (Yüz binde)	Mortalite (Yüz binde)
Afrika Bölgesi	226	51,0	220	49,0
Güney Doğu Asya Bölgesi	217	33,0	211	36,1
Doğu Akdeniz Bölgesi	114	11,4	112	11,4
Batı Pasifik Bölgesi	93	4,7	93	4,8
Avrupa Bölgesi	26	2,7	25	2,9
Türkiye*	16	0,39	15	0,55
Amerika Bölgesi	29	2,3	29	2,7
Dünya	130	18,7	127	19,7

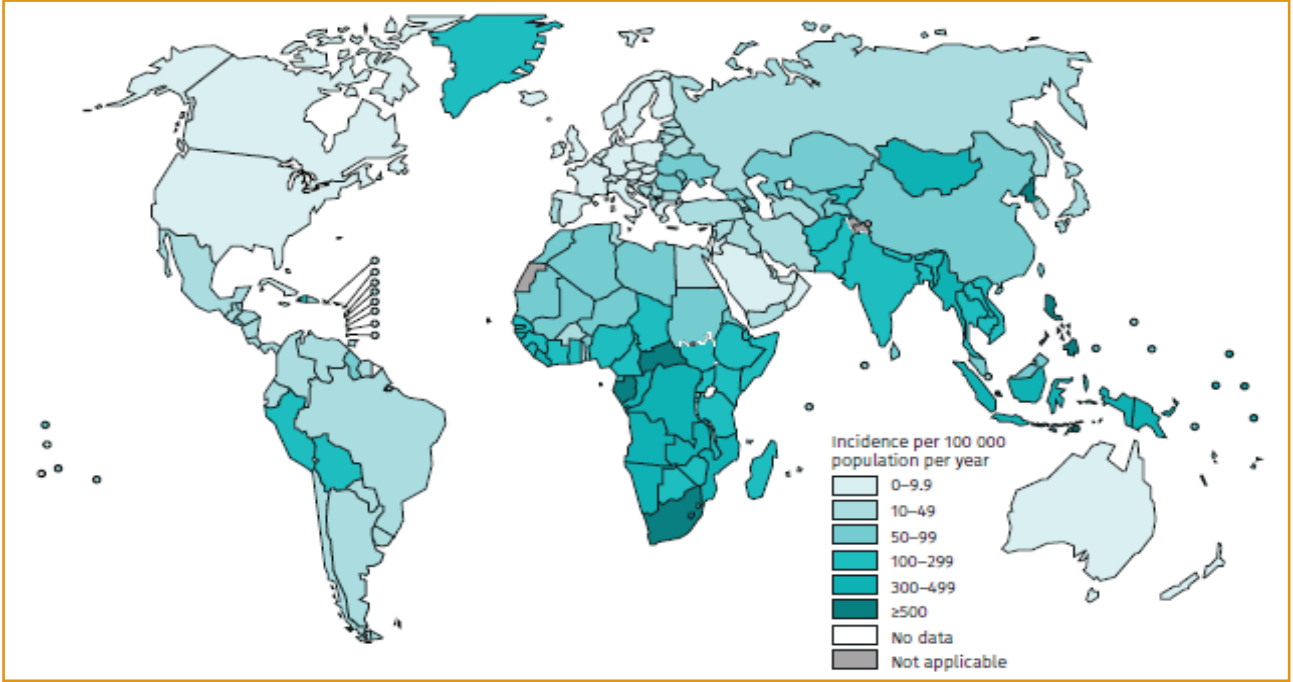
*Türkiye, DSÖ Avrupa Bölgesinde yer almaktadır.

DSÖ tarafından hesaplanan, ülkelerin 2019 ve 2020 yılı tahmini insidans hızları Şekil 3 ve 4'de görülmektedir.

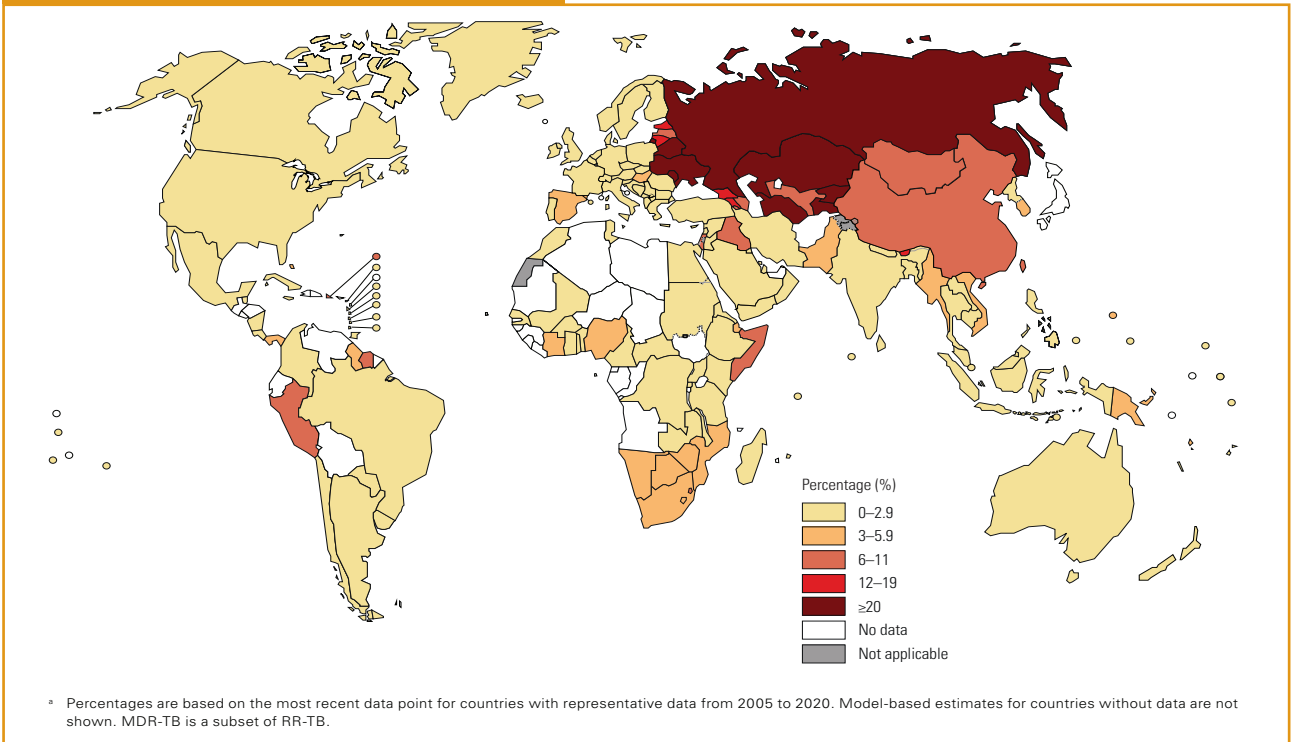
Şekil 3. Ülkelere Göre Tahmini TB İnsidans Hızları, 2019

Estimated TB incidence rates, 2020

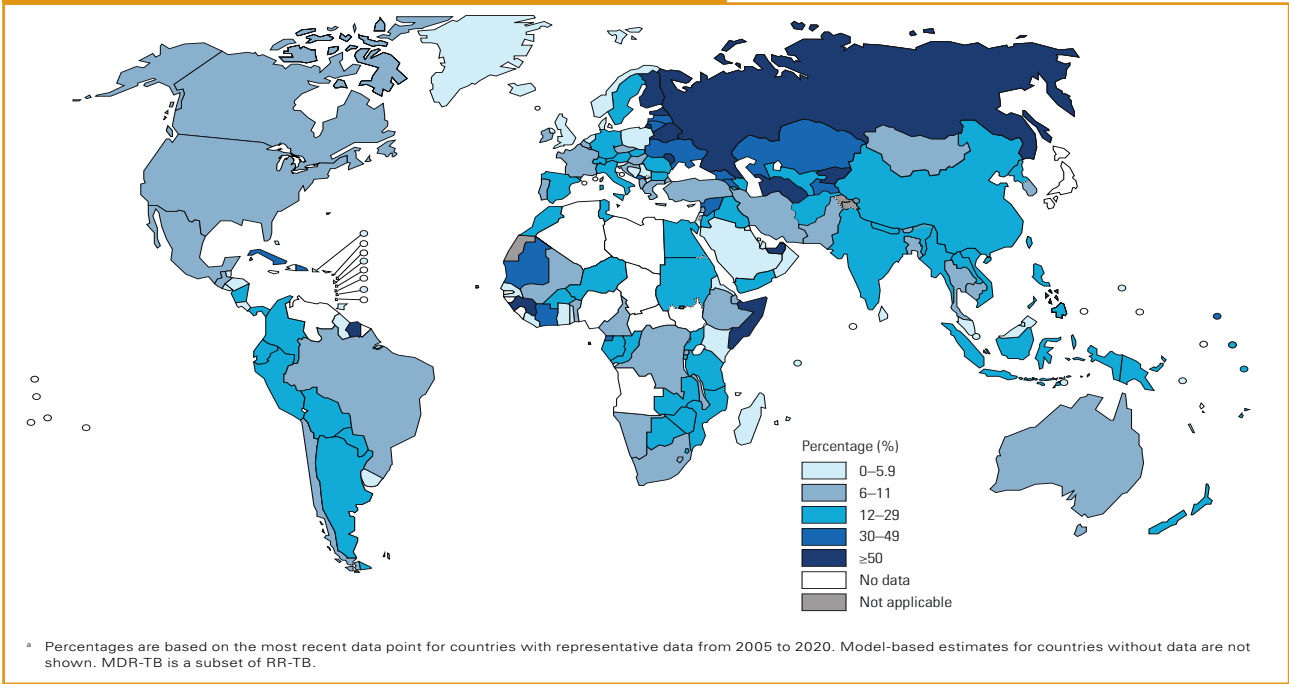

Şekil 4. Ülkelere Göre Tahmini TB İnsidans Hızları, 2020

Türkiye ÇİD-TB açısından yüksek hastalık yüküne sahip 30 ülke arasında değildir. Küresel TB 2020 Raporunda Türkiye'de tahmini RD/ÇİD-TB oranı yeni olgularda %2,4, önceden tedavi görmüş olgularda ise %9,7 olarak verilmiştir. 2021 Raporunda ise bu tahmini değerlere yer verilmemiştir (Şekil 1, 2, 5, 6).

Percentage of new TB cases with MDR/RR-TB^a

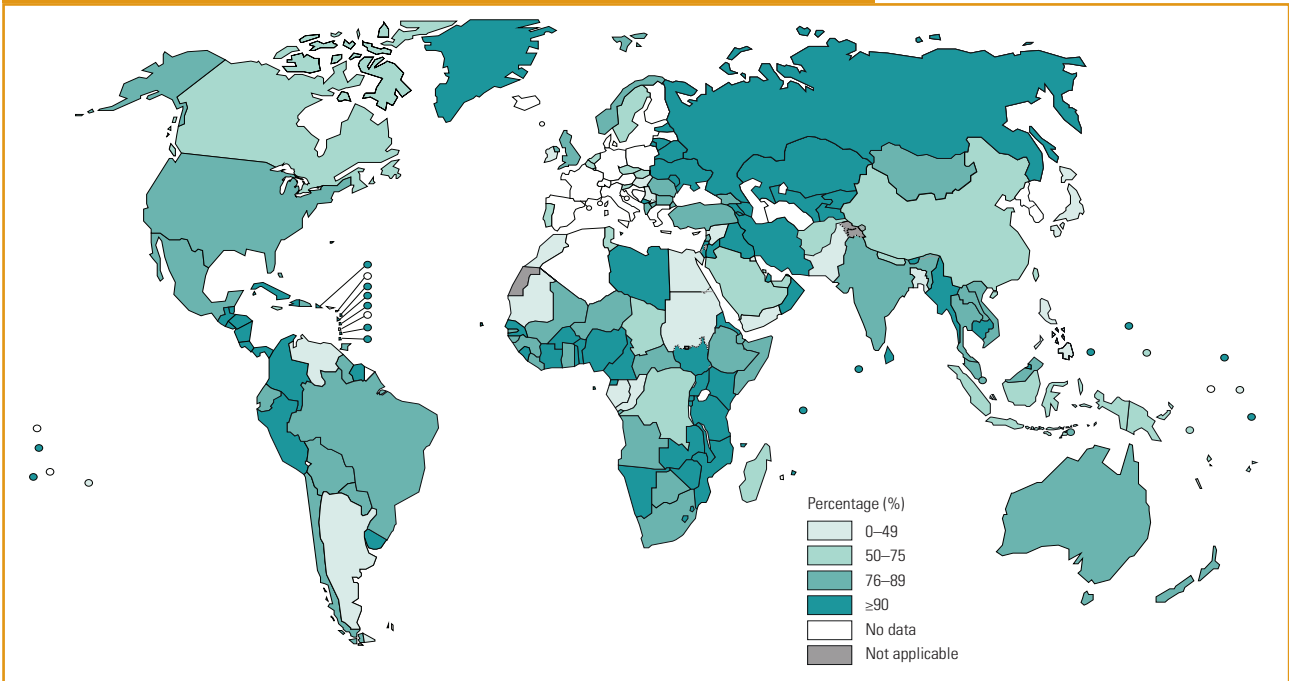
Şekil 5. Ülkelere Göre Yeni TB Olgularında RD/ÇİD-TB Oranı, 2019

Percentage of previously treated TB cases with MDR/RR-TB^a

Şekil 6. Ülkelere Göre Önceden Tedavi Görmüş TB Olgularında RD/ÇİD-TB Oranı, 2019

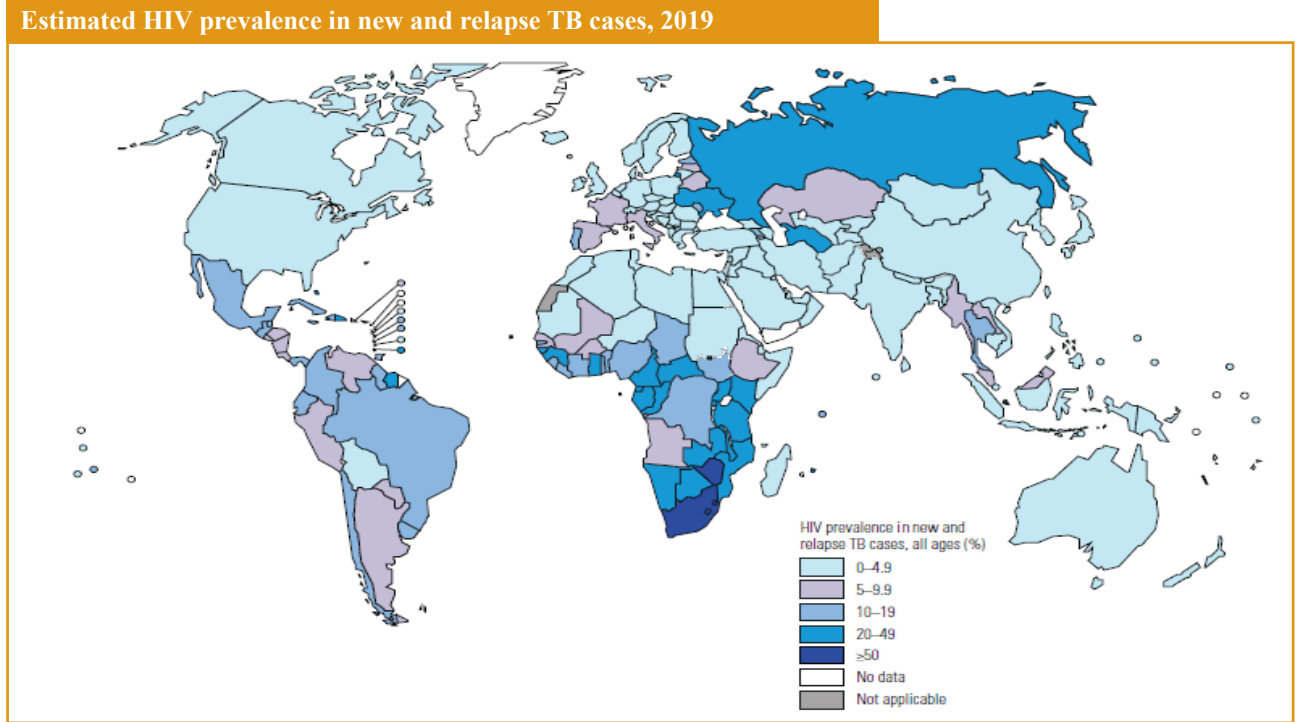
Türkiye’de 2019 yılında kaydedilen toplam 11.401 TB olgusundan 8.938’ine (%78,4) HIV testi yapılmıştır. Yeni ve nüks olgulardan test yapılan hasta sayısı ise 8.814’dür (%77,3). 2020 yılında ise kaydedilen toplam 8.925 olgudan 7.142’sine (%80,0) HIV testi yapılmıştır. Yeni ve nüks olgulardan test yapılan hasta sayısı ise 7.062’dir (%79,1). Küresel TB 2020 Raporunda ülkelerin HIV durumu bilinen yeni ve nüks TB hasta oranları Şekil 7’de görülmektedir. Küresel TB 2021 Raporunda bu haritaya yer verilmemiştir.

Percentage of new and relapse TB cases with documented HIV status, 2019

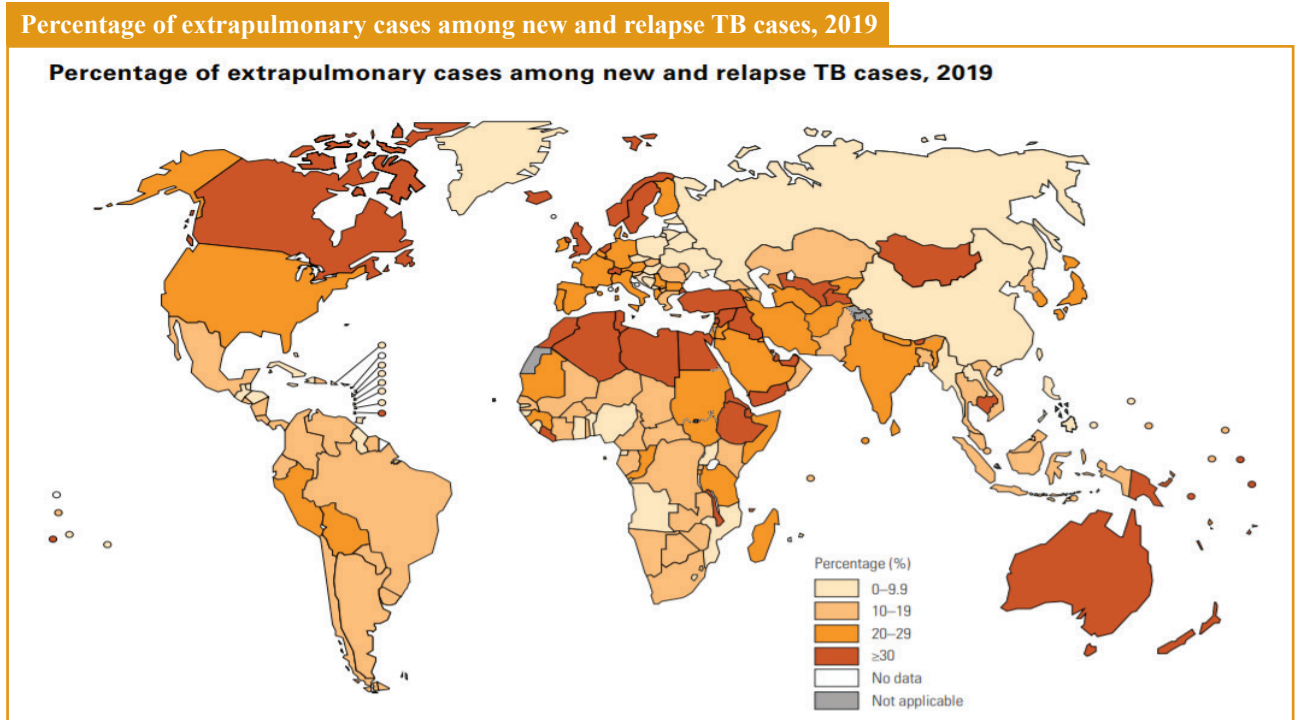
Şekil 7. Ülkelere Göre Yeni ve Nüks TB Olgularında HIV Durumu Tespiti, 2019

Türkiye’de 2019 yılında kayıtlı toplam 11.401 olgudan 105’inin (%0,9), 2020 yılında ise kayıtlı 8.925 olgudan 87’sinin (%1,0) HIV (+) olduğu tespit edilmiştir. Küresel Tüberküloz 2020 Raporunda Türkiye’nin 2019 yılı yeni ve nüks TB olgularında HIV prevalansı %0,0-4,9 aralığında verilmiştir (Şekil 8). 2021 yılı Küresel TB Raporunda bu değerler yer almamıştır.

Şekil 8. Ülkelere Göre Yeni ve Nüks TB Olgularında Tahmini HIV Prevalansı, 2019

Küresel Tüberküloz 2020 Raporunda Türkiye’nin 2019 yılı yeni ve nüks TB olgularında AD TB oranı %35 olarak verilmiştir (Şekil 9).

Şekil 9. Ülkelere Göre Yeni ve Nüks TB Hastalarında Akciğer Dışı Olguların Oranı, 2019

Türkiye'nin 2018 yılı yeni ve nüks olgularında tedavi başarısı %85, 2019 yılı için %83 ve önceden tedavi görmüş olgularında 2018 yılı için %60, 2019 yılı için %54'dür. Dünya geneli ve DSÖ bölgelerine göre tedavi başarısı sonuçları Tablo 2'de görülmektedir.

Tablo 2. DSÖ Bölgelerine Göre Tedavi Başarısı Oranları, 2018-2019

Bölge	2018		2019	
	Yeni ve Nüks Olgularda Tedavi Başarısı (%)	Önceden Tedavi Görmüş Olgularda Tedavi Başarısı* (%)	Yeni ve Nüks Olgularda Tedavi Başarısı (%)	Önceden Tedavi Görmüş Olgularda Tedavi Başarısı* (%)
Afrika Bölgesi	82	65	86	72
Güney Doğu Asya Bölgesi	84	74	85	77
Doğu Akdeniz Bölgesi	91	77	91	81
Batı Pasifik Bölgesi	89	80	91	78
Avrupa Bölgesi	75	57	75	60
Türkiye**	85	60	83	54
Amerika Bölgesi	76	44	74	45
Dünya	85	71	86	74

*Önceden tedavi görmüş olgular: Tedavi başarısızlığından gelen ve takip dışı kalıp dönen olgular.

**Türkiye, DSÖ Avrupa Bölgesinde yer almaktadır.

**2020 ve 2021 YILI
FAALİYETLERİ**

2020 ve 2021 YILI FAALİYETLERİ

Daire Başkanlığımız tarafından 2020 ve 2021 yılı itibariyle altyapı durumu, toplantılar, eğitim ve yayın faaliyetleri, ilaç ikmal durumu, 2019 ve 2020 yıllarında VSD'lerde yapılan tanı çalışmaları, 2020 ve 2021 yılları DGT durumu, mobil tarama çalışmaları ve şartlı ve düzenli nakdi sosyal yardım çalışmaları bu bölümde yer almaktadır.

4.1. Altyapı

Toplum Sağlığı Merkezi VSD Birimlerinin etkin, çağdaş ve sürdürülebilir hizmet vermelerini sağlamak amacıyla her ilde en az bir adet olmak üzere, her 500.000 nüfusa bir VSD olacak şekilde yapılandırma çalışması sürdürülmüştür.

Ülkemizde 2021 yılı sonu itibarıyla 173 VSD bulunmaktadır. Bunlardan 14 tanesi Verem Savaşı Derneği Dispanseri olarak faaliyet göstermektedir (Şekil 10, Tablo 3).

Yapılan Planlamalar Çerçevesinde Açılan ve Kapatılan VSD'ler:

VSD'ler Toplum Sağlığı Merkezlerine bağlı olarak faaliyetlerini yürütmektedir. 2020 yılında İstanbul Beykoz VSD kapatılmıştır. İstanbul Esenler ve Beylikdüzü VSD faal duruma getirilmiştir. Ankara Sincan VSD henüz faaliyete geçmemiştir.

2021 yılında VSD'lerin durumunda bir değişiklik olmamıştır.

Şekil 10. İllere Göre TSM VSD Birimlerinin Sayıları, 2020-2021

Tablo 3. TSM VSD Birimlerinin Listesi, 2020-2021

No	İl	Dispanser Adı	No	İl	Dispanser Adı
1	Adana	Çifte Minare (Merkez)	44	Çanakkale	Merkez
2		Karşıyaka (D)	45		Biga
3		Ceyhan	46	Çankırı	Merkez
4		Kozan	47	Çorum	Merkez
5	Adıyaman	Merkez	48	Denizli	Merkez
6	Afyonkarahisar	Merkez	49	Diyarbakır	1 Nolu
7	Ağrı	Merkez	50		2 Nolu
8		Doğubeyazıt	51		Ergani
9	Aksaray	Merkez	52	Düzce	Merkez
10	Amasya	Merkez	53	Edirne	Merkez
11	Ankara	Merkez	54		Keşan
12		3 Nolu	55		Uzunköprü
13		4 Nolu	56	Elazığ	Merkez
14		5 Nolu (Yenimahalle)	57	Erzincan	Merkez
15		7 Nolu (Altındağ)	58	Erzurum	Merkez
16		Sincan*	59	Eskişehir	Merkez (Deliklitaş)
17	Antalya	Merkez	60	Gaziantep	2 Nolu (Şahinbey)
18		Alanya	61		İslahiye
19		Kepez 2 (Dr. Faik Doğrusöyler) (D)	62		Nizip
20		Finike	63	Giresun	Merkez
21	Ardahan	Merkez	64	Gümüşhane	Merkez
22	Artvin	Merkez	65	Hakkâri	Merkez
23	Aydın	Merkez	66	Hatay	Merkez
24		Nazilli	67		İskenderun
25		Söke	68	Iğdır	Merkez
26	Balıkesir	Merkez	69	Isparta	Merkez
27		Bandırma	70	İstanbul	Arnavutköy
28		Edremit	71		Bağcılar Güneşli
29	Bartın	72	Bahçelievler		
30	Batman	73	Bakırköy		
31	Bayburt	74	Başakşehir		
32	Bilecik	75	Beylikdüzü		
33	Bingöl	76	Çatalca		
34	Bitlis	77	Esenler		
35	Bolu	78	Esenler (D)		
36	Burdur	79	Esenyurt		
37	Bursa	Gemlik	80		Eyüp (D)
38		İnegöl	81		Gaziosmanpaşa
39		Karacabey	82		Güngören
40		M. Kemalpaşa	83		Kadıköy (D)
41		Merkez	84		Şeh. Piy. Onb. Mustafa Berber (Kağıthane)
42		Nilüfer (D)	85	Kartal (D)	
43		Yıldırım	86		

Tablo 3. TSM VSD Birimlerinin Listesi, 2020-2021 (devamı)

No	İl	Dispanser Adı	No	İl	Dispanser Adı
87	İstanbul	Küçükçekmece	132	Malatya	2 Nolu
88		Maltepe	133	Manisa	Merkez
89		Pendik (D)	134		Akhisar
90		Samandıra	135		Salihli
91		Sarıyer (D)	136	Mardin	Merkez
92		Sultangazi	137		Midyat
93		Şehremini (D)	138	Mersin	Merkez
94		Taksim (D)	139		Anamur
95		Tevfik Sağlam (B.paşa)	140		Silifke
96		Tuzla	141		Tarsus
97		Ümraniye (D)	142	Muğla	Merkez
98		Üsküdar (D)	143		Fethiye
99		Zeytinburnu (D)	144	Muş	Merkez
100		İzmir	Ali Halim Bayer	145	Nevşehir
101	Balçova		146	Niğde	Merkez
102	Bergama		147	Ordu	Merkez
103	Bornova		148		Fatsa
104	Buca		149		Ünye
105	Çiğli		150	Osmaniye	Merkez
106	Karabağlar		151	Rize	Merkez
107	Karşıyaka		152	Sakarya	Merkez
108	Torbalı	153	Samsun	Merkez	
109	Kahramanmaraş	Merkez		154	Bafra
110		Elbistan		155	Çarşamba
111	Karabük	Merkez	156	Siirt	Merkez
112	Karaman	Merkez	157	Sinop	Merkez
113	Kars	Merkez	158	Sivas	Merkez
114	Kastamonu	Merkez	159	Şanlıurfa	Merkez
115	Kayseri	Merkez	160		Siverek
116	Kırıkkale	Merkez	161		Viranşehir
117	Kırklareli	Merkez	162	Şırnak	Merkez
118		Babaeski	163		Cizre
119		Lüleburgaz	164	Tekirdağ	Merkez
120	Kırşehir	Merkez	165		Çorlu
121	Kilis	Merkez	166	Tokat	Merkez
122	Kocaeli	Merkez	167	Trabzon	Merkez
123		Gebze	168	Tunceli	Merkez
124		Gölcük	169	Uşak	Merkez
125	Konya	Mümtaz Koru	170	Van	Merkez
126		Güzide Koru	171	Yalova	Merkez
127		Akşehir M.N. Şen	172	Yozgat	Merkez
128		Beyşehir	173	Zonguldak	Merkez
129		Ereğli	174		Ereğli
130	Kütahya	Merkez	*Ankara Sincan VSD henüz faaliyete geçmemiştir.		
131		Simav			

4.2. Toplantılar, Eğitim ve Yayın Faaliyetleri

Verem Eğitimi ve Propaganda Haftası

Her yıl ocak ayının ilk pazar günü ile başlayan hafta ülkemizde Verem Eğitimi ve Propaganda Haftası olarak anılmakta olup 2020 yılında 05-11 Ocak 2020 tarihleri arasında 73. Verem Eğitim ve Propaganda Haftası yurt genelinde kapsamlı etkinliklerle kutlanmıştır.

Verem Eğitim ve Propaganda Haftası'nda kullanılmak üzere Başkanlığımızca afiş ve broşür basım ve dağıtım yapılmamış, her ilin kendi ihtiyacı doğrultusunda afiş ve broşür bastırması talep edilmiştir. Başkanlığımızca hazırlanan slayt setleri öğrenciler, sağlık çalışanları ve vatandaşlara yönelik eğitim faaliyetlerinde kullanılmak üzere Başkanlığımızın web sayfasında yayımlanmıştır.

73. Verem Eğitimi ve Propaganda Haftası etkinlikleri kapsamında 81 ilde İl Sağlık Müdürlükleri tarafından ilköğretim ve ortaöğretim okullarında 1.138.138 öğrenciye, cezaevleri, halk eğitim merkezleri, fabrika, iş yerleri, Pazar yerleri, kahvehaneler, Kuran kursları, huzurevleri, bakımevleri vb. yerlerde 663.206 kişiye verem konusunda eğitim verilmiştir. Sağlık personelinde 57.255 personele verem ile ilgili hizmet içi eğitim verilmiştir. Böylece yurt genelinde toplam 1.858.599 kişiye yüz yüze eğitim verilmiştir. Hafta boyunca yapılan eğitim ve propaganda faaliyetlerinde toplam 57.068 afiş, 252.252 broşür, 4.144 bez afiş kullanılmış ve 468 stand açılmıştır.

İllerde yerel basında hastalık ve verem haftası ile ilgili haberlerin yayınlanması sağlanmış, yerel radyo ve TV'lerde halka yönelik bilgilendirme programları yapılmıştır. Yürütülen propaganda çalışmaları ile 21 radyo-TV programı ve 229 yazılı basın haberi yayınlanması sağlanmış, 22 ilde Milli Eğitim Müdürlükleriyle iş birliği yapılarak resim, kompozisyon ve şiir yarışmaları düzenlenmiştir.

Verem Eğitimi ve Propaganda Haftasının 74'üncüsü ise 03-09 Ocak 2021 tarihlerinde kutlanmıştır. Başkanlığımızca hazırlanan afiş ve broşürlerin basıma uygun formatları Başkanlığımızın web sayfasında yayımlanarak ihtiyaçları doğrultusunda bastırılması için il sağlık müdürlüklerinin kullanımına sunulmuş, hazırlanan slayt setleri öğrenciler, sağlık çalışanları ve vatandaşlara yönelik eğitim faaliyetlerinde kullanılmak üzere Başkanlığımızın web sayfasında yayımlanmıştır.

74. Verem Eğitimi ve Propaganda Haftası'nda, DSÖ'nün önerileri ve Bilim Kurulunun kararları dikkate alınarak COVID-19 tedbirleri kapsamında insanların fiziki olarak bir araya gelmesini gerektirecek şekilde eğitim ve propaganda faaliyeti yapılmamış, yalnızca yazılı ve görsel medya yoluyla etkinlikler düzenlenmiştir. Hafta boyunca ağırlıklı olarak enfeksiyon kontrol önlemlerine yönelik tedbirleri içeren paylaşımlar dikkate alınarak solunum yoluyla bulaşan hastalıklar ve TB ile ilgili farkındalık çalışmalarının Müdürlüklerin web sayfaları ile sosyal medya hesaplarından yazılı ve görsel materyallerin paylaşarak yürütülmesi, afiş/bez afişlerin uygun bulunan kurum ve kuruluşlara asılması sağlanmıştır.

İllerde yerel basında hastalık ve verem haftası ile ilgili haberlerin yayınlanması sağlanmış, yerel radyo ve TV'lerde halka yönelik bilgilendirme programları yapılmıştır.

Tüberküloz Hastalarına Yönelik Şartlı ve Düzenli Sosyal Nakdi Yardım Kılavuzu 2020 yılında güncellenmiş ve illere duyurulmuştur.

Dünya Sağlık Örgütü'nün 2019 yılında yayımladığı "2030 Yılına Kadar Tüberkülozu Sona Erdirme Sürecini Hızlandırmak İçin Çok Sektörlü Sorumluluk Çerçevesi" dokümanı 2021 yılında Türkçe'ye çevrilerek ve 1194 yayın numarası ile Sağlık Bakanlığı yayını olarak çok sektörlü çalışmalar için kullanıma girmiştir.

Ülkemizde yürütülen TB kontrol programının değerlendirilmesi ve geliştirilmesi için gerekli belirlenmiş standart verinin sağlanması amacıyla kayıt sistematığında belirli aralıklarla güncelleme çalışmaları kapsamında,

TB hastalarının kayıt ve bildirimının hızlı ve güvenilir biçimde yapılması, karar destek hizmetlerinin kesintisiz sürdürülebilmesi, ulusal ve uluslararası raporlamaların doğru olarak yapılabilmesi amacıyla VSD’lerde kullanılan formlar ve doldurma rehberi (Verem Savaşı Dispanserleri Kayıt ve Raporlama Sistemi Rehberi) güncellenmiş, 2021 yılında resmi yazıyla illere gönderilmiştir.

Dünya TB Günü ve Bilim Kurulu, Çalışma Kurulu Toplantıları

06 Kasım 2020 tarihinde TB ve COVID-19 konusunda DSÖ’nün önerilerini içeren taslak “Tüberküloz ve COVID-19 Bilgi Dokümanı” ile DSÖ’nün “Dirençli TB Tedavisi Çok Ülkeli Araştırma Projesi” hakkında görüş ve önerilerin alınması amacıyla internet üzerinden çevrim içi olarak Bilim Kurulu Toplantısı yapılmıştır.

TB kontrol faaliyetlerinin 2020 yılı değerlendirmesi amacıyla 06 Ocak 2021 tarihinde internet üzerinden çevrim içi Tüberküloz İl Koordinatörleri Toplantısı yapılmıştır.

DSÖ’nün değiştirdiği Ön-Yaygın İlaç Direnci (YİD) ve YİD tanımlarının ülkemiz için geçerliliği ile işe giriş için tüberkülin deri testinin istenmesi hakkında görüş ve önerilerin alınması amacıyla 11 Şubat 2021 tarihinde internet üzerinden çevrim içi Bilim Kurulu Toplantısı yapılmıştır.

Daire Başkanlığımızın 24 Mart Dünya TB Günü etkinliği olarak 24 Mart 2021 tarihinde, Türkiye’de TB’nin durumu ve devam eden çalışmalar ile planlamalar hakkında bilgi verilmesi amacıyla il koordinatörleri ve saha danışmanlarının katıldığı internet üzerinden çevrim içi bir toplantı yapılmıştır.

Sağlık Bakanlığı ve Tarım ve Orman Bakanlığı arasında imzalanan protokol kapsamında kurulan Türkiye Zoonotik Hastalıklar Milli Komitesi’nin çalışma kurullarından biri olan Zoonotik Tüberküloz Çalışma Kurulu toplantılarına 2021 yılında katılım sağlanmış ve taslak Zoonotik Tüberküloz Mevcut Durum Raporu hazırlanmıştır.

Hekimlere Yönelik Verem Savaşı Sertifikalı Eğitim Programı

Hekimlere, verem savaşına bütünlüklü bir bakış açısı kazandırmanın yanı sıra TB’den şüphelenme, tanı koyma, DGT uygulaması, tedavinin takibi, temaslı muayenelerinin yapılması, TB’den korunma ve danışmanlık eğitiminin verilmesi gibi konularda kaliteli ve yeterli sağlık hizmeti sunmalarını sağlamak amacıyla 6 günlük eğitimler yapılmaktadır. 2020 yılında COVID-19 pandemisi nedeniyle bu eğitimler yapılamamıştır.

2021 yılında ise 18-23 Ekim 2021 ve 08-13 Kasım 2021 tarihlerinde olmak üzere, 2 grupta toplam 25 hekim, COVID-19 pandemisi kapsamında alınan tedbirlere riayet edilerek eğitime alınmıştır.

Yardımcı Sağlık Personeli Verem Savaş Eğitimi

TB DB’de ve VSD’lerde görev yapan hemşire, sağlık memuru ve ebelerin mesleki bilgilerini arttırarak kaliteli ve yeterli sağlık hizmeti sunmalarını sağlamak amacıyla yapılan bu eğitimler COVID-19 pandemisi nedeniyle yapılamamıştır.

Tüberküloz Rotasyon Hizmet İçi Eğitimi

VSD birimlerinde göreve yeni başlayan hekimlerin mesleki bilgilerinin arttırılması, kaliteli ve yeterli sağlık hizmeti sunmalarının sağlanması, VSD Birimleri, TB il koordinatörlüğü ve referans göğüs hastalıkları hastanelerindeki işleyişi görerek hastalara biyopsikososyal yaklaşımın sağlanması amacıyla rotasyon eğitimleri verilmektedir. TB Rotasyon Hizmet İçi Eğitimi hekimlere yönelik Verem Savaşı Sertifikalı Eğitim Programı öncesi düzenlenen teorik ve pratik eğitimleridir.

17-21 Şubat 2020, 24-28 Şubat 2020 ve 16-20 Mart 2020 tarihlerinde Ankara’da 6, 17-21 Şubat 2020 ve 24-28 Şubat 2020 tarihlerinde İstanbul’da 6, 24-28 Şubat 2020 ve 9-13 Mart 2020 tarihlerinde İzmir’de 4 hekim olmak üzere toplam 16 hekim rotasyon eğitimine katılmıştır.

04-08 Ekim 2021, 13-17 Aralık 2021, 20-24 Aralık 2021, 18-23 Ekim 2021 ve 08-13 Kasım 2021 tarihlerinde Ankara'da 34, 02-06 Ağustos 2021, 9-13 Ağustos 2021, 23-27 Ağustos 2021, 11-15 Ekim 2021, 18-22 Ekim 2021, 13-17 Aralık 2021 ve 20-24 Aralık 2021 tarihlerinde İstanbul'da 15, 9-13 Ağustos 2021, 23-27 Ağustos 2021, 13-17 Aralık 2021, 20-24 Aralık 2021 tarihlerinde İzmir'de 9 olmak üzere, toplam 58 hekim rotasyon eğitimine katılmıştır.

Web Sayfası

Günümüzde hızla gelişen teknolojiler ve internetin yaygın olarak günlük hayatımıza girmesi nedeniyle, sağlık ile ilgili konularda internete sıkça başvurulmaktadır. Bu gerçekten yola çıkarak gerek TB konusunda bilgi sahibi olmak isteyen vatandaşlarımız, gerekse sağlık personelimizin bilgilendirilmesi amacıyla Halk Sağlığı Genel Müdürlüğü kurumsal web sayfası bünyesinde TB DB web sayfamız <https://hsgm.saglik.gov.tr/tr/tuberkuloz-anasayfa> adresinde hizmet vermektedir.

Tüberküloz Saha Danışmanları

Daire Başkanlığımızca TB kontrol çalışmalarında iç denetimin sağlanması, hizmetlerde standardın sağlanması, sektörler arası ve iller arası sorunlara ortak çözümlerin sağlanması amacıyla belirlenen 10 saha danışmanı kendilerine bağlı illere danışmanlık yapmaktadır.

Tüberküloz Saha Çalışması ve Değerlendirme Programı

Sahada tanı, tedavi ve takip hizmetlerini yürüten birimlerin çalışmalarını görmek, eksiklikleri tespit etmek ve çalışanlara yerinde, uygulamalı eğitim vermek amacıyla 2016 yılında yeni bir eğitim/destek programı başlatılmıştır. Program kapsamında ülkemizde TB konusunda tecrübeli personelden gönüllülük esasına göre seçilenlere iletişim, sorun çözme, çatışma yönetme, yaşam koçluğu, liderlik konularında eğitimler verilmiştir. Eğitimler sonrasında daire başkanlığı temsilcisi, göğüs hastalıkları uzmanı, mikrobiyoloji uzmanı, TB il koordinatörü, VSD hekimi ve/veya sağlık çalışanlarının yer aldığı timler oluşturulmuştur.

TB saha timlerinin çalışmaları kapsamında 2020 yılında COVID-19 pandemisi nedeniyle il ziyaretleri yapılamamıştır.

4.3. İkmal

Resmî Gazetede 05/08/2010 tarihinde 27663 sayısı ile yayımlanan (12/07/2010 tarihli ve 2010/725 sayılı kararnamenin eki) Bakanlar Kurulu Kararı doğrultusunda TB hasta ve temaslıları için herhangi bir sosyal güvencesi olup olmadığına bakılmaksızın tüm TB ilaçları Bakanlığımızca temin edilip I., II. ve III. basamak sağlık kurum ve kuruluşlarına dağıtılmaktadır.

Sahaya Dağıtımı Yapılan İlaçlar

Birinci Seçenek İlaçlar: İzonyazid 100 ve 300 mg tablet, Pirazinamid tablet, Etambutol tablet, Rifampisin 150 ve 300 mg kapsül, Rifampisin 100 mg süspansiyon, Streptomisin flakon.

Birinci seçenek ilaçlar için İl Sağlık Müdürlüklerinin talepleri doğrultusunda Daire Başkanlığımızda ilgili personelin değerlendirmesi sonucu dağıtım listesi hazırlanmaktadır. Bu liste Lojistik Planlama ve Yönetim Koordinatörlüğüne bildirilmektedir. İlaçlar, Sağlık Bakanlığı Aşı ve İlaç Deposunda görevli personel tarafından Bakanlığımıza ait araçlar veya kargo yolu ile yılda 4 kez (üçer aylık dönemler halinde) illere gönderilmektedir. Diğer kurumların (hastaneler ve ek talep yapan İl Sağlık Müdürlükleri) yapmış olduğu talepler Lojistik Planlama ve Yönetim Koordinatörlüğünde görevli Taşınır Kayıt Kontrol Yetkilisi tarafından Taşınır İşlem Fişi kesilerek Daire Başkanlığımızca gönderilmektedir.

İkinci Seçenek İlaçlar: Ofloksasin tablet, Sikloserin kapsül, PAS 1 gr tablet, PAS 4 gr granül, Protionamid draje, Amikasin ampul, Tioasetazon tablet, Klofazimin kapsül, Kapreomisin flakon, Moksifloksasin tablet, Linezolid tablet, Levofloksasin tablet, Bedakuilin tablet ve Delamanid tablet.

İkinci seçenek ilaçlar VSD'lerden yapılan taleplere göre Daire Başkanlığımızın değerlendirmesi sonucu, 1 veya 2 aylık olarak VSD'ye kargo yolu ile gönderilmektedir.

Bedakuilin ve Delamanid etkin maddeli ilaçlar Tüberküloz Tanı ve Tedavi Rehberinde belirtilen 4 referans hastanenin (Ankara Atatürk, İzmir Dr. Suat Seren, İstanbul Süreyyapaşa ve İstanbul Yedikule Göğüs Hastalıkları ve Göğüs Cerrahisi Eğitim ve Araştırma Hastaneleri) talepleri doğrultusunda ve sadece yatan hastaların tedavilerinde kullanılmak üzere 2020 yılında dağıtılmıştır. İkinci seçenek ilaçların dağıtımı 4 referans hastane tarafından verilen ilaç kullanım raporlarına göre yapılmaktadır. Diğer hastaneler tarafından verilen ilaç kullanım raporları ise referans hastanelere konsültasyon için gönderilmektedir. 2020 ve 2021 yılında ilaç temini ve ikmalinde aksaklık yaşanmamıştır.

4.4. Dispanserlerde Tanı Çalışmaları

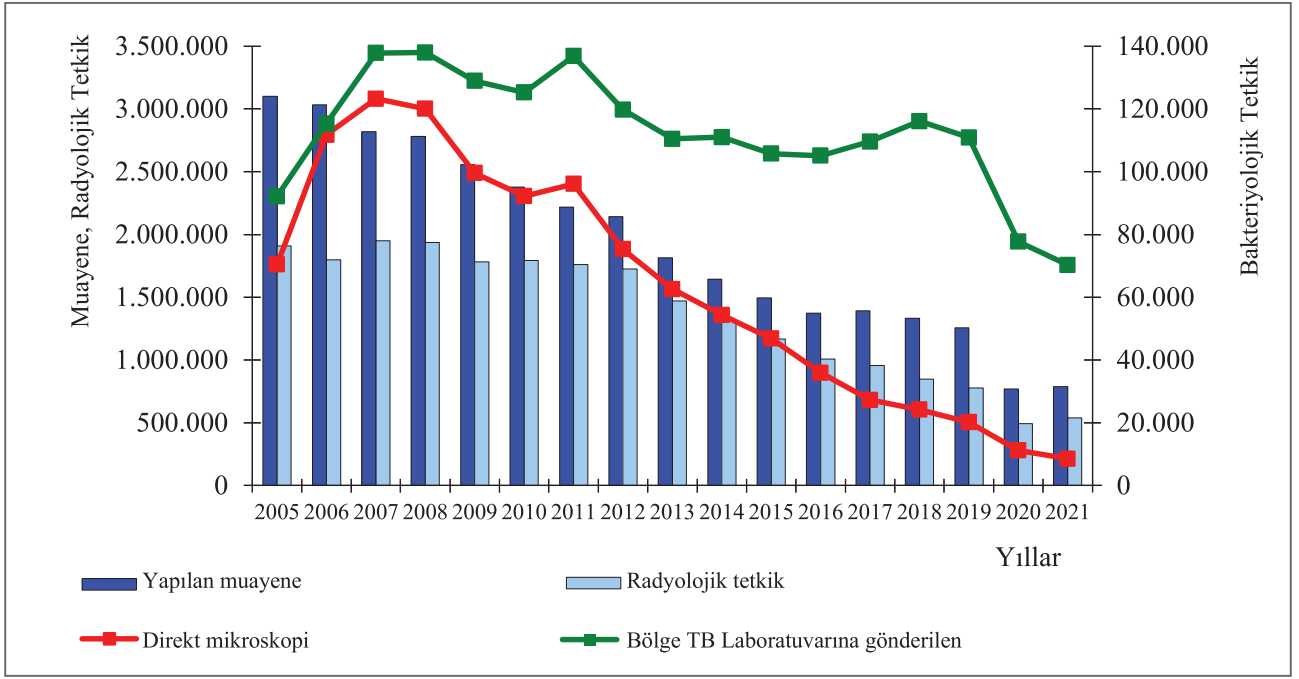
Bazı illerde sadece yayma yapabilen (Seviye 1) ya da yayma ve kültür yapabilen (Seviye 2) laboratuvarlar bulunmaktadır. Bazı illerde ise TB laboratuvarı bulunmamaktadır. Bu iller için klinik örneklerini gönderebilecekleri, 15 ildeki 16 laboratuvar "Bölge TB Laboratuvarı" olarak tanımlanmıştır. 59 il Adana, Ankara, Antalya, Bursa, Erzurum, Eskişehir, İstanbul-Avrupa, İstanbul-Anadolu, İzmir, Karabük, Kocaeli, Konya, Samsun, Sivas, Trabzon ve Van'da bulunan Bölge TB Laboratuvarlarına örnek göndermektedir. Geri kalan 22 ilin Üniversite, Eğitim Araştırma Hastanesi veya Halk Sağlığı Laboratuvarlarında kendi kapasitesi mevcuttur. 2020 ve 2021 yıllarında pandemi nedeniyle tanı çalışmalarında azalma yaşanmıştır (Tablo 4, Şekil 11).

Tablo 4. VSD Birimlerinde Yapılan Tanı Çalışmaları, 2005-2021

Yıl	Yapılan Muayene	Radyolojik Tetkik	Direkt Mikroskopi	Bölge TB Lab'a Gönderilen*
2005	3.101.826	1.909.554	70.466	92.182
2006	3.034.848	1.797.798	111.780	115.338
2007	2.818.945	1.951.644	123.258	137.835
2008	2.781.992	1.937.885	120.048	138.023
2009	2.557.787	1.783.560	99.582	128.955
2010	2.378.998	1.793.368	92.238	125.256
2011	2.219.534	1.760.349	96.147	136.865
2012	2.143.765	1.726.124	75.316	119.796
2013	1.815.805	1.471.113	62.593	110.481
2014	1.643.937	1.316.322	54.401	111.035
2015	1.495.558	1.166.920	46.840	105.796
2016	1.374.153	1.007.591	35.967	105.103
2017	1.391.817	955.618	27.296	109.644
2018	1.332.580	847.505	24.217	116.118
2019	1.256.364	778.955	20.195	110.907
2020	769.343	493.275	11.217	77.735
2021	788.679	539.525	8.570	70.311

* Dispanserlerden Bölge TB Laboratuvarına gönderilen balgam ya da diğer örneklerin sayısı.

Şekil 11. VSD Birimlerinde Yapılan Tanı Çalışmaları, 2005-2021

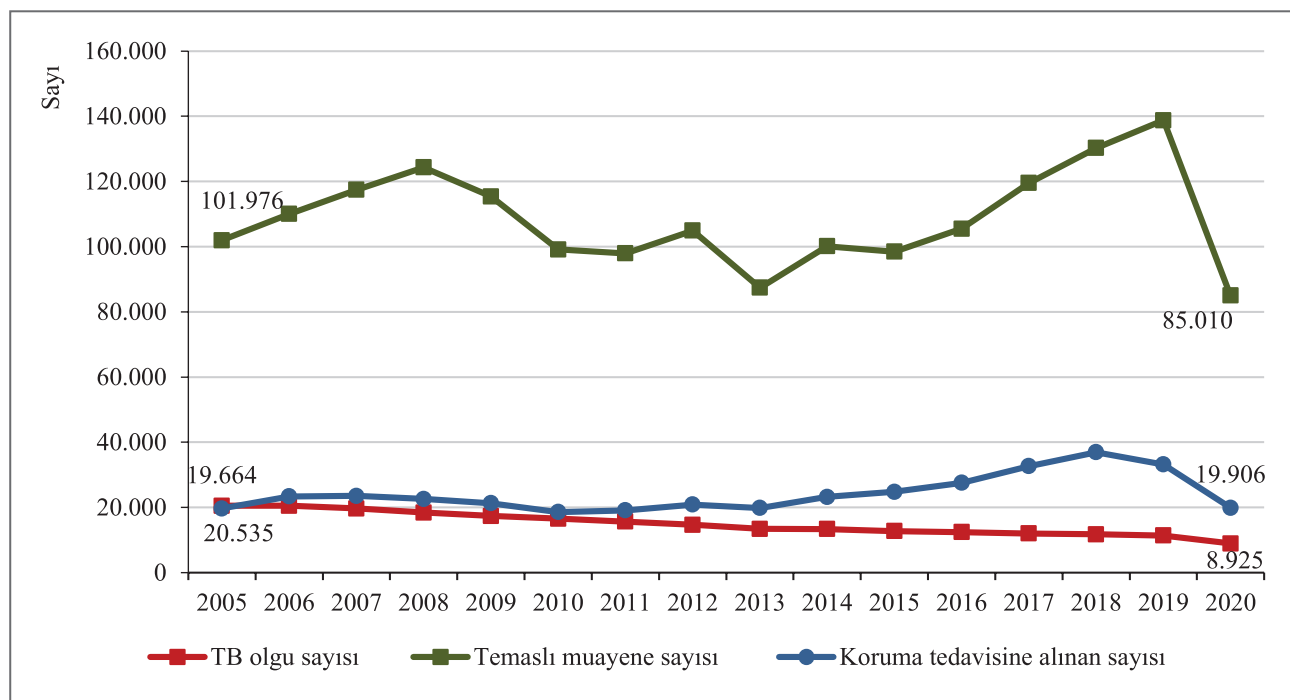
4.5. Temashlı Muayenesi ve Koruma Tedavisi Uygulaması

Temashlı muayenelerinde ve koruma tedavisine alınanlarda 2020 yılında COVID-19 pandemisi sürecindeki kısıtlılıkların etkisiyle bir azalma yaşanmıştır. (Tablo 5, Şekil 12).

2019 yılı için illere göre yapılan muayeneler ve koruma tedavisine alınanlar Tablo 6'da sunulmuştur. Hasta başına temashlı muayenesi sayısı en yüksek ilimiz Tunceli (166,7)'dir. Tunceli, olgu sayısı en düşük üç ilimizdendir, ancak 2018 yılında toplu yaşam alanlarında TB temashlı muayenesi yapmıştır. Olgu sayısının düşük olması temashlı muayenelerini de kolaylaştırarak arttırıcı bir etkide bulunmuş olabilir. Hakkâri 3,7 ile en düşük hasta başına temashlı muayenesi yapan ilimizdir, bu değerin yükselmesine ihtiyaç vardır.

Tablo 5. VSD Kayıtlarına Göre TB Olgu Sayısı, Temashı Muayenesi ve Koruma Tedavisine Alınanlar, 2005-2020

Yıl	Toplam TB olgusu	Temashı muayenesi	Hasta başına yapılan temashı muayenesi	Koruma tedavisine alınan	Hasta başına koruma tedavisine alınan
2005	20.535	101.976	5,0	19.664	1,0
2006	20.526	110.017	5,4	23.388	1,1
2007	19.694	117.455	6,0	23.529	1,2
2008	18.452	124.324	6,7	22.595	1,2
2009	17.402	115.421	6,6	21.326	1,2
2010	16.551	99.143	6,0	18.581	1,1
2011	15.679	97.924	6,2	19.093	1,2
2012	14.691	104.912	7,1	20.903	1,4
2013	13.409	87.439	6,5	19.844	1,5
2014	13.378	100.160	7,5	23.223	1,7
2015	12.772	98.474	7,7	24.796	1,9
2016	12.417	105.480	8,5	27.543	2,2
2017	12.046	119.556	9,9	32.646	2,7
2018	11.786	130.255	11,1	36.960	3,1
2019	11.401	138.787	12,2	33.170	2,9
2020	8.925	85.010	9,5	19.906	2,2

Şekil 12. TB Hastası, Temashı Muayenesi ve Koruma Tedavisine Alınan Sayısı, 2005-2020

Tablo 6. İllere Göre Toplam Olgu, Muayene, Temaslı Muayenesi ve Koruma Tedavisine Alınanların Dağılımı, 2019

İL	Toplam TB olgusu	Toplam Muayene	Temaslı Muayenesi	Hasta başına yapılan temaslı muayenesi	Koruma Tedavisine Alınan	Hasta başına koruma tedavisine alınan sayısı
Adana	292	17.773	2.440	8,4	760	2,6
Adıyaman	54	4.279	563	10,4	207	3,8
Afyonkarahisar	99	3.886	648	6,5	153	1,5
Ağrı	41	3.642	510	12,4	172	4,2
Aksaray	40	2.767	545	13,6	81	2,0
Amasya	43	4.242	622	14,5	157	3,7
Ankara	591	33.418	5.317	9,0	1.685	2,9
Antalya	262	56.297	3.186	12,2	852	3,3
Ardahan	3	201	40	13,3	10	3,3
Artvin	18	1.934	555	30,8	85	4,7
Aydın	112	24.687	2.834	25,3	503	4,5
Balıkesir	240	17.450	3.561	14,8	456	1,9
Bartın	29	2.597	659	22,7	66	2,3
Batman	52	9.741	539	10,4	139	2,7
Bayburt	10	331	50	5,0	14	1,4
Bilecik	15	2.817	213	14,2	96	6,4
Bingöl	36	1.833	269	7,5	52	1,4
Bitlis	23	1.701	477	20,7	72	3,1
Bolu	28	3.479	473	16,9	86	3,1
Burdur	18	1.689	496	27,6	71	3,9
Bursa	556	109.080	8.590	15,4	1.784	3,2
Çanakkale	94	9.247	2.848	30,3	279	3,0
Çankırı	15	1.028	512	34,1	40	2,7
Çorum	40	3.944	598	15,0	164	4,1
Denizli	85	14.455	2.372	27,9	696	8,2
Diyarbakır	204	7.914	1.208	5,9	491	2,4
Düzce	68	6.761	763	11,2	152	2,2
Edirne	103	7.058	691	6,7	209	2,0
Elazığ	75	6.707	1.333	17,8	110	1,5
Erzincan	24	6.285	154	6,4	75	3,1
Erzurum	143	15.439	1.160	8,1	322	2,3
Eskişehir	96	6.362	902	9,4	240	2,5
Gaziantep	232	13.073	1.866	8,0	778	3,4
Giresun	64	5.124	909	14,2	207	3,2
Gümüşhane	6	338	43	7,2	26	4,3
Hakkâri	13	214	48	3,7	43	3,3
Hatay	195	19.531	3.583	18,4	615	3,2
Iğdır	15	716	150	10,0	36	2,4
Isparta	34	7.121	182	5,4	125	3,7
İstanbul	3.392	391.323	36.863	10,9	8.864	2,6
İzmir	612	63.396	5.850	9,6	1.803	2,9

Tablo 6. İllere Göre Toplam Olgu, Muayene, Temaslı Muayenesi ve Koruma Tedavisine Alınanların Dağılımı, 2019 (devamı)

İL	Toplam TB olgusu	Toplam Muayene	Temaslı Muayenesi	Hasta başına yapılan temaslı muayenesi	Koruma Tedavisine Alınan	Hasta başına koruma tedavisine alınan sayısı
Kahramanmaraş	64	11.190	629	9,8	247	3,9
Karabük	28	2.859	259	9,3	55	2,0
Karaman	15	4.494	225	15,0	36	2,4
Kars	21	1.588	479	22,8	39	1,9
Kastamonu	45	3.972	286	6,4	99	2,2
Kayseri	123	29.432	2.191	17,8	360	2,9
Kırıkkale	27	4.296	395	14,6	63	2,3
Kırklareli	67	7.473	1.045	15,6	199	3,0
Kırşehir	21	2.767	155	7,4	92	4,4
Kilis	10	932	60	6,0	29	2,9
Kocaeli	250	40.195	2.012	8,0	500	2,0
Konya	235	39.237	2.399	10,2	554	2,4
Kütahya	57	7.524	584	10,2	184	3,2
Malatya	105	11.728	2.854	27,2	301	2,9
Manisa	198	19.333	2.309	11,7	731	3,7
Mardin	65	3.874	572	8,8	204	3,1
Mersin	175	12.097	1.191	6,8	503	2,9
Muğla	72	9.765	2.088	29,0	192	2,7
Muş	41	2.671	311	7,6	60	1,5
Nevşehir	20	2.475	264	13,2	69	3,5
Niğde	45	2.723	361	8,0	131	2,9
Ordu	120	13.585	1.276	10,6	440	3,7
Osmaniye	62	3.980	799	12,9	231	3,7
Rize	52	2.864	212	4,1	90	1,7
Sakarya	213	26.871	1.774	8,3	420	2,0
Samsun	165	23.230	2.994	18,1	786	4,8
Siirt	39	1.128	193	4,9	83	2,1
Sinop	24	1.081	362	15,1	104	4,3
Sivas	78	7.334	3.144	40,3	579	7,4
Şanlıurfa	236	14.106	2.438	10,3	804	3,4
Şırnak	48	3.046	1.109	23,1	150	3,1
Tekirdağ	163	8.009	1.836	11,3	420	2,6
Tokat	63	7.000	1.427	22,7	292	4,6
Trabzon	76	5.153	1.532	20,2	254	3,3
Tunceli	3	734	500	166,7	24	8,0
Uşak	24	3.257	550	22,9	133	5,5
Van	93	11.264	626	6,7	329	3,5
Yalova	43	2.154	219	5,1	89	2,1
Yozgat	54	2.809	710	13,1	148	2,7
Zonguldak	89	8.254	1.795	20,2	370	4,2
Türkiye	11.401	1.256.364	138.787	12,2	33.170	2,9

2020 yılı için illere göre yapılan muayeneler ve koruma tedavisine alınanlar Tablo 7’de sunulmuştur. Hasta başına temaslı muayenesi sayısı en yüksek ilimiz Bilecik (38,9)’tir. Hakkâri 1,0 ile en düşük hasta başına temaslı muayenesi yapan ilimizdir, bu değerın yükselmesine ihtiyaç vardır.

Tablo 7. İllere Göre Toplam Olgu, Muayene, Temaslı Muayenesi ve Koruma Tedavisine Alınanların Dağılımı, 2020

İL	Toplam TB olgusu	Toplam Muayene	Temaslı Muayenesi	Hasta başına yapılan temaslı muayenesi	Koruma Tedavisine Alınan	Hasta başına koruma tedavisine alınan sayısı
Adana	218	9.698	1.637	7,5	452	2,1
Adıyaman	36	2.992	202	5,6	67	1,9
Afyonkarahisar	69	3.017	419	6,1	71	1,0
Ağrı	29	1.402	393	13,6	55	1,9
Aksaray	24	1.255	81	3,4	38	1,6
Amasya	34	2.859	118	3,5	113	3,3
Ankara	460	20.088	2.753	6,0	1.037	2,3
Antalya	199	46.304	1.958	9,8	787	4,0
Ardahan	4	64	9	2,3	1	0,3
Artvin	16	866	437	27,3	37	2,3
Aydın	90	14.569	1.930	21,4	251	2,8
Balıkesir	172	13.371	1.772	10,3	292	1,7
Bartın	23	1.729	354	15,4	35	1,5
Batman	31	8.628	544	17,5	79	2,5
Bayburt	7	574	58	8,3	8	1,1
Bilecik	11	809	428	38,9	111	10,1
Bingöl	28	1.879	272	9,7	50	1,8
Bitlis	16	1.352	128	8,0	51	3,2
Bolu	24	2.243	334	13,9	51	2,1
Burdur	20	1.146	271	13,6	44	2,2
Bursa	451	58.461	6.651	14,7	988	2,2
Çanakkale	94	7.433	2.917	31,0	319	3,4
Çankırı	13	898	501	38,5	25	1,9
Çorum	37	3.221	777	21,0	166	4,5
Denizli	68	9.731	1.691	24,9	390	5,7
Diyarbakır	152	4.707	955	6,3	211	1,4
Düzce	52	5.665	266	5,1	77	1,5
Edirne	64	3.918	328	5,1	114	1,8
Elazığ	65	3.339	328	5,0	90	1,4
Erzincan	19	2.800	162	8,5	78	4,1
Erzurum	85	2.513	500	5,9	130	1,5
Eskişehir	70	4.385	654	9,3	96	1,4
Gaziantep	184	6.020	1.028	5,6	541	2,9
Giresun	57	2.916	331	5,8	155	2,7
Gümüşhane	10	340	54	5,4	17	1,7
Hakkâri	21	315	22	1,0	28	1,3
Hatay	124	9.329	1.694	13,7	457	3,7
Iğdır	17	549	56	3,3	46	2,7
Isparta	31	5.371	98	3,2	69	2,2
İstanbul	2.838	257.025	24.490	8,6	5.021	1,8
İzmir	436	36.359	4.685	10,7	1.073	2,5

Tablo 7. İllere Göre Toplam Olgu, Muayene, Temaslı Muayenesi ve Koruma Tedavisine Alınanların Dağılımı, 2020 (devamı)

İL	Toplam TB olgusu	Toplam Muayene	Temaslı Muayenesi	Hasta başına yapılan temaslı muayenesi	Koruma Tedavisine Alınan	Hasta başına koruma tedavisine alınan sayısı
Kahramanmaraş	60	8.199	378	6,3	152	2,5
Karabük	57	3.003	426	7,5	29	0,5
Karaman	14	3.823	251	17,9	41	2,9
Kars	16	843	75	4,7	38	2,4
Kastamonu	38	3.584	181	4,8	68	1,8
Kayseri	106	7.101	365	3,4	170	1,6
Kırıkkale	23	4.721	135	5,9	40	1,7
Kırklareli	63	5.148	417	6,6	110	1,7
Kırşehir	20	2.467	226	11,3	66	3,3
Kilis	22	948	106	4,8	31	1,4
Kocaeli	200	24.736	774	3,9	308	1,5
Konya	158	17.456	2.002	12,7	294	1,9
Kütahya	34	5.609	152	4,5	66	1,9
Malatya	75	7.316	888	11,8	252	3,4
Manisa	131	11.600	1.603	12,2	385	2,9
Mardin	40	2.504	307	7,7	209	5,2
Mersin	148	7.601	544	3,7	304	2,1
Muğla	58	3.386	479	8,3	216	3,7
Muş	38	1.731	704	18,5	27	0,7
Nevşehir	15	1.194	96	6,4	44	2,9
Niğde	14	1.427	99	7,1	53	3,8
Ordu	72	7.217	774	10,8	208	2,9
Osmaniye	42	1.841	349	8,3	105	2,5
Rize	52	2.058	200	3,8	78	1,5
Sakarya	158	17.605	1.296	8,2	369	2,3
Samsun	146	15.439	1.319	9,0	453	3,1
Siirt	16	557	74	4,6	16	1,0
Sinop	22	650	163	7,4	66	3,0
Sivas	60	4.812	388	6,5	405	6,8
Şanlıurfa	179	7.114	1.726	9,6	369	2,1
Şırnak	32	1.676	658	20,6	64	2,0
Tekirdağ	117	6.004	1.357	11,6	185	1,6
Tokat	44	3.610	903	20,5	211	4,8
Trabzon	73	3.442	1.279	17,5	171	2,3
Tunceli	4	365	130	32,5	11	2,8
Uşak	16	1.458	124	7,8	90	5,6
Van	48	3.655	423	8,8	199	4,1
Yalova	27	1.543	231	8,6	63	2,3
Yozgat	29	1.392	242	8,3	62	2,1
Zonguldak	59	4.368	880	14,9	157	2,7
Türkiye	8.925	769.343	85.010	9,5	19.906	2,2

4.6. Doğrudan Gözetimli Tedavi Uygulaması

TB hastalarında tedavi başlangıcındaki DGT uygulaması ile ilgili veriler aylık olarak VSD Aylık Çalışma Formu (VSD-17) ile toplanmaktadır. Tedavi sonuçları toplanırken ayrıca hastaların tedavi süresince DGT alma durumları bildirilmektedir.

TSİM'den alınan VSD-17 verilerine göre dispanserlerde kayıt altına alınan hastaların tedavi başlangıcındaki DGT yüzdesi %98 ve üzeri seyretmektedir (Tablo 8).

Tablo 8. DGT Başlanan Hasta Yüzdeleri, 2010-2021

Yıl	DGT Başlanan Hasta Yüzdesi
2010	97,9
2011	98,2
2012	99,0
2013	98,3
2014	99,1
2015	98,9
2016	99,2
2017	98,4
2018	98,6
2019	98,5
2020	99,1
2021	98,8

Tedavi sonundaki DGT durumu ile ilgili verilere göre tedavi süresince DGT oranı (kısmi ve tam DGT toplamı) Tablo 9'da görülmektedir.

Tablo 9. Hastaların Tedavi Sonundaki DGT (Kısmi ve Tam DGT) Yüzdeleri, 2010-2019

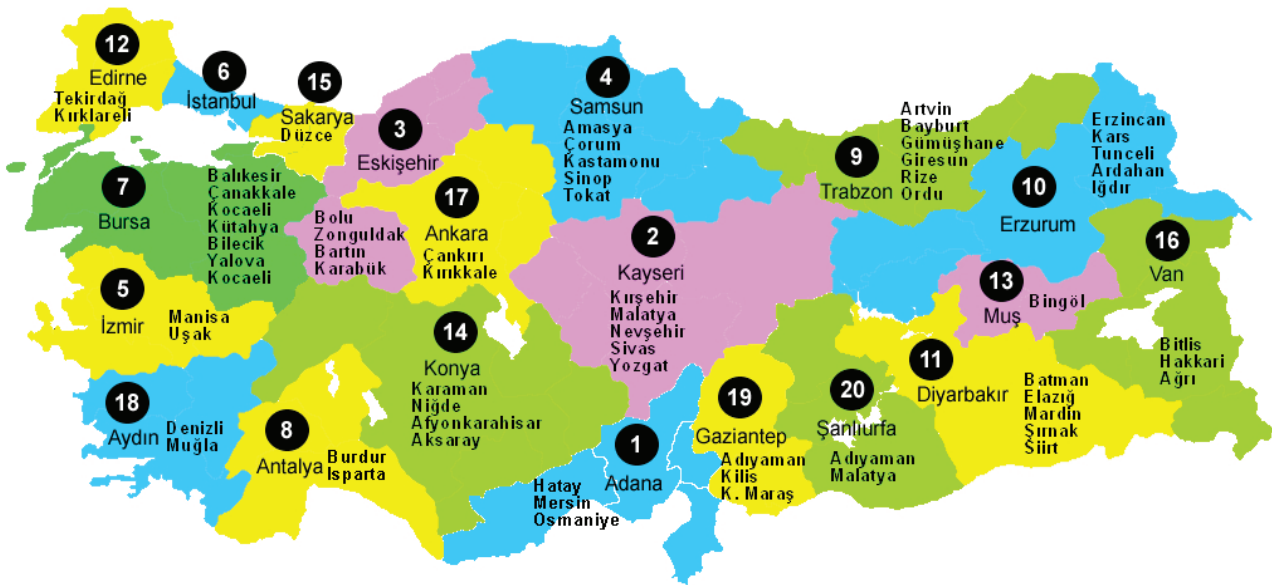
Yıl	Tedavi Sonunda DGT Yapılan Hasta Yüzdesi
2010	97,8
2011	98,9
2012	97,8
2013	98,8
2014	96,7
2015	98,9
2016	98,6
2017	98,7
2018	98,5
2019	98,1

4.7. Mobil Tarama Çalışmaları

Başkanlığımızca yayımlanan 2006/61 sayılı genelge kapsamında yurt genelinde İl Sağlık Müdürlüklerine bağlı olarak 20 Mobil Tarama Ekibi (MTE) faaliyet göstermektedir (Şekil 13). MTE'lerin plan, program ve faaliyetlerinin takibi için 2018 yılı haziran ayından itibaren UTS'de Mobil Tarama modülü kullanılmaya başlanmıştır. 2019 yılında Tüberküloz Tanı ve Tedavi Rehberi'ndeki "Risk Gruplarına Yaklaşım ve Taramalar" kısmında yapılan güncelleme ile yılda bir kez taranması gereken risk grubu olarak "ceza ve tutukevleri" belirlenmiştir. Bu kapsamda MTE'ler ceza ve tutukevlerinde yıllık tarama programı dâhilinde yılda en az bir kez radyolojik TB taraması yapmaktadır. MTE'ler daha önceden risk grubunda yer alan okul, yurt, askeri birlik vb. toplu yaşam alanlarında ihtiyaç duyulduğunda temaslı taramalarını yapmaya devam etmektedirler.

COVID-19 pandemisi sebebiyle alınan ulusal tedbirler kapsamında ceza ve tutukevlerine yönelik düzenli olarak yürütülen mobil tarama hizmetleri 14.04.2020 tarihli ve E.153 sayılı yazı ile ikinci bir emre kadar durdurulmuştur. Ancak hasta temaslılarının taranmasına devam edilmiştir. Yürütülen pandemi mücadele çalışmalarının ve aşılamanın yaygınlaşması sebebiyle 26.10.2021 tarih ve E.258 sayılı yazı ile MTE faaliyetlerinin yeniden başlanmasına karar verilmiştir.

Antalya, Bursa, İstanbul ve Zonguldak illerindeki mobil tarama faaliyetlerine Verem Savaşı Dernekleri destek olmaktadır. Bu derneklerin mobil tarama faaliyetleri 2010/81 sayılı genelge kapsamında ilgili İl Sağlık Müdürlükleri aracılığı ile takip edilmektedir.

Şekil 13. Mobil Tarama Ekipleri ve Faaliyet Gösterdikleri İller, 2021

Raporda 2020 yılı için yer alan veriler Ocak 2020-Nisan 2020 tarihleri arasında gerçekleşen yıllık ceza ve tutukevi rutin taramaları ile Ocak-Aralık 2020 tarihleri arasında gerçekleşen temaslı taramalarına aittir.

Raporda 2021 yılı için yer alan veriler Ocak-Aralık 2021 tarihleri arasında gerçekleşen yıllık ceza ve tutukevi rutin taramaları ile temaslı taramalarına aittir.

MTE'ler tarafından 2020 yılı içinde yurt genelinde 138 cezaevi, 1 huzurevi, 1 çocuk yuvası, 6 askeri birlik, 7 sağlık kurumu, 27 okul, 1 yurt, 20 diğer (esnaf, otel, belde, köy vb.) olmak üzere toplam 201 kurumda tarama faaliyeti gerçekleştirilmiştir (Tablo 10).

Tablo 10. Mobil Tarama Ekipleri Tarafından Yapılan Taramaların Kurumlara Göre Dağılımı, 2020

Mobil Tarama Ekibi	Tarama Yapılan Kurum								Toplam
	Cezaevi	Huzurevi	Çocuk yuvası	Askeri birlik	Sağlık kurumu*	Okul	Yurt	Diğer**	
Adana	5	0	0	0	0	2	0	0	7
Ankara	23	0	0	0	0	1	0	0	24
Antalya	7	0	0	0	0	0	0	0	7
Aydın	0	0	0	1	0	0	0	1	2
Bursa	11	0	0	1	3	7	0	9	31
Diyarbakır	4	0	0	1	0	0	0	0	5
Edirne	7	0	0	0	0	0	0	0	7
Erzurum	16	0	0	1	0	0	0	0	17
Eskişehir	8	0	0	0	1	0	0	1	10
Gaziantep	1	0	0	0	0	0	0	0	1
İstanbul	15	1	1	0	0	8	0	4	29
İzmir	5	0	0	0	0	1	0	1	7
Kayseri	20	0	0	2	0	1	0	0	23
Konya	3	0	0	0	0	3	0	1	7
Muş	0	0	0	0	0	2	0	0	2
Sakarya	0	0	0	0	1	0	0	3	4
Samsun	5	0	0	0	2	0	0	0	7
Şanlıurfa	4	0	0	0	0	0	0	0	4
Trabzon	3	0	0	0	0	2	1	0	6
Van	1	0	0	0	0	0	0	0	1
Toplam	138	1	1	6	7	27	1	20	201

* Hastane, VSD, ASM, Engelli Bakım ve Rehabilitasyon Merkezi vb.

** Köy, Otel, Fabrika vb.

MTE'ler tarafından 2021 yılı içinde yurt genelinde 112 cezaevi, 2 çocuk yuvası, 1 askeri birlik, 2 sağlık kurumu, 1 yurt, 6 diğer (esnaf, otel, belde, köy vb.) olmak üzere toplam 124 kurumda tarama faaliyeti gerçekleştirilmiştir (Tablo 11).

Tablo 11. Mobil Tarama Ekpleri Tarafından Yapılan Taramaların Kurumlara Göre Dağılımı, 2021

Mobil Tarama Ekibi	Tarama Yapılan Kurum								Toplam
	Cezaevi	Huzurevi	Çocuk yuvası	Askeri birlik	Sağlık kurumu*	Okul	Yurt	Diğer**	
Adana	10	0	0	0	0	0	0	0	10
Ankara	2	0	0	0	0	0	0	0	2
Antalya	3	0	0	0	0	0	0	0	3
Aydın	8	0	0	0	0	0	0	0	8
Bursa	7	0	0	0	0	0	0	1	8
Diyarbakır	3	0	0	0	0	0	0	0	3
Edirne	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Erzurum	24	0	0	0	0	0	0	1	25
Eskişehir	2	0	0	0	1	0	0	0	3
Gaziantep	6	0	0	0	0	0	0	0	6
İstanbul	9	0	0	0	0	0	0	3	12
İzmir	4	0	0	0	0	0	0	0	4
Kayseri	1	0	0	0	0	0	0	0	1
Konya	4	0	0	0	0	0	0	1	5
Muş	2	0	0	1	0	0	0	0	3
Sakarya	3	0	0	0	0	0	0	0	3
Samsun	12	0	0	0	0	0	1	0	13
Şanlıurfa	8	0	2	0	1	0	0	0	11
Trabzon	4	0	0	0	0	0	0	0	4
Van	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Toplam	112	0	2	1	2	0	1	6	124

Yurt genelinde 2020 yılında MTE'ler tarafından 46.997 kişinin röntgen taraması gerçekleştirilmiştir. Yapılan taramalar sonucunda 790 TB şüphelisi saptanmış ve ileri tetkikler sonucunda 18 kişinin TB hastası olduğu tespit edilmiştir (Tablo 12).

Tablo 12. Kurumlara Göre Yapılan Taramalar ve Sonuçları, 2020

Tarama Yapılan Kurum	Taranan Kurum Sayısı	Tarama Planlanan Kişi Sayısı	Taranan Kişi Sayısı	TB Şüpheli Sayısı	Bulunan TB Hastası			
					E	K	Toplam	
							Sayı	%*
Ceza İnfaz Kurumu	138	89.892	36.928	615	16	0	16	0,043
Huzurevi	1	72	75	3	0	0	0	0,000
Çocuk Yuvası	1	49	62	1	0	0	0	0,000
Askeri Birlik	6	3.830	2.587	43	0	0	0	0,000
Sağlık Kurumu**	7	525	501	10	0	0	0	0,000
Okul	27	4.128	3.848	55	0	2	2	0,052
Yurt	1	300	246	3	0	0	0	0,000
Diğer***	20	2.949	2.750	60	0	0	0	0,000
Toplam	201	101.745	46.997	790	16	2	18	0,038

*Yüzdeler her kurumdaki taranan kişi sayısı üzerinden alınmıştır.

**Hastane, VSD, ASM, Engelli Bakım ve Rehabilitasyon Merkezi vb.

***Köy, Otel, Fabrika vb.

Yurt genelinde 2021 yılında MTE'ler tarafından 28.686 kişinin röntgen taraması gerçekleştirilmiştir. Yapılan taramalar sonucunda 503 TB şüphelisi saptanmış ve ileri tetkikler sonucunda 6 kişinin TB hastası olduğu tespit edilmiştir (Tablo 13).

Tablo 13. Kurumlara Göre Yapılan Taramalar ve Sonuçları, 2021

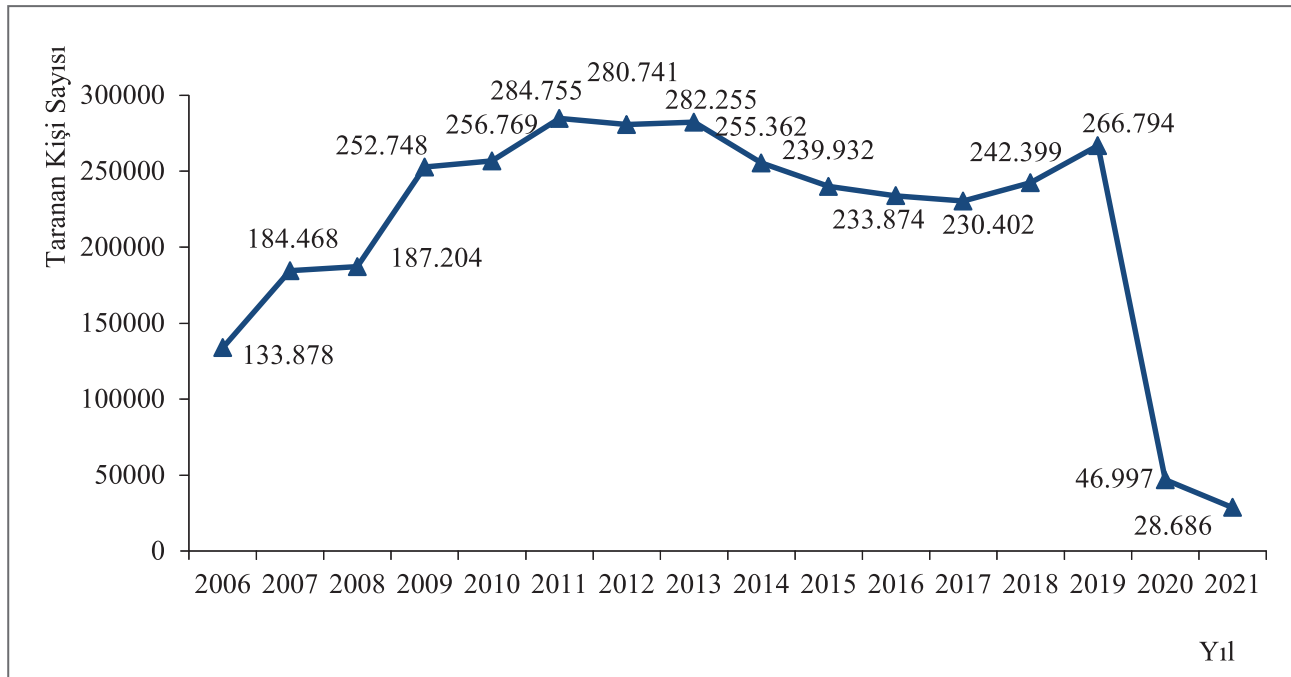
Tarama Yapılan Kurum	Taranan Kurum Sayısı	Tarama Planlanan Kişi Sayısı	Taranan Kişi Sayısı	TB Şüpheli Sayısı	Bulunan TB Hastası			
					E	K	Toplam	
							Sayı	%*
Ceza İnfaz Kurumu	112	57.142	27.196	475	5	1	6	0,022
Çocuk Yuvası	2	190	135	0	0	0	0	0,000
Askeri Birlik	1	42	42	13	0	0	0	0,000
Sağlık Kurumu**	2	560	375	0	0	0	0	0,000
Yurt	1	100	96	3	0	0	0	0,000
Diğer***	6	1.219	842	12	0	0	0	0,000
Toplam	124	59.253	28.686	503	5	1	6	0,021

*Yüzdeler her kurumdaki taranan kişi sayısı üzerinden alınmıştır.

**Hastane, VSD, ASM, Engelli Bakım ve Rehabilitasyon Merkezi vb.

***Köy, Otel, Fabrika vb.

Yapılan tarama sayıları 2006 yılından bu yana yaklaşık 2 katı artmıştır. 2014-2017 yılları arasındaki minimal bir düşme eğilimi sonrası 2018’den itibaren yeniden artışa geçmiştir. Ancak 2020 ve 2021 yıllarında COVID-19 pandemisi nedeniyle sayılarda azalma gerçekleşmiştir (Şekil 14).

Şekil 14. Mobil Tarama Ekipleri Tarafından Tarama Yapılan Kişi Sayısı, 2006-2021

4.8. Şartlı ve Düzenli Nakdi Sosyal Yardım

TB hastalarının tedavilerinin uzun sürmesi, tedavi süresince işgücü kaybına uğramaları gibi sebeplerle hastalar ve aileleri psiko-sosyal desteğe ve maddi yardıma ihtiyaç duymaktadırlar. Bu kapsamda Sağlık Bakanlığı ile Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı arasında 12.12.2017 tarihinde bir protokol imzalanmış, ekonomik ve sosyal güçlükler yaşayan TB hastalarına 2018 yılı Şubat ayından itibaren düzenli nakdi yardım verilmeye başlanmıştır. Aynı zamanda tıbbi öz bakım gerektiren ve evdeki yaşam koşullarının yetersiz olduğu durumlarda ilave destek ödemesi sağlanabilmektedir. Bu programla hastaların düzenli tedavi, takip ve kontrollerinin sağlanması, tedaviye uyumun artırılması, hastalara ve ailelerine ilgili uzmanlar tarafından psiko-sosyal destek verilmesi hedeflenmiştir.

DSÖ Avrupa bölgesi 2016-2020 Tüberküloz Eylem Planında sosyal koruma ve yoksulluğun azaltılması önerilmektedir. Ülkemizde TB hastaları için verilen düzenli nakdi yardım uygulaması, DSÖ Avrupa Bölgesi için Tüberküloz Eylem Planının uygulanmasına ilişkin “İyi Uygulama Örneği” olarak kabul edilmiştir. “Compendium of good practices in the implementation of the Tuberculosis Action Plan for the WHO European Region 2016–2020” dokümanında “Regular Financial Support Programme for Tuberculosis Patients with Psychosocial and Financial Loss in Turkey” başlığıyla yer almıştır.

Başvurular VSD personeli tarafından Halk Sağlığı Yönetim Sistemi altındaki Ulusal Tüberküloz Sistemi (UTS) Sosyal Yardım Modülüne girilmiştir. Nakdi sosyal yardım müracaatları, hastanın ikamet ettiği il/ilçede valilik/kaymakamlık bünyesinde bulunan Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakfı (SYDV)’na yapılır. Taleplerin değerlendirilmesi ve karara bağlanması SYDV’nin yetki ve sorumluluğunda olup ödemeler Aile

ve Sosyal Hizmetler Bakanlığından kişilerin hesaplarına doğrudan aktarım ile sağlanmaktadır. 2020 yılında 4.245, 2021 yılında 3.838 kişi en az bir kere bu yardımdan yararlanmıştır (Tablo 14).

Tablo 14. Aylara G6re Nakdi Sosyal Yardım Alan TB Hasta Sayısı, 2020-2021

Ay	Yardım Alan Sayısı*	
	2020	2021
Ocak	2.279	1.745
şubat	2.275	1.759
Mart	2.282	1.700
Nisan	2.231	1.770
Mayıs	2.156	1.815
Haziran	2.032	1.810
Temmuz	2.005	1.869
Ağustos	1.957	1.836
Eyl6l	1.908	1.879
Ekim	1.862	1.832
Kasım	1.823	1.881
Aralık	1.781	1.885
Toplam (tekil)	4.245	3.838

Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı tarafından 2020 yılında TB hastalarına toplam 36.472.335,75 TL, 2021 yılında 37.217.071,84 TL 6deme yapılmıştır.

*Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı verisi

**TÜRKİYE GENELİ
TÜBERKÜLOZ VERİLERİ**

TÜRKİYE GENELİ TÜBERKÜLOZ VERİLERİ

Bu bölümde 2019 ve 2020 yıllarındaki TB olgularının verileri ve verilerin yıllara göre değişimini gösteren tablo ve grafikler yer almaktadır.

Daire Başkanlığımız VSD’lerde kayıtlı tüm olgu sayıları üzerinden Türkiye insidansı ve TB olgu hızlarını hesaplayarak sunmaktadır. Bu bölümde 2019 ve 2020 yıllarındaki hastalık yükü, hastalığın tutulum yeri, tetkikler ve ilaca direnç sonuçlarına yer verilmiştir.

5.1. Hastalık Yükü

TB halen dünyadaki hastalık ve ölüm nedenleri sıralamasında ilk 10 nedenin arasında yerini korumaktadır.

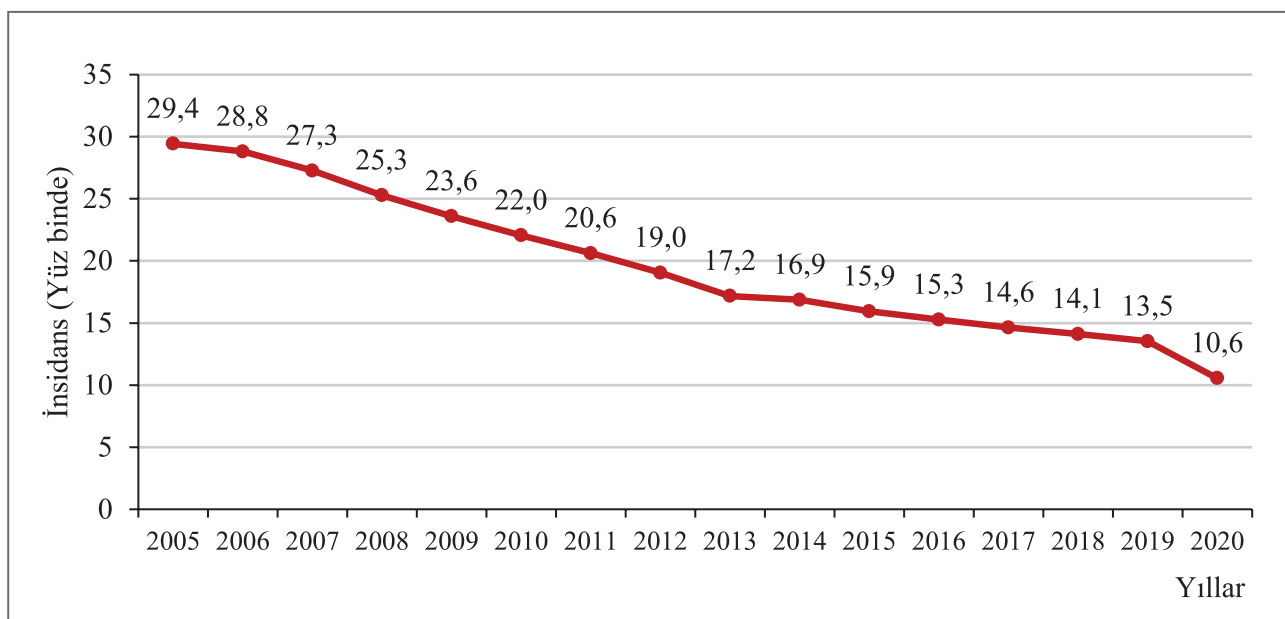
Tablo 15 ve Şekil 15'de 2005 yılından 2020 yılına kadar ülkemizde VSD'lere kayıtlı yeni ve nüks olgu sayıları ile hesaplanan yıllık insidanslar sunulmuştur. Son 14 yıl içerisinde giderek düşen bir insidans eğilimi mevcuttur.

Tablo 15. Yıllara Göre TB Yeni, Nüks Olgu Sayıları ve İnsidans Hızları, 2005-2020

Yıl	Nüfus*	Yeni Olgu Sayısı	Nüks Olgu Sayısı	Yeni+Nüks Olgu Sayısı	İnsidans** (Yüz binde)
2005	68.860.540	18.753	1.509	20.262	29,4
2006	69.729.970	18.544	1.534	20.078	28,8
2007	70.586.256	17.781	1.460	19.241	27,3
2008	71.517.100	16.760	1.314	18.074	25,3
2009	72.561.312	15.943	1.177	17.120	23,6
2010	73.722.988	15.183	1.070	16.253	22,0
2011	74.724.269	14.417	990	15.407	20,6
2012	75.627.384	13.535	870	14.405	19,0
2013	76.667.864	12.352	818	13.170	17,2
2014	77.695.904	12.253	855	13.108	16,9
2015	78.741.053	11.803	747	12.550	15,9
2016	79.814.871	11.442	744	12.186	15,3
2017	80.810.525	11.101	720	11.821	14,6
2018	82.003.882	10.948	628	11.576	14,1
2019	83.154.997	10.669	578	11.247	13,5
2020	83.614.362	8.358	472	8.830	10,6

*2005 ve 2006 yıllarında TÜİK'in nüfus projeksiyonları, 2007 yılından itibaren adrese dayalı nüfuslar kullanılmıştır.

** İnsidans: $\text{Yeni} + \text{Nüks olgu sayısı} / \text{Nüfus} \times 100.000$

Şekil 15. Yıllara Göre TB İnsidansı, 2005-2020

Yeni, önceden tedavi görmüş ve toplam TB hastalarının yıllar içindeki olgu hızları ve bunların değişimine bakıldığında olgu hızlarında düşme eğilimi vardır (Tablo 16, Şekil 16). 2020 yılında gerçekleşen %-22,1'lik beklenmedik düşüş COVID-19 pandemisinin yansıması olarak değerlendirilmiştir.

Tablo 16. Yeni, Önceden Tedavi Görmüş ve Toplam TB Olgu Sayıları, Olgu Hızları ve Olgu Hızlarındaki Yıllık Değişim, 2005-2020

Yıl	Yeni Olgular			Önceden Tedavi Görmüş Olgular			Toplam		
	Yeni Olgu Sayısı	Yeni Olgu Hızı*	Olgu hızındaki yıllık değişim**	Önceden Tedavi Görmüş Olgu Sayısı	Önceden Tedavi Görmüş Olgu Hızı*	Olgu hızındaki yıllık değişim**	Toplam Olgu Sayısı	Toplam Olgu Hızı*	Olgu hızındaki yıllık değişim**
2005***	18.753	27,2	-	1.782	2,6	-	20.535	29,8	-
2006***	18.544	26,6	-2,3	1.982	2,8	9,8	20.526	29,4	-1,3
2007	17.781	25,2	-5,3	1.913	2,7	-4,7	19.694	27,9	-5,2
2008	16.760	23,4	-7,0	1.692	2,4	-12,7	18.452	25,8	-7,5
2009	15.943	22,0	-6,2	1.459	2,0	-15,0	17.402	24,0	-7,0
2010	15.183	20,6	-6,3	1.368	1,9	-7,7	16.551	22,5	-6,4
2011	14.417	19,3	-6,3	1.262	1,7	-9,0	15.679	21,0	-6,5
2012	13.535	17,9	-7,2	1.156	1,5	-9,5	14.691	19,4	-7,4
2013	12.352	16,1	-10,0	1.057	1,4	-9,8	13.409	17,5	-10,0
2014	12.253	15,8	-2,1	1.125	1,4	5,0	13.378	17,2	-1,6
2015	11.803	15,0	-5,0	969	1,2	-15,0	12.772	16,2	-5,8
2016	11.442	14,3	-4,4	975	1,2	-0,7	12.417	15,6	-4,1
2017	11.101	13,7	-4,2	945	1,2	-4,3	12.046	14,9	-4,2
2018	10.948	13,4	-2,8	838	1,0	-12,6	11.786	14,4	-3,6
2019	10.669	12,8	-3,9	732	0,9	-13,9	11.401	13,7	-4,6
2020	8.358	10,0	-22,1	567	0,7	-23,0	8.925	10,7	-22,1

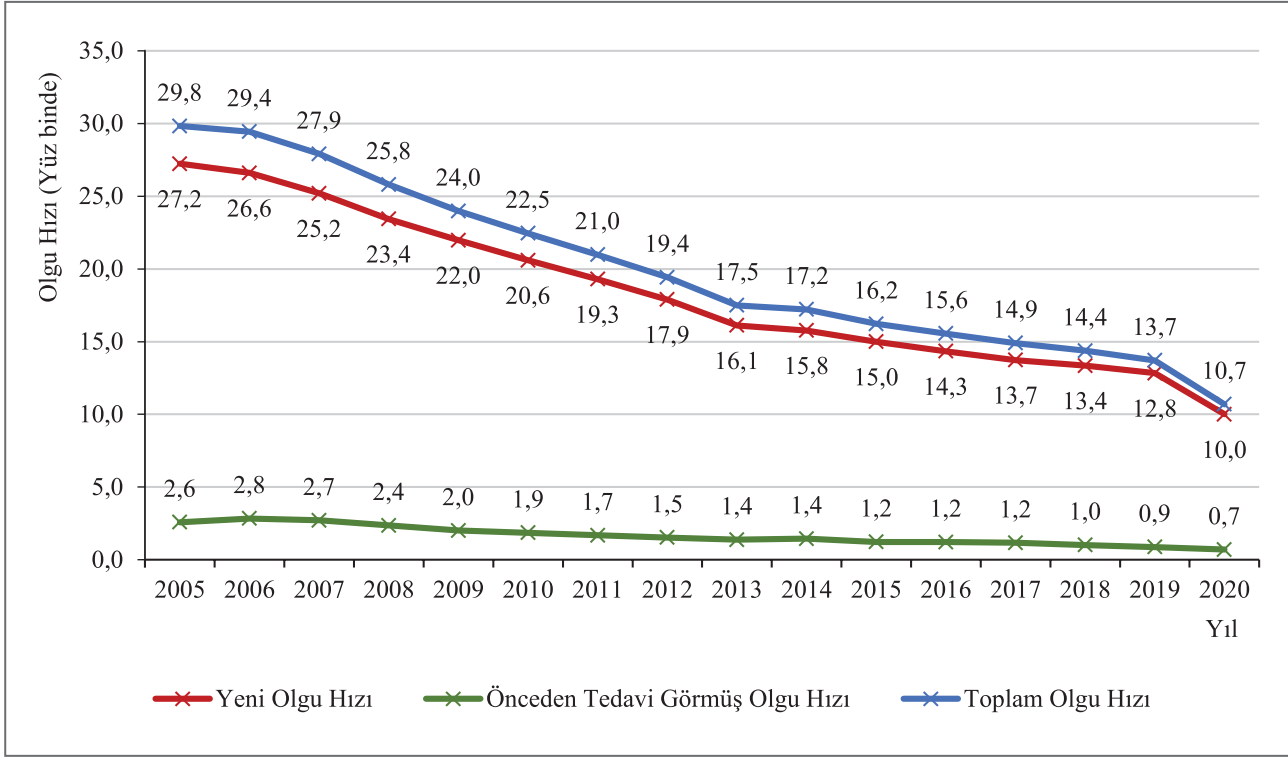
*Yüz binde

**Yüzde

***2005 ve 2006 yıllarında TÜİK'in nüfus projeksiyonları, 2007 yılından itibaren adrese dayalı nüfuslar kullanılmıştır.

Olgu hızı: Olgu sayısı / Nüfus x 100.000

Olgu hızındaki yıllık değişim: (O yılın olgu hızı-Bir önceki yılın olgu hızı) / Bir önceki yılın olgu hızı x 100

Şekil 16. Yeni, Önceden Tedavi Görmüş ve Toplam Olgu Hızları, 2005-2020

Tablo 17. Toplam TB Olgularının Yaş Gruplarına Göre Sayı, Yüzde ve Toplam Olgu Hızları, 2005-2020

Yıllar	Yaş Grubu														Toplam Olgu Sayısı		
	0-4		5-14		15-24		25-34		35-44		45-54		55-64			≥65	
	Sayı (%)	Olgu Hızı	Sayı (%)	Olgu Hızı	Sayı (%)	Olgu Hızı	Sayı (%)	Olgu Hızı	Sayı (%)	Olgu Hızı	Sayı (%)	Olgu Hızı	Sayı (%)	Olgu Hızı		Sayı (%)	Olgu Hızı
2005	293 1,4	4,4	942 4,6	6,8	4.962 24,2	38,6	4.461 21,7	34,3	3.201 15,6	32,8	2.831 13,8	39,0	1.886 9,2	42,6	1.959 9,5	46,1	20.535
2006	274 1,3	4,2	871 4,2	6,3	4.865 23,7	38,0	4.530 22,1	34,4	3.131 15,3	31,2	2.787 13,6	37,1	1.999 9,7	43,6	2.069 10,1	47,5	20.526
2007	197 1,0	3,4	787 4,0	6,1	4.521 23,0	36,5	4.354 22,1	35,6	3.008 15,3	30,7	2.807 14,3	36,7	1.936 9,8	39,9	2.084 10,6	41,7	19.694
2008	236 1,3	3,9	744 4,0	5,8	3.974 21,5	31,9	3.979 21,6	32,3	2.849 15,5	28,3	2.661 14,4	33,6	2.007 10,9	39,6	2.002 10,8	40,9	18.452
2009	223 1,3	3,6	735 4,2	5,8	3.562 20,5	28,5	3.757 21,6	30,2	2.527 14,5	24,8	2.628 15,1	32,1	1.905 10,9	35,9	2.065 11,9	40,6	17.402
2010	223 1,3	3,6	677 4,1	5,3	3.200 19,3	25,5	3.351 20,2	26,5	2.465 14,9	24,3	2.536 15,3	30,2	1.999 12,1	34,7	2.100 12,7	39,4	16.551
2011	198 1,3	3,2	563 3,6	4,4	2.880 18,4	23,0	3.145 20,1	24,6	2.371 15,1	22,8	2.323 14,8	27,1	2.078 13,2	34,5	2.121 13,5	38,6	15.679
2012	179 1,2	2,9	507 3,5	4,0	2.554 17,4	20,3	2.951 20,1	23,0	2.203 15,0	20,4	2.211 15,0	25,3	1.942 13,2	31,6	2.144 14,6	37,7	14.691
2013	138 1,0	2,2	446 3,3	3,5	2.313 17,3	18,2	2.512 18,7	19,6	1.970 14,7	17,7	2.084 15,6	23,3	1.815 13,5	28,7	2.131 15,9	36,2	13.409
2014	152 1,1	2,4	400 3,0	3,2	2.162 16,2	16,9	2.420 18,1	18,9	1.986 14,8	17,4	2.078 15,5	22,8	1.872 14,0	28,7	2.308 17,3	37,3	13.378
2015	189 1,5	3,0	448 3,5	3,6	2.108 16,5	16,3	2.254 17,6	17,8	1.839 14,4	15,6	1.932 15,1	20,9	1.877 14,7	27,6	2.125 16,6	32,7	12.772
2016	209 1,7	3,2	421 3,4	3,4	1.944 15,7	15,0	2.050 16,5	16,3	1.814 14,6	15,0	1.901 15,3	20,0	1.861 15,0	26,4	2.217 17,9	33,3	12.417
2017	189 1,6	2,9	367 3,0	2,9	1.854 15,4	14,3	1.901 15,8	15,2	1.791 14,9	14,6	1.789 14,9	18,4	1.861 15,4	25,4	2.294 19,0	33,3	12.046
2018	213 1,8	3,3	392 3,3	3,1	1.819 15,4	14,0	1.803 15,3	14,3	1.699 14,4	13,7	1.825 15,5	18,2	1.828 15,6	24,0	2.207 18,7	30,7	11.786
2019	180 1,6	2,8	318 2,8	2,5	1.762 15,5	13,6	1.725 15,1	13,6	1.531 13,4	12,2	1.664 14,6	16,3	1.886 16,5	25,3	2.335 20,5	30,9	11.401
2020	151 1,7	2,5	241 2,7	1,9	1.538 17,2	11,9	1.475 16,5	11,6	1.213 13,6	9,5	1.250 14,0	12,3	1.409 15,8	17,3	1.648 18,5	20,7	8.925

Tablo 18. Yeni TB Olgularının Yaş Gruplarına Göre Sayı, Yüzde ve Yeni Olgu Hızları, 2005-2020

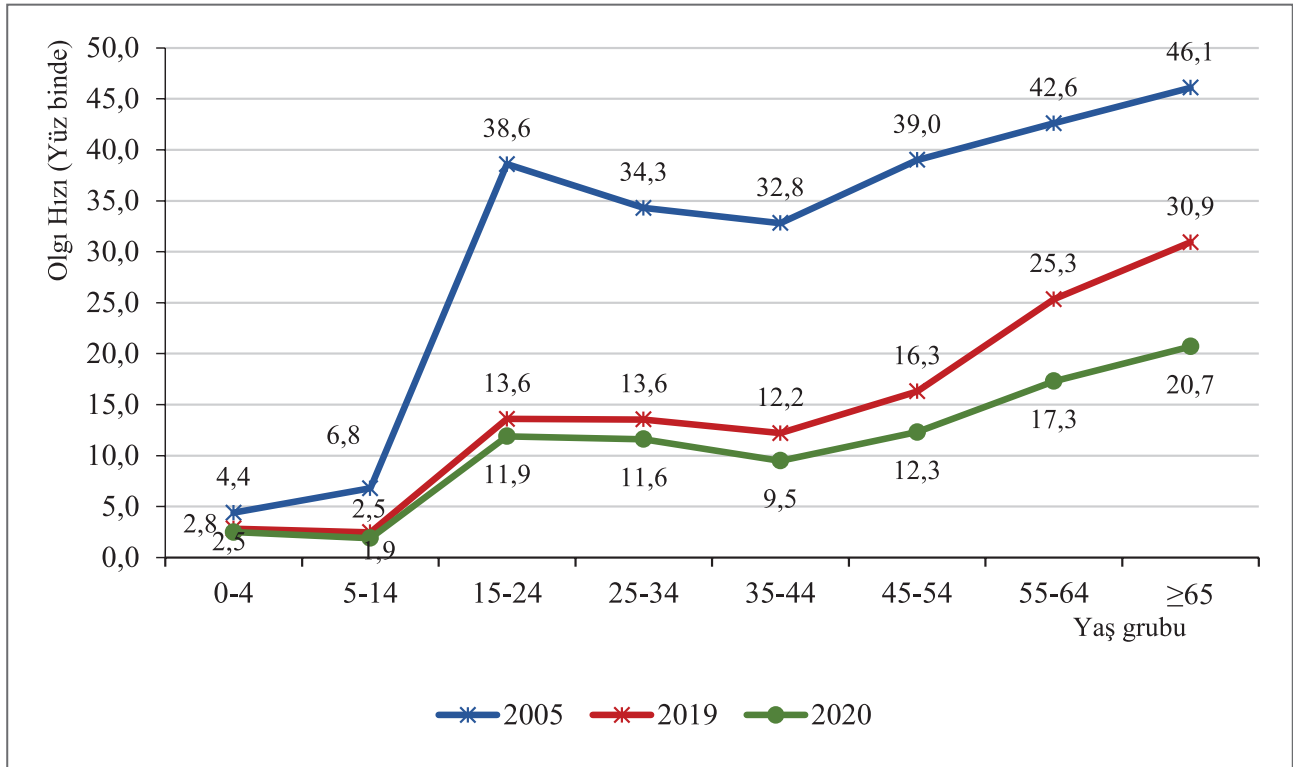
Yıllar	Yaş Grubu																		Toplam Yeni Olgu Sayısı
	0-4		5-14		15-24		25-34		35-44		45-54		55-64		≥65				
	Sayı (%)	Olgu Hızı	Sayı (%)	Olgu Hızı	Sayı (%)	Olgu Hızı	Sayı (%)	Olgu Hızı	Sayı (%)	Olgu Hızı	Sayı (%)	Olgu Hızı	Sayı (%)	Olgu Hızı	Sayı (%)	Olgu Hızı			
2005	291	4,4	906	6,5	4.735	36,8	4.098	31,5	2.830	29,0	2.473	34,0	1.656	37,4	1.764	41,5	18.753		
	1,6		4,8		25,3		21,9		15,1		13,2		8,8		9,4				
2006	271	4,1	842	6,0	4.608	35,9	4.113	31,2	2.738	27,3	2.398	31,9	1.715	37,4	1.859	42,7	18.544		
	1,5		4,5		24,9		22,2		14,8		12,9		9,2		10,0				
2007	193	3,3	758	5,9	4.288	34,6	3.951	32,3	2.632	26,9	2.403	31,4	1.671	34,4	1.885	37,7	17.781		
	1,1		4,3		24,1		22,2		14,8		13,5		9,4		10,6				
2008	232	3,9	717	5,6	3.770	30,3	3.637	29,5	2.515	25,0	2.273	28,7	1.783	35,2	1.833	37,5	16.760		
	1,4		4,3		22,5		21,7		15,0		13,6		10,6		10,9				
2009	220	3,6	720	5,7	3.410	27,2	3.445	27,7	2.228	21,9	2.324	28,4	1.703	32,1	1.893	37,2	15.943		
	1,4		4,5		21,4		21,6		14,0		14,6		10,7		11,9				
2010	218	3,5	661	5,2	3.034	24,2	3.087	24,4	2.219	21,8	2.234	26,6	1.785	31,0	1.945	36,5	15.183		
	1,4		4,4		20,0		20,3		14,6		14,7		11,8		12,8				
2011	196	3,2	548	4,3	2.725	21,7	2.898	22,6	2.103	20,2	2.079	24,2	1.894	31,5	1.974	36,0	14.417		
	1,4		3,8		18,9		20,1		14,6		14,4		13,1		13,7				
2012	177	2,9	495	3,9	2.434	19,3	2.691	21,0	2.013	18,6	1.971	22,6	1.757	28,6	1.997	35,1	13.535		
	1,3		3,6		18,0		19,9		14,9		14,6		13,0		14,7				
2013	135	2,2	432	3,4	2.191	17,3	2.302	17,9	1.777	16,0	1.861	20,8	1.646	26,1	2.008	34,1	12.352		
	1,1		3,5		17,7		18,6		14,4		15,1		13,3		16,3				
2014	149	2,4	385	3,1	2.020	15,8	2.217	17,3	1.809	15,8	1.861	20,4	1.670	25,6	2.142	34,6	12.253		
	1,2		3,1		16,5		18,1		14,8		15,2		13,6		17,5				
2015	189	3,0	433	3,5	1.996	15,5	2.075	16,3	1.668	14,2	1.754	19,0	1.709	25,2	1.979	30,5	11.803		
	1,6		3,7		16,9		17,6		14,1		14,9		14,5		16,8				
2016	205	3,2	404	3,2	1.832	14,1	1.894	15,1	1.640	13,5	1.697	17,9	1.700	24,1	2.070	31,1	11.442		
	1,8		3,5		16,0		16,6		14,3		14,8		14,9		18,1				
2017	188	2,9	350	2,8	1.750	13,5	1.754	14,0	1.622	13,2	1.598	16,4	1.704	23,2	2.135	31,0	11.101		
	1,7		3,2		15,8		15,8		14,6		14,4		15,3		19,2				
2018	210	3,2	376	3,0	1.735	13,4	1.673	13,3	1.550	12,5	1.638	16,4	1.674	22,0	2.092	29,1	10.948		
	1,9		3,4		15,8		15,3		14,2		15,0		15,3		19,1				
2019	178	2,8	311	2,4	1.700	13,1	1.615	12,7	1.389	11,1	1.532	15,0	1.733	23,3	2.211	29,3	10.669		
	1,7		2,9		15,9		15,1		13,1		14,4		16,2		20,7				
2020	149	2,4	235	1,8	1.476	11,4	1.382	10,9	1.110	8,7	1.154	11,4	1.304	16,0	1.548	19,5	8.358		
	1,8		2,8		17,7		16,5		13,3		13,8		15,6		18,5				

Tablo 17 ve 18’de 2005 yılından 2020 yılına kadar yaş gruplarına göre toplam ve yeni olguların sayısı, yüzde ve olgu hızları sunulmuştur. Hem toplam hem de yeni TB olgu sayılarında 65 ve üzeri yaş grubunda ön plana çıkmaktadır.

Sürveyansın güçlendirildiği ve olgu bazlı veri toplamının başladığı 2005 yılı ile 2020 yılı arasında yaş gruplarına göre toplam olgu hızlarının azaldığı görülmüştür. Bu azalma 2019 yılında en belirgin olarak %-64,8 ile 15-24 yaş grubunda, 2020 yılında ise %-72,1 ile 5-14 yaş grubunda gerçekleşmiştir (Tablo 19, Şekil 17).

Tablo 19. Yaş Gruplarına Göre Toplam TB Olgu Hızındaki Değişim, 2005-2019, 2020

Yaş Grubu	2005 Toplam Olgu Hızı (Yüz binde)	2019 Toplam Olgu Hızı (Yüz binde)	2005-2019 Değişim (%)	2020 Toplam Olgu Hızı (Yüz binde)	2005-2020 Değişim (%)
0-4	4,4	2,8	-35,5	2,5	-43,2
5-14	6,8	2,5	-63,7	1,9	-72,1
15-24	38,6	13,6	-64,8	11,9	-69,2
25-34	34,3	13,6	-60,5	11,6	-66,2
35-44	32,8	12,2	-62,8	9,5	-71,0
45-54	39,0	16,3	-58,2	12,3	-68,5
55-64	42,6	25,3	-40,5	17,3	-59,4
65 ve +	46,1	30,9	-32,9	20,7	-55,1
Toplam	29,8	13,7	-54,0	10,7	-64,1

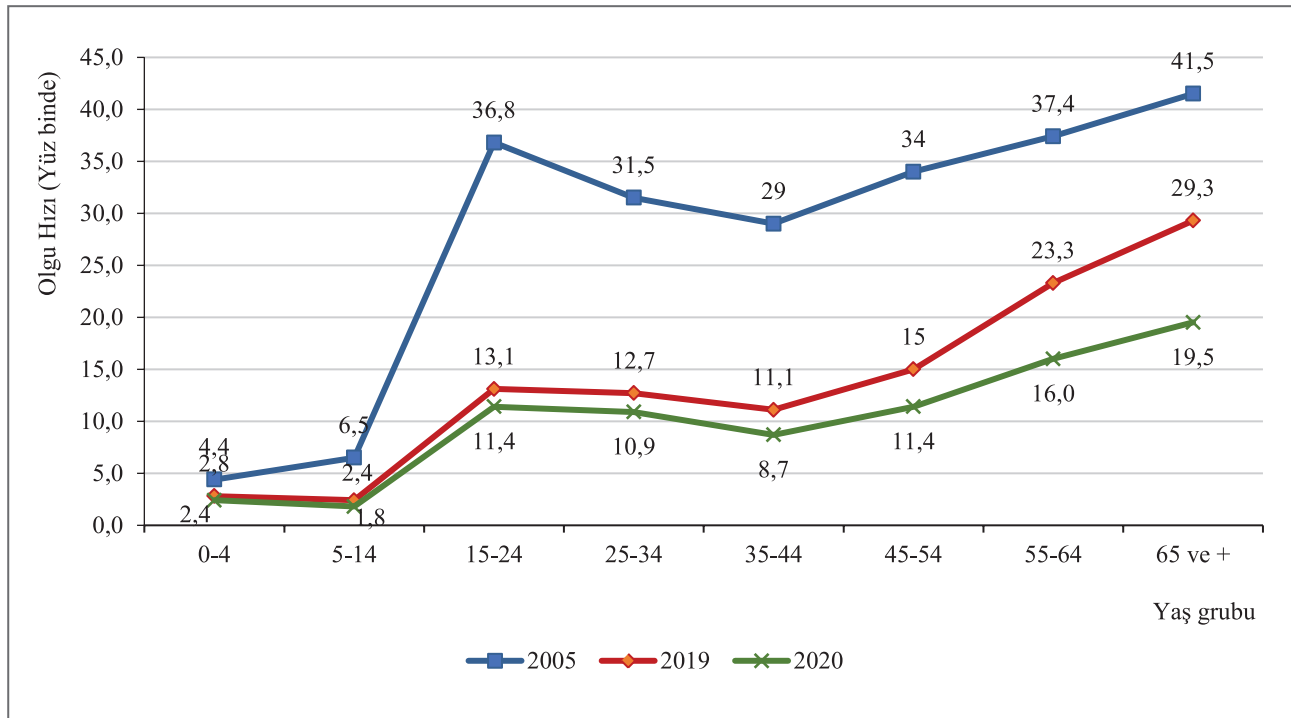

Şekil 17. Yaş Gruplarına Göre Toplam TB Olgu Hızları, 2005, 2019 ve 2020

Yeni olgu hızında da 2005 ile 2020 yılları arasında belirgin bir azalma mevcuttur. Bu azalma 2019 yılında en belirgin olarak %-64,4 ile 15-24 yaş grubunda, 2020 yılında ise %-72,3 ile 5-14 yaş grubunda gerçekleşmiştir (Tablo 20, Şekil 18).

Tablo 20. Yaş Gruplarına Göre Yeni TB Olgu Hızındaki Değişim, 2005-2019, 2020

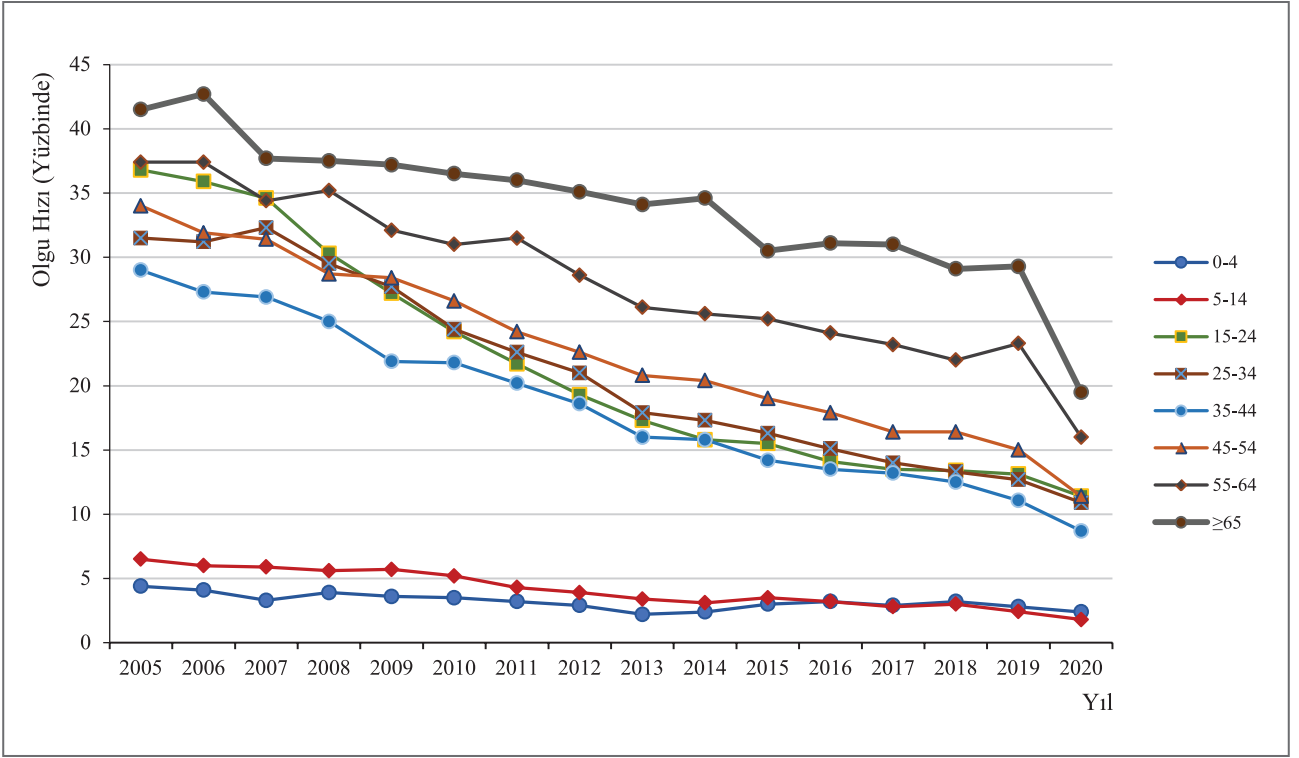
Yaş Grubu	2005 Yeni Olgu Hızı (Yüz binde)	2019 Yeni Olgu Hızı (Yüz binde)	2005-2019 Değişim (%)	2020 Yeni Olgu Hızı (Yüz binde)	2005-2020 Değişim (%)
0-4	4,4	2,8	-36,4	2,4	-45,5
5-14	6,5	2,4	-63,1	1,8	-72,3
15-24	36,8	13,1	-64,4	11,4	-69,0
25-34	31,5	12,7	-59,7	10,9	-65,4
35-44	29,0	11,1	-61,7	8,7	-70,0
45-54	34,0	15,0	-55,9	11,4	-66,5
55-64	37,4	23,3	-37,7	16,0	-57,2
65 ve +	41,5	29,3	-29,4	19,5	-53,0
Toplam	27,2	12,9	-52,6	10,0	-63,2

Şekil 18. Yaş Gruplarına Göre Yeni TB Olgu Hızları, 2005, 2019 ve 2020

Yaş gruplarına göre yeni TB olgu hızlarının 2005 ile 2020 yılları arasındaki düşüş grafiği Şekil 19'da görülmektedir.

Şekil 19. Yaş Gruplarına Göre Yeni TB Olgu Hızları, 2005-2020

Toplam TB olgularının ve olgu hızlarının yaş grubu ve cinsiyete göre dağılımı Tablo 21, 22, 23, 24, Şekil 20, 21, 22 ve 23'de sunulmuştur. Genel olarak tüm yaş gruplarında erkek olgu sayısı ve olgu hızı kadınlardan daha yüksektir.

Tablo 21. Yaş Gruplarına ve Cinsiyete Göre Toplam TB Olgularının Dağılımı, 2019

Yaş Grubu	Cinsiyet				Toplam	
	Erkek		Kadın			
	Sayı	%*	Sayı	%*	Sayı	%**
0-4	100	55,6	80	44,4	180	1,6
5-14	147	46,2	171	53,8	318	2,8
15-24	1.006	57,1	756	42,9	1.762	15,5
25-34	948	55,0	777	45,0	1.725	15,1
35-44	898	58,7	633	41,3	1.531	13,4
45-54	1.049	63,0	615	37,0	1.664	14,6
55-64	1.187	62,9	699	37,1	1.886	16,5
65 ve +	1.336	57,2	999	42,8	2.335	20,5
Toplam	6.671	58,5	4.730	41,5	11.401	100,0

* Satır yüzdesi ** Sütun yüzdesi

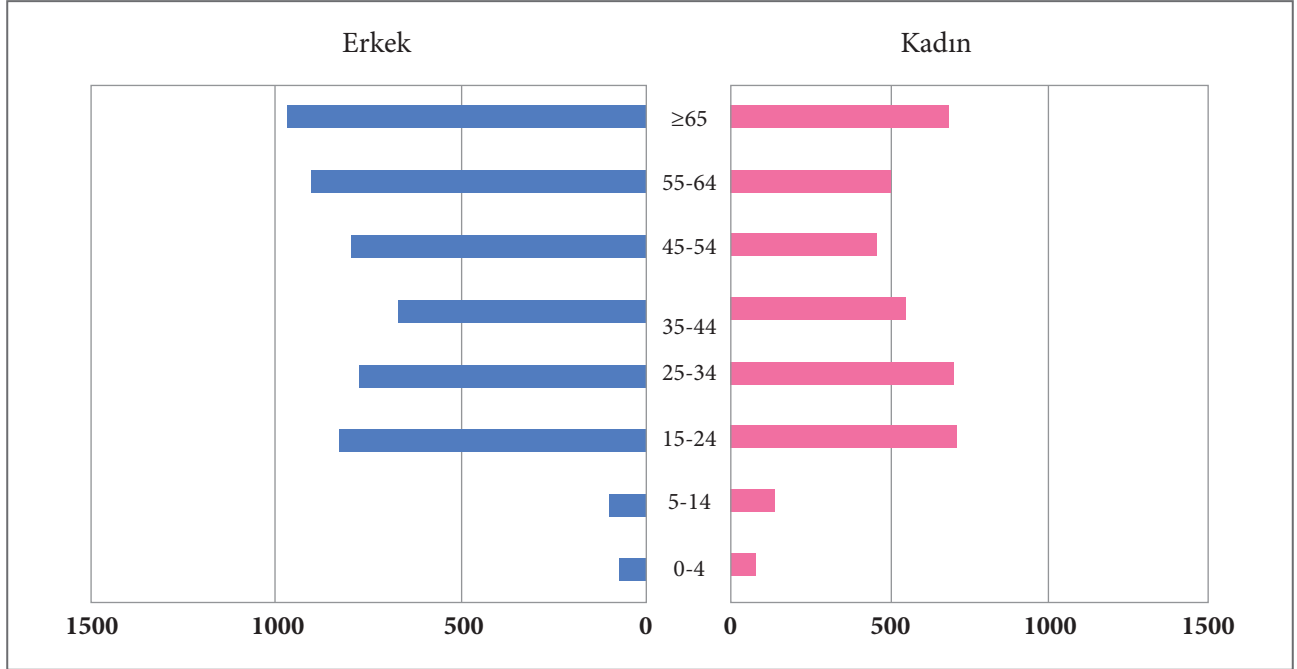

Şekil 20. Toplam TB Olgularının Yaş Gruplarına ve Cinsiyete Göre Dağılımı, 2019

Tablo 22. Yaş Gruplarına ve Cinsiyete Göre Toplam TB Olgularının Dağılımı, 2020

Yaş Grubu	Cinsiyet				Toplam	
	Erkek		Kadın			
	Sayı	%*	Sayı	%*	Sayı	%**
0-4	75	49,7	76	50,3	151	1,7
5-14	103	42,7	138	57,3	241	2,7
15-24	828	53,8	710	46,2	1.538	17,2
25-34	773	52,4	702	47,6	1.475	16,5
35-44	666	54,9	547	45,1	1.213	13,6
45-54	794	63,5	456	36,5	1.250	14,0
55-64	903	64,1	506	35,9	1.409	15,8
65 ve +	966	58,6	682	41,4	1.648	18,5
Toplam	5.108	57,2	3.817	42,8	8.925	100,0

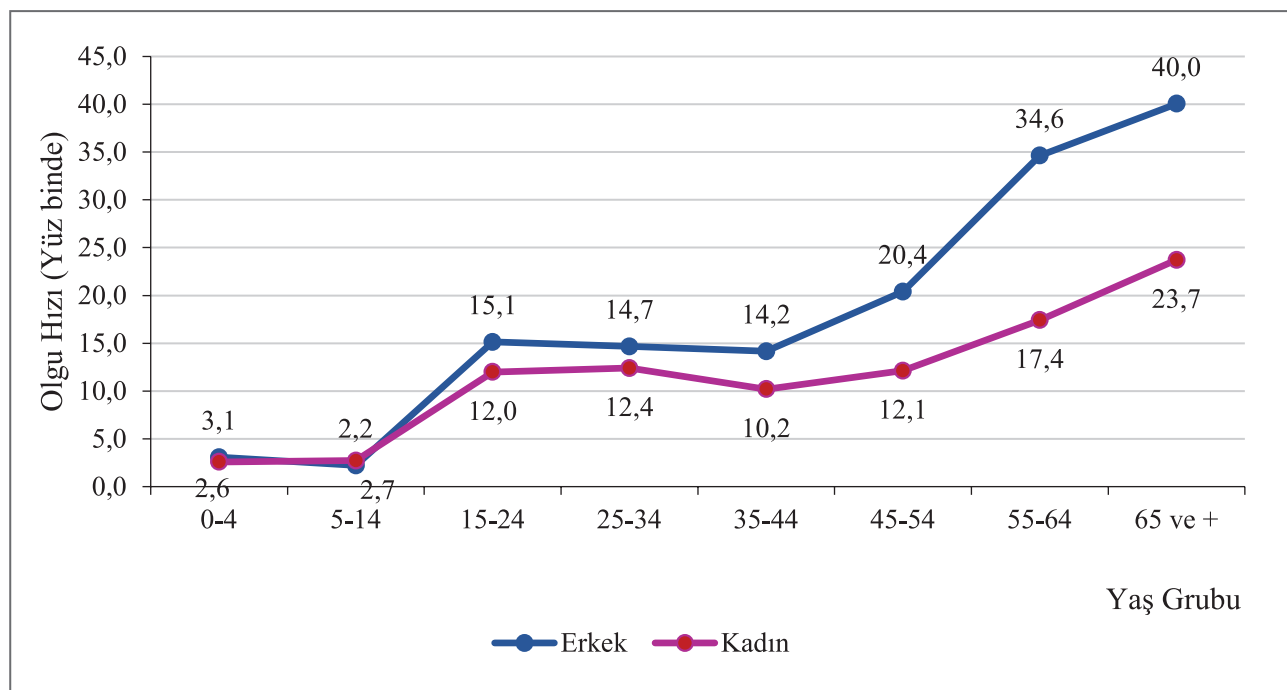
* Satır yüzdesi ** Sütun yüzdesi

Şekil 21. Toplam TB Olgularının Yaş Gruplarına ve Cinsiyete Göre Dağılımı, 2020

Tablo 23. Yaş Grubu ve Cinsiyete Göre Toplam TB Olgu Hızları (Yüz binde), 2019

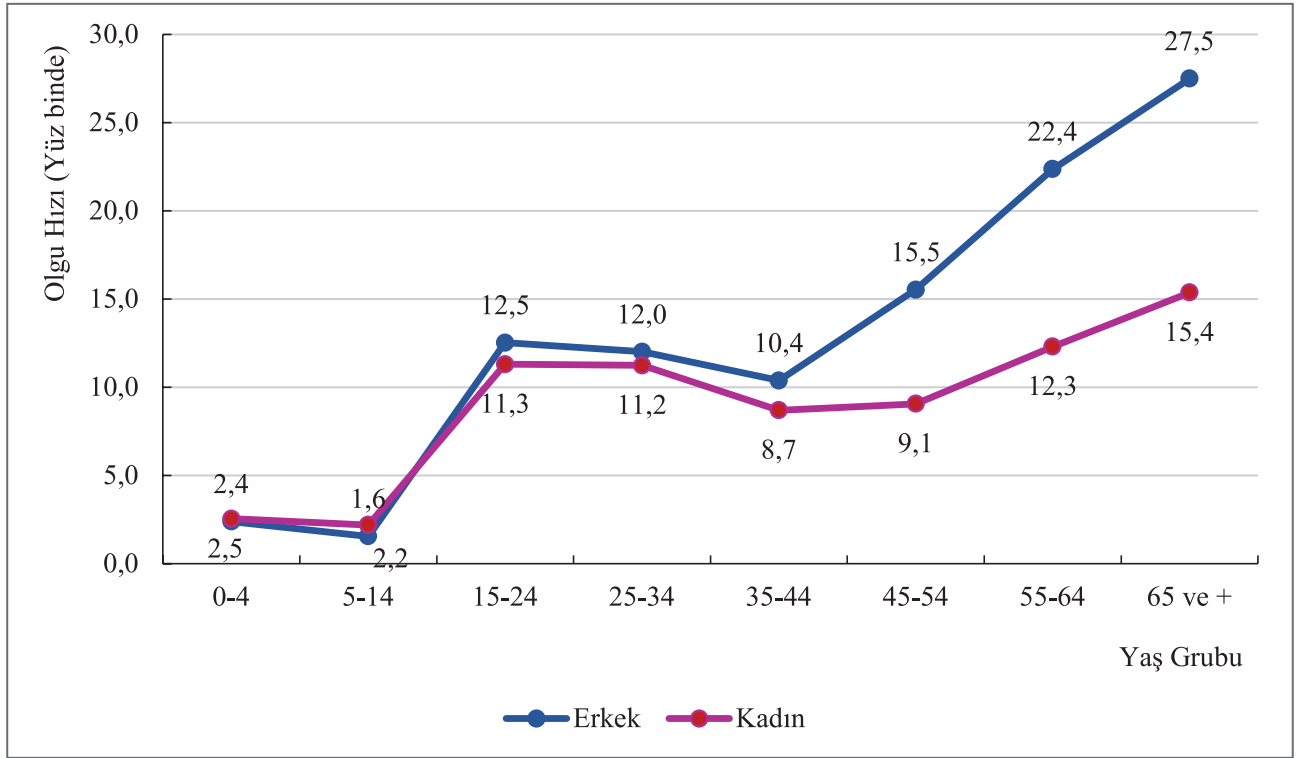
Yaş grubu	Cinsiyet		Toplam
	Erkek	Kadın	
0-4	3,1	2,6	2,8
5-14	2,2	2,7	2,5
15-24	15,1	12,0	13,6
25-34	14,7	12,4	13,6
35-44	14,2	10,2	12,2
45-54	20,4	12,1	16,3
55-64	34,6	17,4	25,3
65 ve +	40,0	23,7	30,9
Toplam	16,2	11,4	13,7

Şekil 22. Toplam TB Olgularının Yaş Gruplarına ve Cinsiyete Göre Olgu Hızları, 2019

Tablo 24. Yaş Grubu ve Cinsiyete Göre Toplam TB Olgu Hızları (Yüz binde), 2020

Yaş grubu	Cinsiyet		Toplam
	Erkek	Kadın	
0-4	2,4	2,5	2,5
5-14	1,6	2,2	1,9
15-24	12,5	11,3	11,9
25-34	12,0	11,2	11,6
35-44	10,4	8,7	9,5
45-54	15,5	9,1	12,3
55-64	22,4	12,3	17,3
65 ve +	27,5	15,4	20,7
Toplam	12,2	9,2	10,7

Şekil 23. Toplam TB Olgularının Yaş Gruplarına ve Cinsiyete Göre Olgu Hızları, 2020

VSD'lerde 2019 yılında kayıt altına alınan yabancı ülke doğumlu hasta sayısı 1.454 (%12,8)'tür. Yabancı ülke doğumlu hastaların %81,9'u (n: 1.191) Asya, %10,2'si Afrika (n: 149) ve %7,5'i Avrupa (n: 109) kıtası ülkelerindedir.

2020 yılında ise kayıt altına alınan yabancı ülke doğumlu hasta sayısı 1.420 (%15,9)'dir. Yabancı ülke doğumlu hastaların %76,6'sı (n: 1.087) Asya, %16,7'si Afrika (n: 238), %6,5'i Avrupa (n: 92) ve %0,2'si Amerika (n= 3) kıtası ülkelerindedir.

5.2. Hastalığın Tutulum Yeri

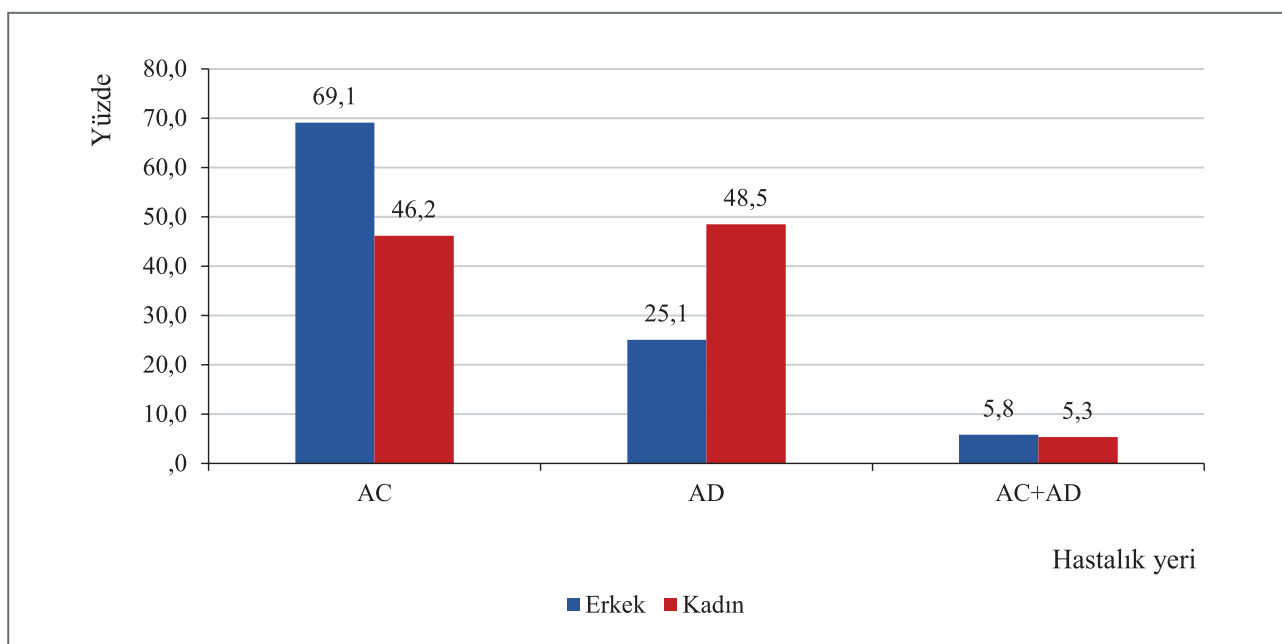
Bu bölümde TB olgularının demografik özelliklere, olgu tanımlarına göre hastalık tutulum yeri ve tutulan organ türleri sunulmuştur.

Toplam TB olgularında 2019 yılı için cinsiyete göre hastalığın tutulum yerine bakıldığında (Tablo 25, Şekil 24), erkeklerde en çok akciğer (AC) tutulumu gözlenirken (%69,1) kadınlarda ise akciğer dışı (AD) tutulum daha yüksektir (%48,5). Her iki tutulumun birlikteliği ise erkek ve kadınlarda çok yakın oradadır (%5,8 ve %5,3).

Tablo 25. Toplam TB Olgularında Cinsiyete Göre Hastalığın Tutulum Yeri, 2019

Cinsiyet	Hastalığın Yeri						Toplam	
	AC		AD		AC+AD			
	Sayı	%*	Sayı	%*	Sayı	%*	Sayı	%**
Erkek	4.610	69,1	1.674	25,1	387	5,8	6.671	58,5
Kadın	2.184	46,2	2.294	48,5	252	5,3	4.730	41,5
Toplam	6.794	59,6	3.968	34,8	639	5,6	11.401	100,0

* Satır yüzdesi ** Sütun yüzdesi

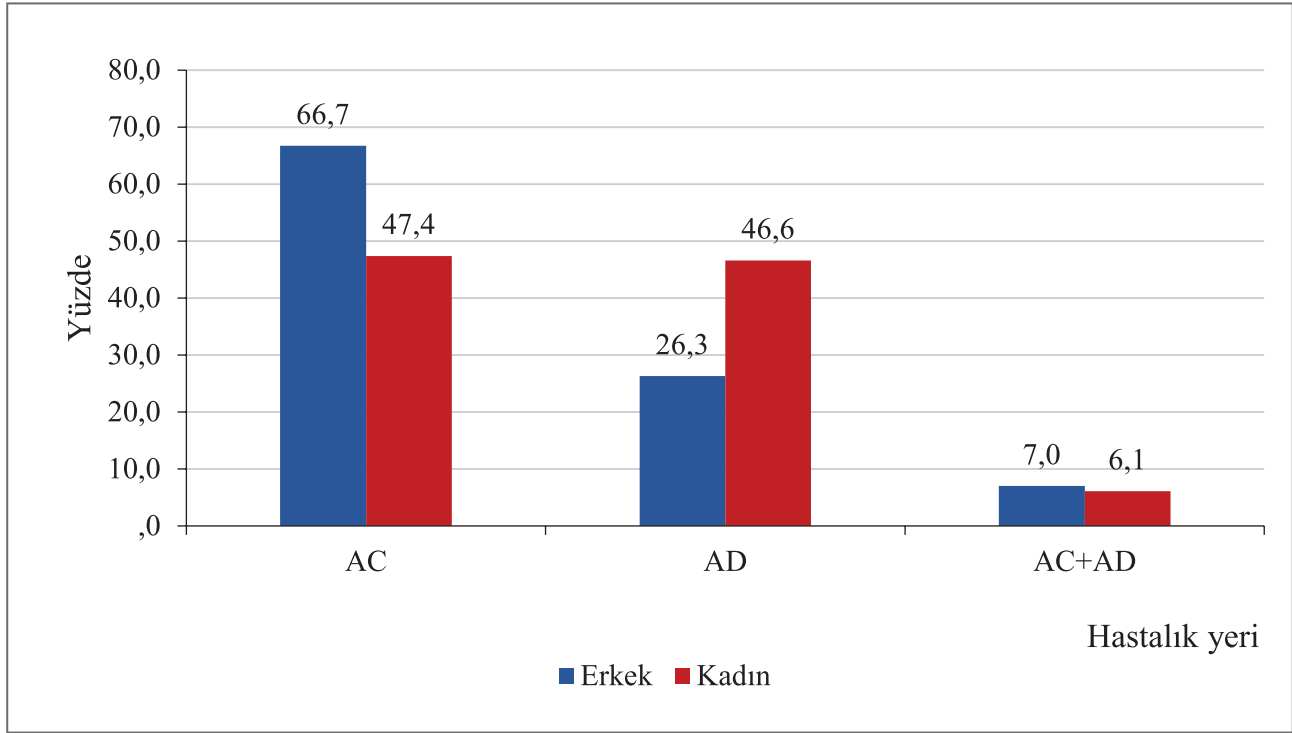
Şekil 24. Toplam TB Olgularında Cinsiyete Göre Hastalığın Tutulum Yeri, 2019

2020 yılında ise erkeklerde en çok AC tutulumu gözlenirken (%66,7) kadınlarda AC tutulumu AD tutulumundan az farkla daha yüksektir (sırasıyla %47,4; %46,6) (Tablo 26, Şekil 25).

Tablo 26. Toplam TB Olgularında Cinsiyete Göre Hastalığın Tutulum Yeri, 2020

Cinsiyet	Hastalığın Yeri						Toplam	
	AC		AD		AC+AD		Sayı	%**
	Sayı	%*	Sayı	%*	Sayı	%*		
Erkek	3.407	66,7	1.345	26,3	356	7,0	5.108	57,2
Kadın	1.808	47,4	1.778	46,6	231	6,1	3.817	42,8
Toplam	5.215	58,4	3.123	35,0	587	6,6	8.925	100,0

* Satır yüzdesi ** Sütun yüzdesi

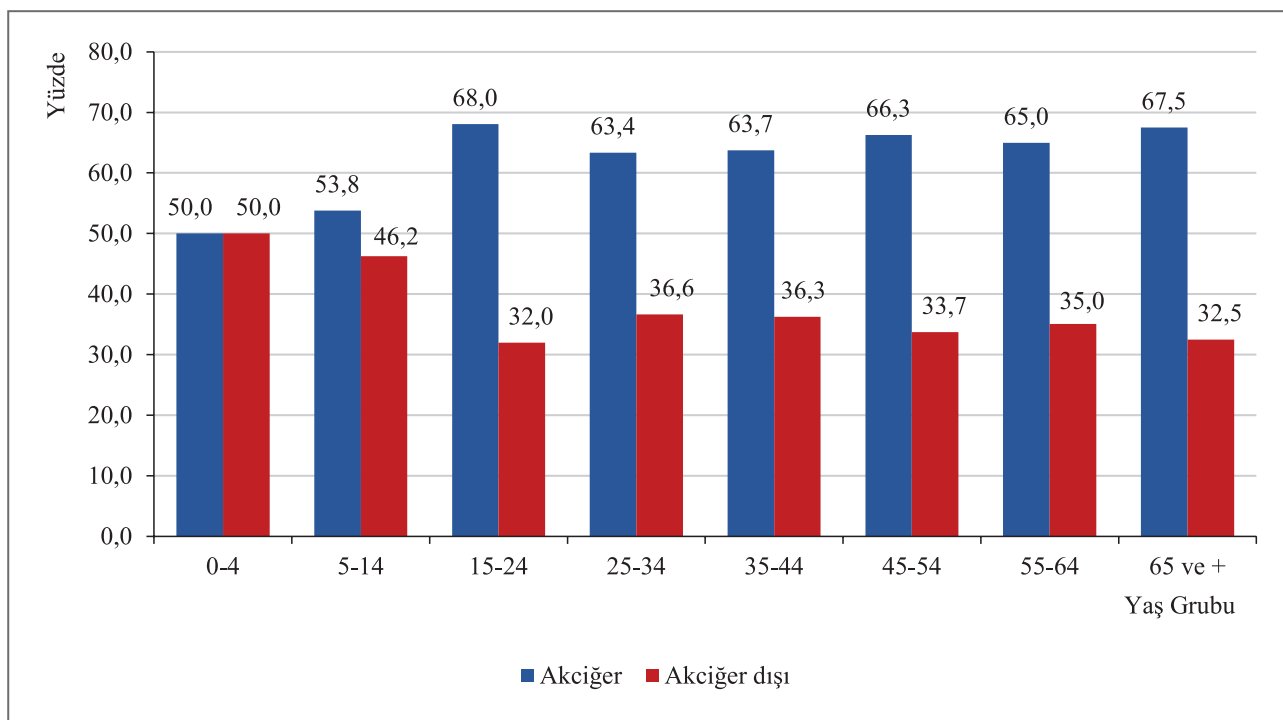
Şekil 25. Toplam TB Olgularında Cinsiyete Göre Hastalığın Tutulum Yeri, 2020

Toplam TB olgularında yaş gruplarına göre hastalığın tutulum yerine bakıldığında, 2019 yılında ileri yaş gruplarında AC tutulumu yüksektir. 0-4 yaş grubunda AD tutulumu AC ve AC+AD tutulumlarına göre fazladır (%50) (Tablo 27, Şekil 26).

Tablo 27. Toplam TB Olgularında Yaş Gruplarına Göre Hastalığın Tutulum Yeri, 2019

Yaş Grubu	Hastalığın Yeri						Toplam	
	AC		AD		AC+AD			
	Sayı	%*	Sayı	%*	Sayı	%*	Sayı	%**
0-4	75	41,7	90	50,0	15	8,3	180	1,6
5-14	141	44,3	147	46,3	30	9,4	318	2,8
15-24	1.090	61,9	563	32,0	109	6,1	1.762	15,5
25-34	986	57,2	632	36,6	107	6,2	1.725	15,1
35-44	886	57,8	555	36,3	90	5,9	1.531	13,4
45-54	1.017	61,1	561	33,7	86	5,2	1.664	14,6
55-64	1.146	60,8	661	35,0	79	4,2	1.886	16,5
65 ve +	1.453	62,2	759	32,5	123	5,3	2.335	20,5
Toplam	6.794	59,6	3.968	34,8	639	5,6	11.401	100,0

* Satır yüzdesi ** Sütun yüzdesi

Şekil 26. Toplam TB Olgularında Yaş Gruplarına Göre Hastalığın Tutulum Yeri, 2019

(Akciğer: AC olguları + "AC+AD" olgular)

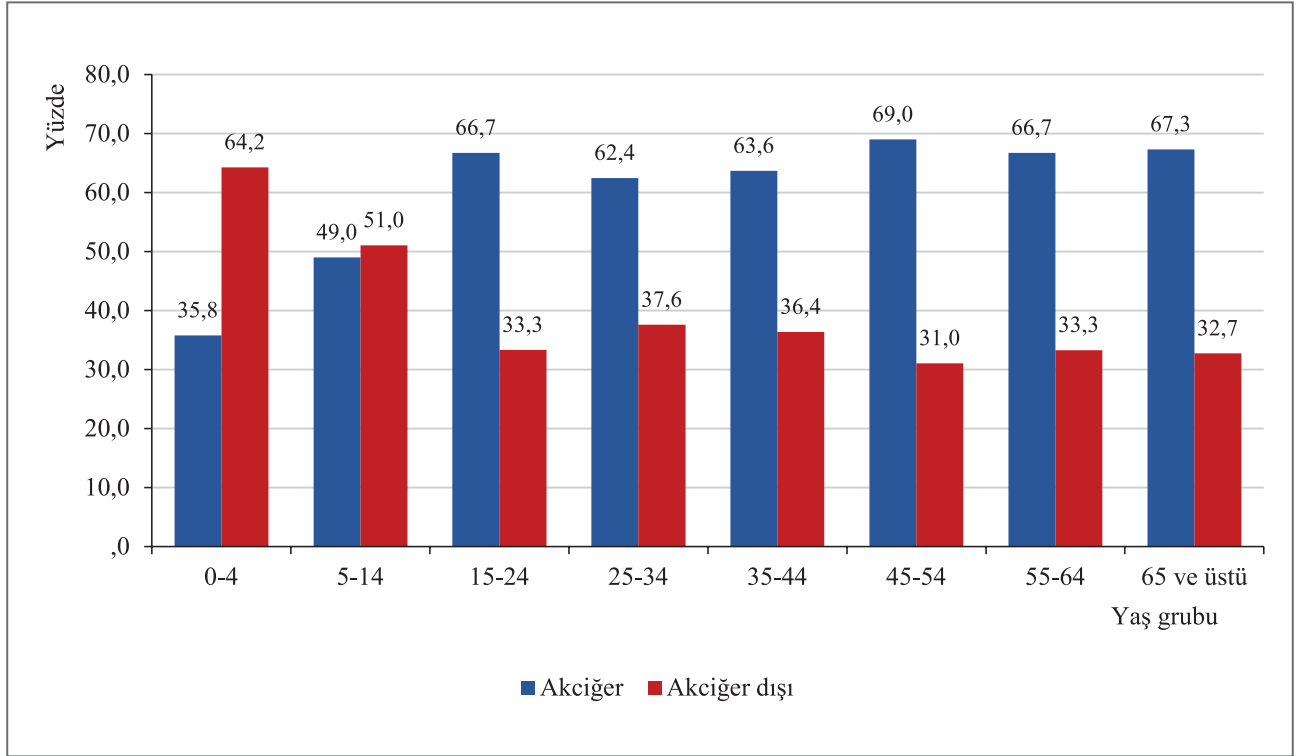

2020 yılında da 0-14 yaş grubu çocuklarda AD tutulum daha çok gözlenmiştir. AC tutulumu yaş ilerledikçe artmaktadır (Tablo 28, Şekil 27).

Tablo 28. Toplam TB Olgularında Yaş Gruplarına Göre Hastalığın Tutulum Yeri, 2020

Yaş Grubu	Hastalığın Yeri						Toplam	
	AC		AD		AC+AD			
	Sayı	%*	Sayı	%*	Sayı	%*	Sayı	%**
0-4	42	27,8	97	64,2	12	7,9	151	1,7
5-14	105	43,6	123	51,0	13	5,4	241	2,7
15-24	906	58,9	512	33,3	120	7,8	1.538	17,2
25-34	817	55,4	554	37,6	104	7,1	1.475	16,5
35-44	685	56,5	441	36,4	87	7,2	1.213	13,6
45-54	800	64,0	388	31,0	62	5,0	1.250	14,0
55-64	875	62,1	469	33,3	65	4,6	1.409	15,8
65 ve +	985	59,8	539	32,7	124	7,5	1.648	18,5
Toplam	5.215	58,4	3.123	35,0	587	6,6	8.925	100,0

* Satır yüzdesi ** Sütun yüzdesi

Şekil 27. Toplam TB Olgularında Yaş Gruplarına Göre Hastalığın Tutulum Yeri, 2020

(Akciğer: AC olguları + "AC+AD" olgular)

Her iki yılda da yeni olguların yarısından fazlası AC TB tanısı almıştır. Önceden tedavi görmüş olgularda tedavi başarısızlığından gelenlerde daha çok AC tutulumu gözlenmiştir (Tablo 29 ve 30).

Tablo 29. Olgu Tanımına Göre Hastalığın Tutulum Yeri, 2019

Olgu Tanımı	Hastalığın Yeri						Toplam	
	AC		AD		AC+AD		Sayı	%**
	Sayı	%*	Sayı	%*	Sayı	%*		
Yeni	6.237	58,5	3.812	35,7	620	5,8	10.669	93,6
Önceden Tedavi Görmüş	557	78,2	156	18,8	19	3,0	732	6,4
- Nüks	436	75,4	127	22,0	15	2,6	578	5,1
- Takip dışı kalıp dönen	84	77,1	23	21,1	2	1,8	109	1,0
- Tedavi başarısızlığından gelen	37	82,2	6	13,3	2	4,4	45	0,3
Toplam	6.794	59,6	3.968	34,8	639	5,6	11.401	100,0

* Satır yüzdesi ** Sütun yüzdesi

Tablo 30. Olgu Tanımına Göre Hastalığın Tutulum Yeri, 2020

Olgu Tanımı	Hastalığın Yeri						Toplam	
	AC		AD		AC+AD		Sayı	%**
	Sayı	%*	Sayı	%*	Sayı	%*		
Yeni	4.787	57,3	3.012	36,0	559	6,7	8.358	93,6
Önceden Tedavi Görmüş	428	75,5	111	19,6	28	4,9	567	6,4
- Nüks	360	76,3	94	19,9	18	3,8	472	5,3
- Takip dışı kalıp dönen	48	71,6	12	17,9	7	10,4	67	0,8
- Tedavi başarısızlığından gelen	20	71,4	5	17,9	3	10,7	28	0,3
Toplam	5.215	58,4	3.123	35,0	587	6,6	8.925	100,0

* Satır yüzdesi ** Sütun yüzdesi

Tablo 31, 32 ve 33'de 2005 yılından 2020 yılına kadar yeni, önceden tedavi görmüş ve toplam TB olgularının AC ve AD tutulum dağılımı mevcuttur. Genel olarak tüm yıllarda olguların 2/3'ü AC TB olgularıdır.

Tablo 31. Yıllara Göre Akciğer ve Akciğer Dışı Yeni TB Olgularının Dağılımı, 2005-2020

Yıl	AC*		AD		Yeni Olgu Sayısı
	Sayı	%	Sayı	%	
2005	13.394	71,4	5.359	28,6	18.753
2006	12.935	69,8	5.609	30,2	18.544
2007	11.996	67,5	5.785	32,5	17.781
2008	11.318	67,5	5.442	32,5	16.760
2009	10.296	64,6	5.647	35,4	15.943
2010	9.566	63,0	5.617	37,0	15.183
2011	8.852	61,4	5.565	38,6	14.417
2012	8.414	62,2	5.121	37,8	13.535
2013	7.791	63,1	4.561	36,9	12.352
2014	7.696	62,8	4.557	37,2	12.253
2015	7.427	62,9	4.376	37,1	11.803
2016	7.463	65,2	3.979	34,8	11.442
2017	7.198	64,8	3.903	35,2	11.101
2018	7.069	64,6	3.879	35,4	10.948
2019	6.857	64,3	3.812	35,7	10.669
2020	5.346	64,0	3.012	36,0	8.358

* AC olguları + "AC+AD" olgular

Tablo 32. Yıllara Göre Akciğer ve Akciğer Dışı Önceden Tedavi Görmüş Olguların Dağılımı, 2005-2020

Yıl	AC*		AD		Önceden Tedavi Görmüş Olgu Sayısı**
	Sayı	%	Sayı	%	
2005	1.593	89,4	189	10,6	1.782
2006	1.805	91,1	177	8,9	1.982
2007	1.694	88,6	219	11,4	1.913
2008	1.495	88,4	197	11,6	1.692
2009	1.258	86,2	201	13,8	1.459
2010	1.174	85,8	194	14,2	1.368
2011	1.057	83,8	205	16,2	1.262
2012	977	84,5	179	15,5	1.156
2013	864	81,7	193	18,3	1.057
2014	936	83,2	189	16,8	1.125
2015	797	82,2	172	17,8	969
2016	785	80,5	190	19,5	975
2017	770	81,5	175	18,5	945
2018	669	79,8	169	20,2	838
2019	576	78,7	156	21,3	732
2020	456	80,4	111	19,6	567

* AC olguları + "AC+AD" olgular

** Nüks, takip dışı kalıp dönen ve tedavi başarısızlığından gelen olguların toplamıdır.

Tablo 33. Yıllara Göre Akciğer ve Akciğer Dışı Toplam Olguların Dağılımı, 2005-2020

Yıl	AC*		AD		Toplam Olgu Sayısı
	Sayı	%	Sayı	%	
2005	14.987	73,0	5.548	27,0	20.535
2006	14.740	71,8	5.786	28,2	20.526
2007	13.690	69,5	6.004	30,5	19.694
2008	12.813	69,4	5.639	30,6	18.452
2009	11.554	66,4	5.848	33,6	17.402
2010	10.740	64,9	5.811	35,1	16.551
2011	9.909	63,2	5.770	36,8	15.679
2012	9.391	63,9	5.300	36,1	14.691
2013	8.655	64,5	4.754	35,5	13.409
2014	8.632	64,5	4.746	35,5	13.378
2015	8.224	64,4	4.548	35,6	12.772
2016	8.248	66,4	4.169	33,6	12.417
2017	7.968	66,1	4.078	33,9	12.046
2018	7.738	65,7	4.048	34,3	11.786
2019	7.433	65,2	3.968	35,7	11.401
2020	5.802	65,0	3.123	35,0	8.925

* AC olguları + "AC+AD" olgular

2019 yılında AD TB olgularının yaklaşık %36'sı ekstratorasik LAP olarak ortaya çıkmıştır. AC+AD olgularda ise en çok plevra tutulmakta, ikinci sırada miliyer TB olguları görülmektedir (Tablo 34).

Tablo 34. Akciğer Dışı Tüberküloz Olgularında Tutulan Organların Dağılımı, 2019

Tutulan Organ	Hastalığın Yeri				Toplam	
	AD		AC+AD			
	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%
Ekstratorasik LAP	1.435	36,2	69	10,8	1.504	32,6
Plevra	791	19,9	201	31,5	992	21,5
İntratorasik LAP	375	9,5	69	10,8	444	9,6
GİS ve periton	263	6,6	26	4,1	289	6,3
Vertebra	238	6,0	26	4,1	264	5,7
GÜS	202	5,1	22	3,4	224	4,9
Miliyer*	-	-	146	22,8	146	3,2
Menenjit	137	3,5	33	5,1	170	3,7
Vertebra dışı kemik/eklem	132	3,3	13	2,0	145	3,1
Menenjit dışı MSS	23	0,6	6	0,9	29	0,6
Diğer	371	9,4	29	4,5	400	8,7
Toplam	3.967	100,0	640	100,0	4.607	100,0

*Miliyer TB olguları AC+AD olarak sınıflandırılmaktadır.

2020 yılında da AD TB olgularında en sık ekstratorasik LAP (%35,7) görülmüştür (Tablo 35).

Tablo 35. Akciğer Dışı Tüberküloz Olgularında Tutulan Organların Dağılımı, 2020

Tutulan Organ	Hastalığın Yeri				Toplam	
	AD		AC+AD			
	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%
Ekstratorasik LAP	1.114	35,7	95	16,2	1.209	32,6
Plevra	652	20,9	176	30,0	828	22,3
İntratorasik LAP	289	9,3	60	10,2	349	9,4
GİS ve periton	233	7,5	31	5,3	264	7,1
Vertebra	179	5,7	22	3,7	201	5,4
GÜS	158	5,1	14	2,4	172	4,6
Miliyer*	-	-	122	20,8	122	3,3
Menenjit	112	3,6	30	5,1	142	3,8
Vertebra dışı kemik/eklem	94	3,0	9	1,5	103	2,8
Menenjit dışı MSS	21	0,7	8	1,4	29	0,8
Diğer	271	8,7	20	3,4	291	7,8
Toplam	3.123	100,0	587	100,0	3.710	100,0

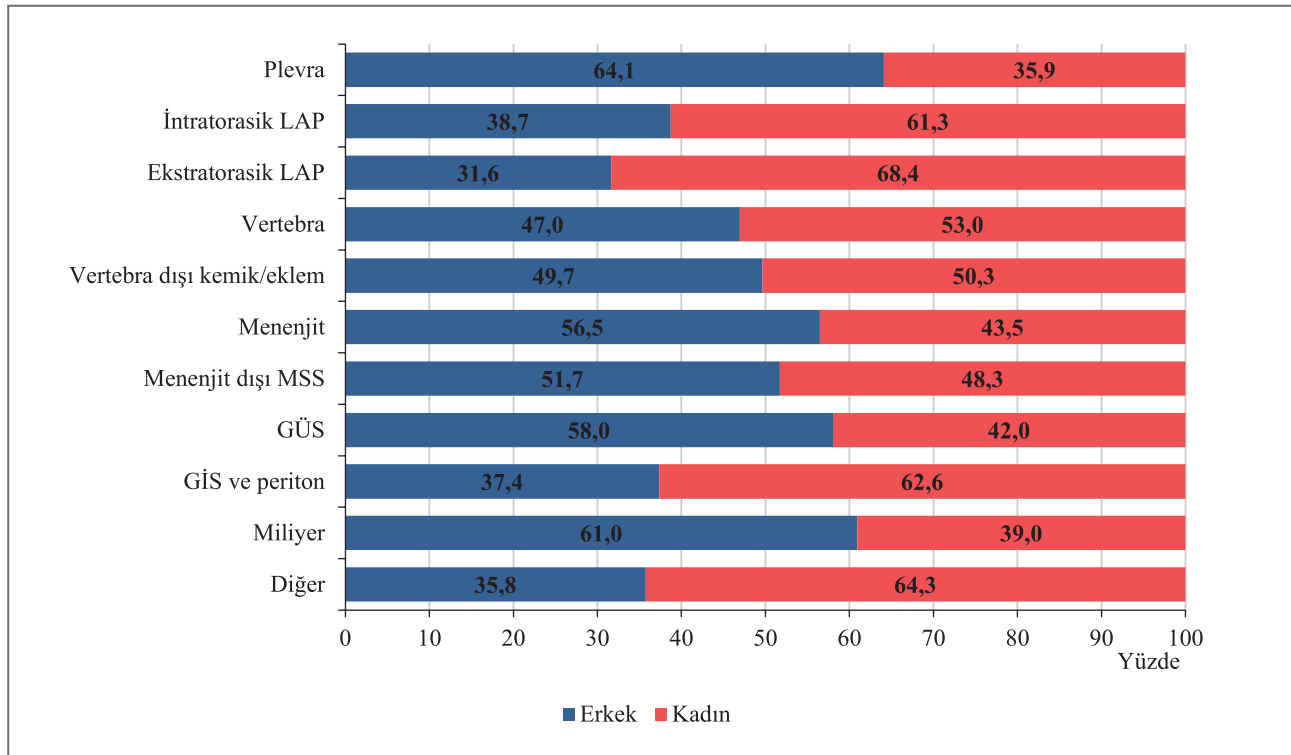
*Miliyer TB olguları AC+AD olarak sınıflandırılmaktadır.

Cinsiyete göre tutulan organlara bakıldığında, kadınlarda en sık ekstratorasik LAP (2019'da %40,4; 2020'de %39,2) görülürken erkeklerde plevra (2019'da %30,9; 2020'de %30,7) en sık tutulan organdır (Tablo 36 ve 37).

Tablo 36. Akciğer Dışı (AD ve AC+AD) TB Olgularında Cinsiyete Göre Tutulan Organların Dağılımı, 2019

Tutulan Organ	Cinsiyet				Toplam	
	Erkek		Kadın			
	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%
Plevra	636	30,9	356	14,0	992	21,5
İntratorasik LAP	172	8,3	272	10,7	444	9,6
Ekstratorasik LAP	476	23,1	1.028	40,4	1.504	32,6
Vertebra	124	6,0	140	5,5	264	5,7
Vertebra dışı kemik/eklem	72	3,5	73	2,9	145	3,1
Menenjit	96	4,7	74	2,9	170	3,7
Menenjit dışı MSS	15	,7	14	,5	29	,6
GÜS	130	6,3	94	3,7	224	4,9
GİS ve periton	108	5,2	181	7,1	289	6,3
Miliyer	89	4,3	57	2,2	146	3,2
Diğer	143	6,9	257	10,1	400	8,7
Toplam	2.061	100,0	2.546	100,0	4.607	100,0

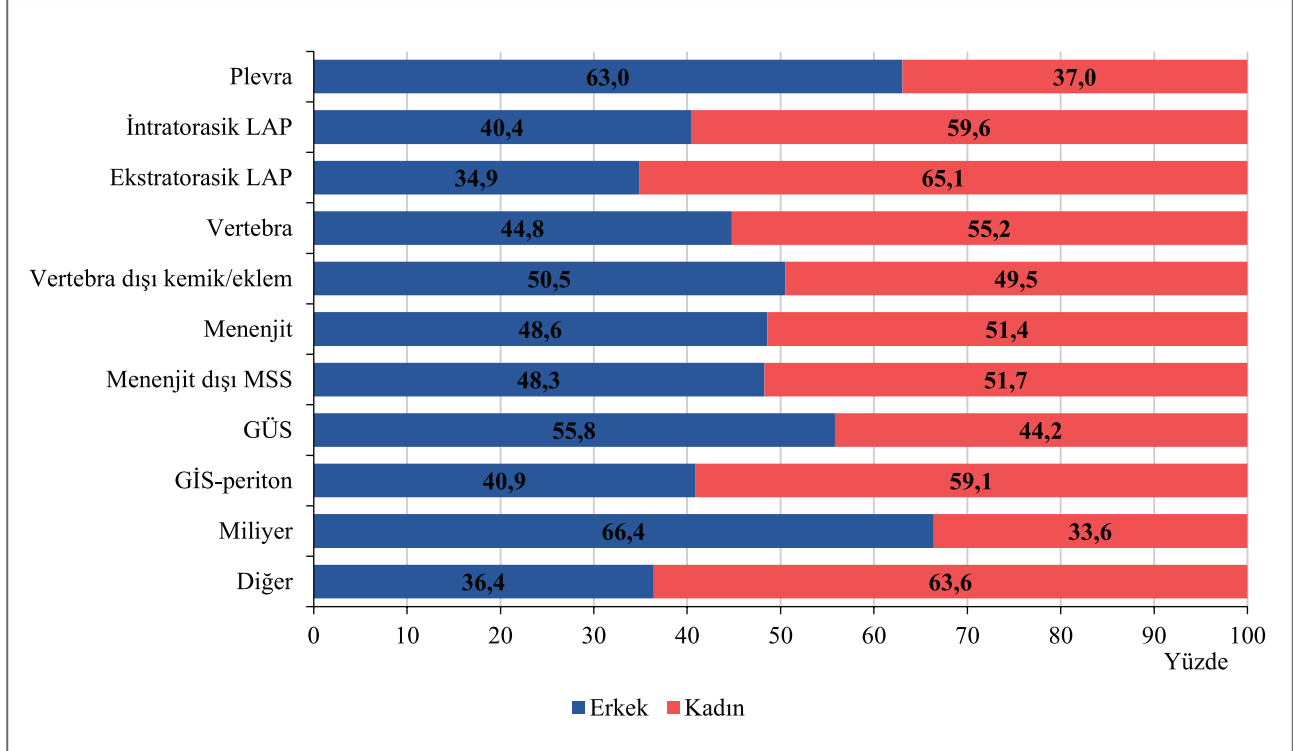
Tutulan organların cinsiyete göre yüzde dağılımı ise Şekil 28 ve 29'da sunulmuştur.

Şekil 28. Akciğer Dışı TB Olgularının Tutulan Organ ve Cinsiyete Göre Dağılımı, 2019

Tablo 37. Akciğer Dışı (AD ve AC+AD) TB Olgularında Cinsiyete Göre Tutulan Organların Dağılımı, 2020

Tutulan Organ	Cinsiyet				Toplam	
	Erkek		Kadın			
	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%
Plevra	522	30,7	306	15,2	828	22,3
İntratorasik LAP	141	8,3	208	10,4	349	9,4
Ekstratorasik LAP	422	24,8	787	39,2	1.209	32,6
Vertebra	90	5,3	111	5,5	201	5,4
Vertebra dışı kemik/eklem	52	3,1	51	2,5	103	2,8
Menenjit	69	4,1	73	3,6	142	3,8
Menenjit dışı MSS	14	0,8	15	0,7	29	0,8
GÜS	96	5,6	76	3,8	172	4,6
GİS ve periton	108	6,3	156	7,8	264	7,1
Miliyer	81	4,8	41	2,0	122	3,3
Diğer	106	6,2	185	9,2	291	7,8
Toplam	1.701	100,0	2.009	100,0	3.710	100,0

Şekil 29. Akciğer Dışı TB Olgularının Tutulan Organ ve Cinsiyete Göre Dağılımı, 2020

AD TB olgularından çocukluk döneminde görülen TB menenjit, az sayıda olmakla birlikte görülmeye devam etmektedir (Tablo 38).

Tablo 38. Çocuk Hastalarda Yıllara Göre TB Menenjit Olgularının Dağılımı, 2005-2020

Yıl	0-4 yaş		5-9 yaş		10-14 yaş		Toplam sayı
	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	
2005	13	37,1	13	37,1	9	25,8	35
2006	22	53,7	8	19,5	11	26,8	41
2007	11	40,8	7	25,9	9	33,3	27
2008	22	68,8	6	18,8	4	12,4	32
2009	17	47,2	9	25,0	10	27,8	36
2010	12	48,0	7	28,0	6	24,0	25
2011	6	33,3	6	33,3	6	33,3	18
2012	12	52,2	5	21,7	6	26,1	23
2013	7	36,8	4	21,1	8	42,1	19
2014	12	52,2	4	17,4	7	30,4	23
2015	9	42,9	7	33,3	5	23,8	21
2016	11	45,8	5	20,8	8	33,3	24
2017	8	42,1	3	15,8	8	42,1	19
2018	8	42,1	5	26,3	6	31,6	19
2019	9	40,9	6	27,3	7	31,8	22
2020	13	65,0	2	10,0	5	25,0	20

Tablo 39 ve 40'da AD TB olgularında tutulan organların yaş gruplarına göre dağılımı verilmiştir.

Tablo 39. Akciğer Dışı TB Olgularında Tutulan Organların Yaş Gruplarına Göre Dağılımı, 2019

Tutulan Organ	Yaş Grubu														Toplam*			
	0-4		5-14		15-24		25-34		35-44		45-54		55-64		65 ve +		Sayı	%
	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%		
Plevra	4	3,8	20	11,3	278	41,4	217	29,4	129	20,0	115	17,8	95	12,8	134	15,2	992	21,5
İntratorasik LAP	8	7,6	15	8,5	34	5,1	47	6,4	43	6,7	66	10,2	116	15,7	115	13,0	444	9,6
Ekstratorasik LAP	49	46,7	80	45,2	183	27,2	218	29,5	229	35,5	220	34,0	250	33,8	275	31,2	1.504	32,6
Vertebra	4	3,8	4	2,3	15	2,2	29	3,9	23	3,6	48	7,4	53	7,2	88	10,0	264	5,7
Vertebra dışı kemik/eklem	12	11,4	8	4,5	11	1,6	11	1,5	15	2,3	21	3,2	27	3,6	40	4,5	145	3,1
Menenjit	9	8,6	13	7,3	36	5,4	32	4,3	21	3,3	11	1,7	20	2,7	28	3,2	170	3,7
Menenjit dışı MSS	2	1,9	3	1,7	2	,3	5	,7	1	,2	7	1,1	2	,3	7	,8	29	,6
GÜS	0	,0	2	1,1	14	2,1	33	4,5	37	5,7	38	5,9	41	5,5	59	6,7	224	4,9
GİS, periton	5	4,8	21	11,9	56	8,3	47	6,4	43	6,7	36	5,6	43	5,8	38	4,3	289	6,3
Miliyer	6	5,7	6	3,4	15	2,2	23	3,1	19	2,9	14	2,2	23	3,1	40	4,5	146	3,2
Diğer	6	5,7	5	2,8	28	4,2	77	10,4	85	13,2	71	11,0	70	9,5	58	6,6	400	8,7
Toplam	105	100,0	177	100,0	672	100,0	739	100,0	645	100,0	647	100,0	740	100,0	882	100,0	4.607	100,0

*Sadece AD tutulum olan 3.968 olgu ile AC+AD organ tutulumu olan 639 olgu alınmıştır.

Tablo 40. Akciğer Dışı TB Olgularında Tutulan Organların Yaş Gruplarına Göre Dağılımı, 2020

Tutulan Organ	Yaş Grubu														Toplam*			
	0-4		5-14		15-24		25-34		35-44		45-54		55-64		65 ve +		Sayı	%
	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%		
Plevra	9	8,3	12	8,8	220	34,8	207	31,5	110	20,8	68	15,1	80	15,0	122	18,4	828	22,3
İntratorasik LAP	3	2,8	4	2,9	34	5,4	36	5,5	42	8,0	64	14,2	91	17,0	75	11,3	349	9,4
Ekstratorasik LAP	55	50,5	75	55,1	217	34,3	194	29,5	178	33,7	142	31,6	162	30,3	186	28,1	1.209	32,6
Vertebra	1	0,9	4	2,9	16	2,5	21	3,2	24	4,5	27	6,0	43	8,1	65	9,8	201	5,4
Vertebra dışı kemik/eklem	11	10,1	5	3,7	14	2,2	14	2,1	7	1,3	10	2,2	16	3,0	26	3,9	103	2,8
Menenjit	13	11,9	7	5,1	26	4,1	27	4,1	20	3,8	12	2,7	17	3,2	20	3,0	142	3,8
Menenjit dışı MSS	2	1,8	5	3,7	4	0,6	4	0,6	4	0,8	3	0,7	1	0,2	6	0,9	29	,8
GÜS	-	-	1	0,7	5	0,8	25	3,8	26	4,9	29	6,4	35	6,6	51	7,7	172	4,6
GIS, periton	2	1,8	12	8,8	55	8,7	47	7,1	43	8,1	30	6,7	42	7,9	33	5,0	264	7,1
Miliyer	2	1,8	5	3,7	21	3,3	13	2,0	11	2,1	20	4,4	9	1,7	41	6,2	122	3,3
Diğer	11	10,1	6	4,4	20	3,2	70	10,6	63	11,9	45	10,0	38	7,1	38	5,7	291	7,8
Toplam	109	100,0	136	100,0	632	100,0	658	100,0	528	100,0	450	100,0	534	100,0	663	100,0	3.710	100,0

*Sadece AD tutulum olan 3.123 olgu ile AC+AD organ tutulumu olan 587 olgu alınmıştır.

5.3. Tetkikler (Yayma Mikroskopisi, Kültür, İlaç Duyarlılık Testi) ve Direnç Durumu

AC TB olgularında (AC + “AC+AD”) olgu tanımlarına, yıllara ve demografik özelliklere göre yayma mikroskopisi, kültür sonuçları ve İDT sonuçları sunulmuştur.

2019 yılında AC TB olgularının %93,2’sine, yayma mikroskopisi, %90,6’sına kültür yapılmıştır. Yapılan yaymaların yarısından fazlası (%51,8), kültürlerin de %70’inden fazlası pozitif saptanmıştır. 2020 yılında da AC TB olgularının %91,7’sine yayma mikroskopisi, %90,0’ına kültür yapılmıştır. Yaymaların %50,7’si, kültürlerin %41,4’ü pozitif saptanmıştır (Tablo 41 ve 42).

Tablo 41. Akciğer TB Olgularında Yayma ve Kültür Sonuçları, 2019

Tetkik	Yayma Mikroskopisi		Kültür	
	Sayı	%	Sayı	%
Yapıldı	6.927	93,2	6.736	90,6
<i>Pozitif</i>	3.851	51,8	5.278	71,0
<i>Negatif</i>	3.076	41,4	1.458	19,6
Yapılmadı	506	6,8	697	9,4
Toplam*	7.433	100,0	7.433	100,0

* Akciğer TB olguları: AC + “AC+AD” olgular

Tablo 42. Akciğer TB Olgularında Yayma ve Kültür Sonuçları, 2020

Tetkik	Yayma Mikroskopisi		Kültür	
	Sayı	%	Sayı	%
Yapıldı	5.323	91,7	5.220	90,0
<i>Pozitif</i>	2.945	50,7	4.131	71,2
<i>Negatif</i>	2.378	41,0	1.089	18,8
Yapılmadı	479	8,3	582	10,0
Toplam*	5.802	100,0	5.802	100,0

* Akciğer TB olguları: AC + “AC+AD” olgular

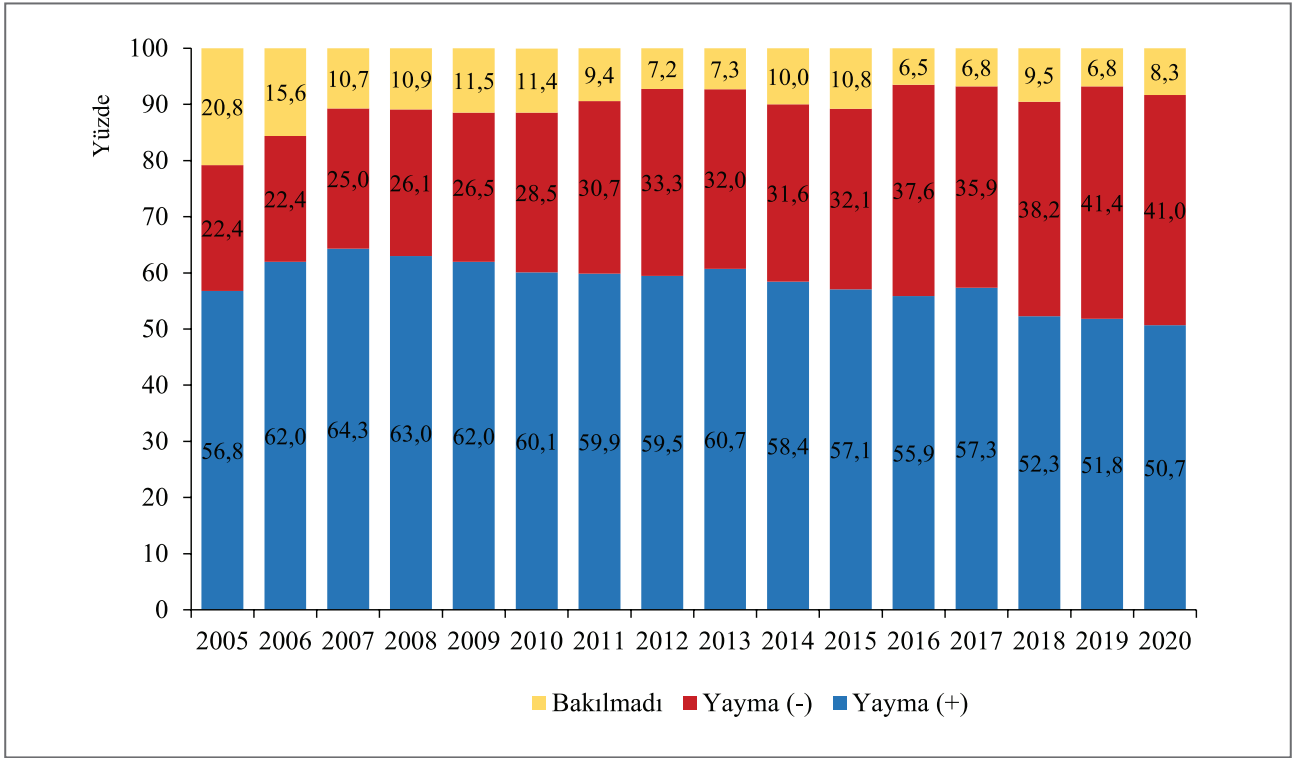
Yıllara göre değerlendirildiğinde, 2005 yılından 2020'ye kadar yayma mikroskopisi pozitiflik yüzdeleri genelde %50-60 civarında seyretmiştir (Tablo 43, Şekil 30).

Tablo 43. Yıllara Göre Akciğer TB Olgularında Yayma Mikroskopisi Sonuçları, 2005-2020

Yıl	Yayma Mikroskopisi						Toplam AC TB*
	Pozitif		Negatif		Bakılmadı		
	Sayı	%**	Sayı	%**	Sayı	%**	
2005	8.505	56,8	3.361	22,4	3.121	20,8	14.987
2006	9.132	62,0	3.298	22,4	2.310	15,6	14.740
2007	8.797	64,3	3.422	25,0	1.471	10,7	13.690
2008	8.073	63,0	3.345	26,1	1.395	10,9	12.813
2009	7.162	62,0	3.065	26,5	1.327	11,5	11.554
2010	6.452	60,1	3.058	28,5	1.230	11,4	10.740
2011	5.933	59,9	3.046	30,7	930	9,4	9.909
2012	5.583	59,5	3.129	33,3	679	7,2	9.391
2013	5.255	60,7	2.766	32,0	634	7,3	8.655
2014	5.044	58,4	2.725	31,6	863	10,0	8.632
2015	4.695	57,1	2.641	32,1	888	10,8	8.224
2016	4.610	55,9	3.103	37,6	535	6,5	8.248
2017	4.568	57,3	2.860	35,9	540	6,8	7.968
2018	4.049	52,3	2.951	38,2	738	9,5	7.738
2019	3.851	51,8	3.076	41,4	506	6,8	7.433
2020	2.945	50,7	2.378	41,0	479	8,3	5.802

* Akciğer TB olguları: AC + "AC+AD" olgular

** Satır yüzdesi

Şekil 30. Akciğer TB Olgularında Yayma Mikroskopisi Sonuçları, 2005-2020

2019 yılında AC TB olgularından 45-54 yaş grubu, en yüksek (%56,5) yayma mikroskopisi pozitifliği saptanan gruptur. Yayma mikroskopisi pozitifliğinin en az saptandığı grup olgu sayısının da düşük olduğu 0-4 ve 5-14 yaş grubudur (Tablo 44).

Tablo 44. Akciğer TB Olgularında Yayma Mikroskopisi Pozitifliğinin Yaş Gruplarına Dağılımı, 2019

Yaş grubu	Yayma mikroskopisi				Yayma mikroskopisi yapılan olgu sayısı		Toplam AC TB olgu sayısı*
	Pozitif		Negatif		Sayı	%**	
	Sayı	%**	Sayı	%**			
0-4	9	10,0	59	65,6	68	75,6	90
5-14	36	21,1	112	65,5	148	86,5	171
15-24	604	50,4	502	41,9	1.106	92,2	1.199
25-34	579	53,0	446	40,8	1.025	93,8	1.093
35-44	526	53,9	383	39,2	909	93,1	976
45-54	623	56,5	413	37,4	1.036	93,9	1.103
55-64	653	53,3	489	39,9	1.142	93,1	1.226
65 ve +	821	52,1	672	42,6	1.493	94,7	1.576
Toplam	3.851	51,8	3.076	41,4	6.927	93,2	7.433

* Akciğer TB olguları: AC + "AC+AD" olgular ** Sütun yüzdesi

2020 yılında AC TB olgularından en yüksek yayma mikroskopisi pozitifliği saptanan grup 65 ve üzeri (%18,2) yaş grubudur. Pozitifliğin en az saptandığı 0-4 ve 5-14 yaş grubu dışındaki gruplarda benzer oranlarda pozitiflik saptanmıştır (Tablo 45).

Tablo 45. Akciğer TB Olgularında Yayma Mikroskopisi Pozitifliğinin Yaş Gruplarına Dağılımı, 2020

Yaş grubu	Yayma mikroskopisi				Yayma mikroskopisi yapılan olgu sayısı		Toplam AC TB olgu sayısı*
	Pozitif		Negatif		Sayı	%**	
	Sayı	%**	Sayı	%**			
0-4	10	0,3	33	1,4	43	0,8	54
5-14	25	0,8	70	2,9	95	1,8	118
15-24	525	17,8	420	17,7	945	17,8	1.026
25-34	473	16,1	375	15,8	848	15,9	921
35-44	390	13,2	317	13,3	707	13,3	772
45-54	480	16,3	315	13,2	795	14,9	862
55-64	506	17,2	369	15,5	875	16,4	940
65 ve +	536	18,2	479	20,1	1.015	19,1	1.109
Toplam	2.945	100,0	2.378	100,0	5.323	100,0	5.802

* Akciğer TB olguları: AC + "AC+AD" olgular ** Sütun yüzdesi

Yeni tanı konmuş ve önceden tedavi görmüş 2019 ve 2020 yılı AC TB olgularının yarısından fazlasının yayma mikroskopisi pozitif olarak sonuçlanmıştır (Tablo 46 ve 47).

Tablo 46. Olgu Tanımına Göre Akciğer TB Olgularının Yayma Mikroskopisi Sonuçları, 2019

Olgu Tanımı	Yayma Mikroskopisi						Toplam*	
	Pozitif		Negatif		Bakılmadı		Sayı	%***
	Sayı	%**	Sayı	%**	Sayı	%**		
Yeni	3.501	51,0	2.886	42,1	470	6,9	6.858	92,3
Önceden Tedavi Görmüş	350	60,8	190	33,0	36	6,3	576	7,7
Nüks	281	62,3	149	33,0	21	4,7	451	6,1
Takip dışı kalıp dönen	38	44,2	34	39,5	14	16,3	86	1,1
Tedavi başarısızlığından gelen	31	79,5	7	17,9	1	2,6	39	0,5
Toplam	3.851	51,8	3.076	41,4	506	6,8	7.433	100,0

* AC + (AC+AD) olgular

** Satır yüzdesi *** Sütun yüzdesi

Tablo 47. Olgu Tanımına Göre Akciğer TB Olgularının Yayma Mikroskopisi Sonuçları, 2020

Olgu Tanımı	Yayma Mikroskopisi						Toplam*	
	Pozitif		Negatif		Bakılmadı			
	Sayı	%**	Sayı	%**	Sayı	%**	Sayı	%***
Yeni	2.691	50,3	2.215	41,4	440	8,2	5.346	92,1
Önceden Tedavi Görmüş	254	55,7	163	35,7	39	8,6	456	7,9
Nüks	222	58,7	134	35,4	22	5,8	378	6,6
Takip dışı kalıp dönen	23	41,8	18	32,7	14	25,5	55	0,9
Tedavi başarısızlığından gelen	9	39,1	11	47,8	3	13,0	23	0,4
Toplam	2.945	50,8	2.378	41,0	479	8,3	5.802	100,0

* AC + (AC+AD) olgular

** Satır yüzdesi *** Sütun yüzdesi

Akciğer TB olgularında yıllar içinde yayma mikroskopisi, kültür sonuçları ve İDT yapıma durumu Tablo 48, 49 ve 50’de sunulmuştur.

Tablo 48. Yıllara Göre Akciğer TB Olgularında Yayma Mikroskopisi Sonuçları, 2009-2020

Yıl	Mikroskopi Yapılan		Yayma Mikroskopisi				Mikroskopi Yapılmayan		Toplam AC* TB Olgu Sayısı
			Pozitif		Negatif				
	Sayı	%**	Sayı	%***	Sayı	%***	Sayı	%**	
2009	10.227	88,5	7.162	70,0	3.065	30,0	1.327	11,5	11.554
2010	9.510	88,6	6.452	67,8	3.058	32,2	1.230	11,5	10.740
2011	8.979	90,6	5.933	66,1	3.046	33,9	930	9,4	9.909
2012	8.712	92,8	5.583	64,1	3.129	35,9	679	7,2	9.391
2013	8.021	92,7	5.255	65,5	2.766	34,5	634	7,3	8.655
2014	7.769	90,0	5.044	64,9	2.725	35,1	863	10,0	8.632
2015	7.336	89,2	4.695	64,0	2.641	36,0	888	10,8	8.224
2016	7.713	93,5	4.610	59,8	3.103	40,2	535	6,5	8.248
2017	7.428	93,2	4.568	61,5	2.860	38,5	540	6,8	7.968
2018	7.000	90,5	4.049	57,8	2.951	42,2	738	9,5	7.738
2019	6.927	93,2	3.581	51,7	3.076	48,3	506	6,8	7.433
2020	5.323	91,7	2.945	55,4	2.378	44,6	479	8,3	5.802

* AC olguları + “AC+AD” olgular. ** Akciğer TB olgularında mikroskopi yapıma/yapılmama oranlarıdır.

*** Mikroskopi yapılanlar içindeki pozitiflik/negatiflik oranlarıdır.

Tablo 49. Yıllara Göre Akciğer TB Olgularında Kültür Sonuçları, 2009-2020

Yıl	Kültür Yapılan		Kültür				Kültür Yapılmayan		Toplam AC* TB Olgu Sayısı
			Pozitif		Negatif				
	Sayı	%**	Sayı	%***	Sayı	%***	Sayı	%**	
2009	7.354	63,6	5.730	77,9	1.624	22,1	4.200	36,4	11.554
2010	7.453	69,4	5.979	80,2	1.474	19,8	3.287	30,6	10.740
2011	7.444	75,1	5.799	77,9	1.645	22,1	2.465	24,9	9.909
2012	7.633	81,3	6.133	80,3	1.500	19,7	1.758	18,7	9.391
2013	7.250	83,8	5.837	80,5	1.413	19,5	1.405	16,3	8.655
2014	6.980	80,9	5.792	83,0	1.188	17,0	1.652	19,1	8.632
2015	6.631	80,6	5.582	84,2	1.049	15,8	1.593	19,3	8.224
2016	7.181	87,1	5.855	81,5	1.326	18,5	1.067	12,9	8.248
2017	6.948	87,2	5.630	81,0	1.318	19,0	1.020	12,8	7.968
2018	6.717	86,8	5.371	80,0	1.346	20,0	1.021	13,2	7.738
2019	6.736	90,6	5.278	78,3	1.458	21,7	697	9,4	7.433
2020	5.220	90,0	4.131	79,1	1.089	20,9	582	10,0	5.802

* AC olguları + "AC+AD" olgular. ** Akciğer TB olgularında kültür yapılma/yapılmama oranlarıdır.

*** Kültür yapılanlar içindeki pozitiflik/negatiflik oranlarıdır

Tablo 50. Yıllara Göre Akciğer TB Olgularında İDT Yapılma Durumu, 2009-2020

Yıl	İDT Yapılan			Kültür (+) Olgu Sayısı	Toplam AC* TB Olgu Sayısı
	Sayı	%**	%***		
2009	4.311	75,2	37,3	5.730	11.554
2010	4.734	79,2	44,1	5.979	10.740
2011	4.603	79,4	46,5	5.799	9.909
2012	5.131	83,7	54,6	6.133	9.391
2013	5.255	90,0	60,7	5.837	8.655
2014	5.202	89,8	60,3	5.792	8.632
2015	5.267	94,4	64,0	5.582	8.224
2016	5.620	96,0	68,1	5.855	8.248
2017	5.438	96,6	68,2	5.630	7.968
2018	5.147	95,8	66,5	5.371	7.738
2019	5.082	96,3	68,4	5.278	7.433
2020	3.999	96,8	68,9	4.131	5.802

* AC olguları + "AC+AD" olgular. ** Kültür (+)'lerde İDT yapılma yüzdesi

*** Toplam AC TB olgularında İDT yapılma yüzdesi

Akciğer TB olgularında yayma mikroskopisi ve kültür pozitifliğinin bir arada saptanması 2010 yılında %42,9 iken 2019 yılında %44,1 oranında gözlenmiştir. Aynı zamanda yayma mikroskopisi negatif olup kültürde pozitif saptanan olgu sayıları da yıllar içinde artmıştır. Bir hastanın yayma mikroskopisi negatif sonuçlansa da kültür testi istenmesi büyük önem taşımaktadır (Tablo 51).

Tablo 51. Akciğer TB Olgularında Yayma Mikroskopisi ve Kültür Sonuçlarının Birlikte Değerlendirilmesi, 2010-2020

Yıllar	Y+, K+		Y+, K-		Y+, KØ		Y-, K+		Y-, K-		Y-, KØ		YØ, K+		YØ, K-		YØ, KØ		Toplam*	
	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%
2010	4.606	42,9	456	4,2	1.390	12,9	1.316	12,3	1.015	9,5	727	6,8	57	0,5	3	0,03	1.170	10,9	10.740	100,0
2011	4.354	43,9	510	5,1	1.069	10,8	1.395	14,1	1.132	11,4	519	5,2	50	0,5	3	0,0	877	8,9	9.909	100,0
2012	4.429	47,2	401	4,3	753	8,0	1.651	17,6	1.080	11,5	398	4,2	53	0,6	19	0,2	607	6,5	9.391	100,0
2013	4.290	49,6	423	4,9	542	6,3	1.537	17,8	983	11,4	246	2,8	10	0,1	7	0,1	617	7,1	8.655	100,0
2014	4.132	47,9	343	4,0	569	6,6	1.656	19,2	843	9,8	226	2,6	4	0,05	2	0,02	857	9,9	8.632	100,0
2015	3.895	47,4	271	3,3	529	6,4	1.684	20,5	776	9,4	181	2,2	3	0,04	2	0,02	883	10,7	8.224	100,0
2016	3.963	48,0	299	3,6	348	4,2	1.887	22,9	1.023	12,4	193	2,3	5	0,1	4	0,05	526	6,4	8.248	100,0
2017	3.882	48,7	356	4,5	330	4,1	1.744	21,9	956	12,0	157	2,0	4	0,05	3	0,04	533	6,7	7.968	100,0
2018	3.433	44,4	396	5,1	220	2,8	1.905	24,6	940	12,2	106	1,4	33	0,4	10	0,1	695	9,0	7.738	100,0
2019	3.281	44,1	376	5,1	194	2,6	1.947	26,2	1.069	14,4	60	0,8	50	0,7	13	0,2	443	5,9	7.433	100,0
2020	2.620	45,1	234	4,1	91	1,6	1.493	25,7	845	14,5	40	0,7	18	0,3	10	0,2	451	7,8	5.802	100,0

* AC olguları + "AC+AD" olgular

Y: Yayma K: Kültür (+): Pozitif (-): Negatif (Ø): Bakılmadı/Sonuç yok

İDT çalışılan AC ve AD yeni TB olgularında en sık görülen ilaç direnci olarak İzonyazid (H) direnci yıllar içinde %10-11 civarlarında seyretmiştir. Önceden tedavi görmüş olgularda ise tüm ilaçlara karşı direnç daha yüksektir, ancak 2010 yılından bu yana azalma mevcuttur (Tablo 52).

Tablo 52. İlaç Duyarlılık Testi Çalışılan Yeni, Önceden Tedavi Görmüş ve Toplam Olgularda İlaç Direnci Dağılımı, 2010-2020

Yıl	İlaç Direnci										İDT Çalışılan Olgu Sayısı
	H*		R*		E*		S*		ÇİD*		
	Sayı	%**	Sayı	%	Sayı**	%	Sayı**	%	Sayı**	%	
Yeni Olgular											
2010	450	10,3	177	4,1	152	3,5	329	7,6	110	2,5	4.350
2011	475	11,2	157	3,7	162	3,8	370	8,8	116	2,7	4.226
2012	610	12,8	199	4,2	201	4,2	451	9,5	151	3,2	4.757
2013	576	11,6	166	3,4	174	3,5	401	8,1	123	2,5	4.947
2014	568	11,7	200	4,1	199	4,1	458	9,4	121	2,5	4.866
2015	599	11,8	184	3,6	181	3,6	523	10,3	127	2,5	5.066
2016	577	10,6	157	2,9	175	3,2	529	9,7	115	2,1	5.438
2017	601	11,3	171	3,2	184	3,4	522	9,8	128	2,4	5.335
2018	585	11,6	172	3,4	138	2,7	495	9,8	131	2,6	5.031
2019	525	10,2	114	2,2	108	2,1	464	9,0	93	1,8	5.137
2020	409	10,1	96	2,4	110	2,7	346	8,6	88	2,2	4.044
Önceden Tedavi Görmüş Olgular											
2010	210	34,1	159	25,9	104	16,9	124	20,2	140	22,8	615
2011	186	30,9	168	27,9	77	12,8	127	21,1	146	24,3	602
2012	221	34,4	159	24,8	91	14,2	160	24,9	140	21,8	642
2013	178	30,1	118	19,9	61	10,3	122	20,6	105	17,8	592
2014	190	30,2	149	23,7	74	11,7	124	19,7	132	21,1	630
2015	175	30,1	120	20,6	66	11,3	114	19,6	103	17,8	582
2016	143	23,9	97	16,2	51	8,5	110	18,4	85	14,2	599
2017	133	23,9	79	14,2	51	9,2	96	17,3	63	11,3	556
2018	108	23,9	54	11,9	30	6,6	75	16,6	45	10,0	452
2019	71	19,0	36	9,7	20	5,4	51	13,7	34	9,1	373
2020	57	19,6	30	10,3	12	4,1	48	16,5	25	8,6	291
Toplam Olgular											
2010	660	13,3	336	6,8	256	5,2	453	9,1	250	5,0	4.965
2011	661	13,7	325	6,7	239	5,0	497	10,3	262	5,4	4.828
2012	831	15,4	358	6,6	292	5,4	611	11,3	291	5,4	5.399
2013	754	13,6	284	5,1	235	4,2	523	9,4	228	4,1	5.539
2014	758	13,8	349	6,4	273	5,0	582	10,6	253	4,6	5.496
2015	774	13,7	304	5,4	247	4,4	637	11,3	230	4,1	5.648
2016	720	11,9	254	4,2	226	3,7	639	10,6	200	3,3	6.037
2017	734	12,5	250	4,2	235	4,0	618	10,5	191	3,2	5.891
2018	693	12,6	226	4,1	168	3,1	570	10,4	176	3,2	5.483
2019	597	10,8	158	1,4	128	2,3	515	9,3	127	2,3	5.510
2020	466	10,7	126	2,9	122	2,8	394	9,1	113	2,6	4.335

* H: İzonyazid R: Rifampisin E: Etambutol S: Streptomisin ÇİD: Çok İlaça Direnç

** Satır yüzdesi

Not: Her bir ilaç için toplam dirençli hasta sayısı belirlenirken, diğer ilaçlara dirençli ya da duyarlı olması dikkate alınmamıştır.

İDT çalışılan olgularda 2019 yılı için tek ilaç olarak en sık H (%5,4) ve S (%4,8) direnci, ikili ilaç olarak HS (%2,4) direnci, üçlü ilaç olarak HRS (%0,7) direnci saptanmıştır. İDT çalışılan olgularda toplam direnç oranı %16,7 olarak gerçekleşmiştir (Tablo 53).

Tablo 53. İlaç Duyarlılık Testi Çalışılan Hastalarda Olgu Tanımına Göre Tekli ve Çoklu İlaç Direnci Dağılımı, 2019

Direnç Durumu*	Yeni Olgular		Önceden Tedavi Görmüş Olgular		Toplam	
	n= 5.137		n= 373		n= 5.510	
	Sayı	%**	Sayı	%**	Sayı	%**
H Dirençli	278	5,4	21	5,6	299	5,4
R Dirençli	17	0,3	2	0,5	19	0,3
E Dirençli	35	0,7	0	0,0	35	0,6
S Dirençli	249	4,8	14	3,8	263	4,8
Toplam Tek İlaç	579	11,3	37	9,9	616	11,2
HR Dirençli	16	0,3	5	1,3	21	0,4
HS Dirençli	125	2,4	14	3,8	139	2,5
HE Dirençli	14	0,3	2	0,5	16	0,3
RS Dirençli	3	0,1	0	0,0	3	0,1
RE Dirençli	0	0,0	0	0,0	0	0,0
ES Dirençli	5	0,1	0	0,0	5	0,1
Toplam İki İlaç	163	3,2	21	5,6	184	3,3
HRS Dirençli	36	0,7	11	2,9	47	0,9
HRE Dirençli	8	0,2	6	1,6	14	0,3
HSE Dirençli	12	0,2	0	0,0	12	0,2
RSE Dirençli	1	0,0	0	0,0	1	0,0
Toplam Üç İlaç	57	1,1	17	4,6	74	1,3
HRSE Dirençli	33	0,6	12	3,2	45	0,8
Toplam Duyarlı	4.304	83,8	287	76,9	4.594	83,4
Toplam Dirençli	832	16,2	87	23,3	919	16,7

n: Duyarlılık testi yapılan hasta sayısı (5082 AC+(AC+AD olgu), 428 AD olgu)

Toplam Duyarlı: Tüm ilaçlara duyarlı hastalar

Toplam Dirençli: En az bir ilaca dirençli hastalar

*Dört ilaç için de duyarlılık testi yapılmış olup, hastalar dirençli olduğu ilaç/ilaçlar dışında kalan diğer ilaçlara duyarlıdır.

**Yüzdeler dört ilaç için de duyarlılık testi yapılan hasta sayısı üzerinden alınmıştır.

İDT çalışılan olgularda 2020 yılı için tek ilaç olarak en sık H (%5,0) ve S (%4,5) direnci, ikili ilaç olarak HS (%2,0) direnci, üçlü ilaç olarak HRS (%0,6) direnci saptanmıştır. İDT çalışılan olgularda toplam direnç oranı %15,5 olarak gerçekleşmiştir (Tablo 54).

Tablo 54. İlaç Duyarlılık Testi Çalışılan Hastalarda Olgu Tanımına Göre Tekli ve Çoklu İlaç Direnci Dağılımı, 2020

Direnç Durumu*	Yeni Olgular		Önceden Tedavi Görmüş Olgular		Toplam	
	n= 4.044		n= 291		n= 4.335	
	Sayı	%**	Sayı	%**	Sayı	%**
H Dirençli	204	5,0	21	7,2	225	5,2
R Dirençli	9	0,3	5	1,7	14	0,4
E Dirençli	25	0,6	1	0,3	26	0,6
S Dirençli	181	4,5	17	5,8	198	4,6
Toplam Tek İlaç	419	10,4	44	9,9	463	10,7
HR Dirençli	17	0,4	4	1,4	21	0,5
HS Dirençli	82	2,0	9	3,1	91	2,1
HE Dirençli	24	0,6	1	0,3	25	0,6
RS Dirençli	0	0,0	0	0,0	0	0,0
RE Dirençli	0	0,0	0	0,0	0	0,0
ES Dirençli	5	0,1	0	0,0	5	0,1
Toplam İki İlaç	128	3,2	14	4,8	142	3,3
HRS Dirençli	26	0,6	12	4,1	38	0,8
HRE Dirençli	4	0,1	0	0,0	4	0,1
HSE Dirençli	12	0,3	1	0,3	13	0,3
RSE Dirençli	0	0,0	0	0,0	0	0,0
Toplam Üç İlaç	42	1,1	13	4,5	55	1,3
HRSE Dirençli	40	1,0	9	3,1	49	1,1
Toplam Duyarlı	3.415	84,5	211	72,5	3.626	83,7
Toplam Dirençli	629	15,5	80	27,5	709	16,3

n: Duyarlılık testi yapılan hasta sayısı (3.999 AC+(AC+AD olgu), 336 AD olgu)

Toplam Duyarlı: Tüm ilaçlara duyarlı hastalar

Toplam Dirençli: En az bir ilaca dirençli hastalar

*Dört ilaç için de duyarlılık testi yapılmış olup, hastalar dirençli olduğu ilaç/ilaçlar dışında kalan diğer ilaçlara duyarlıdır.

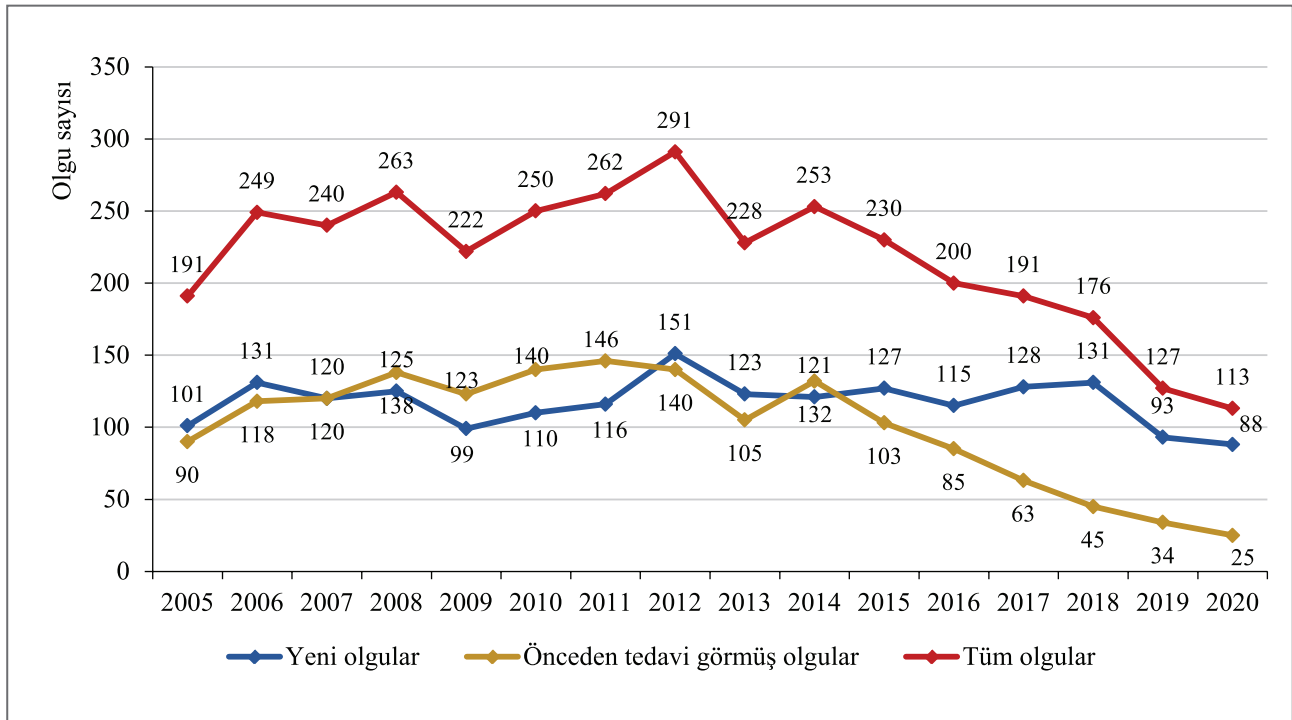
**Yüzdeler dört ilaç için de duyarlılık testi yapılan hasta sayısı üzerinden alınmıştır.

Yeni ve önceden tedavi görmüş olgularda ÇİD-TB oranları yıllar içinde düşme eğilimi göstermektedir (Tablo 55 ve Şekil 31).

Tablo 55. Yeni, Önceden Tedavi Görmüş ve Toplam Olgularda ÇİD-TB Oranları, 2005-2020

Yıl	Yeni Olgular			Önceden Tedavi Görmüş Olgular			Toplam		
	İDT Yapılan*	ÇİD-TB	%	İDT Yapılan*	ÇİD-TB	%	İDT Yapılan*	ÇİD-TB	%
2005	3.237	101	3,1	508	90	17,7	3.745	191	5,1
2006	4.135	131	3,2	711	118	16,6	4.846	249	5,1
2007	4.134	120	2,9	775	120	15,5	4.909	240	4,9
2008	4.218	125	3,0	740	138	18,6	4.958	263	5,3
2009	3.714	99	2,7	599	123	20,5	4.313	222	5,1
2010	4.342	110	2,5	615	140	22,8	4.957	250	5,0
2011	4.221	116	2,7	602	146	24,3	4.823	262	5,4
2012	4.742	151	3,2	641	140	21,8	5.383	291	5,4
2013	4.938	123	2,5	591	105	17,8	5.529	228	4,1
2014	4.847	121	2,5	625	132	21,1	5.472	253	4,6
2015	5.050	127	2,5	579	103	17,8	5.629	230	4,1
2016	5.429	115	2,1	599	85	14,2	6.028	200	3,3
2017	5.335	128	2,4	556	63	11,3	5.891	191	3,2
2018	5.031	131	2,6	452	45	9,9	5.483	176	3,2
2019	5.137	93	1,8	373	34	9,1	5.510	127	2,3
2020	4.044	88	2,2	291	25	8,6	4.335	113	2,6

* İNH ve RİF için (her ikisine) İDT yapılan.

Şekil 31. Yeni, Önceden Tedavi Görmüş ve Tüm Olgularda ÇİD-TB Sayıları, 2005-2020

ÇİD-TB olguları arasında 2019 yılında erkekler (%64,6), 15 yaş ve üzeri grupta olanlar (%99,2), yeni olgular (%73,2), akciğer yerleşimli (%90,6) ve Türkiye doğumlu (%64,6) olgular daha yüksek oranda görülmüştür. ÇİD-TB olan 127 olgunun 1'i HIV (+) olarak saptanmıştır (Tablo 56).

Tablo 56. ÇİD-TB Olgularının Temel Özelliklerine Göre Dağılımı, 2019

Özellik	Sayı	%
Cinsiyet		
Erkek	82	64,6
Kadın	45	35,4
Yaş Grubu		
0-14	1	0,8
≥15	126	99,2
Olgu Tanımı		
Yeni	93	73,2
Nüks	18	14,2
Tedavi başarısızlığından gelen	9	7,1
Takip dışı kalıp dönen	7	5,5
Hastalığın Yeri		
Akciğer	115	90,6
Akciğer Dışı	6	4,7
Akciğer+AC Dışı	6	4,7
Doğduğu Ülke		
Türkiye	82	64,6
Türkiye Dışı	45	35,4
HIV Durumu		
HIV (+)	1	0,8
Toplam	127	100,0

2020 yılında ise ÇİD-TB olguları arasında yine erkekler (%60,2), 15 yaş ve üzeri grupta olanlar (%99,1), yeni olgular (%77,9), akciğer yerleşimli (%89,4) ve Türkiye doğumlu (%65,5) olgular daha yüksek oranda görülmüştür. ÇİD-TB olan 113 olgunun 4'ü HIV (+) olarak saptanmıştır (Tablo 57).

Tablo 57. ÇİD-TB Olgularının Temel Özelliklerine Göre Dağılımı, 2020

Özellik	Sayı	%
Cinsiyet		
Erkek	68	60,2
Kadın	45	39,8
Yaş Grubu		
0-14	1	0,9
≥15	112	99,1
Olgu Tanımı		
Yeni	88	77,9
Nüks	15	13,3
Tedavi başarısızlığından gelen	9	8,0
Takip dışı kalıp dönen	1	0,8
Hastalığın Yeri		
Akciğer	101	89,4
Akciğer Dışı	6	5,3
Akciğer+AC Dışı	6	5,3
Doğduğu Ülke		
Türkiye	74	65,5
Türkiye Dışı	39	34,5
HIV Durumu		
HIV (+)	4	3,5
Toplam	113	100,0

2019 yılı ÇİD-TB olgularının Türkiye doğumlu olgulardan sonra en sık doğum yeri olan ülkeler Türkmenistan, Kırgızistan ve Özbekistan'dır. 2020 yılında ise Türkmenistan, Somali ve Azerbaycan'dır (Tablo 58).

Tablo 58. ÇİD-TB Olgularının Yıllara ve Doğduğu Ülkelere Göre Dağılımı, 2014-2020

Doğduğu Ülke	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Türkiye	214	200	164	153	131	82	74
Afganistan	-	-	-	-	4	4	1
Arnavutluk	1	-	-	-	-	-	-
Azerbaycan	5	2	8	6	8	3	6
Bulgaristan	2	-	-	-	1	1	-
Cibuti	-	-	-	-	-	2	-
Çin	-	-	-	-	-	-	-
Endonezya	-	2	-	-	-	1	-
Ermenistan	-	-	-	1	-	-	-
Etiyopya	-	-	-	1	-	-	-
Fas	-	-	-	-	-	1	-
Gine	-	-	-	1	-	-	-
Gürcistan	2	2	3	4	2	2	1
Irak	2	-	-	1	1	-	1
Kazakistan	1	1	-	-	1	2	1
Kırgızistan	6	1	4	2	3	6	3
Kongo	-	-	-	-	-	-	1
Moğolistan	-	-	1	-	-	-	-
Moldova	1	1	-	-	1	-	1
Nepal	-	-	-	-	1	-	-
Nijerya	-	-	-	-	-	-	1
Özbekistan	2	4	2	1	5	5	2
Romanya	-	-	1	-	-	-	-
Rusya	1	1	1	1	2	-	1
Senegal	2	1	-	-	-	-	-
Somali	-	-	1	2	-	3	8
Suriye	5	8	10	11	9	2	1
Tacikistan	-	-	2	1	1	-	-
Türkmenistan	9	7	2	4	6	11	9
Mozambik	-	-	1	-	-	-	-
Ukrayna	-	-	-	2	-	2	2
Toplam	253	230	200	191	176	127	113

2014 yılında Azerbaycan ve Türkmenistan'nın 1'er olgusu (toplam 2 olgu) YİD-TB'dir.

2015 yılında Azerbaycan, Gürcistan ve Türkmenistan'nın 1'er olgusu (toplam 3 olgu) YİD-TB'dir.

2016 yılında Azerbaycan'ın 3, Kırgızistan, Tacikistan, Türkiye, Türkmenistan, Rusya ve Romanya'nın 1'er olgusu (toplam 9 olgu) YİD-TB'dir.

2017 yılında Türkmenistan ve Rusya'nın 1'er olgusu (toplam 2 olgu) YİD-TB'dir.

2018 yılında Azerbaycan ve Türkmenistan'ın 2, Türkiye, Özbekistan, Kırgızistan ve Gürcistan'ın 1'er olgusu (toplam 8 olgu) YİD-TB'dir.

2019 yılında Azerbaycan, Türkmenistan ve Türkiye'nin 2'ser, Ukrayna ve Kırgızistan'ın 1'er olgusu (toplam 8 olgu) YİD-TB'dir.

2020 yılında Azerbaycan'ın 2 ve Türkmenistan'ın 1 olgusu (toplam 3 olgu) YİD-TB'dir.

2019 yılındaki 127 ÇİD-TB olgusunun 8'i (%6,3), 2020 yılındaki 113 ÇİD-TB olgusunun 3'ü (%2,7) YİD-TB olarak tespit edilmiştir (Tablo 59).

Tablo 59. ÇİD-TB ve YİD-TB Olgu Dağılımı, 2005-2020

Yıl	ÇİD-TB		YİD-TB*		Toplam TB Olgu Sayısı
	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde**	
2005	191	0,9	-	-	20.535
2006	249	1,2	-	-	20.526
2007	240	1,2	-	-	19.694
2008	263	1,4	-	-	18.452
2009	222	1,3	-	-	17.402
2010	250	1,5	3	1,2	16.551
2011	262	1,7	1	0,4	15.679
2012	291	2,0	6	2,1	14.691
2013	228	1,7	3	1,3	13.409
2014	253	1,9	2	0,8	13.378
2015	230	1,8	3	1,3	12.772
2016	200	1,6	9	4,5	12.417
2017	191	1,6	2	1,0	12.046
2018	176	1,5	8	4,5	11.786
2019	127	1,1	8	6,3	11.401
2020	113	1,3	3	2,7	8.925

*YİD-TB sayıları ÇİD-TB sayılarına dahildir. ** ÇİD-TB'lere göre yüzde

TB olgularına giderek daha fazla sayıda HIV testi yapılmaktadır. Bu oran 2010 yılında olguların %3,5'i iken 2020'da %80,0'e yükselmiştir. Olguların %1,0'ı HIV (+) saptanmıştır (Tablo 60).

Tablo 60. TB Olgularında HIV Testi Yapılma Durumu ve HIV (+) TB Olguları, 2009-2020

Yıl	Toplam TB Olgu Sayısı	HIV Testi Yapılan		HIV (+) TB Olgusu	
		Sayı	%*	Sayı	%*
2009	17.402	-	-	1	0,0
2010	16.551	581	3,5	14	0,1
2011	15.679	7.241	46,2	29	0,2
2012	14.691	8.646	58,9	45	0,3
2013	13.409	8.787	65,5	32	0,2
2014	13.378	9.344	69,8	45	0,3
2015	12.772	8.906	69,7	61	0,5
2016	12.417	8.704	70,1	60	0,5
2017	12.046	8.577	71,2	68	0,6
2018	11.786	8.382	71,1	70	0,6
2019	11.401	8.938	78,4	105	0,9
2020	8.925	7.142	80,0	87	1,0

*04.03.2011 tarihinde 2011/14 sayılı "Tüberkülozlu hastalarda HIV tanı testi yapılması" konulu Genelge yayımlanmıştır.

**Yüzdeler toplam TB olgu sayısı üzerinden alınmıştır.

**İLLERE GÖRE
TÜBERKÜLOZ VERİLERİ**

İLLERE GÖRE TÜBERKÜLOZ VERİLERİ

Bu bölümde, yıllara göre değişimi göstermek amacıyla illerin yıllara göre toplam olgu sayıları ve olgu hızları verilmiştir. Ayrıca 2019 ve 2020 yıllarında TB hastalarına ait verilerin il düzeyinde dağılımını gösteren tablolar yer almaktadır. Bu tablolarda illerin TB olgularının cinsiyete, yaş gruplarına, hastalığın tutulum yerine ve olgu tanımına göre dağılımları ile akciğer TB olgularında bakteriyolojik tetkik yapılma durumları incelenmiştir. Olgu hızı hesaplamalarında 2007 yılından itibaren Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi verileri (ADNKS) kullanılmaktadır.

İLLERE GÖRE TÜBERKÜLOZ VERİLERİ

Tablo 61-a'da illerin yıllara göre toplam TB olgu sayıları sunulmuştur. 2019 yılında en fazla olguya sahip olan ilk üç ilimiz İstanbul (n= 3.392), İzmir (n= 612) ve Ankara (n= 591) iken en az olguya sahip üç ilimiz Ardahan (n= 3), Tunceli (n= 3) ve Gümüşhane (n= 6)'dır. 2020 yılında da en fazla olguya sahip üç ilimiz İstanbul (n= 2.838), Ankara (n= 460) ve Bursa (n= 451) iken en az olguya sahip üç ilimiz Ardahan (n= 4), Tunceli (n= 4) ve Bayburt (n= 7)'tur.

Tablo 61-a. İllerin Yıllara Göre Toplam TB Olgu Sayıları, 2009-2020

İLLER	Toplam Olgu Sayısı											
	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Adana	523	446	384	360	383	378	288	310	316	235	292	218
Adıyaman	107	97	93	70	62	67	70	64	54	74	54	36
A.Karahisar	108	96	81	88	106	108	97	93	80	78	99	69
Ağrı	96	100	78	62	56	59	64	65	54	58	41	29
Aksaray	41	36	45	29	30	35	21	25	33	26	40	24
Amasya	48	46	54	39	26	46	38	32	39	40	43	34
Ankara	653	652	674	608	580	634	577	609	567	561	591	460
Antalya	205	250	208	214	217	200	230	228	201	209	262	199
Ardahan	28	14	11	12	11	8	8	8	10	13	3	4
Artvin	43	30	29	42	37	35	19	32	24	20	18	16
Aydın	208	180	177	168	154	161	151	135	117	125	112	90
Balıkesir	277	278	266	256	269	234	229	250	227	221	240	172
Bartın	65	83	43	42	62	43	38	56	56	36	29	23
Batman	105	126	103	80	82	54	62	67	61	54	52	31
Bayburt	8	12	18	3	8	6	10	7	9	3	10	7
Bilecik	37	26	31	24	31	27	20	21	25	14	15	11
Bingöl	45	53	61	60	54	53	37	34	40	35	36	28
Bitlis	37	28	37	27	27	23	23	24	31	23	23	16
Bolu	36	28	33	46	29	40	25	40	37	32	28	24
Burdur	29	27	21	29	17	23	24	17	23	12	18	20
Bursa	746	705	718	620	595	631	669	607	578	577	556	451
Çanakkale	136	139	128	126	106	144	104	118	108	114	94	94
Çankırı	20	30	27	18	19	15	14	17	14	10	15	13
Çorum	106	93	78	83	69	52	50	68	42	69	40	37
Denizli	122	146	119	102	96	96	101	114	83	78	85	68
Diyarbakır	329	314	283	291	247	234	212	170	211	187	204	152
Düzce	121	126	113	110	78	72	81	91	68	89	68	52
Edirne	154	174	145	121	113	128	95	122	104	123	103	64
Elazığ	121	130	93	95	84	95	89	83	69	70	75	65
Erzincan	39	24	28	32	18	23	31	21	17	29	24	19
Erzurum	115	119	138	119	88	92	97	81	128	130	143	85
Eskişehir	94	118	139	97	112	94	103	109	88	103	96	70
Gaziantep	294	270	246	262	277	293	261	265	280	272	232	184
Giresun	121	132	125	115	86	83	85	88	73	67	64	57
Gümüşhane	16	23	14	19	17	9	16	8	13	6	6	10
Hakkâri	30	38	28	22	17	17	23	19	27	21	13	21
Hatay	179	167	167	149	187	188	181	170	155	189	195	124
Iğdır	39	31	22	23	21	15	20	19	26	20	15	17
Isparta	48	50	50	48	25	42	52	47	37	46	34	31

Tablo 61-a. İllerin Yıllara Göre Toplam TB Olgu Sayıları, 2009-2020 (devamı)

İLLER	Toplam Olgu Sayısı											
	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
İstanbul	5.702	5.211	4.898	4.696	4.124	4.062	4.076	3.680	3.552	3.528	3.392	2.838
İzmir	859	766	700	691	678	687	673	666	599	613	612	436
K.Maraş	114	122	114	124	110	93	86	104	114	76	64	60
Karabük	58	55	46	47	35	43	33	32	39	58	28	57
Karaman	28	30	22	27	16	19	15	11	14	12	15	14
Kars	30	48	24	29	33	27	26	27	39	33	21	16
Kastamonu	61	58	57	57	50	42	37	29	36	42	45	38
Kayseri	200	199	180	152	126	132	137	127	118	132	123	106
Kırıkkale	49	43	53	31	25	32	36	37	44	22	27	23
Kırklareli	111	113	106	96	93	99	97	100	80	23	67	63
Kırşehir	15	20	17	21	21	17	14	16	19	77	21	20
Kilis	12	11	6	17	23	35	18	15	19	24	10	22
Kocaeli	346	368	337	344	307	348	286	293	307	280	250	200
Konya	281	282	275	263	267	269	256	251	236	226	235	158
Kütahya	78	88	114	68	61	62	66	59	86	57	57	34
Malatya	176	173	162	157	117	162	102	113	121	104	105	75
Manisa	273	289	247	282	236	238	189	192	211	194	198	131
Mardin	117	98	87	95	90	80	73	61	73	64	65	40
Mersin	274	251	256	255	205	229	185	213	220	203	175	148
Muğla	102	108	107	99	87	83	77	100	76	101	72	58
Muş	70	90	67	65	44	47	31	53	52	44	41	38
Nevşehir	24	36	49	34	34	26	36	26	18	26	20	15
Niğde	39	36	59	32	31	35	31	29	22	28	45	14
Ordu	217	234	225	180	193	152	137	147	121	139	120	72
Osmaniye	86	76	98	71	62	76	70	70	79	66	62	42
Rize	85	57	60	65	72	50	55	54	55	55	52	52
Sakarya	323	271	314	296	282	242	229	248	244	218	213	158
Samsun	354	328	301	288	261	224	222	217	177	215	165	146
Siirt	59	60	46	45	35	26	20	37	41	23	39	16
Sinop	37	40	34	35	27	27	28	14	27	24	24	22
Sivas	126	115	107	85	101	80	63	62	60	66	78	60
Şanlıurfa	400	323	331	263	250	246	263	251	291	277	236	179
Şırnak	62	73	80	76	66	72	41	48	62	42	48	32
Tekirdağ	263	227	238	195	167	177	175	149	158	171	163	117
Tokat	119	104	114	106	90	88	84	93	90	81	63	44
Trabzon	199	209	217	194	115	137	112	111	110	94	76	73
Tunceli	8	4	3	10	7	13	3	3	2	4	3	4
Uşak	36	50	38	27	30	37	35	43	19	17	24	16
Van	138	145	104	86	85	99	94	90	94	83	93	48
Yalova	65	56	50	32	43	38	46	47	41	35	43	27
Yozgat	46	67	44	41	52	30	45	37	39	45	54	29
Zonguldak	231	180	184	203	162	140	155	128	116	95	89	59
Türkiye	17.402	16.551	15.679	14.691	13.409	13.378	12.772	12.417	12.046	11.786	11.401	8.925

İLLERE GÖRE TÜBERKÜLOZ VERİLERİ

İllere göre toplam olgu hızları değerlendirildiğinde (Tablo 61-b), 2019 yılında en yüksek olgu hızına sahip üç ilimiz sırasıyla Edirne (yüz binde 24,9), İstanbul (21,9) ve Sakarya (20,7)'dir. Ardahan (3,1), Tunceli (3,5) ve Gümüşhane (3,6) ise en düşük olgu hızına sahip illerdir. 2020 yılında ise Karabük (23,4), İstanbul (18,4) ve Çanakkale ile Kırklareli (17,4) en yüksek olgu hızına sahip üç ilimizken Niğde (3,9), Ardahan ile Van (4,2) ve Uşak (4,3) en düşük olgu hızına sahip illerimizdir.

Tablo 61-b. İllerin Yıllara Göre Toplam TB Olgu Hızı, 2009-2020

İLLER	Toplam Olgu Hızı (Yüz binde)											
	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Adana	25,4	21,4	18,2	16,9	17,8	17,5	13,2	14,1	14,3	10,6	13,0	9,7
Adıyaman	18,2	16,4	15,7	11,8	10,4	11,2	11,6	10,5	8,8	11,8	8,6	5,7
Afyonkarahisar	15,4	13,8	11,6	12,5	15,0	15,3	13,7	13,0	11,2	10,8	13,6	9,4
Ağrı	17,9	18,4	14,0	11,2	10,2	10,7	11,7	12,0	10,1	10,7	7,6	5,4
Aksaray	10,9	9,5	11,9	7,6	7,8	9,1	5,4	6,3	8,2	6,3	9,6	5,7
Amasya	14,8	13,7	16,7	12,1	8,1	14,3	11,8	9,8	11,8	11,9	12,7	10,1
Ankara	14,0	13,7	13,8	12,2	11,5	12,3	10,9	11,4	10,4	10,2	10,5	8,1
Antalya	10,7	12,6	10,2	10,2	10,1	9,0	10,1	9,8	8,5	8,6	10,4	7,8
Ardahan	25,9	13,3	10,2	11,3	10,7	7,9	8,1	8,1	10,3	13,1	3,1	4,2
Artvin	26,0	18,2	17,4	25,1	21,9	20,6	11,3	19,0	14,4	11,5	10,5	9,4
Aydın	21,2	18,2	17,7	16,7	15,1	15,5	14,3	12,6	10,8	11,4	10,1	8,0
Balıkesir	24,3	24,1	23,0	22,1	23,1	19,7	19,3	20,9	18,8	18,0	19,5	13,9
Bartın	34,5	44,2	23,0	22,3	32,8	22,7	19,9	29,1	28,9	18,1	14,6	11,6
Batman	21,1	24,7	19,6	15,0	15,0	9,7	10,9	11,6	10,4	9,0	8,5	5,0
Bayburt	10,7	16,1	23,5	4,0	10,6	7,4	12,7	7,8	11,2	3,6	11,8	8,5
Bilecik	18,3	11,5	15,2	11,8	14,8	12,9	9,4	9,6	11,3	6,3	6,8	5,0
Bingöl	17,6	20,8	23,3	22,9	20,3	19,9	13,8	12,6	14,6	12,4	12,9	9,9
Bitlis	11,3	8,5	11,0	8,0	8,0	6,8	6,8	7,0	9,1	6,6	6,6	4,6
Bolu	13,3	10,3	11,9	16,4	10,2	14,0	8,6	13,3	12,2	10,3	8,9	7,6
Burdur	11,5	10,4	8,4	11,4	6,6	9,0	9,3	6,5	8,7	4,4	6,6	7,5
Bursa	29,2	27,1	27,1	23,1	21,7	22,6	23,5	20,9	19,7	19,3	18,2	14,5
Çanakkale	28,5	28,3	26,3	25,5	21,1	28,1	20,3	22,7	20,4	21,1	17,3	17,4
Çankırı	10,8	16,8	15,2	9,8	10,0	8,2	7,7	9,2	7,5	4,6	7,7	6,8
Çorum	19,6	17,4	14,6	15,7	13,0	9,9	9,5	12,9	7,9	12,9	7,5	7,0
Denizli	13,2	15,7	12,6	10,7	10,0	9,8	10,2	11,3	8,1	7,6	8,2	6,5
Diyarbakır	21,7	20,5	18,0	18,3	15,4	14,3	12,8	10,2	12,4	10,8	11,6	8,5
Düzce	36,1	37,3	33,0	31,7	22,2	20,3	22,5	24,6	18,0	22,9	17,3	13,1
Edirne	38,9	44,6	36,3	30,3	28,4	32,0	23,6	30,4	25,6	29,9	24,9	15,7
Elazığ	22,0	23,5	16,7	16,9	14,8	16,7	15,5	14,3	11,8	11,8	12,7	11,1
Erzincan	18,3	10,7	13,0	14,7	8,2	10,3	13,9	9,3	7,3	12,3	10,2	8,1
Erzurum	14,9	15,5	17,7	15,3	11,5	12,1	12,7	10,6	16,8	16,9	18,8	11,2
Eskişehir	12,4	15,4	17,8	12,3	14,0	11,6	12,5	12,9	10,2	11,8	10,8	7,9
Gaziantep	17,8	15,9	14,0	14,6	15,0	15,5	13,5	13,4	14,0	13,4	11,2	8,8
Giresun	28,7	31,5	29,8	27,4	20,2	19,3	19,9	19,8	16,7	14,8	14,3	12,7
Gümüşhane	12,2	17,7	10,6	14,1	12,0	6,1	10,6	4,7	7,6	3,7	3,6	7,1
Hakkâri	11,7	15,1	10,3	7,9	6,2	6,2	8,3	7,1	9,8	7,3	4,6	7,5
Hatay	12,4	11,3	11,3	10,0	12,4	12,4	11,8	10,9	9,8	11,7	12,0	7,5
İğdir	21,3	16,8	11,6	12,1	11,0	7,8	10,4	9,9	13,3	10,1	7,5	8,4

Tablo 61-b. İllerin Yıllara Göre Toplam TB Olgu Hızı, 2009-2020 (devamı)

İLLER	Toplam Olgu Hızı (Yüz binde)											
	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Isparta	11,4	11,2	12,2	11,5	6,0	10,0	12,3	11,0	8,5	10,4	7,6	7,0
İstanbul	44,1	39,3	36,0	33,9	29,1	28,3	27,8	24,9	23,6	23,4	21,9	18,4
İzmir	22,2	19,4	17,7	17,3	16,7	16,7	16,1	15,8	14,0	14,2	14,0	9,9
Kahramanmaraş	11,0	11,7	10,8	11,7	10,2	8,5	7,8	9,3	10,1	6,6	5,5	5,1
Karabük	26,5	24,2	20,9	20,9	15,2	18,6	13,9	13,2	16,0	23,4	11,3	23,4
Karaman	12,1	12,9	9,4	11,5	6,7	7,9	6,2	4,5	5,7	4,8	5,9	5,5
Kars	9,8	15,9	7,8	9,5	11,0	9,1	8,9	9,3	13,6	11,4	7,4	5,6
Kastamonu	17,0	16,1	15,8	15,8	13,6	11,4	9,9	7,7	9,7	11,0	11,9	10,1
Kayseri	16,6	16,1	14,3	11,9	9,7	10,0	10,2	9,3	8,6	9,5	8,7	7,5
Kırıkkale	17,4	15,5	19,3	11,3	9,1	11,8	13,3	13,3	15,8	8,0	9,5	8,3
Kırklareli	33,3	34,0	31,2	28,1	27,3	28,8	28,0	28,4	22,5	21,3	18,5	17,4
Kırşehir	6,7	9,0	7,7	9,5	9,4	7,6	6,2	7,0	8,1	9,9	8,6	8,2
Kilis	9,8	8,9	4,8	13,7	17,9	27,2	13,8	11,5	13,9	15,4	7,0	15,4
Kocaeli	22,7	23,6	21,0	21,0	18,3	20,2	16,1	16,0	16,3	14,7	12,8	10,0
Konya	14,1	14,0	13,5	12,8	12,8	12,8	12,0	11,6	10,8	10,2	10,5	7,0
Kütahya	13,6	14,9	20,2	11,9	10,7	10,8	11,5	10,3	15,0	9,9	9,8	5,9
Malatya	23,9	23,4	21,4	20,6	15,3	21,1	13,2	14,5	15,4	13,0	13,1	9,3
Manisa	20,5	20,9	18,4	20,9	17,4	17,4	13,7	13,7	14,9	13,6	13,7	9,0
Mardin	15,9	13,2	11,4	12,3	11,5	10,1	9,2	7,7	9,0	7,7	7,7	4,7
Mersin	16,7	15,2	15,3	15,2	12,0	13,3	10,6	12,0	12,3	11,2	9,5	7,9
Muğla	12,7	13,2	12,8	11,6	10,0	9,3	8,5	10,8	8,1	10,4	7,3	5,8
Muş	17,3	22,1	16,2	15,7	10,7	11,4	7,6	13,0	12,9	10,8	10,0	9,2
Nevşehir	8,4	12,8	17,3	11,9	11,9	9,1	12,6	8,9	6,2	8,7	6,6	4,9
Niğde	11,5	10,7	17,5	9,4	9,0	10,2	9,0	8,3	6,2	7,7	12,4	3,9
Ordu	30,0	32,5	31,5	24,3	26,4	21,0	18,8	19,6	16,3	18,0	15,9	9,5
Osmaniye	18,2	15,9	20,2	14,4	12,4	15,0	13,6	13,4	15,0	12,3	11,5	7,7
Rize	26,6	17,8	18,6	20,1	21,9	15,2	16,7	16,3	16,6	15,8	15,2	15,1
Sakarya	37,5	31,0	35,3	32,8	30,7	25,9	24,0	25,4	24,6	21,6	20,7	15,2
Samsun	28,3	26,2	24,0	23,0	20,7	17,6	17,3	16,7	13,5	16,1	12,2	10,8
Siirt	19,4	20,0	14,8	14,5	11,1	8,2	6,2	11,5	12,6	6,9	11,8	4,8
Sinop	18,4	19,7	16,7	17,4	13,2	13,2	13,7	6,8	13,0	10,9	11,0	10,2
Sivas	19,9	17,9	17,1	13,6	16,2	12,8	10,2	10,0	9,7	10,2	12,2	9,4
Şanlıurfa	24,8	19,4	19,3	14,9	13,9	13,3	13,9	12,9	14,7	13,6	11,4	8,5
Şırnak	14,4	17,0	17,5	16,3	13,9	14,7	8,4	9,9	12,3	8,0	9,1	6,0
Tekirdağ	33,6	28,4	28,7	22,9	19,1	19,5	18,7	15,3	15,7	16,6	15,4	10,8
Tokat	19,1	16,8	18,7	17,3	15,0	14,7	14,1	15,4	14,9	13,2	10,3	7,4
Trabzon	26,0	27,4	28,7	25,6	15,2	17,9	14,6	14,2	14,0	11,6	9,4	9,0
Tunceli	9,6	5,2	3,5	11,6	8,2	15,0	3,5	3,6	2,4	4,5	3,5	4,8
Uşak	10,7	14,8	11,2	7,9	8,7	10,6	9,9	12,0	5,2	4,6	6,5	4,3
Van	13,5	14,0	10,2	8,2	7,9	9,1	8,6	8,2	8,5	7,4	8,2	4,2
Yalova	32,1	27,5	24,2	15,1	19,5	16,8	19,7	19,4	16,3	13,3	15,9	9,8
Yozgat	9,4	14,1	9,4	9,0	11,7	6,9	10,7	8,8	9,3	10,6	12,8	6,9
Zonguldak	37,3	29,0	30,0	33,5	26,9	23,4	26,0	21,4	19,4	15,8	14,9	10,0
Türkiye	24,0	22,5	21,0	19,4	17,5	17,2	16,2	15,6	14,9	14,4	13,7	10,7

İllerin birçoğunda olguların cinsiyet dağılımı birbirine yakın olmakla birlikte erkek hasta oranlarının daha yüksek olduğu görülmektedir (Tablo 62 ve 63).

Tablo 62. İllerin Toplam TB Olgularının Cinsiyete Göre Dağılımı, 2019

İl	Cinsiyet				Toplam
	Erkek		Kadın		
	Sayı	%	Sayı	%	
Adana	162	55,5	130	44,5	292
Adıyaman	25	46,3	29	53,7	54
Afyonkarahisar	51	51,5	48	48,5	99
Ağrı	24	58,5	17	41,5	41
Aksaray	21	52,5	19	47,5	40
Amasya	23	53,5	20	46,5	43
Ankara	287	48,6	304	51,4	591
Antalya	170	64,9	92	35,1	262
Ardahan	2	66,7	1	33,3	3
Artvin	10	55,6	8	44,4	18
Aydın	75	67,0	37	33,0	112
Balıkesir	143	59,6	97	40,4	240
Bartın	19	65,5	10	34,5	29
Batman	22	42,3	30	57,7	52
Bayburt	4	40,0	6	60,0	10
Bilecik	10	66,7	5	33,3	15
Bingöl	14	38,9	22	61,1	36
Bitlis	12	52,2	11	47,8	23
Bolu	16	57,1	12	42,9	28
Burdur	11	61,1	7	38,9	18
Bursa	321	57,7	235	42,3	556
Çanakkale	64	68,1	30	31,9	94
Çankırı	5	33,3	10	66,7	15
Çorum	23	57,5	17	42,5	40
Denizli	47	55,3	38	44,7	85
Diyarbakır	96	47,1	108	52,9	204
Düzce	50	73,5	18	26,5	68
Edirne	67	65,0	36	35,0	103
Elazığ	34	45,3	41	54,7	75
Erzincan	19	79,2	5	20,8	24
Erzurum	80	55,9	63	44,1	143
Eskişehir	57	59,4	39	40,6	96
Gaziantep	133	57,3	99	42,7	232
Giresun	40	62,5	24	37,5	64
Gümüşhane	2	33,3	4	66,7	6
Hakkâri	7	53,8	6	46,2	13
Hatay	108	55,4	87	44,6	195
Iğdır	9	60,0	6	40,0	15
Isparta	13	38,2	21	61,8	34
İstanbul	2.063	60,8	1.329	39,2	3.392
İzmir	390	63,7	222	36,3	612

Tablo 62. İllerin Toplam TB Olgularının Cinsiyete Göre Dağılımı, 2019 (devamı)

İl	Cinsiyet				Toplam
	Erkek		Kadın		
	Sayı	%	Sayı	%	
Kahramanmaraş	35	54,7	29	45,3	64
Karabük	19	67,9	9	32,1	28
Karaman	11	73,3	4	26,7	15
Kars	14	66,7	7	33,3	21
Kastamonu	28	62,2	17	37,8	45
Kayseri	68	55,3	55	44,7	123
Kırıkkale	13	48,1	14	51,9	27
Kırklareli	49	73,1	18	26,9	67
Kırşehir	12	57,1	9	42,9	21
Kilis	8	80,0	2	20,0	10
Kocaeli	148	59,2	102	40,8	250
Konya	128	54,5	107	45,5	235
Kütahya	33	57,9	24	42,1	57
Malatya	55	52,4	50	47,6	105
Manisa	114	57,6	84	42,4	198
Mardin	29	44,6	36	55,4	65
Mersin	98	56,0	77	44,0	175
Muğla	47	65,3	25	34,7	72
Muş	18	43,9	23	56,1	41
Nevşehir	13	65,0	7	35,0	20
Niğde	27	60,0	18	40,0	45
Ordu	86	71,7	34	28,3	120
Osmaniye	35	56,5	27	43,5	62
Rize	39	75,0	13	25,0	52
Sakarya	135	63,4	78	36,6	213
Samsun	101	61,2	64	38,8	165
Siirt	23	59,0	16	41,0	39
Sinop	13	54,2	11	45,8	24
Sivas	41	52,6	37	47,4	78
Şanlıurfa	117	49,6	119	50,4	236
Şırnak	32	66,7	16	33,3	48
Tekirdağ	94	57,7	69	42,3	163
Tokat	37	58,7	26	41,3	63
Trabzon	50	65,8	26	34,2	76
Tunceli	3	100,0	-	-	3
Uşak	8	33,3	16	66,7	24
Van	46	49,5	47	50,5	93
Yalova	28	65,1	15	34,9	43
Yozgat	24	44,4	30	55,6	54
Zonguldak	63	70,8	26	29,2	89
Türkiye	6.671	58,5	4730	41,5	11.401

Tablo 63. İllerin Toplam TB Olgularının Cinsiyete Göre Dağılımı, 2020

İl	Cinsiyet				Toplam
	Erkek		Kadın		
	Sayı	%	Sayı	%	
Adana	129	59,2	89	40,8	218
Adıyaman	18	50,0	18	50,0	36
Afyonkarahisar	34	49,3	35	50,7	69
Ağrı	17	58,6	12	41,4	29
Aksaray	10	41,7	14	58,3	24
Amasya	24	70,6	10	29,4	34
Ankara	237	51,5	223	48,5	460
Antalya	118	59,3	81	40,7	199
Ardahan	1	25,0	3	75,0	4
Artvin	9	56,3	7	43,8	16
Aydın	56	62,2	34	37,8	90
Balıkesir	111	64,5	61	35,5	172
Bartın	15	65,2	8	34,8	23
Batman	10	32,3	21	67,7	31
Bayburt	4	57,1	3	42,9	7
Bilecik	7	63,6	4	36,4	11
Bingöl	13	46,4	15	53,6	28
Bitlis	8	50,0	8	50,0	16
Bolu	12	50,0	12	50,0	24
Burdur	6	30,0	14	70,0	20
Bursa	239	53,0	212	47,0	451
Çanakkale	59	62,8	35	37,2	94
Çankırı	7	53,8	6	46,2	13
Çorum	19	51,4	18	48,6	37
Denizli	39	57,4	29	42,6	68
Diyarbakır	69	45,4	83	54,6	152
Düzce	33	63,5	19	36,5	52
Edirne	42	65,6	22	34,4	64
Elazığ	23	35,4	42	64,6	65
Erzincan	12	63,2	7	36,8	19
Erzurum	41	48,2	44	51,8	85
Eskişehir	34	48,6	36	51,4	70
Gaziantep	94	51,1	90	48,9	184
Giresun	46	80,7	11	19,3	57
Gümüşhane	8	80,0	2	20,0	10
Hakkâri	8	38,1	13	61,9	21
Hatay	71	57,3	53	42,7	124
İğdır	10	58,8	7	41,2	17
İsparta	17	54,8	14	45,2	31
İstanbul	1.684	59,3	1.154	40,7	2.838
İzmir	288	66,1	148	33,9	436

Tablo 63. İllerin Toplam TB Olgularının Cinsiyete Göre Dağılımı, 2020 (devamı)

İl	Cinsiyet				Toplam
	Erkek		Kadın		
	Sayı	%	Sayı	%	
Kahramanmaraş	37	61,7	23	38,3	60
Karabük	41	71,9	16	28,1	57
Karaman	10	71,4	4	28,6	14
Kars	10	62,5	6	37,5	16
Kastamonu	24	63,2	14	36,8	38
Kayseri	59	55,7	47	44,3	106
Kırıkkale	7	30,4	16	69,6	23
Kırklareli	42	66,7	21	33,3	63
Kırşehir	13	65,0	7	35,0	20
Kilis	9	40,9	13	59,1	22
Kocaeli	100	50,0	100	50,0	200
Konya	79	50,0	79	50,0	158
Kütahya	21	61,8	13	38,2	34
Malatya	40	53,3	35	46,7	75
Manisa	79	60,3	52	39,7	131
Mardin	24	60,0	16	40,0	40
Mersin	89	60,1	59	39,9	148
Muğla	41	70,7	17	29,3	58
Muş	14	36,8	24	63,2	38
Nevşehir	9	60,0	6	40,0	15
Niğde	5	35,7	9	64,3	14
Ordu	52	72,2	20	27,8	72
Osmaniye	25	59,5	17	40,5	42
Rize	31	59,6	21	40,4	52
Sakarya	93	58,9	65	41,1	158
Samsun	82	56,2	64	43,8	146
Siirt	12	75,0	4	25,0	16
Sinop	13	59,1	9	40,9	22
Sivas	34	56,7	26	43,3	60
Şanlıurfa	84	46,9	95	53,1	179
Şırnak	13	40,6	19	59,4	32
Tekirdağ	66	56,4	51	43,6	117
Tokat	20	45,5	24	54,5	44
Trabzon	43	58,9	30	41,1	73
Tunceli	4	100,0	-	-	4
Uşak	7	43,8	9	56,3	16
Van	21	43,8	27	56,3	48
Yalova	16	59,3	11	40,7	27
Yozgat	12	41,4	17	58,6	29
Zonguldak	45	76,3	14	23,7	59
Türkiye	5.108	57,2	3.817	42,8	8.925

İLLERE GÖRE TÜBERKÜLOZ VERİLERİ

İllerin büyük çoğunluğunda AC tutulumu daha çok görülmektedir. AD tutulumun baskın olarak gözlemlendiği illerde olgu sayıları düşüktür (Tablo 64 ve 65).

Tablo 64. İllerin Toplam TB Olgularının Hastalığın Tutulum Yerine Göre Dağılımı, 2019

İl	Hastalığın Yeri						Toplam
	AC		AD		AC+AD		
	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	
Adana	179	61,3	98	33,6	15	5,1	292
Adıyaman	31	57,4	22	40,7	1	1,9	54
Afyonkarahisar	37	37,4	57	57,6	5	5,1	99
Ağrı	18	43,9	22	53,7	1	2,4	41
Aksaray	23	57,5	14	35,0	3	7,5	40
Amasya	21	48,8	21	48,8	1	2,3	43
Ankara	262	44,3	281	47,5	48	8,1	591
Antalya	187	71,4	56	21,4	19	7,3	262
Ardahan	1	33,3	2	66,7	-	-	3
Artvin	15	83,3	2	11,1	1	5,6	18
Aydın	84	75,0	22	19,6	6	5,4	112
Balıkesir	161	67,1	73	30,4	6	2,5	240
Bartın	18	62,1	9	31,0	2	6,9	29
Batman	27	51,9	25	48,1	-	-	52
Bayburt	4	40,0	6	60,0	-	-	10
Bilecik	11	73,3	4	26,7	-	-	15
Bingöl	16	44,4	19	52,8	1	2,8	36
Bitlis	9	39,1	12	52,2	2	8,7	23
Bolu	17	60,7	8	28,6	3	10,7	28
Burdur	11	61,1	6	33,3	1	5,6	18
Bursa	348	62,6	193	34,7	15	2,7	556
Çanakkale	65	69,1	28	29,8	1	1,1	94
Çankırı	5	33,3	9	60,0	1	6,7	15
Çorum	13	32,5	25	62,5	2	5,0	40
Denizli	49	57,6	28	32,9	8	9,4	85
Diyarbakır	74	36,3	123	60,3	7	3,4	204
Düzce	53	77,9	14	20,6	1	1,5	68
Edirne	72	69,9	23	22,3	8	7,8	103
Elazığ	36	48,0	35	46,7	4	5,3	75
Erzincan	12	50,0	12	50,0	-	-	24
Erzurum	76	53,1	61	42,7	6	4,2	143
Eskişehir	56	58,3	35	36,5	5	5,2	96
Gaziantep	138	59,5	80	34,5	14	6,0	232
Giresun	42	65,6	18	28,1	4	6,3	64
Gümüşhane	3	50,0	2	33,3	1	16,7	6
Hakkâri	7	53,8	5	38,5	1	7,7	13
Hatay	106	54,4	86	44,1	3	1,5	195
Iğdır	9	60,0	6	40,0	-	-	15
Isparta	22	64,7	12	35,3	-	-	34
İstanbul	2.123	62,6	990	29,2	279	8,2	3.392
İzmir	398	65,0	183	29,9	31	5,1	612

Tablo 64. İllerin Toplam TB Olgularının Hastalığın Tutulum Yerine Göre Dağılımı, 2019 (devamı)

İl	Hastalığın Yeri						Toplam
	AC		AD		AC+AD		
	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	
Kahramanmaraş	28	43,8	32	50,0	4	6,2	64
Karabük	19	67,9	6	21,4	3	10,7	28
Karaman	5	33,3	10	66,7	-	-	15
Kars	8	38,1	13	61,9	-	-	21
Kastamonu	28	62,2	16	35,6	1	2,2	45
Kayseri	59	48,0	59	48,0	5	4,1	123
Kırıkkale	11	40,7	15	55,6	1	3,7	27
Kırklareli	44	65,7	20	29,9	3	4,5	67
Kırşehir	10	47,6	8	38,1	3	14,3	21
Kilis	5	50,0	4	40,0	1	10,0	10
Kocaeli	153	61,2	89	35,6	8	3,2	250
Konya	131	55,7	98	41,7	6	2,6	235
Kütahya	37	64,9	19	33,3	1	1,8	57
Malatya	52	49,5	45	42,9	8	7,6	105
Manisa	119	60,1	70	35,4	9	4,5	198
Mardin	40	61,5	21	32,3	4	6,2	65
Mersin	101	57,7	70	40,0	4	2,3	175
Muğla	53	73,6	14	19,4	5	6,9	72
Muş	17	41,5	22	53,7	2	4,9	41
Nevşehir	8	40,0	11	55,0	1	5,0	20
Niğde	32	71,1	12	26,7	1	2,2	45
Ordu	86	71,7	29	24,2	5	4,2	120
Osmaniye	30	48,4	30	48,4	2	3,2	62
Rize	33	63,5	19	36,5	-	-	52
Sakarya	141	66,2	65	30,5	7	3,3	213
Samsun	99	60,0	57	34,5	9	5,5	165
Siirt	20	51,3	19	48,7	-	-	39
Sinop	19	79,2	5	20,8	-	-	24
Sivas	32	41,0	42	53,8	4	5,1	78
Şanlıurfa	133	56,4	94	39,8	9	3,8	236
Şırnak	30	62,5	17	35,4	1	2,1	48
Tekirdağ	119	73,0	40	24,5	4	2,5	163
Tokat	37	58,7	21	33,3	5	7,9	63
Trabzon	51	67,1	24	31,6	1	1,3	76
Tunceli	3	100,0	-	-	-	-	3
Uşak	8	33,3	14	58,3	2	8,3	24
Van	43	46,2	43	46,2	7	7,5	93
Yalova	25	58,1	16	37,2	2	4,7	43
Yozgat	24	44,4	29	53,7	1	1,9	54
Zonguldak	62	69,7	23	25,8	4	4,5	89
Türkiye	6.794	59,6	3.967	34,8	640	5,6	11.401

Tablo 65. İllerin Toplam TB Olgularının Hastalığın Tutulum Yerine Göre Dağılımı, 2020

İl	Hastalığın Yeri						Toplam
	AC		AD		AC+AD		
	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	
Adana	135	61,9	68	31,2	15	6,9	218
Adıyaman	12	33,3	23	63,9	1	2,8	36
Afyonkarahisar	31	44,9	31	44,9	7	10,1	69
Ağrı	18	62,1	9	31,0	2	6,9	29
Aksaray	8	33,3	15	62,5	1	4,2	24
Amasya	15	44,1	17	50,0	2	5,9	34
Ankara	197	42,8	217	47,2	46	10,0	460
Antalya	135	67,8	54	27,1	10	5,0	199
Ardahan	3	75,0	1	25,0	0	,0	4
Artvin	10	62,5	5	31,3	1	6,3	16
Aydın	60	66,7	24	26,7	6	6,7	90
Balıkesir	115	66,9	52	30,2	5	2,9	172
Bartın	15	65,2	6	26,1	2	8,7	23
Batman	13	41,9	18	58,1	0	,0	31
Bayburt	1	14,3	5	71,4	1	14,3	7
Bilecik	7	63,6	4	36,4	0	,0	11
Bingöl	11	39,3	12	42,9	5	17,9	28
Bitlis	5	31,3	8	50,0	3	18,8	16
Bolu	16	66,7	5	20,8	3	12,5	24
Burdur	4	20,0	15	75,0	1	5,0	20
Bursa	265	58,8	163	36,1	23	5,1	451
Çanakkale	59	62,8	34	36,2	1	1,1	94
Çankırı	7	53,8	5	38,5	1	7,7	13
Çorum	19	51,4	18	48,6	0	,0	37
Denizli	39	57,4	26	38,2	3	4,4	68
Diyarbakır	57	37,5	87	57,2	8	5,3	152
Düzce	43	82,7	7	13,5	2	3,8	52
Edirne	40	62,5	22	34,4	2	3,1	64
Elazığ	24	36,9	34	52,3	7	10,8	65
Erzincan	9	47,4	7	36,8	3	15,8	19
Erzurum	35	41,2	48	56,5	2	2,4	85
Eskişehir	36	51,4	34	48,6	0	,0	70
Gaziantep	108	58,7	63	34,2	13	7,1	184
Giresun	41	71,9	14	24,6	2	3,5	57
Gümüşhane	8	80,0	2	20,0	0	,0	10
Hakkâri	11	52,4	10	47,6	0	,0	21
Hatay	70	56,5	48	38,7	6	4,8	124
Iğdır	7	41,2	10	58,8	0	,0	17
Isparta	18	58,1	13	41,9	0	,0	31
İstanbul	1.722	60,7	862	30,4	254	8,9	2.838
İzmir	302	69,3	116	26,6	18	4,1	436

Tablo 65. İllerin Toplam TB Olgularının Hastalığın Tutulum Yerine Göre Dağılımı, 2020 (devamı)

İl	Hastalığın Yeri						Toplam
	AC		AD		AC+AD		
	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	
Kahramanmaraş	25	41,7	31	51,7	4	6,7	60
Karabük	33	57,9	16	28,1	8	14,0	57
Karaman	7	50,0	7	50,0	0	,0	14
Kars	9	56,3	6	37,5	1	6,3	16
Kastamonu	24	63,2	13	34,2	1	2,6	38
Kayseri	48	45,3	56	52,8	2	1,9	106
Kırıkkale	13	56,5	8	34,8	2	8,7	23
Kırklareli	46	73,0	14	22,2	3	4,8	63
Kırşehir	13	65,0	7	35,0	0	,0	20
Kilis	13	59,1	7	31,8	2	9,1	22
Kocaeli	111	55,5	83	41,5	6	3,0	200
Konya	85	53,8	65	41,1	8	5,1	158
Kütahya	16	47,1	13	38,2	5	14,7	34
Malatya	38	50,7	33	44,0	4	5,3	75
Manisa	80	61,1	51	38,9	0	,0	131
Mardin	25	62,5	14	35,0	1	2,5	40
Mersin	93	62,8	51	34,5	4	2,7	148
Muğla	44	75,9	13	22,4	1	1,7	58
Muş	18	47,4	18	47,4	2	5,3	38
Nevşehir	8	53,3	7	46,7	0	,0	15
Niğde	7	50,0	5	35,7	2	14,3	14
Ordu	42	58,3	24	33,3	6	8,3	72
Osmaniye	28	66,7	14	33,3	0	,0	42
Rize	32	61,5	16	30,8	4	7,7	52
Sakarya	105	66,5	41	25,9	12	7,6	158
Samsun	97	66,4	41	28,1	8	5,5	146
Siirt	6	37,5	10	62,5	0	,0	16
Sinop	18	81,8	4	18,2	0	,0	22
Sivas	26	43,3	28	46,7	6	10,0	60
Şanlıurfa	105	58,7	68	38,0	6	3,4	179
Şırnak	17	53,1	13	40,6	2	6,3	32
Tekirdağ	75	64,1	30	25,6	12	10,3	117
Tokat	24	54,5	17	38,6	3	6,8	44
Trabzon	43	58,9	23	31,5	7	9,6	73
Tunceli	4	100,0	0	,0	0	,0	4
Uşak	2	12,5	13	81,3	1	6,3	16
Van	21	43,8	24	50,0	3	6,3	48
Yalova	19	70,4	5	18,5	3	11,1	27
Yozgat	16	55,2	11	37,9	2	6,9	29
Zonguldak	48	81,4	11	18,6	0	,0	59
Türkiye	5.215	58,4	3.123	35,0	587	6,6	8.925

İLLERE GÖRE TÜBERKÜLOZ VERİLERİ

İllerde de ileri yaş gruplarında olgu sayısı ve yüzdeleri diğer yaş gruplarına göre yüksektir (Tablo 66 ve 67).

Tablo 66. Toplam TB Olgularının İllere ve Yaş Gruplarına Göre Dağılımı, 2019

İl	Yaş Grubu																Toplam
	0-4		5-14		15-24		25-34		35-44		45-54		55-64		≥65		
	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	
Adana	6	2,1	9	3,1	33	11,3	49	16,8	39	13,4	41	14,0	54	18,5	61	20,9	292
Adıyaman	2	3,7	3	5,6	12	22,2	10	18,5	4	7,4	6	11,1	7	13,0	10	18,5	54
Afyonkarahisar	-	-	6	6,1	7	7,1	15	15,2	5	5,1	14	14,1	15	15,2	37	37,4	99
Ağrı	-	-	-	-	16	39,0	6	14,6	11	26,8	3	7,3	3	7,3	2	4,9	41
Aksaray	2	5,0	2	5,0	5	12,5	10	25,0	2	5,0	8	20,0	4	10,0	7	17,5	40
Amasya	1	2,3	1	2,3	5	11,6	5	11,6	6	14,0	5	11,6	8	18,6	12	27,9	43
Ankara	15	2,5	20	3,4	62	10,5	91	15,4	80	13,5	80	13,5	111	18,8	132	22,3	591
Antalya	6	2,3	5	1,9	33	12,6	39	14,9	34	13,0	47	17,9	53	20,2	45	17,2	262
Ardahan	1	33,3	-	-	-	-	-	-	1	33,3	-	-	-	-	1	33,3	3
Artvin	-	-	-	-	3	16,7	3	16,7	3	16,7	1	5,6	3	16,7	5	27,8	18
Aydın	3	2,7	4	3,6	8	7,1	10	8,9	8	7,1	18	16,1	23	20,5	38	33,9	112
Balıkesir	2	0,8	2	0,8	18	7,5	22	9,2	23	9,6	41	17,1	52	21,7	80	33,3	240
Bartın	-	-	-	-	4	13,8	-	-	-	-	1	3,4	8	27,6	16	55,2	29
Batman	1	1,9	-	-	17	32,7	10	19,2	5	9,6	3	5,8	4	7,7	12	23,1	52
Bayburt	-	-	1	10,0	2	20,0	-	-	1	10,0	-	-	5	50,0	1	10,0	10
Bilecik	-	-	-	-	3	20,0	1	6,7	2	13,3	2	13,3	4	26,7	3	20,0	15
Bingöl	1	2,8	-	-	12	33,3	7	19,4	1	2,8	5	13,9	6	16,7	4	11,1	36
Bitlis	-	-	2	8,7	3	13,0	4	17,4	2	8,7	2	8,7	7	30,4	3	13,0	23
Bolu	-	-	1	3,6	1	3,6	3	10,7	6	21,4	3	10,7	7	25,0	7	25,0	28
Burdur	-	-	1	5,6	2	11,1	2	11,1	1	5,6	4	22,2	3	16,7	5	27,8	18
Bursa	7	1,3	16	2,9	60	10,8	70	12,6	67	12,1	112	20,1	102	18,3	122	21,9	556
Çanakkale	-	-	1	1,1	10	10,6	8	8,5	16	17,0	16	17,0	22	23,4	21	22,3	94
Çankırı	-	-	-	-	2	13,3	1	6,7	3	20,0	3	20,0	2	13,3	4	26,7	15
Çorum	2	5,0	1	2,5	5	12,5	1	2,5	6	15,0	6	15,0	5	12,5	14	35,0	40
Denizli	1	1,2	1	1,2	14	16,5	9	10,6	11	12,9	10	11,8	10	11,8	29	34,1	85
Diyarbakır	6	2,9	13	6,4	48	23,5	42	20,6	25	12,3	24	11,8	25	12,3	21	10,3	204
Düzce	-	-	-	-	4	5,9	6	8,8	10	14,7	8	11,8	16	23,5	24	35,3	68
Edirne	2	1,9	2	1,9	5	4,9	9	8,7	15	14,6	17	16,5	22	21,4	31	30,1	103
Elazığ	2	2,7	5	6,7	13	17,3	13	17,3	6	8,0	9	12,0	7	9,3	20	26,7	75
Erzincan	-	-	-	-	3	12,5	3	12,5	2	8,3	3	12,5	5	20,8	8	33,3	24
Erzurum	5	3,5	8	5,6	36	25,2	20	14,0	10	7,0	16	11,2	18	12,6	30	21,0	143
Eskişehir	-	-	3	3,1	8	8,3	2	2,1	10	10,4	23	24,0	24	25,0	26	27,1	96
Gaziantep	4	1,7	8	3,4	39	16,8	47	20,3	35	15,1	38	16,4	31	13,4	30	12,9	232
Giresun	-	-	-	-	8	12,5	7	10,9	9	14,1	10	15,6	13	20,3	17	26,6	64
Gümüşhane	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	2	33,3	2	33,3	2	33,3	6
Hakkâri	-	-	1	7,7	5	38,5	3	23,1	1	7,7	1	7,7	1	7,7	1	7,7	13
Hatay	4	2,1	7	3,6	29	14,9	30	15,4	29	14,9	23	11,8	35	17,9	38	19,5	195
İğdır	-	-	-	-	3	20,0	5	33,3	2	13,3	3	20,0	2	13,3	-	-	15
İsparta	1	2,9	-	-	4	11,8	4	11,8	6	17,6	6	17,6	3	8,8	10	29,4	34
İstanbul	60	1,8	103	3,0	696	20,5	657	19,4	531	15,7	455	13,4	418	12,3	472	13,9	3.392
İzmir	11	1,8	11	1,8	50	8,2	77	12,6	85	13,9	109	17,8	115	18,8	154	25,2	612

Tablo 66. Toplam TB Olgularının İllere ve Yaş Gruplarına Göre Dağılımı, 2019 (devamı)

İl	Yaş Grubu																Toplam
	0-4		5-14		15-24		25-34		35-44		45-54		55-64		≥65		
	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	
K.Maraş	-	-	1	1,6	6	9,4	16	25,0	5	7,8	12	18,8	14	21,9	10	15,6	64
Karabük	-	-	-	-	9	32,1	3	10,7	3	10,7	3	10,7	4	14,3	6	21,4	28
Karaman	-	-	1	6,7	2	13,3	2	13,3	1	6,7	4	26,7	4	26,7	1	6,7	15
Kars	1	4,8	-	-	6	28,6	5	23,8	3	14,3	2	9,5	4	19,0	-	-	21
Kastamonu	-	-	-	-	7	15,6	5	11,1	3	6,7	8	17,8	6	13,3	16	35,6	45
Kayseri	4	3,3	10	8,1	11	8,9	14	11,4	12	9,8	17	13,8	20	16,3	35	28,5	123
Kırıkkale	-	-	1	3,7	2	7,4	4	14,8	5	18,5	6	22,2	4	14,8	5	18,5	27
Kırklareli	1	1,5	-	-	5	7,5	5	7,5	8	11,9	7	10,4	20	29,9	21	31,3	67
Kırşehir	-	-	-	-	1	4,8	3	14,3	1	4,8	6	28,6	7	33,3	3	14,3	21
Kilis	-	-	-	-	2	20,0	2	20,0	2	20,0	1	10,0	2	20,0	1	10,0	10
Kocaeli	1	0,4	3	1,2	32	12,8	41	16,4	46	18,4	30	12,0	52	20,8	45	18,0	250
Konya	3	1,3	8	3,4	36	15,3	22	9,4	30	12,8	29	12,3	39	16,6	68	28,9	235
Kütahya	-	-	1	1,8	6	10,5	3	5,3	5	8,8	11	19,3	15	26,3	16	28,1	57
Malatya	-	-	5	4,8	22	21,0	9	8,6	15	14,3	14	13,3	18	17,1	22	21,0	105
Manisa	2	1,0	6	3,0	21	10,6	14	7,1	21	10,6	26	13,1	43	21,7	65	32,8	198
Mardin	-	-	1	1,5	16	24,6	15	23,1	9	13,8	4	6,2	15	23,1	5	7,7	65
Mersin	1	0,6	2	1,1	14	8,0	25	14,3	26	14,9	27	15,4	32	18,3	48	27,4	175
Muğla	-	-	-	-	5	6,9	8	11,1	16	22,2	11	15,3	13	18,1	19	26,4	72
Muş	2	4,9	3	7,3	15	36,6	1	2,4	8	19,5	4	9,8	5	12,2	3	7,3	41
Nevşehir	-	-	-	-	3	15,0	4	20,0	1	5,0	3	15,0	4	20,0	5	25,0	20
Niğde	-	-	-	-	6	13,3	2	4,4	4	8,9	6	13,3	11	24,4	16	35,6	45
Ordu	1	0,8	-	-	13	10,8	16	13,3	17	14,2	26	21,7	25	20,8	22	18,3	120
Osmaniye	1	1,6	4	6,5	6	9,7	4	6,5	7	11,3	11	17,7	17	27,4	12	19,4	62
Rize	-	-	-	-	9	17,3	4	7,7	7	13,5	9	17,3	11	21,2	12	23,1	52
Sakarya	2	0,9	1	,5	28	13,1	23	10,8	35	16,4	34	16,0	44	20,7	46	21,6	213
Samsun	1	0,6	4	2,4	19	11,5	14	8,5	11	6,7	26	15,8	33	20,0	57	34,5	165
Siirt	1	2,6	2	5,1	7	17,9	8	20,5	4	10,3	6	15,4	4	10,3	7	17,9	39
Sinop	1	4,2	-	-	3	12,5	3	12,5	4	16,7	5	20,8	4	16,7	4	16,7	24
Sivas	2	2,6	2	2,6	7	9,0	10	12,8	14	17,9	9	11,5	13	16,7	21	26,9	78
Şanlıurfa	2	0,8	11	4,7	55	23,3	46	19,5	31	13,1	24	10,2	36	15,3	31	13,1	236
Şırnak	1	2,1	1	2,1	15	31,3	8	16,7	2	4,2	8	16,7	5	10,4	8	16,7	48
Tekirdağ	3	1,8	3	1,8	25	15,3	20	12,3	13	8,0	40	24,5	26	16,0	33	20,2	163
Tokat	-	-	2	3,2	9	14,3	6	9,5	9	14,3	6	9,5	17	27,0	14	22,2	63
Trabzon	1	1,3	2	2,6	7	9,2	14	18,4	9	11,8	10	13,2	12	15,8	21	27,6	76
Tunceli	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	33,3	2	66,7	3
Uşak	-	-	-	-	2	8,3	4	16,7	2	8,3	5	20,8	6	25,0	5	20,8	24
Van	3	3,2	6	6,5	31	33,3	16	17,2	10	10,8	9	9,7	9	9,7	9	9,7	93
Yalova	-	-	-	-	3	7,0	8	18,6	3	7,0	8	18,6	12	27,9	9	20,9	43
Yozgat	-	-	1	1,9	4	7,4	10	18,5	6	11,1	9	16,7	8	14,8	16	29,6	54
Zonguldak	1	1,1	-	-	4	4,5	7	7,9	10	11,2	10	11,2	16	18,0	41	46,1	89
Türkiye	180	1,6	318	2,8	1.762	15,5	1.725	15,1	1.531	13,4	1.664	14,6	1.886	16,5	2.335	20,5	11.401

İLLERE GÖRE TÜBERKÜLOZ VERİLERİ

Tablo 67. Toplam TB Olgularının İllere ve Yaş Gruplarına Göre Dağılımı, 2020

İl	Yaş Grubu														Toplam		
	0-4		5-14		15-24		25-34		35-44		45-54		55-64			≥65	
	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%		Sayı	%
Adana	9	4,1	6	2,8	29	13,3	27	12,4	33	15,1	32	14,7	45	20,6	37	17,0	218
Adıyaman	1	2,8	2	5,6	7	19,4	3	8,3	6	16,7	6	16,7	2	5,6	9	25,0	36
Afyonkarahisar	2	2,9	-	-	8	11,6	8	11,6	4	5,8	12	17,4	17	24,6	18	26,1	69
Ağrı	-	-	1	3,4	9	31,0	3	10,3	8	27,6	4	13,8	-	-	4	13,8	29
Aksaray	1	4,2	-	-	4	16,7	7	29,2	3	12,5	3	12,5	3	12,5	3	12,5	24
Amasya	-	-	-	-	6	17,6	3	8,8	6	17,6	7	20,6	5	14,7	7	20,6	34
Ankara	6	1,3	16	3,5	64	13,9	81	17,6	61	13,3	78	17,0	74	16,1	80	17,4	460
Antalya	8	4,0	4	2,0	30	15,1	27	13,6	23	11,6	32	16,1	38	19,1	37	18,6	199
Ardahan	-	-	1	25,0	-	-	1	25,0	2	50,0	-	-	-	-	-	-	4
Artvin	-	-	1	6,3	1	6,3	3	18,8	5	31,3	2	12,5	2	12,5	2	12,5	16
Aydın	1	1,1	1	1,1	7	7,8	12	13,3	5	5,6	12	13,3	27	30,0	25	27,8	90
Balıkesir	3	1,7	-	-	21	12,2	16	9,3	15	8,7	29	16,9	43	25,0	45	26,2	172
Bartın	1	4,3	-	-	2	8,7	3	13,0	1	4,3	3	13,0	6	26,1	7	30,4	23
Batman	-	-	-	-	9	29,0	7	22,6	5	16,1	-	-	7	22,6	3	9,7	31
Bayburt	1	14,3	-	-	1	14,3	1	14,3	2	28,6	1	14,3	1	14,3	-	-	7
Bilecik	-	-	-	-	1	9,1	1	9,1	-	-	2	18,2	4	36,4	3	27,3	11
Bingöl	-	-	1	3,6	6	21,4	13	46,4	3	10,7	-	-	1	3,6	4	14,3	28
Bitlis	-	-	1	6,3	1	6,3	2	12,5	3	18,8	4	25,0	2	12,5	3	18,8	16
Bolu	1	4,2	-	-	5	20,8	1	4,2	2	8,3	2	8,3	6	25,0	7	29,2	24
Burdur	-	-	-	-	1	5,0	1	5,0	5	25,0	4	20,0	6	30,0	3	15,0	20
Bursa	2	,4	14	3,1	62	13,7	66	14,6	58	12,9	63	14,0	74	16,4	112	24,8	451
Çanakkale	1	1,1	2	2,1	7	7,4	10	10,6	9	9,6	23	24,5	23	24,5	19	20,2	94
Çankırı	-	-	-	-	3	23,1	-	-	3	23,1	-	-	3	23,1	4	30,8	13
Çorum	2	5,4	1	2,7	6	16,2	5	13,5	1	2,7	7	18,9	7	18,9	8	21,6	37
Denizli	4	5,9	2	2,9	13	19,1	11	16,2	9	13,2	6	8,8	7	10,3	16	23,5	68
Diyarbakır	3	2,0	6	3,9	37	24,3	31	20,4	25	16,4	10	6,6	18	11,8	22	14,5	152
Düzce	1	1,9	-	-	5	9,6	6	11,5	6	11,5	6	11,5	9	17,3	19	36,5	52
Edirne	-	-	-	-	8	12,5	7	10,9	4	6,3	15	23,4	18	28,1	12	18,8	64
Elazığ	-	-	2	3,1	14	21,5	10	15,4	6	9,2	7	10,8	10	15,4	16	24,6	65
Erzincan	-	-	1	5,3	4	21,1	4	21,1	2	10,5	2	10,5	2	10,5	4	21,1	19
Erzurum	3	3,5	5	5,9	14	16,5	19	22,4	5	5,9	7	8,2	13	15,3	19	22,4	85
Eskişehir	-	-	1	1,4	8	11,4	12	17,1	5	7,1	13	18,6	12	17,1	19	27,1	70
Gaziantep	6	3,3	7	3,8	40	21,7	32	17,4	33	17,9	18	9,8	24	13,0	24	13,0	184
Giresun	-	-	1	1,8	6	10,5	7	12,3	10	17,5	8	14,0	10	17,5	15	26,3	57
Gümüşhane	-	-	1	10,0	1	10,0	1	10,0	-	-	2	20,0	4	40,0	1	10,0	10
Hakkâri	-	-	-	-	6	28,6	2	9,5	1	4,8	1	4,8	3	14,3	8	38,1	21
Hatay	1	,8	8	6,5	25	20,2	13	10,5	30	24,2	16	12,9	14	11,3	17	13,7	124
İğdır	-	-	-	-	5	29,4	2	11,8	1	5,9	2	11,8	2	11,8	5	29,4	17
Isparta	1	3,2	-	-	5	16,1	10	32,3	3	9,7	3	9,7	4	12,9	5	16,1	31
İstanbul	46	1,6	89	3,1	598	21,1	597	21,0	425	15,0	397	14,0	344	12,1	342	12,1	2838
İzmir	5	1,1	6	1,4	45	10,3	59	13,5	64	14,7	66	15,1	78	17,9	113	25,9	436

Tablo 67. Toplam TB Olgularının İllere ve Yaş Gruplarına Göre Dağılımı, 2020 (devamı)

İl	Yaş Grubu														Toplam		
	0-4		5-14		15-24		25-34		35-44		45-54		55-64			≥65	
	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%		Sayı	%
K.Maraş	3	5,0	1	1,7	12	20,0	8	13,3	10	16,7	8	13,3	9	15,0	9	15,0	60
Karabük	1	1,8	1	1,8	25	43,9	3	5,3	7	12,3	6	10,5	3	5,3	11	19,3	57
Karaman	-	-	1	7,1	3	21,4	1	7,1	1	7,1	2	14,3	3	21,4	3	21,4	14
Kars	-	-	2	12,5	5	31,3	1	6,3	1	6,3	2	12,5	3	18,8	2	12,5	16
Kastamonu	1	2,6	1	2,6	4	10,5	6	15,8	4	10,5	4	10,5	8	21,1	10	26,3	38
Kayseri	2	1,9	3	2,8	12	11,3	9	8,5	13	12,3	19	17,9	27	25,5	21	19,8	106
Kırıkkale	-	-	-	-	3	13,0	3	13,0	2	8,7	4	17,4	5	21,7	6	26,1	23
Kırklareli	1	1,6	-	-	8	12,7	8	12,7	7	11,1	8	12,7	15	23,8	16	25,4	63
Kırşehir	-	-	-	-	2	10,0	2	10,0	7	35,0	3	15,0	3	15,0	3	15,0	20
Kilis	-	-	1	4,5	9	40,9	3	13,6	4	18,2	3	13,6	1	4,5	1	4,5	22
Kocaeli	8	4,0	2	1,0	19	9,5	37	18,5	37	18,5	23	11,5	26	13,0	48	24,0	200
Konya	7	4,4	11	7,0	29	18,4	20	12,7	13	8,2	19	12,0	20	12,7	39	24,7	158
Kütahya	-	-	-	-	6	17,6	2	5,9	7	20,6	6	17,6	6	17,6	7	20,6	34
Malatya	1	1,3	4	5,3	11	14,7	10	13,3	7	9,3	15	20,0	13	17,3	14	18,7	75
Manisa	2	1,5	2	1,5	9	6,9	19	14,5	16	12,2	9	6,9	32	24,4	42	32,1	131
Mardin	2	5,0	-	-	6	15,0	9	22,5	4	10,0	11	27,5	6	15,0	2	5,0	40
Mersin	1	,7	3	2,0	24	16,2	20	13,5	23	15,5	25	16,9	31	20,9	21	14,2	148
Muğla	-	-	-	-	4	6,9	7	12,1	7	12,1	11	19,0	11	19,0	18	31,0	58
Muş	-	-	-	-	14	36,8	8	21,1	6	15,8	1	2,6	5	13,2	4	10,5	38
Nevşehir	-	-	-	-	3	20,0	2	13,3	2	13,3	2	13,3	4	26,7	2	13,3	15
Niğde	-	-	1	7,1	1	7,1	1	7,1	2	14,3	1	7,1	1	7,1	7	50,0	14
Ordu	2	2,8	2	2,8	6	8,3	10	13,9	8	11,1	12	16,7	22	30,6	10	13,9	72
Osmaniye	1	2,4	1	2,4	9	21,4	4	9,5	3	7,1	5	11,9	8	19,0	11	26,2	42
Rize	-	-	1	1,9	3	5,8	4	7,7	12	23,1	10	19,2	6	11,5	16	30,8	52
Sakarya	-	-	4	2,5	23	14,6	17	10,8	18	11,4	17	10,8	39	24,7	40	25,3	158
Samsun	4	2,7	1	,7	22	15,1	13	8,9	13	8,9	21	14,4	30	20,5	42	28,8	146
Siirt	-	-	-	-	3	18,8	3	18,8	5	31,3	1	6,3	1	6,3	3	18,8	16
Sinop	-	-	-	-	2	9,1	2	9,1	6	27,3	2	9,1	6	27,3	4	18,2	22
Sivas	-	-	2	3,3	11	18,3	6	10,0	5	8,3	13	21,7	12	20,0	11	18,3	60
Şanlıurfa	2	1,1	9	5,0	51	28,5	40	22,3	20	11,2	18	10,1	19	10,6	20	11,2	179
Şırnak	-	-	3	9,4	13	40,6	3	9,4	4	12,5	4	12,5	2	6,3	3	9,4	32
Tekirdağ	1	,9	1	,9	18	15,4	20	17,1	17	14,5	17	14,5	20	17,1	23	19,7	117
Tokat	-	-	-	-	11	25,0	8	18,2	7	15,9	-	-	6	13,6	12	27,3	44
Trabzon	-	-	1	1,4	9	12,3	10	13,7	6	8,2	17	23,3	13	17,8	17	23,3	73
Tunceli	-	-	1	25,0	-	-	-	-	-	-	1	25,0	-	-	2	50,0	4
Uşak	-	-	1	6,3	1	6,3	2	12,5	4	25,0	1	6,3	2	12,5	5	31,3	16
Van	3	6,3	1	2,1	12	25,0	10	20,8	5	10,4	5	10,4	5	10,4	7	14,6	48
Yalova	-	-	-	-	-	-	9	33,3	2	7,4	3	11,1	5	18,5	8	29,6	27
Yozgat	-	-	-	-	5	17,2	6	20,7	2	6,9	5	17,2	3	10,3	8	27,6	29
Zonguldak	-	-	-	-	6	10,2	5	8,5	4	6,8	11	18,6	10	16,9	23	39,0	59
Türkiye	151	1,7	241	2,7	1.538	17,2	1.475	16,5	1.213	13,6	1.250	14,0	1.409	15,8	1.648	18,5	8.925

İllerde yeni olgular diğer olgulara göre çoğunluktadır (Tablo 68 ve 69).

Tablo 68. Toplam TB Olgularının İllere ve Olgu Tanımına Göre Dağılımı, 2019

İl	Olgu Tanımı								Toplam
	Yeni		Nüks		Takip Dışı Kalıp Dönen		Tedavi Başarısızlığından Gelen		
	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	
Adana	262	89,7	27	9,2	2	0,7	1	0,3	292
Adıyaman	52	96,3	2	3,7	-	-	-	-	54
Afyonkarahisar	92	92,9	7	7,1	-	-	-	-	99
Ağrı	35	85,4	3	7,3	2	4,9	1	2,4	41
Aksaray	38	95,0	-	-	1	2,5	1	2,5	40
Amasya	40	93,0	3	7,0	-	-	-	-	43
Ankara	562	95,1	23	3,9	3	0,5	3	0,5	591
Antalya	250	95,4	12	4,6	-	-	-	-	262
Ardahan	3	100,0	-	-	-	-	-	-	3
Artvin	16	88,9	2	11,1	-	-	-	-	18
Aydın	111	99,1	1	0,9	-	-	-	-	112
Balıkesir	223	92,9	17	7,1	-	-	-	-	240
Bartın	29	100,0	-	-	-	-	-	-	29
Batman	47	90,4	5	9,6	-	-	-	-	52
Bayburt	10	100,0	-	-	-	-	-	-	10
Bilecik	10	66,7	5	33,3	-	-	-	-	15
Bingöl	32	88,9	4	11,1	-	-	-	-	36
Bitlis	20	87,0	2	8,7	1	4,3	-	-	23
Bolu	27	96,4	1	3,6	-	-	-	-	28
Burdur	18	100,0	-	-	-	-	-	-	18
Bursa	505	90,8	40	7,2	9	1,6	2	0,4	556
Çanakkale	88	93,6	6	6,4	-	-	-	-	94
Çankırı	13	86,7	2	13,3	-	-	-	-	15
Çorum	37	92,5	2	5,0	1	2,5	-	-	40
Denizli	81	95,3	4	4,7	-	-	-	-	85
Diyarbakır	189	92,6	10	4,9	4	2,0	1	0,5	204
Düzce	61	89,7	4	5,9	1	1,5	2	2,9	68
Edirne	92	89,3	9	8,7	2	1,9	-	-	103
Elazığ	71	94,7	3	4,0	1	1,3	-	-	75
Erzincan	23	95,8	-	-	1	4,2	-	-	24
Erzurum	139	97,2	1	,7	-	-	3	2,1	143
Eskişehir	90	93,8	6	6,3	-	-	-	-	96
Gaziantep	212	91,4	15	6,5	4	1,7	1	0,4	232
Giresun	58	90,6	5	7,8	1	1,6	-	-	64
Gümüşhane	6	100,0	-	-	-	-	-	-	6
Hakkâri	13	100,0	-	-	-	-	-	-	13
Hatay	186	95,4	7	3,6	2	1,0	-	-	195
Iğdır	15	100,0	-	-	-	-	-	-	15
Isparta	33	97,1	1	2,9	-	-	-	-	34
İstanbul	3.202	94,4	136	4,0	36	1,1	18	0,5	3.392
İzmir	574	93,8	29	4,7	8	1,3	1	0,2	612

Tablo 68. Toplam TB Olgularının İllere ve Olgu Tanımına Göre Dağılımı, 2019 (devamı)

İl	Olgu Tanımı								Toplam
	Yeni		Nüks		Takip Dışı Kalıp Dönen		Tedavi Başarısızlığından Gelen		
	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	
Kahramanmaraş	59	92,2	5	7,8	-	-	-	-	64
Karabük	27	96,4	1	3,6	-	-	-	-	28
Karaman	14	93,3	1	6,7	-	-	-	-	15
Kars	21	100,0	-	-	-	-	-	-	21
Kastamonu	41	91,1	4	8,9	-	-	-	-	45
Kayseri	120	97,6	2	1,6	1	0,8	-	-	123
Kırıkkale	25	92,6	2	7,4	-	-	-	-	27
Kırklareli	62	92,5	5	7,5	-	-	-	-	67
Kırşehir	19	90,5	2	9,5	-	-	-	-	21
Kilis	8	80,0	2	20,0	-	-	-	-	10
Kocaeli	229	91,6	11	4,4	7	2,8	3	1,2	250
Konya	222	94,5	11	4,7	2	0,9	-	-	235
Kütahya	51	89,5	6	10,5	-	-	-	-	57
Malatya	99	94,3	5	4,8	1	1,0	-	-	105
Manisa	195	98,5	3	1,5	-	-	-	-	198
Mardin	63	96,9	2	3,1	-	-	-	-	65
Mersin	159	90,9	13	7,4	3	1,7	-	-	175
Muğla	66	91,7	6	8,3	-	-	-	-	72
Muş	40	97,6	1	2,4	-	-	-	-	41
Nevşehir	19	95,0	-	-	1	5,0	-	-	20
Niğde	42	93,3	3	6,7	-	-	-	-	45
Ordu	99	82,5	18	15,0	2	1,7	1	0,8	120
Osmaniye	57	91,9	5	8,1	-	-	-	-	62
Rize	45	86,5	6	11,5	1	1,9	-	-	52
Sakarya	196	92,0	14	6,6	1	0,5	2	0,9	213
Samsun	154	93,3	9	5,5	1	0,6	1	0,6	165
Siirt	36	92,3	2	5,1	1	2,6	-	-	39
Sinop	23	95,8	-	-	-	-	1	4,2	24
Sivas	75	96,2	2	2,6	1	1,3	-	-	78
Şanlıurfa	217	91,9	14	5,9	5	2,1	-	-	236
Şırnak	47	97,9	1	2,1	-	-	-	-	48
Tekirdağ	151	92,6	7	4,3	3	1,8	2	1,2	163
Tokat	60	95,2	3	4,8	-	-	-	-	63
Trabzon	71	93,4	5	6,6	-	-	-	-	76
Tunceli	3	100,0	-	-	-	-	-	-	3
Uşak	23	95,8	1	4,2	-	-	-	-	24
Van	92	98,9	1	1,1	-	-	-	-	93
Yalova	42	97,7	1	2,3	-	-	-	-	43
Yozgat	50	92,6	3	5,6	-	-	1	1,9	54
Zonguldak	82	92,1	7	7,9	-	-	-	-	89
Türkiye	10.669	93,6	578	5,1	109	1,0	45	0,4	11.401

Tablo 69. Toplam TB Olgularının İllere ve Olgu Tanımına Göre Dağılımı, 2020

İl	Olgu Tanımı								Toplam
	Yeni		Nüks		Takip Dışı Kalp Dönen		Tedavi Başarısızlığından Gelen		
	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	
Adana	197	90,4	20	9,2	1	,5	-	-	218
Adıyaman	35	97,2	-	-	1	2,8	-	-	36
Afyonkarahisar	67	97,1	2	2,9	-	-	-	-	69
Ağrı	29	100,0	-	-	-	-	-	-	29
Aksaray	23	95,8	1	4,2	-	-	-	-	24
Amasya	32	94,1	2	5,9	-	-	-	-	34
Ankara	441	95,9	16	3,5	1	,2	2	0,4	460
Antalya	187	94,0	5	2,5	3	1,5	4	2,0	199
Ardahan	3	75,0	1	25,0	-	-	-	-	4
Artvin	15	93,8	-	-	1	6,3	-	-	16
Aydın	85	94,4	5	5,6	-	-	-	-	90
Balıkesir	165	95,9	7	4,1	-	-	-	-	172
Bartın	22	95,7	1	4,3	-	-	-	-	23
Batman	30	96,8	1	3,2	-	-	-	-	31
Bayburt	7	100,0	-	-	-	-	-	-	7
Bilecik	9	81,8	2	18,2	-	-	-	-	11
Bingöl	27	96,4	1	3,6	-	-	-	-	28
Bitlis	16	100,0	-	-	-	-	-	-	16
Bolu	22	91,7	2	8,3	-	-	-	-	24
Burdur	19	95,0	1	5,0	-	-	-	-	20
Bursa	410	90,9	29	6,4	11	2,4	1	0,2	451
Çanakkale	85	90,4	6	6,4	3	3,2	-	-	94
Çankırı	11	84,6	2	15,4	-	-	-	-	13
Çorum	36	97,3	1	2,7	-	-	-	-	37
Denizli	65	95,6	3	4,4	-	-	-	-	68
Diyarbakır	143	94,1	5	3,3	3	2,0	1	0,7	152
Düzce	49	94,2	3	5,8	-	-	-	-	52
Edirne	61	95,3	3	4,7	-	-	-	-	64
Elazığ	59	90,8	6	9,2	-	-	-	-	65
Erzincan	18	94,7	1	5,3	-	-	-	-	19
Erzurum	84	98,8	1	1,2	-	-	-	-	85
Eskişehir	68	97,1	2	2,9	-	-	-	-	70
Gaziantep	169	91,8	12	6,5	2	1,1	1	0,5	184
Giresun	49	86,0	7	12,3	1	1,8	-	-	57
Gümüşhane	9	90,0	1	10,0	-	-	-	-	10
Hakkâri	21	100,0	-	-	-	-	-	-	21
Hatay	112	90,3	8	6,5	3	2,4	1	0,8	124
Iğdır	16	94,1	1	5,9	-	-	-	-	17
Isparta	30	96,8	1	3,2	-	-	-	-	31
İstanbul	2.646	93,2	161	5,7	22	0,8	9	0,3	2.838
İzmir	413	94,7	18	4,1	2	0,5	3	0,7	436

Tablo 69. Toplam TB Olgularının İllere ve Olgu Tanımına Göre Dağılımı, 2020 (devamı)

İl	Olgu Tanımı								Toplam
	Yeni		Nüks		Takip Dışı Kalıp Dönen		Tedavi Başarısızlığından Gelen		
	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	
Kahramanmaraş	58	96,7	2	3,3	-	-	-	-	60
Karabük	52	91,2	4	7,0	-	-	1	1,8	57
Karaman	14	100,0	-	-	-	-	-	-	14
Kars	16	100,0	-	-	-	-	-	-	16
Kastamonu	37	97,4	1	2,6	-	-	-	-	38
Kayseri	104	98,1	2	1,9	-	-	-	-	106
Kırıkkale	22	95,7	1	4,3	-	-	-	-	23
Kırklareli	58	92,1	5	7,9	-	-	-	-	63
Kırşehir	19	95,0	1	5,0	-	-	-	-	20
Kilis	20	90,9	2	9,1	-	-	-	-	22
Kocaeli	185	92,5	14	7,0	-	-	1	0,5	200
Konya	153	96,8	5	3,2	-	-	-	-	158
Kütahya	32	94,1	2	5,9	-	-	-	-	34
Malatya	65	86,7	9	12,0	-	-	1	1,3	75
Manisa	129	98,5	2	1,5	-	-	-	-	131
Mardin	37	92,5	2	5,0	1	2,5	-	-	40
Mersin	137	92,6	9	6,1	2	1,4	-	-	148
Muğla	55	94,8	3	5,2	-	-	-	-	58
Muş	37	97,4	1	2,6	-	-	-	-	38
Nevşehir	15	100,0	-	-	-	-	-	-	15
Niğde	13	92,9	1	7,1	-	-	-	-	14
Ordu	64	88,9	6	8,3	2	2,8	-	-	72
Osmaniye	37	88,1	5	11,9	-	-	-	-	42
Rize	46	88,5	6	11,5	-	-	-	-	52
Sakarya	149	94,3	5	3,2	2	1,3	2	1,3	158
Samsun	138	94,5	8	5,5	-	-	-	-	146
Siirt	16	100,0	-	-	-	-	-	-	16
Sinop	21	95,5	1	4,5	-	-	-	-	22
Sivas	59	98,3	1	1,7	-	-	-	-	60
Şanlıurfa	164	91,6	13	7,3	2	1,1	-	-	179
Şırnak	31	96,9	1	3,1	-	-	-	-	32
Tekirdağ	109	93,2	6	5,1	1	0,9	1	0,9	117
Tokat	44	100,0	-	-	-	-	-	-	44
Trabzon	70	95,9	3	4,1	-	-	-	-	73
Tunceli	4	100,0	-	-	-	-	-	-	4
Uşak	16	100,0	-	-	-	-	-	-	16
Van	45	93,8	1	2,1	2	4,2	-	-	48
Yalova	24	88,9	3	11,1	-	-	-	-	27
Yozgat	27	93,1	1	3,4	1	3,4	-	-	29
Zonguldak	51	86,4	8	13,6	-	-	-	-	59
Türkiye	8.358	93,6	472	5,3	67	0,8	28	0,3	8.925

İLLERE GÖRE TÜBERKÜLOZ VERİLERİ

Toplam olguların olgu tanımı ve cinsiyete göre dağılımına bakıldığında tüm illerde benzer şekilde erkek olgular ağırlıktadır (Tablo 70 ve 71).

Tablo 70. Toplam TB Olgularının İllere, Olgu Tanımına ve Cinsiyete Göre Dağılımı, 2019

İl	Olgu Tanımı									
	Yeni		Nüks		Takip dışı kalıp dönen		Tedavi Başarısızlığından Gelen		Toplam	
	Erkek	Kadın	Erkek	Kadın	Erkek	Kadın	Erkek	Kadın	Erkek	Kadın
Adana	140	122	21	6	1	1	-	1	162	130
Adıyaman	24	28	1	1	-	-	-	-	25	29
Afyonkarahisar	47	45	4	3	-	-	-	-	51	48
Ağrı	21	14	1	2	1	1	1	-	24	17
Aksaray	21	17	-	-	-	1	-	1	21	19
Amasya	21	19	2	1	-	-	-	-	23	20
Ankara	268	294	14	9	3	-	2	1	287	304
Antalya	162	88	8	4	-	-	-	-	170	92
Ardahan	2	1	-	-	-	-	-	-	2	1
Artvin	10	6	-	2	-	-	-	-	10	8
Aydın	74	37	1	-	-	-	-	-	75	37
Balıkesir	132	91	11	6	-	-	-	-	143	97
Bartın	19	10	-	-	-	-	-	-	19	10
Batman	20	27	2	3	-	-	-	-	22	30
Bayburt	4	6	-	-	-	-	-	-	4	6
Bilecik	6	4	4	1	-	-	-	-	10	5
Bingöl	14	18	-	4	-	-	-	-	14	22
Bitlis	10	10	1	1	1	-	-	-	12	11
Bolu	16	11	-	1	-	-	-	-	16	12
Burdur	11	7	-	-	-	-	-	-	11	7
Bursa	289	216	22	18	8	1	2	-	321	235
Çanakkale	59	29	5	1	-	-	-	-	64	30
Çankırı	5	8	-	2	-	-	-	-	5	10
Çorum	21	16	2	-	-	1	-	-	23	17
Denizli	43	38	4	-	-	-	-	-	47	38
Diyarbakır	88	101	5	5	2	2	1	-	96	108
Düzce	44	17	3	1	1	-	2	-	50	18
Edirne	59	33	7	2	1	1	-	-	67	36
Elazığ	30	41	3	-	1	-	-	-	34	41
Erzincan	18	5	-	-	1	-	-	-	19	5
Erzurum	78	61	-	1	-	-	2	1	80	63
Eskişehir	55	35	2	4	-	-	-	-	57	39
Gaziantep	122	90	10	5	1	3	-	1	133	99
Giresun	36	22	3	2	1	-	-	-	40	24
Gümüşhane	2	4	-	-	-	-	-	-	2	4
Hakkâri	7	6	-	-	-	-	-	-	7	6
Hatay	103	83	4	3	1	1	-	-	108	87
Iğdır	9	6	-	-	-	-	-	-	9	6
Isparta	12	21	1	-	-	-	-	-	13	21
İstanbul	1.923	1.279	91	45	33	3	16	2	2.063	1.329
İzmir	363	211	19	10	7	1	1	-	390	222

Tablo 70. Toplam TB Olgularının İllere, Olgu Tanımına ve Cinsiyete Göre Dağılımı, 2019 (devamı)

İl	Olgu Tanımı									
	Yeni		Nüks		Takip dışı kalıp dönen		Tedavi Başarısızlığından Gelen		Toplam	
	Erkek	Kadın	Erkek	Kadın	Erkek	Kadın	Erkek	Kadın	Erkek	Kadın
Kahramanmaraş	31	28	4	1	-	-	-	-	35	29
Karabük	18	9	1	-	-	-	-	-	19	9
Karaman	10	4	1	-	-	-	-	-	11	4
Kars	14	7	-	-	-	-	-	-	14	7
Kastamonu	26	15	2	2	-	-	-	-	28	17
Kayseri	68	52	-	2	-	1	-	-	68	55
Kırıkkale	12	13	1	1	-	-	-	-	13	14
Kırklareli	45	17	4	1	-	-	-	-	49	18
Kırşehir	10	9	2	-	-	-	-	-	12	9
Kilis	7	1	1	1	-	-	-	-	8	2
Kocaeli	134	95	9	2	3	4	2	1	148	102
Konya	121	101	5	6	2	-	-	-	128	107
Kütahya	29	22	4	2	-	-	-	-	33	24
Malatya	53	46	2	3	-	1	-	-	55	50
Manisa	111	84	3	-	-	-	-	-	114	84
Mardin	28	35	1	1	-	-	-	-	29	36
Mersin	88	71	8	5	2	1	-	-	98	77
Muğla	41	25	6	-	-	-	-	-	47	25
Muş	18	22	-	1	-	-	-	-	18	23
Nevşehir	12	7	-	-	1	-	-	-	13	7
Niğde	24	18	3	-	-	-	-	-	27	18
Ordu	68	31	15	3	2	-	1	-	86	34
Osmaniye	30	27	5	-	-	-	-	-	35	27
Rize	32	13	6	-	1	-	-	-	39	13
Sakarya	124	72	9	5	-	1	2	-	135	78
Samsun	92	62	8	1	-	1	1	-	101	64
Siirt	21	15	1	1	1	-	-	-	23	16
Sinop	13	10	-	-	-	-	-	1	13	11
Sivas	40	35	-	2	1	-	-	-	41	37
Şanlıurfa	108	109	7	7	2	3	-	-	117	119
Şırnak	31	16	1	-	-	-	-	-	32	16
Tekirdağ	86	65	6	1	1	2	1	1	94	69
Tokat	34	26	3	-	-	-	-	-	37	26
Trabzon	47	24	3	2	-	-	-	-	50	26
Tunceli	3	-	-	-	-	-	-	-	3	-
Uşak	7	16	1	-	-	-	-	-	8	16
Van	45	47	1	-	-	-	-	-	46	47
Yalova	27	15	1	-	-	-	-	-	28	15
Yozgat	24	26	-	3	-	-	-	1	24	30
Zonguldak	56	26	7	-	-	-	-	-	63	26
Türkiye	6.176	4.493	382	196	79	30	34	11	6.671	4.730

Tablo 71. Toplam TB Olgularının İllere, Olgu Tanımına ve Cinsiyete Göre Dağılımı, 2020

İl	Olgu Tanımı									
	Yeni		Nüks		Takip dışı kalıp dönem		Tedavi Başarısızlığından Gelen		Toplam	
	Erkek	Kadın	Erkek	Kadın	Erkek	Kadın	Erkek	Kadın	Erkek	Kadın
Adana	110	87	18	2	1	-	-	-	129	89
Adıyaman	17	18	-	-	1	-	-	-	18	18
Afyonkarahisar	33	34	1	1	-	-	-	-	34	35
Ağrı	17	12	-	-	-	-	-	-	17	12
Aksaray	10	13	-	1	-	-	-	-	10	14
Amasya	22	10	2	-	-	-	-	-	24	10
Ankara	226	215	9	7	1	-	1	1	237	223
Antalya	111	76	4	1	1	2	2	2	118	81
Ardahan	1	2	-	1	-	-	-	-	1	3
Artvin	9	6	-	-	-	1	-	-	9	7
Aydın	52	33	4	1	-	-	-	-	56	34
Balıkesir	106	59	5	2	-	-	-	-	111	61
Bartın	15	7	-	1	-	-	-	-	15	8
Batman	10	20	-	1	-	-	-	-	10	21
Bayburt	4	3	-	-	-	-	-	-	4	3
Bilecik	5	4	2	-	-	-	-	-	7	4
Bingöl	12	15	1	-	-	-	-	-	13	15
Bitlis	8	8	-	-	-	-	-	-	8	8
Bolu	10	12	2	-	-	-	-	-	12	12
Burdur	6	13	-	1	-	-	-	-	6	14
Bursa	212	198	20	9	7	4	-	1	239	212
Çanakkale	52	33	6	-	1	2	-	-	59	35
Çankırı	6	5	1	1	-	-	-	-	7	6
Çorum	19	17	-	1	-	-	-	-	19	18
Denizli	37	28	2	1	-	-	-	-	39	29
Diyarbakır	65	78	2	3	2	1	-	1	69	83
Düzce	31	18	2	1	-	-	-	-	33	19
Edirne	39	22	3	-	-	-	-	-	42	22
Elazığ	20	39	3	3	-	-	-	-	23	42
Erzincan	12	6	-	1	-	-	-	-	12	7
Erzurum	41	43	-	1	-	-	-	-	41	44
Eskişehir	32	36	2	-	-	-	-	-	34	36
Gaziantep	86	83	7	5	1	1	-	1	94	90
Giresun	39	10	7	-	-	1	-	-	46	11
Gümüşhane	7	2	1	-	-	-	-	-	8	2
Hakkâri	8	13	-	-	-	-	-	-	8	13
Hatay	65	47	5	3	1	2	-	1	71	53
Iğdır	10	6	-	1	-	-	-	-	10	7
Isparta	17	13	-	1	-	-	-	-	17	14
İstanbul	1.561	1.085	101	60	15	7	7	2	1.684	1.154
İzmir	270	143	13	5	2	-	3	-	288	148

Tablo 71. Toplam TB Olgularının İllere, Olgu Tanımına ve Cinsiyete Göre Dağılımı, 2020 (devamı)

İl	Olgu Tanımı									
	Yeni		Nüks		Takip dışı kalıp dönen		Tedavi Başarısızlığından Gelen		Toplam	
	Erkek	Kadın	Erkek	Kadın	Erkek	Kadın	Erkek	Kadın	Erkek	Kadın
Kahramanmaraş	35	23	2	-	-	-	-	-	37	23
Karabük	39	13	1	3	-	-	1	-	41	16
Karaman	10	4	-	-	-	-	-	-	10	4
Kars	10	6	-	-	-	-	-	-	10	6
Kastamonu	23	14	1	-	-	-	-	-	24	14
Kayseri	58	46	1	1	-	-	-	-	59	47
Kırıkkale	7	15	-	1	-	-	-	-	7	16
Kırklareli	38	20	4	1	-	-	-	-	42	21
Kırşehir	13	6	-	1	-	-	-	-	13	7
Kilis	8	12	1	1	-	-	-	-	9	13
Kocaeli	86	99	13	1	-	-	1	-	100	100
Konya	76	77	3	2	-	-	-	-	79	79
Kütahya	19	13	2	-	-	-	-	-	21	13
Malatya	34	31	6	3	-	-	-	1	40	35
Manisa	77	52	2	-	-	-	-	-	79	52
Mardin	22	15	2	-	-	1	-	-	24	16
Mersin	82	55	5	4	2	-	-	-	89	59
Muğla	38	17	3	-	-	-	-	-	41	17
Muş	13	24	1	-	-	-	-	-	14	24
Nevşehir	9	6	-	-	-	-	-	-	9	6
Niğde	4	9	1	-	-	-	-	-	5	9
Ordu	45	19	5	1	2	-	-	-	52	20
Osmaniye	22	15	3	2	-	-	-	-	25	17
Rize	28	18	3	3	-	-	-	-	31	21
Sakarya	88	61	3	2	1	1	1	1	93	65
Samsun	76	62	6	2	-	-	-	-	82	64
Siirt	12	4	-	-	-	-	-	-	12	4
Sinop	12	9	1	-	-	-	-	-	13	9
Sivas	34	25	-	1	-	-	-	-	34	26
Şanlıurfa	76	88	7	6	1	1	-	-	84	95
Şırnak	13	18	-	1	-	-	-	-	13	19
Tekirdağ	60	49	4	2	1	-	1	-	66	51
Tokat	20	24	-	-	-	-	-	-	20	24
Trabzon	41	29	2	1	-	-	-	-	43	30
Tunceli	4	-	-	-	-	-	-	-	4	-
Uşak	7	9	-	-	-	-	-	-	7	9
Van	20	25	1	-	-	2	-	-	21	27
Yalova	15	9	1	2	-	-	-	-	16	11
Yozgat	12	15	-	1	-	1	-	-	12	17
Zonguldak	39	12	6	2	-	-	-	-	45	14
Türkiye	4.738	3.620	313	159	40	27	17	11	5.108	3.817

Tablo 72. İllere Göre Toplam Akciğer TB Olgularında Bakteriyooloji Sonuçları, 2019

İl	AC TB Olgusu*	Yayma Yapılan		Yayma (+) Olgu**		Kültür Yapılan		Kültür (+) Olgu**		İDT Yapılan	
		Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%***
Adana	194	183	94,3	116	59,8	175	90,2	113	58,2	113	100,0
Adıyaman	32	32	100,0	12	37,5	30	93,8	19	59,4	16	84,2
Afyonkarahisar	42	40	95,2	26	61,9	29	69,0	22	52,4	16	72,7
Ağrı	19	18	94,7	11	57,9	17	89,5	11	57,9	11	100,0
Aksaray	26	26	100,0	19	73,1	23	88,5	19	73,1	18	94,7
Amasya	22	21	95,5	11	50,0	19	86,4	17	77,3	15	88,2
Ankara	310	303	97,7	126	40,6	296	95,5	186	60,0	180	96,8
Antalya	206	187	90,8	96	46,6	185	89,8	163	79,1	154	94,5
Ardahan	1	1	100,0	1	100,0	-	-	-	-	-	-
Artvin	16	16	100,0	9	56,3	16	100,0	16	100,0	15	93,8
Aydın	90	89	98,9	49	54,4	87	96,7	67	74,4	60	89,6
Balıkesir	167	158	94,6	97	58,1	154	92,2	135	80,8	131	97,0
Bartın	20	19	95,0	14	70,0	17	85,0	17	85,0	16	94,1
Batman	27	24	88,9	17	63,0	13	48,1	11	40,7	9	81,8
Bayburt	4	2	50,0	-	-	2	50,0	2	50,0	2	100,0
Bilecik	11	10	90,9	7	63,6	10	90,9	7	63,6	6	85,7
Bingöl	17	16	94,1	9	52,9	16	94,1	12	70,6	12	100,0
Bitlis	11	11	100,0	8	72,7	7	63,6	5	45,5	5	100,0
Bolu	20	20	100,0	10	50,0	20	100,0	15	75,0	13	86,7
Burdur	12	12	100,0	8	66,7	9	75,0	7	58,3	7	100,0
Bursa	363	350	96,4	216	59,5	349	96,1	283	78,0	275	97,2
Çanakkale	66	59	89,4	31	47,0	53	80,3	41	62,1	40	97,6
Çankırı	6	6	100,0	2	33,3	6	100,0	4	66,7	4	100,0
Çorum	15	12	80,0	6	40,0	12	80,0	4	26,7	2	50,0
Denizli	57	56	98,2	38	66,7	56	98,2	41	71,9	39	95,1
Diyarbakır	81	66	81,5	43	53,1	52	64,2	46	56,8	44	95,7
Düzce	54	53	98,1	35	64,8	47	87,0	37	68,5	37	100,0
Edirne	80	77	96,3	37	46,3	76	95,0	51	63,8	48	94,1
Elazığ	40	39	97,5	10	25,0	39	97,5	31	77,5	30	96,8
Erzincan	12	12	100,0	4	33,3	12	100,0	11	91,7	10	90,9
Erzurum	82	77	93,9	33	40,2	76	92,7	55	67,1	54	98,2
Eskişehir	61	55	90,2	43	70,5	51	83,6	30	49,2	28	93,3
Gaziantep	152	137	90,1	76	50,0	115	75,7	69	45,4	61	88,4
Giresun	46	40	87,0	21	45,7	37	80,4	35	76,1	32	91,4
Gümüşhane	4	4	100,0	1	25,0	4	100,0	3	75,0	3	100,0
Hakkâri	8	5	62,5	4	50,0	4	50,0	3	37,5	3	100,0
Hatay	109	105	96,3	80	73,4	94	86,2	76	69,7	75	98,7
Iğdır	9	6	66,7	2	22,2	7	77,8	6	66,7	5	83,3
Isparta	22	20	90,9	7	31,8	20	90,9	16	72,7	16	100,0
İstanbul	2.402	2.257	94,0	1.168	48,6	2.253	93,8	1.820	75,8	1.783	98,0
İzmir	429	416	97,0	223	52,0	413	96,3	360	83,9	350	97,2

Tablo 72. İllere Göre Toplam AC TB Olgularında Bakteriyojoloji Sonuçları, 2019 (devamı)

İl	AC TB Olgusu*	Yayma Yapılan		Yayma (+) Olgu**		Kültür Yapılan		Kültür (+) Olgu**		İDT Yapılan	
		Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%***
Kahramanmaraş	32	27	84,4	18	66,7	22	68,7	15	68,2	12	80,0
Karabük	22	22	100,0	6	27,3	22	100,0	13	59,1	13	100,0
Karaman	5	5	100,0	3	60,0	5	100,0	5	100,0	5	100,0
Kars	8	7	87,5	4	50,0	7	87,5	5	62,5	5	100,0
Kastamonu	29	28	96,6	15	51,7	28	96,6	18	62,1	18	100,0
Kayseri	64	63	98,4	37	57,8	62	96,9	46	71,9	46	100,0
Kırıkkale	12	11	91,7	4	33,3	11	91,7	3	25,0	3	100,0
Kırklareli	47	43	91,5	26	55,3	42	89,4	35	74,5	33	94,3
Kırşehir	13	13	100,0	7	53,8	13	100,0	8	61,5	8	100,0
Kilis	6	5	83,3	3	50,0	4	66,7	3	50,0	3	100,0
Kocaeli	161	148	91,9	90	55,9	146	90,7	123	76,4	120	97,6
Konya	137	134	97,8	74	54,0	131	95,6	93	67,9	90	96,8
Kütahya	38	35	92,1	29	76,3	33	86,8	20	52,6	18	90,0
Malatya	60	56	93,3	33	55,0	51	85,0	30	50,0	27	90,0
Manisa	128	116	90,6	69	53,9	117	91,4	111	86,7	106	95,5
Mardin	44	42	95,5	24	54,5	40	90,9	32	72,7	30	93,8
Mersin	105	83	79,0	64	61,0	72	68,6	62	59,0	61	98,4
Muğla	58	55	94,8	31	53,4	55	94,8	51	87,9	51	100,0
Muş	19	16	84,2	5	26,3	16	84,2	14	73,7	14	100,0
Nevşehir	9	8	88,9	4	44,4	8	88,9	6	66,7	6	100,0
Niğde	33	28	84,8	10	30,3	27	81,8	12	36,4	12	100,0
Ordu	91	69	75,8	48	52,7	74	81,3	53	58,2	49	92,5
Osmaniye	32	26	81,3	21	65,6	25	78,1	19	59,4	19	100,0
Rize	33	27	81,8	17	51,5	27	81,8	25	75,8	15	60,0
Sakarya	148	127	85,8	92	62,2	127	85,8	101	68,2	99	98,0
Samsun	108	107	99,1	45	41,7	107	99,1	87	80,6	86	98,9
Siirt	20	13	65,0	8	40,0	11	55,0	6	30,0	5	83,3
Sinop	19	18	94,7	7	36,8	17	89,5	15	78,9	13	86,7
Sivas	36	33	91,7	18	50,0	32	88,9	20	55,6	20	100,0
Şanlıurfa	142	134	94,4	91	64,1	131	92,3	100	70,4	99	99,0
Şırnak	31	26	83,9	21	67,7	21	67,7	20	64,5	20	100,0
Tekirdağ	123	119	96,7	62	50,4	109	88,6	77	62,6	63	81,8
Tokat	42	38	90,5	23	54,8	37	88,1	33	78,6	29	87,9
Trabzon	52	46	88,5	24	46,2	50	96,2	45	86,5	43	95,6
Tunceli	3	3	100,0	2	66,7	3	100,0	2	66,7	2	100,0
Uşak	10	10	100,0	5	50,0	9	90,0	8	80,0	7	87,5
Van	50	38	76,0	14	28,0	37	74,0	17	34,0	17	100,0
Yalova	27	24	88,9	16	59,3	23	85,2	18	66,7	17	94,4
Yozgat	25	25	100,0	14	56,0	25	100,0	13	52,0	12	92,3
Zonguldak	66	59	89,4	41	62,1	58	87,9	48	72,7	47	97,9
Türkiye	7.434	6.927	93,2	3.851	51,8	6.736	90,6	5.278	71,0	5.081	96,3

*AC olguları+“AC + AD” olgular. ** Yayma/kültür yapılanlar içindeki pozitiflik oranıdır. *** Kültür pozitiflerde İDT yapılma oranıdır.

Tablo 72’de illerdeki toplam akciğer TB olgularında 2019 yılı bakteriyoloji sonuçları sunulmuştur. Saptanan olgulara yayma yapma açısından Bayburt (%50,0), Hakkâri (%62,5) ve Siirt (%65,0) en düşük yüzdelerine sahip üç ilimizdir. Ardahan (%0,0), Batman (%48,1) ve Bayburt (%50,0) ve Hakkâri (%50,0) en düşük kültür yapma yüzdelerine sahip illerimizdir. Ardahan (%0,0), Çorum (%50,0) ve Rize (%60,0) de en düşük İDT yapılma oranlarına sahip illerimizdir.

Tablo 73’de illerdeki toplam akciğer TB olgularında 2020 yılı bakteriyoloji sonuçları sunulmuştur. Saptanan olgulara yayma yapma açısından Siirt, Niğde (%66,7) ve Kars (%70) en düşük yüzdelerine sahip üç ilimizdir. Hakkâri (%36,4), Bartın (%47,1) ve Tunceli (%50,0) en düşük kültür yapma yüzdelerine sahip illerimizdir. Ardahan (%0,0), Afyonkarahisar (%66,7), Tokat ve Yozgat (%71,4) da en düşük İDT yapılma oranlarına sahip illerimizdir.

Tablo 73. İllere Göre Toplam Akciğer TB Olgularında Bakteriyojisi Sonuçları, 2020

İl	AC TB Olgusu*	Yayma Yapılan		Yayma (+) Olgu**		Kültür Yapılan		Kültür (+) Olgu**		İDT Yapılan	
		Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%***
Adana	150	134	89,3	75	56,0	134	89,3	97	72,4	96	99,0
Adıyaman	13	13	100,0	9	69,2	13	100,0	11	84,6	11	100,0
Afyonkarahisar	38	36	94,7	25	69,4	30	78,9	21	70,0	14	66,7
Ağrı	20	19	95,0	7	36,8	18	90,0	12	66,7	11	91,7
Aksaray	9	8	88,9	6	75,0	8	88,9	5	62,5	5	100,0
Amasya	17	15	88,2	7	46,7	14	82,4	13	92,9	11	84,6
Ankara	243	237	97,5	101	42,6	235	96,7	157	66,8	157	100,0
Antalya	145	133	91,7	71	53,4	131	90,3	123	93,9	119	96,7
Ardahan	3	3	100,0	1	33,3	3	100,0	0	0,0	0	0,0
Artvin	11	10	90,9	5	50,0	10	90,9	4	40,0	4	100,0
Aydın	66	63	95,5	37	58,7	63	95,5	53	84,1	47	88,7
Balıkesir	120	118	98,3	83	70,3	116	96,7	97	83,6	95	97,9
Bartın	17	16	94,1	13	81,3	8	47,1	6	75,0	6	100,0
Batman	13	12	92,3	10	83,3	11	84,6	9	81,8	9	100,0
Bayburt	2	2	100,0	0	,0	2	100,0	2	100,0	2	100,0
Bilecik	7	7	100,0	7	100,0	7	100,0	4	57,1	4	100,0
Bingöl	16	16	100,0	3	18,8	14	87,5	9	64,3	9	100,0
Bitlis	8	6	75,0	3	50,0	5	62,5	2	40,0	2	100,0
Bolu	19	19	100,0	7	36,8	19	100,0	17	89,5	16	94,1
Burdur	5	5	100,0	3	60,0	5	100,0	4	80,0	4	100,0
Bursa	288	265	92,0	164	61,9	265	92,0	217	81,9	216	99,5
Çanakkale	60	53	88,3	38	71,7	50	83,3	44	88,0	44	100,0
Çankırı	8	7	87,5	1	14,3	7	87,5	5	71,4	5	100,0
Çorum	19	19	100,0	10	52,6	16	84,2	12	75,0	10	83,3
Denizli	42	39	92,9	20	51,3	38	90,5	26	68,4	25	96,2
Diyarbakır	65	62	95,4	34	54,8	53	81,5	48	90,6	46	95,8
Düzce	45	39	86,7	27	69,2	40	88,9	34	85,0	34	100,0
Edirne	42	38	90,5	18	47,4	38	90,5	29	76,3	29	100,0
Elazığ	31	30	96,8	9	30,0	30	96,8	23	76,7	23	100,0
Erzincan	12	11	91,7	4	36,4	10	83,3	9	90,0	8	88,9
Erzurum	37	31	83,8	8	25,8	32	86,5	23	71,9	20	87,0
Eskişehir	36	33	91,7	24	72,7	34	94,4	21	61,8	17	81,0
Gaziantep	121	114	94,2	47	41,2	113	93,4	69	61,1	68	98,6
Giresun	43	41	95,3	25	61,0	38	88,4	28	73,7	28	100,0
Gümüşhane	8	7	87,5	3	42,9	7	87,5	5	71,4	5	100,0
Hakkâri	11	10	90,9	3	30,0	4	36,4	2	50,0	2	100,0
Hatay	76	70	92,1	48	68,6	69	90,8	60	87,0	58	96,7
İğdir	7	7	100,0	5	71,4	6	85,7	5	83,3	5	100,0
İsparta	18	15	83,3	10	66,7	15	83,3	13	86,7	12	92,3
İstanbul	1.976	1.798	91,0	952	52,9	1.788	90,5	1429	79,9	1.404	98,3
İzmir	320	297	92,8	180	60,6	296	92,5	268	90,5	263	98,1

İLLERE GÖRE TÜBERKÜLOZ VERİLERİ

Tablo 73. İllere Göre Toplam AC TB Olgularında Bakteriyojoloji Sonuçları, 2020 (devamı)

İl	AC TB Olgusu*	Yayma Yapılan		Yayma (+) Olgu**		Kültür Yapılan		Kültür (+) Olgu**		İDT Yapılan	
		Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%***
Kahramanmaraş	29	24	82,8	14	58,3	19	65,5	16	84,2	15	93,8
Karabük	41	39	95,1	11	28,2	40	97,6	26	65,0	26	100,0
Karaman	7	7	100,0	5	71,4	7	100,0	5	71,4	5	100,0
Kars	10	7	70,0	4	57,1	6	60,0	5	83,3	5	100,0
Kastamonu	25	23	92,0	16	69,6	23	92,0	17	73,9	17	100,0
Kayseri	50	48	96,0	29	60,4	48	96,0	36	75,0	36	100,0
Kırıkkale	15	15	100,0	10	66,7	15	100,0	2	13,3	2	100,0
Kırklareli	49	44	89,8	29	65,9	43	87,8	38	88,4	37	97,4
Kırşehir	13	11	84,6	7	63,6	11	84,6	5	45,5	4	80,0
Kilis	15	14	93,3	3	21,4	14	93,3	10	71,4	10	100,0
Kocaeli	117	101	86,3	58	57,4	97	82,9	85	87,6	83	97,6
Konya	93	90	96,8	47	52,2	90	96,8	59	65,6	56	94,9
Kütahya	21	19	90,5	12	63,2	18	85,7	13	72,2	12	92,3
Malatya	42	42	100,0	30	71,4	38	90,5	29	76,3	28	96,6
Manisa	80	71	88,8	44	62,0	71	88,8	62	87,3	59	95,2
Mardin	26	24	92,3	17	70,8	25	96,2	21	84,0	21	100,0
Mersin	97	78	80,4	56	71,8	63	64,9	50	79,4	48	96,0
Muğla	45	44	97,8	27	61,4	44	97,8	39	88,6	36	92,3
Muş	20	15	75,0	4	26,7	15	75,0	11	73,3	11	100,0
Nevşehir	8	7	87,5	5	71,4	6	75,0	5	83,3	5	100,0
Niğde	9	6	66,7	3	50,0	6	66,7	4	66,7	4	100,0
Ordu	48	44	91,7	23	52,3	41	85,4	39	95,1	37	94,9
Osmaniye	28	25	89,3	14	56,0	24	85,7	19	79,2	17	89,5
Rize	36	34	94,4	18	52,9	35	97,2	30	85,7	26	86,7
Sakarya	117	107	91,5	59	55,1	111	94,9	96	86,5	89	92,7
Samsun	105	101	96,2	49	48,5	100	95,2	84	84,0	81	96,4
Siirt	6	4	66,7	3	75,0	4	66,7	2	50,0	2	100,0
Sinop	18	17	94,4	12	70,6	17	94,4	16	94,1	15	93,8
Sivas	32	29	90,6	18	62,1	29	90,6	26	89,7	25	96,2
Şanlıurfa	111	103	92,8	55	53,4	103	92,8	74	71,8	72	97,3
Şırnak	19	16	84,2	13	81,3	14	73,7	12	85,7	11	91,7
Tekirdağ	87	84	96,6	56	66,7	79	90,8	50	63,3	42	84,0
Tokat	27	26	96,3	19	73,1	26	96,3	14	53,8	10	71,4
Trabzon	50	45	90,0	23	51,1	47	94,0	41	87,2	40	97,6
Tunceli	4	3	75,0	-	-	2	50,0	2	100,0	2	100,0
Uşak	3	3	100,0	1	33,3	3	100,0	3	100,0	3	100,0
Van	24	18	75,0	9	50,0	15	62,5	11	73,3	8	72,7
Yalova	22	18	81,8	10	55,6	17	77,3	16	94,1	16	100,0
Yozgat	18	16	88,9	4	25,0	16	88,9	7	43,8	5	71,4
Zonguldak	48	43	89,6	25	58,1	43	89,6	36	83,7	34	94,4
Türkiye	5.802	5.323	91,7	2.945	55,3	5.220	90,0	4.132	79,2	3.999	96,8

*AC olguları+“AC + AD” olgular. ** Yayma/kültür yapılanlar içindeki pozitiflik oranıdır. *** Kültür pozitiflerde İDT yapılma oranıdır.

TEDAVİ SONUÇLARI

TEDAVİ SONUÇLARI

Dünya genelinde yapılan TB epidemiyolojisi çalışmalarında tedavi sonucu “tedavi başlangıcından 12 ay sonraki durum” olarak kabul edildiğinden ülkemizde de tedavi sonuçları aynı şekilde toplanmakta ve değerlendirilmektedir. Bu bölümde 2018 ve 2019 yıllarında Türkiye genelinde VSD’lerde kayıt altına alınan hastaların tedavi başlangıcından 12 ay sonraki durumları yer almaktadır. Tedaviye başladıktan sonra yapılan incelemelerde TB olmadığı anlaşılan hastalar hasta listelerinden çıkartılmış ve kalan sayı değerlendirilmiştir.

Bir dispanserden başka bir dispansere nakil giden hastaların tedavi sonuçları en son kaydoldukları dispanserden alınmıştır. Bu nedenle tedavi sonuçları içinde “nakil giden” kavramı sadece yurtdışına giden hastalar için kullanılmıştır.

2018 yılında kaydedilen 11.786 hastadan 8’inin (yeni olgularda 6 kişi, önceden tedavi görmüşlerde 2 kişi) daha sonraki incelemelerde TB olmadığı anlaşılmıştır. Bu nedenle tedavi sonuçları 11.778 hasta (10.942 yeni ve 836 önceden tedavi görmüş) üzerinden verilmiştir.

2019 yılında kaydedilen 11.401 hastadan 17’sinin (yeni olgulardan 14’ü, önceden tedavi görmüş olgulardan 3’ü) daha sonraki incelemelerde TB olmadığı anlaşılmıştır. Bu nedenle tedavi sonuçları 11.384 hasta (10.655 yeni ve 729 önceden tedavi görmüş) üzerinden verilmiştir.

Ayrıca 2017-2018 yılı hastalarının 2. yıl (24. ay) ve 2016-2017 yılı hastalarının 2. ve 3. yıl tedavi sonuçları da yer almaktadır.

Tablo 74, 75 ve 76'da toplam, yeni ve önceden tedavi görmüş olgulardaki tedavi sonuçları sunulmuştur. Toplam TB olgularının tedavi başarısı 2018 yılı hastaları için %83,2 olarak gerçekleşmiştir. Yeni olgulardaki tedavi başarısı önceden tedavi görmüş olgulara göre daha yüksektir (sırasıyla %84,3 ve %70,0). Yayma (+) AC TB olgularında kür oranı %53,4'dür (Tablo 77).

Tablo 74. Toplam TB Olgularında Hastalığın Tutulum Yerine Göre Tedavi Sonuçları, 2018 Hastaları

Hastalığın Tutulum Yeri	Kayıt Edilen	TB Değil	TB	Tedavi Sonucu											
				Tedavi Başarısı		Takip dışı kalan		Tedavi Başarısızlığı		Ölümler		Nakil Giden*		Tedavisi Devam Eden	
				Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%
Akciğer**	7.738	4	7.734	6.352	82,1	171	2,2	33	0,4	703	9,1	74	1,0	401	5,2
AD	4.048	4	4.044	3.453	85,4	87	2,1	12	0,3	209	5,2	24	0,6	259	6,4
Toplam	11.786	8	11.778	9.805	83,2	258	2,2	45	0,4	912	7,7	98	0,9	660	5,6

* Yurt dışı nakiller

**AC Olguları + "AC+AD" Olgular

Tablo 75. Yeni Olgularda Hastalığın Tutulum Yerine Göre Tedavi Sonuçları, 2018 Hastaları

Hastalığın tutulum yeri	Kayıt edilen	TB değil	TB	Tedavi Sonucu											
				Tedavi başarısı		Takip dışı kalan		Tedavi başarısızlığı		Ölümler		Nakil Giden*		Tedavisi Devam Eden	
				Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%
Akciğer**	7.069	3	7.066	5.890	83,4	136	1,9	22	0,3	647	9,2	65	0,9	306	4,3
AD	3.879	3	3.876	3.330	85,9	81	2,1	10	0,3	196	5,1	24	0,6	235	6,1
Toplam	10.948	6	10.942	9.220	84,3	217	2,0	32	0,3	843	7,7	89	0,8	541	4,9

* Yurt dışı nakiller

**AC Olguları + "AC+AD" Olgular

Tablo 76. Önceden Tedavi Görmüş Olgularda Hastalığın Tutulum Yerine Göre Tedavi Sonuçları, 2018 Hastaları

Hastalığın tutulum yeri	Kayıt edilen	TB değil	TB	Tedavi Sonucu											
				Tedavi başarısı		Takip dışı kalan		Tedavi başarısızlığı		Ölüm		Nakil giden*		Tedavisi devam eden	
				Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%
Akciğer**	669	1	668	462	69,2	35	5,2	11	1,6	56	8,4	9	1,3	95	14,2
AD	169	1	168	123	73,2	6	3,6	2	1,2	13	7,7	-	-	24	14,3
Toplam	838	2	836	585	70,0	41	4,9	13	1,6	69	8,3	9	1,1	119	14,2

* Yurt dışı nakiller

**AC Olguları + "AC+AD" Olgular

Tablo 77. Yayma (+) Akciğer TB Olgularında Tedavi Sonuçları, 2018 Hastaları

Olgu Tanımı	Kayıt edilen	TB değil	TB	Tedavi Sonucu													
				Kür		Tedavi başarısı*		Takip dışı kalan		Tedavi başarısızlığı		Ölüm		Nakil giden**		Tedavisi devam eden	
				Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%
Yeni olgular	3.674	1	3.673	1.991	54,2	1.026	82,1	79	2,2	15	0,4	348	9,5	44	1,2	170	4,6
Önceden tedavi görmüş olgular	375	1	374	171	45,7	82	67,6	21	5,6	10	2,7	32	8,6	9	2,4	49	13,1
Toplam	4.049	2	4.047	2.162	53,4	1.108	80,8	100	2,5	25	0,6	380	9,4	53	1,3	219	5,4

* Tedavi Başarısı: Kür + Tedavi Tamamlama

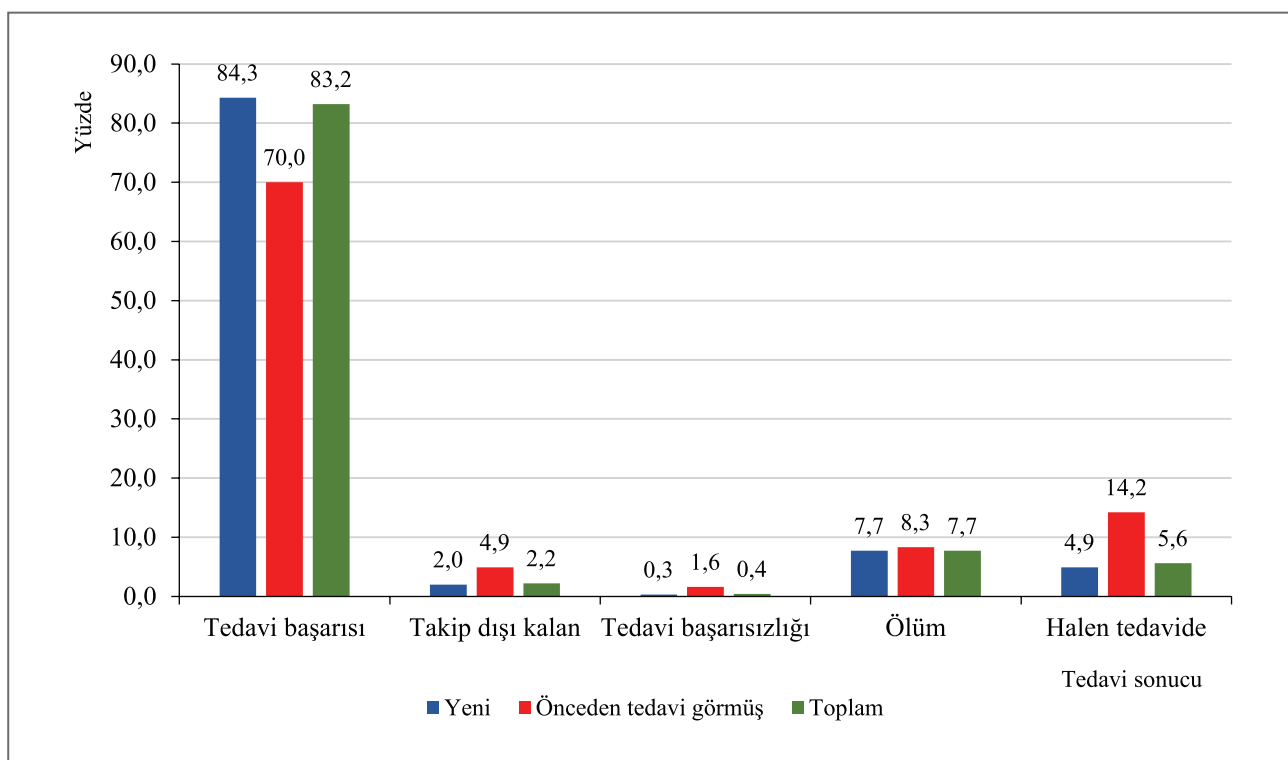
** Yurt dışı nakiller

Önceden tedavi görmüş TB hastaları arasında en yüksek tedavi başarısı %75,6 ile nüks olgulardadır. Tedavi başarısızlığından gelen olgularda ilaç direnç oranı yüksek olduğundan halen tedavileri devam eden sınıfa girmektedirler (%44,7) (Tablo 78, Şekil 32).

Tablo 78. Olgu Tanımına Göre Tedavi Sonuçları, 2018 Hastaları

Olgu Tanımı	Tedavi Sonucu												Toplam
	Tedavi başarısı		Takip dışı kalan		Tedavi başarısızlığı		Ölüm		Yurtdışı nakil		Halen tedavide*		
	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	
Yeni	9.220	84,3	217	2,0	32	0,3	843	7,7	89	0,8	541	4,9	10.942
Önceden tedavi görmüş	585	70,0	41	4,9	13	1,6	69	8,3	9	1,1	119	14,2	836
Nüks	473	75,6	13	2,1	4	0,6	58	9,3	6	1,0	72	11,5	626
Takip dışı kalıp dönen	92	56,4	25	15,3	7	4,3	11	6,7	2	1,2	26	16,0	163
Tedavi başarısızlığından gelen	20	42,6	3	6,4	2	4,3	0	0,0	1	2,1	21	44,7	47
Toplam	9.805	83,2	258	2,2	45	0,4	912	7,7	98	0,8	660	5,6	11.778

* Halen Tedavide: Tedavisi 1 yılda tamamlanmayan hastalar.

Şekil 32. Olgu Tanımına Göre Tedavi Sonuçları, 2018

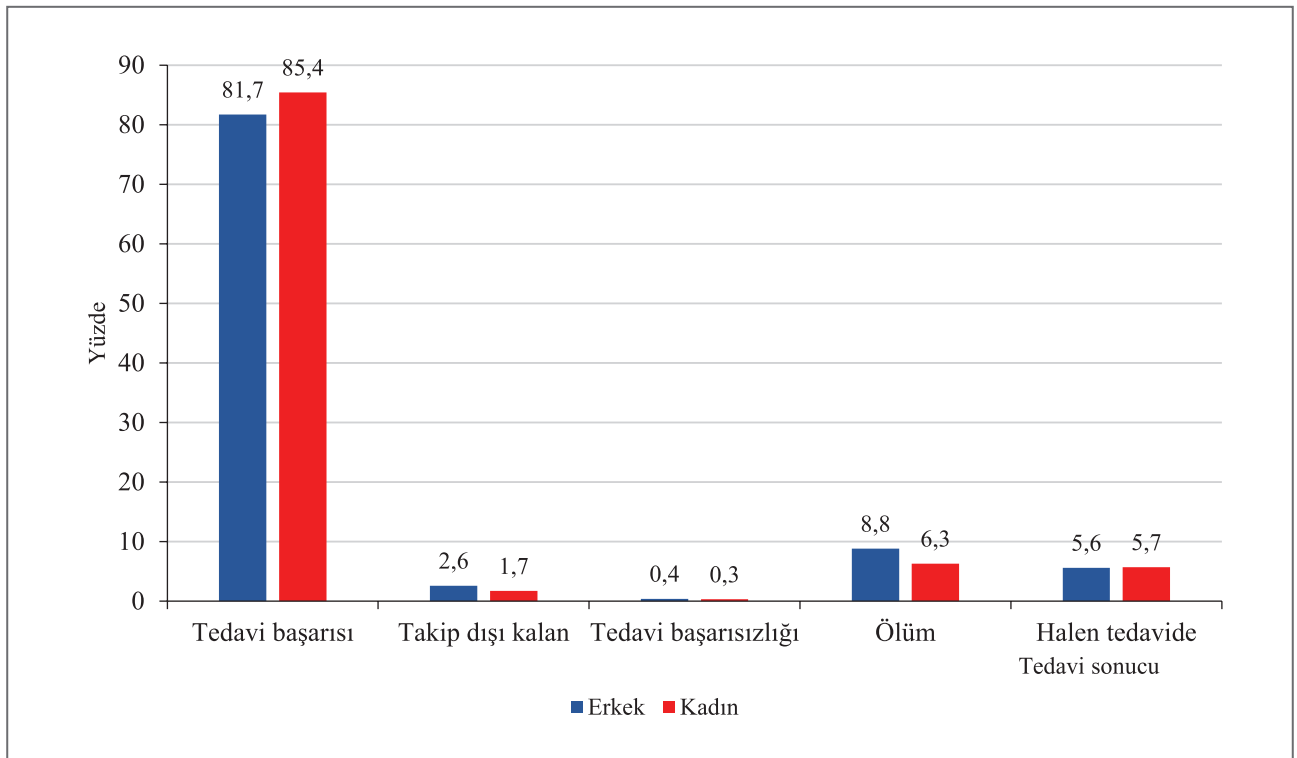
(Yurt dışına nakil giden hastalar grafikte gösterilmemiştir).

2018 yılı hastalarında tedavi başarısı kadın olgularda erkeklere göre yaklaşık %4 daha yüksektir (Tablo 79, Şekil 33).

Tablo 79. Toplam TB Olgularının Cinsiyete Göre Tedavi Sonuçları, 2018 Hastaları

Cinsiyet	Tedavi Sonucu												Toplam
	Tedavi başarısı		Takip dışı kalan		Tedavi başarısızlığı		Ölüm		Yurtdışı nakil		Halen tedavide		
	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	
Erkek	5.533	81,7	174	2,6	29	0,4	597	8,8	65	1,0	376	5,6	6.774
Kadın	4.272	85,4	84	1,7	16	0,3	315	6,3	33	0,7	284	5,7	5.004
Toplam	9.805	83,2	258	2,2	45	0,4	912	7,7	98	0,8	660	5,6	11.778

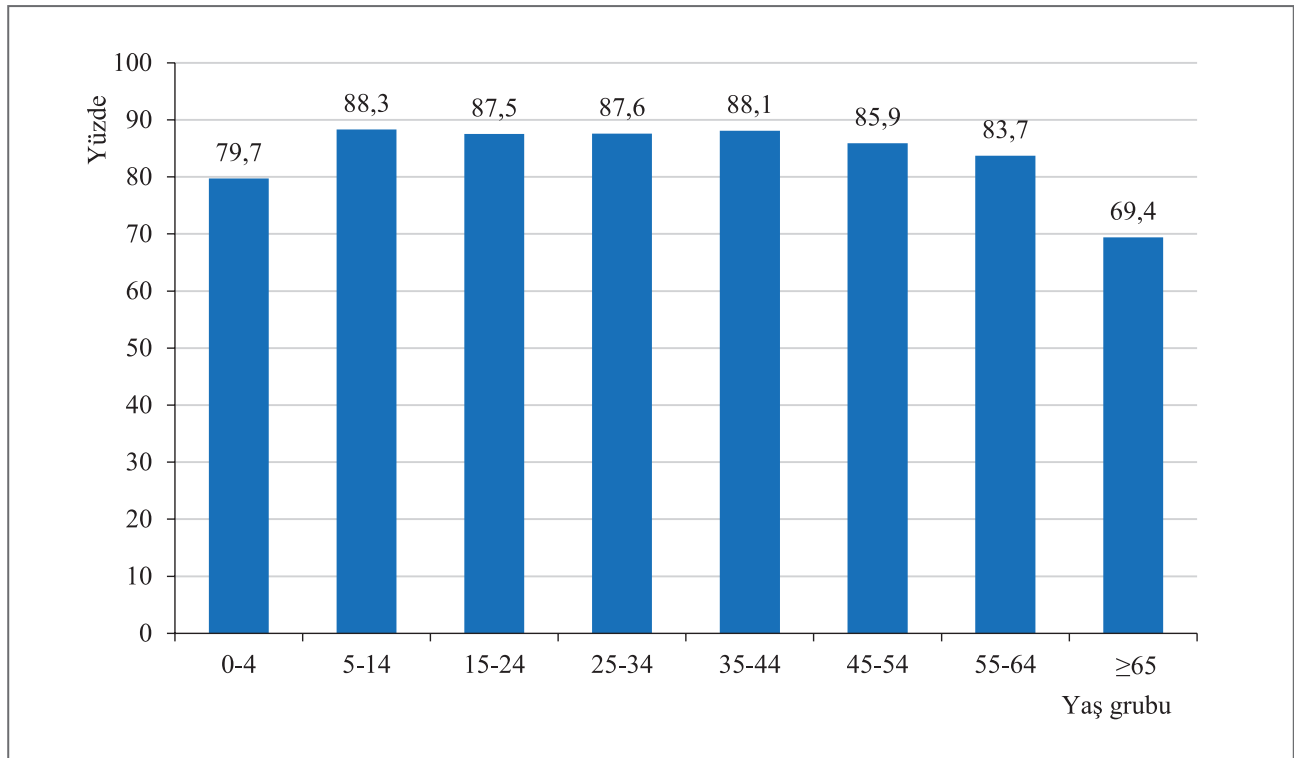
Şekil 33. Toplam TB Olgularının Cinsiyete Göre Tedavi Sonuçları, 2018

(Yurt dışına nakil giden hastalar grafikte gösterilmemiştir).

2018 yılı hastaları yaş gruplarına göre değerlendirildiğinde en yüksek tedavi başarısı 5-14 yaş grubunda (%88,3), en düşük tedavi başarısı 65 ve üzeri (%69,4) yaş grubunda saptanmıştır (Tablo 80, Şekil 34).

Tablo 80. Toplam TB Olgularının Yaş Gruplarına Göre Tedavi Sonuçları, 2018 Hastaları

Yaş Grubu	Tedavi Sonucu												Toplam
	Tedavi başarısı		Takip dışı kalan		Tedavi başarısızlığı		Ölüm		Yurtdışı nakil		Halen tedavide		
	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	
0-4	169	79,7	3	1,4	1	0,5	8	3,8	2	0,9	29	13,7	212
5-14	346	88,3	1	0,3	1	0,3	6	1,5	2	0,5	36	9,2	392
15-24	1.591	87,5	58	3,2	6	0,3	22	1,2	24	1,3	118	6,5	1.819
25-34	1.579	87,6	48	2,7	7	0,4	20	1,1	32	1,8	117	6,5	1.803
35-44	1.495	88,1	41	2,4	6	0,4	46	2,7	16	0,9	92	5,4	1.696
45-54	1.565	85,9	37	2,0	10	0,5	111	6,1	11	0,6	88	4,8	1.822
55-64	1.530	83,7	33	1,8	9	0,5	160	8,8	5	0,3	91	5,0	1.828
≥65	1.530	69,4	37	1,7	5	0,2	539	24,4	6	0,3	89	4,0	2.206
Toplam	9.805	83,2	258	2,2	45	0,4	912	7,7	98	0,8	660	5,6	11.778

Şekil 34. Toplam TB Olgularında Yaş Gruplarına Göre Tedavi Başarısı, 2018

Toplam TB olgularının tedavi başarısı 2019 yılı hastaları için %81,9 olarak gerçekleşmiştir. Yeni olgulardaki tedavi başarısı (%82,6) önceden tedavi görmüş olgulara (%71,9) göre daha yüksektir (Tablo 81, 82, 83). Yayma (+) AC TB olgularında kür oranı %53,6'dır (Tablo 84).

Tablo 81. Toplam TB Olgularında Hastalığın Tutulum Yerine Göre Tedavi Sonuçları, 2019 Hastaları

Hastalığın Tutulum Yeri	Kayıt Edilen	TB Değil	TB	Tedavi Sonucu											
				Tedavi Başarısı		Takip dışı kalan		Tedavi Başarısızlığı		Ölümler		Nakil Giden*		Tedavisi Devam Eden	
				Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%
Akciğer**	7.433	12	7.421	6.004	80,9	165	2,2	21	0,3	747	10,1	97	1,3	387	5,2
AD	3.968	5	3.963	3.318	83,7	67	1,7	4	0,1	250	6,3	49	1,2	275	6,9
Toplam	11.401	17	11.384	9.322	81,9	232	2,0	25	0,2	997	8,8	146	1,3	662	5,8

* Yurt dışı nakiller

**AC Olguları + "AC+AD" Olgular

Tablo 82. Yeni Olgularda Hastalığın Tutulum Yerine Göre Tedavi Sonuçları, 2019 Hastaları

Hastalığın tutulum yeri	Kayıt edilen	TB değil	TB	Tedavi Sonucu											
				Tedavi başarısı		Takip dışı kalan		Tedavi başarısızlığı		Ölümler		Nakil Giden*		Tedavisi Devam Eden	
				Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%
Akciğer**	6.857	9	6.848	5.595	81,7	135	2,0	16	0,2	697	10,2	94	1,4	311	4,5
AD	3.812	5	3.807	3.203	84,1	56	1,5	4	0,1	246	6,5	49	1,3	249	6,5
Toplam	10.669	14	10.655	8.798	82,6	191	1,8	20	0,2	943	8,9	143	1,3	560	5,3

* Yurt dışı nakiller

**AC Olguları + "AC+AD" Olgular

Tablo 83. Önceden Tedavi Görmüş Olgularda Hastalığın Tutulum Yerine Göre Tedavi Sonuçları, 2019 Hastaları

Hastalığın tutulum yeri	Kayıt edilen	TB değil	TB	Tedavi Sonucu											
				Tedavi başarısı		Takip dışı kalan		Tedavi başarısızlığı		Ölüm		Nakil giden*		Tedavisi devam eden	
				Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%
Akciğer**	576	3	573	409	71,4	30	5,2	5	0,9	50	8,7	3	0,5	76	13,3
AD	156	-	156	115	73,7	11	7,1	-	-	4	2,6	-	-	26	16,7
Toplam	732	3	729	524	71,9	41	5,6	5	0,7	54	7,4	3	0,4	102	14,0

* Yurt dışı nakiller

**AC Olguları + "AC+AD" Olgular

Tablo 84. Yayma (+) Akciğer TB Olgularında Tedavi Sonuçları, 2019 Hastaları

Olgu Tanımı	Kayıt edilen	TB değil	TB	Tedavi Sonucu													
				Kür		Tedavi başarısı*		Takip dışı kalan		Tedavi başarısızlığı		Ölüm		Nakil giden**		Tedavisi devam eden	
				Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%
Yeni olgular	3.501	3	3.498	1.919	54,9	2.841	81,2	65	1,9	12	0,3	367	10,5	51	1,5	162	4,6
Önceden tedavi görmüş olgular	350	2	348	144	41,4	247	71,0	18	5,2	4	1,1	30	8,6	1	,3	48	13,8
Toplam	3.851	5	3.846	2.063	53,6	3.088	80,3	83	2,2	16	0,4	397	10,3	52	1,4	210	5,5

* Tedavi Başarısı: Kür + Tedavi Tamamlama

** Yurt dışı nakiller

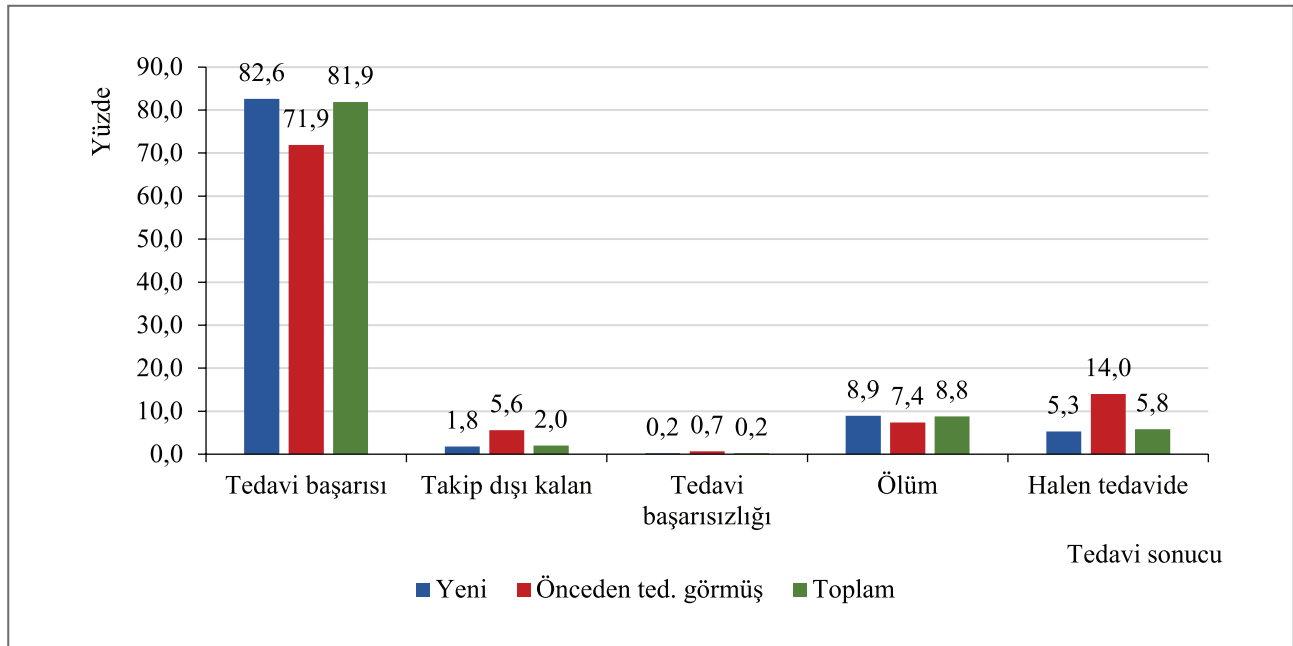
TEDAVİ SONUÇLARI

2019 yılı hastalarından önceden tedavi görmüş TB hastaları arasında en yüksek tedavi başarısı %75,6 ile nüks olgulardadır. Tedavi başarısızlığından gelen olgularda ilaç direnç oranı yüksek olduğundan halen tedavileri devam eden sınıfa girmektedirler (%44,7) (Tablo 85, Şekil 35).

Tablo 85. Olgu Tanımına Göre Tedavi Sonuçları, 2019 Hastaları

Olgu Tanımı	Tedavi Sonucu												Toplam
	Tedavi başarısı		Takip dışı kalan		Tedavi başarısızlığı		Ölüm		Yurtdışı nakil		Halende tedavide*		
	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	
Yeni	8.798	82,6	191	1,8	20	0,2	943	8,9	143	1,3	560	5,3	10.655
Önceden tedavi görmüş	524	71,9	41	5,6	5	0,7	54	7,4	3	0,4	102	14,0	729
Nüks	441	76,7	18	3,1	2	0,3	48	8,3	2	0,3	64	11,1	575
Takip dışı kalıp dönen	58	53,2	21	19,3	2	1,8	5	4,6	1	0,9	22	20,2	109
Tedavi başarısızlığından gelen	25	55,6	2	4,4	1	2,2	1	2,2	-	-	16	35,6	45
Toplam	9.322	81,9	232	2,0	25	0,2	997	8,8	146	1,3	662	5,8	11.384

* Halende Tedavide: Tedavisi 1 yılda tamamlanmayan hastalar.

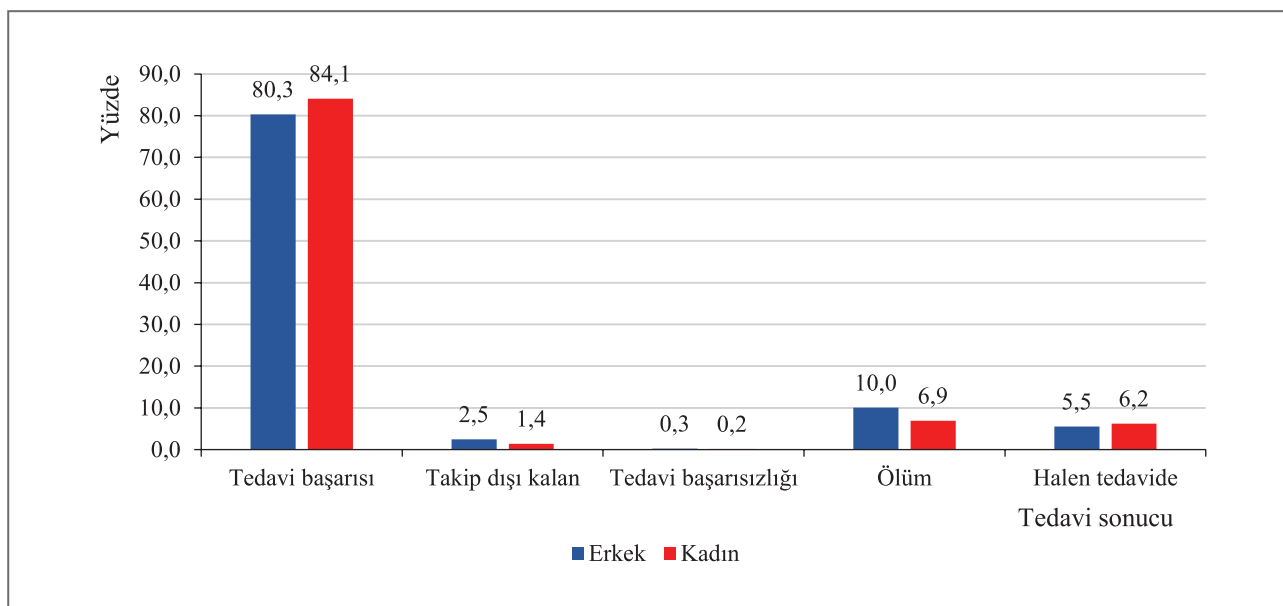
Şekil 35. Olgu Tanımına Göre Tedavi Sonuçları, 2019

(Yurt dışına nakil giden hastalar grafikte gösterilmemiştir).

2019 yılı hastalarında tedavi başarısı kadın olgularda erkeklere göre daha yüksektir (Tablo 86, Şekil 36).

Tablo 86. Toplam TB Olgularının Cinsiyete Göre Tedavi Sonuçları, 2019 Hastaları

Cinsiyet	Tedavi Sonucu												Toplam
	Tedavi başarısı		Takip dışı kalan		Tedavi başarısızlığı		Ölüm		Yurtdışı nakil		Halen tedavide		
	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	
Erkek	5.350	80,3	165	2,5	17	0,3	669	10,0	92	1,4	367	5,5	6.660
Kadın	3.972	84,1	67	1,4	8	0,2	328	6,9	54	1,1	295	6,2	4.724
Toplam	9.322	81,9	232	2,0	25	0,2	997	8,8	146	1,3	662	5,8	11.384

Şekil 36. Toplam TB Olgularının Cinsiyete Göre Tedavi Sonuçları, 2019

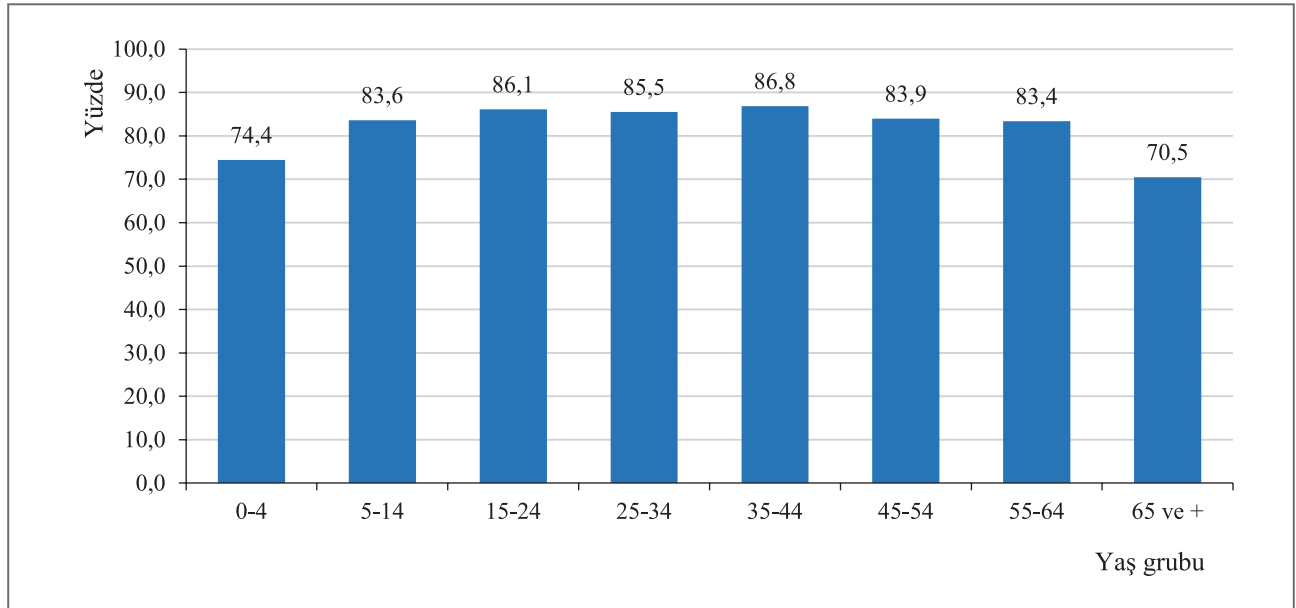
(Yurt dışına nakil giden hastalar grafikte gösterilmemiştir).

TEDAVİ SONUÇLARI

2019 yılı hastaları yaş gruplarına göre değerlendirildiğinde en yüksek tedavi başarısı 35-44 yaş grubunda (%86,8), en düşük tedavi başarısı 65 ve üzeri (%70,5) yaş grubunda saptanmıştır (Tablo 87, Şekil 37).

Tablo 87. Toplam TB Olgularının Yaş Gruplarına Göre Tedavi Sonuçları, 2019 Hastaları

Yaş Grubu	Tedavi Sonucu												Toplam
	Tedavi başarısı		Takip dışı kalan		Tedavi başarısızlığı		Ölüm		Yurtdışı nakil		Halen tedavide		
	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	
0-4	134	74,4	4	2,2	-	-	14	7,8	1	0,6	27	15,0	180
5-14	265	83,6	4	1,3	-	-	7	2,2	4	1,3	37	11,7	317
15-24	1.516	86,1	63	3,6	5	0,3	30	1,7	55	3,1	92	5,2	1.761
25-34	1.472	85,5	47	2,7	6	0,3	40	2,3	39	2,3	118	6,9	1.722
35-44	1.327	86,8	35	2,3	3	0,2	53	3,5	22	1,4	88	5,8	1.528
45-54	1.395	83,9	25	1,5	4	0,2	104	6,3	10	0,6	124	7,5	1.662
55-64	1.569	83,4	24	1,3	4	0,2	188	10,0	6	0,3	91	4,8	1.882
≥65	1.644	70,5	30	1,3	3	0,1	561	24,1	9	0,4	85	3,6	2.332
Toplam	9.322	81,9	232	2,0	25	0,2	997	8,8	146	1,3	662	5,8	11.384

Şekil 37. Toplam TB Olgularında Yaş Gruplarına Göre Tedavi Başarısı, 2019

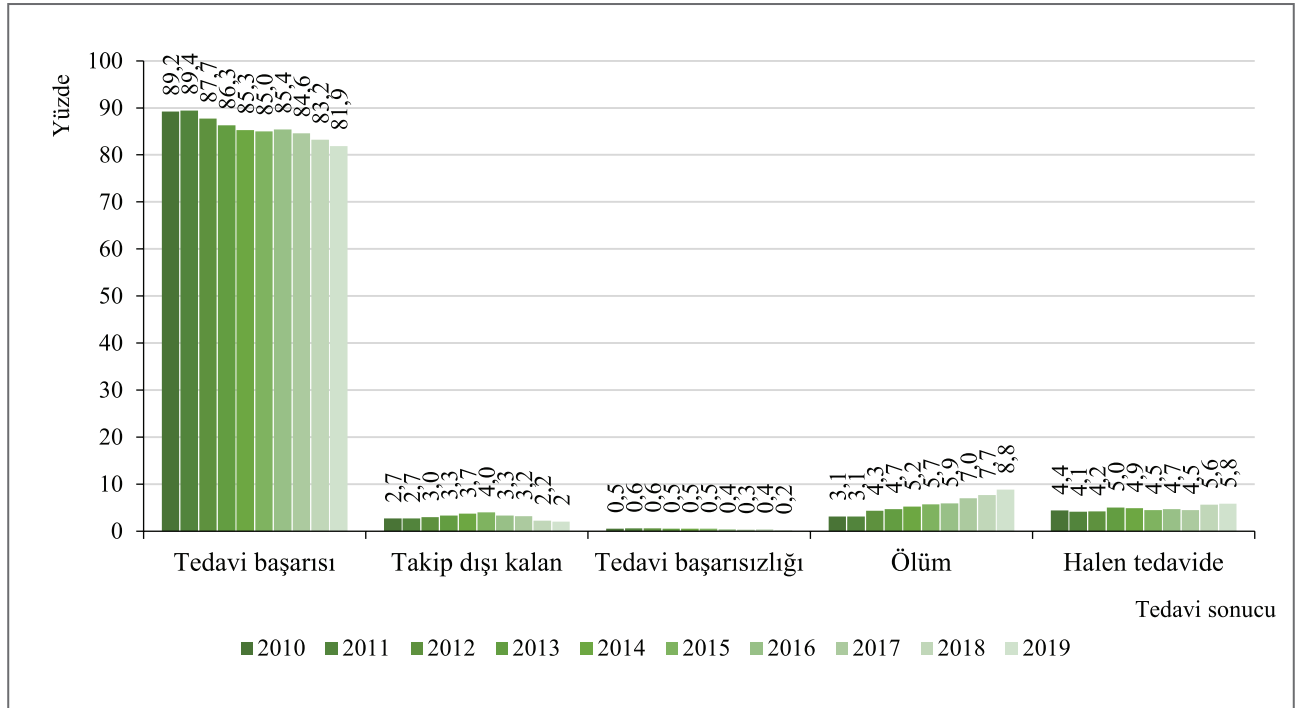
Yıllara göre tedavi sonuçları aşağıdaki tabloda gösterilmiştir (Tablo 88 ve Şekil 38).

Tablo 88. Toplam TB Olgularında Yıllara Göre Tedavi Sonuçları, 2005-2019

Yıl	Tedavi Sonuçları												Toplam
	Tedavi başarısı		Takip dışı kalan		Tedavi başarısızlığı		Ölüm		Yurtdışı nakil*		Halen tedavide**		
	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	
2005	17.677	87,5	1152	5,7	76	0,4	546	2,7	239	1,2	507	2,5	20.197
2006	18.045	89,4	954	4,7	99	0,5	608	3,0	5	0,0	479	2,4	20.190
2007	17.727	91,0	770	4,0	105	0,5	563	2,9	3	0,0	313	1,6	19.481
2008	16.588	91,0	578	3,2	94	0,5	540	3,0	5	0,0	431	2,3	18.236
2009	15.379	89,7	467	2,7	93	0,5	525	3,1	10	0,1	674	3,9	17.148
2010	14.513	89,2	446	2,7	88	0,5	505	3,1	9	0,1	715	4,4	16.276
2011	13.775	89,4	417	2,7	85	0,6	474	3,1	18	0,1	639	4,1	15.408
2012	12.718	87,7	436	3,0	83	0,6	629	4,3	22	0,2	612	4,2	14.500
2013	11.466	86,3	446	3,3	65	0,5	625	4,7	30	0,2	660	5,0	13.292
2014	11.368	85,3	493	3,7	67	0,5	696	5,2	56	0,4	656	4,9	13.336
2015	10.832	85,0	504	4,0	65	0,5	723	5,7	38	0,3	581	4,5	12.743
2016	10.566	85,4	402	3,3	51	0,4	732	5,9	41	0,3	575	4,7	12.367
2017	10.132	84,6	378	3,2	39	0,3	836	7,0	52	0,4	542	4,5	11.979
2018	9.805	83,2	258	2,2	45	0,4	912	7,7	98	0,8	660	5,6	11.778
2019	9.322	81,9	232	2,0	25	0,2	997	8,8	146	1,3	662	5,8	11.384

* 2006 yılından itibaren sadece yurt dışı nakil giden hasta sayıları verilmiştir.

**Tedavisi 1 yılda tamamlanamayan hastalar

Şekil 38. Toplam TB Olgularında Yıllara Göre Tedavi Sonuçları, 2010-2019

Tablo 89. TB Olgularında İllere Göre Tedavi Sonuçları ve DGT Oranları, 2018 Hastaları

İl	Tedavi Sonucu										Toplam Hasta*	DGT**
	Tedavi Başarısı		Takip Dışı Kalan		Tedavi Başarısızlığı		Ölüm		Halen Tedavide			
	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%		
Adana	188	81,4	6	2,6	5	2,2	19	8,2	13	5,6	231	99,1
Adıyaman	60	81,1	-	-	-	-	8	10,8	6	8,1	74	100,0
Afyonkarahisar	63	81,8	1	1,3	-	-	8	10,4	5	6,5	77	98,7
Ağrı	53	91,4	1	1,7	-	-	-	-	4	6,9	58	100,0
Aksaray	18	72,0	2	8,0	-	-	2	8,0	3	12,0	25	100,0
Amasya	34	85,0	-	-	-	-	4	10,0	2	5,0	40	97,5
Ankara	489	87,8	5	0,9	1	0,2	26	4,7	36	6,5	557	99,5
Antalya	175	85,4	4	2,0	-	-	18	8,8	8	3,9	205	100,0
Ardahan	9	69,2	-	-	-	-	2	15,4	2	15,4	13	100,0
Artvin	13	68,4	-	-	-	-	4	21,1	2	10,5	19	100,0
Aydın	101	80,8	2	1,6	-	-	17	13,6	5	4,0	125	97,6
Balıkesir	192	86,9	3	1,4	-	-	17	7,7	9	4,1	221	97,3
Bartın	33	91,7	-	-	-	-	1	2,8	2	5,6	36	100,0
Batman	46	85,2	-	-	-	-	2	3,7	6	11,1	54	96,3
Bayburt	3	100,0	-	-	-	-	-	-	-	-	3	100,0
Bilecik	12	85,7	-	-	-	-	1	7,1	1	7,1	14	92,9
Bingöl	27	77,1	1	2,9	-	-	-	-	7	20,0	35	100,0
Bitlis	19	82,6	-	-	-	-	-	-	4	17,4	23	95,7
Bolu	27	84,4	-	-	-	-	5	15,6	-	-	32	93,8
Burdur	10	83,3	1	8,3	-	-	-	-	1	8,3	12	100,0
Bursa	477	83,0	19	3,3	1	0,2	55	9,6	23	4,0	575	98,3
Çanakkale	84	73,7	4	3,5	1	0,9	14	12,3	11	9,6	114	96,5
Çankırı	9	90,0	-	-	-	-	1	10,0	-	-	10	100,0
Çorum	58	84,1	1	1,4	-	-	8	11,6	2	2,9	69	100,0
Denizli	67	85,9	1	1,3	-	-	9	11,5	1	1,3	78	98,7
Diyarbakır	151	80,7	10	5,3	-	-	10	5,3	16	8,6	187	98,9
Düzce	67	76,1	2	2,3	2	2,3	10	11,4	7	8,0	88	100,0
Edirne	100	82,6	2	1,7	-	-	16	13,2	3	2,5	121	97,6
Elazığ	56	81,2	-	-	-	-	4	5,8	9	13,0	69	100,0
Erzincan	21	72,4	1	3,4	-	-	4	13,8	3	10,3	29	100,0
Erzurum	102	78,5	4	3,1	3	2,3	13	10,0	8	6,2	130	100,0
Eskişehir	79	76,7	1	1,0	-	-	21	20,4	2	1,9	103	97,1
Gaziantep	200	75,8	12	4,5	1	0,4	23	8,7	28	10,6	264	100,0
Giresun	62	92,5	1	1,5	-	-	3	4,5	1	1,5	67	98,5
Gümüşhane	4	66,7	-	-	-	-	2	33,3	-	-	6	100,0
Hakkâri	19	90,5	-	-	-	-	-	-	2	9,5	21	100,0
Hatay	146	77,2	11	5,8	1	0,5	14	7,4	17	9,0	189	92,6
Iğdır	17	85,0	1	5,0	-	-	1	5,0	1	5,0	20	85,0
Isparta	40	87,0	1	2,2	-	-	3	6,5	2	4,3	46	100,0
İstanbul	2.973	85,6	79	2,3	14	0,4	210	6,0	199	5,7	3.475	98,8
İzmir	518	85,1	18	3,0	-	-	53	8,7	20	3,3	609	98,0
Kahramanmaraş	67	89,3	-	-	-	-	7	9,3	1	1,3	75	100,0
Karabük	47	81,0	-	-	-	-	10	17,2	1	1,7	58	96,6
Karaman	12	100,0	-	-	-	-	-	-	-	-	12	100,0

Tablo 89. TB Olgularında İllere Göre Tedavi Sonuçları ve DGT Oranları, 2018 Hastaları (devamı)

İl	Tedavi Sonucu										Toplam Hasta*	DGT**
	Tedavi Başarısı		Takip Dışı Kalan		Tedavi Başarısızlığı		Ölüm		Halen Tedavide			
	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%		
Kars	26	81,3	-	-	-	-	1	3,1	5	15,6	32	100,0
Kastamonu	38	90,5	-	-	-	-	2	4,8	2	4,8	42	97,6
Kayseri	108	83,1	2	1,5	-	-	12	9,2	8	6,2	130	96,2
Kırıkkale	22	95,7	-	-	-	-	1	4,3	-	-	23	100,0
Kırklareli	61	79,2	-	-	-	-	15	19,5	1	1,3	77	100,0
Kırşehir	20	83,3	-	-	-	-	1	4,2	3	12,5	24	100,0
Kilis	18	81,8	1	4,5	-	-	2	9,1	1	4,5	22	95,5
Kocaeli	239	85,4	9	3,2	5	1,8	18	6,4	9	3,2	280	98,9
Konya	191	85,3	2	0,9	-	-	24	10,7	7	3,1	224	96,5
Kütahya	47	82,5	-	-	-	-	8	14,0	2	3,5	57	98,2
Malatya	88	84,6	1	1,0	-	-	13	12,5	2	1,9	104	99,0
Manisa	157	80,9	6	3,1	-	-	25	12,9	6	3,1	194	93,3
Mardin	61	95,3	-	-	-	-	3	4,7	-	-	64	100,0
Mersin	163	80,7	8	4,0	1	0,5	16	7,9	14	6,9	202	99,5
Muğla	85	84,2	1	1,0	1	1,0	11	10,9	3	3,0	101	98,0
Muş	37	84,1	1	2,3	-	-	1	2,3	5	11,4	44	100,0
Nevşehir	22	84,6	-	-	-	-	3	11,5	1	3,8	26	100,0
Niğde	27	96,4	-	-	-	-	1	3,6	-	-	28	100,0
Ordu	112	82,4	5	3,7	1	0,7	8	5,9	10	7,4	136	97,1
Osmaniye	60	92,3	1	1,5	-	-	4	6,2	-	-	65	97,0
Rize	44	80,0	1	1,8	-	-	7	12,7	3	5,5	55	96,4
Sakarya	177	81,2	3	1,4	-	-	27	12,4	11	5,0	218	98,6
Samsun	189	88,7	1	0,5	2	0,9	16	7,5	5	2,3	213	99,5
Siirt	20	87,0	-	-	-	-	-	-	3	13,0	23	100,0
Sinop	21	87,5	-	-	1	4,2	1	4,2	1	4,2	24	100,0
Sivas	57	86,4	1	1,5	-	-	5	7,6	3	4,5	66	100,0
Şanlıurfa	220	79,4	10	3,6	3	1,1	9	3,2	35	12,6	277	99,6
Şırnak	30	71,4	1	2,4	-	-	3	7,1	8	19,0	42	100,0
Tekirdağ	148	87,1	3	1,8	1	0,6	10	5,9	8	4,7	170	99,4
Tokat	68	84,0	1	1,2	1	1,2	7	8,6	4	4,9	81	100,0
Trabzon	72	80,9	-	-	-	-	11	12,4	6	6,7	89	100,0
Tunceli	4	100,0	-	-	-	-	0	,0	-	-	4	100,0
Uşak	12	70,6	-	-	-	-	2	11,8	3	17,6	17	82,4
Van	67	81,7	-	-	-	-	5	6,1	10	12,2	82	98,8
Yalova	33	94,3	-	-	-	-	1	2,9	1	2,9	35	97,1
Yozgat	33	73,3	3	6,7	-	-	3	6,7	6	13,3	45	97,8
Zonguldak	80	84,2	3	3,2	-	-	11	11,6	1	1,1	95	97,9
Türkiye	9.805	83,9	258	2,2	45	0,4	912	7,8	660	5,7	11.680	98,5

*Afyonkarahisar, Aksaray, Artvin, Düzce, Mersin, Ordu, Osmaniye, Tekirdağ ve Van'ın 1'er, Adana, Bursa, Edirne, Kayseri, Konya ve Samsun'un 2'ser, Ankara'nın 3, Antalya ve İzmir'in 4'er, Trabzon'un 5, Gaziantep'in 8, İstanbul'un 53 hastası (toplam 98 hasta) yurt dışına nakil gittiğinden kohorttan çıkarılmıştır.

**Kısmi ve tam DGT toplamıdır.

Tablo 90. Yeni, Yayma (+) AC TB Olgularında İllere Göre Tedavi Sonuçları, 2018 Hastaları

İl	Yeni Yayma (+) AC TB*	Tedavi Sonucu											
		Kür		Tedavi Başarısı**		Takip Dışı Kalan		Tedavi Başarısızlığı		Ölüm		Halen Tedavide	
		Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%
Adana	72	25	34,7	55	76,4	2	2,8	2	2,8	8	11,1	5	6,9
Adıyaman	20	9	45,0	10	50,0	-	-	-	-	7	35,0	3	15,0
Afyonkarahisar	27	18	66,7	21	77,8	-	-	-	-	5	18,5	1	3,7
Ağrı	6	2	33,3	6	100,0	-	-	-	-	-	-	-	-
Aksaray	10	7	70,0	8	80,0	1	10,0	-	-	-	-	1	10,0
Amasya	7	1	14,3	7	100,0	-	-	-	-	-	-	-	-
Ankara	128	104	81,3	109	85,2	-	-	-	-	8	6,3	11	8,6
Antalya	81	35	43,2	67	82,7	1	1,2	-	-	11	13,6	2	2,5
Ardahan	1	1	100,0	1	100,0	-	-	-	-	-	-	-	-
Artvin	7	-	-	5	71,4	-	-	-	-	2	28,6	-	-
Aydın	43	32	74,4	37	86,0	1	2,3	-	-	3	7,0	2	4,7
Balıkesir	103	29	28,2	95	92,2	1	1,0	-	-	6	5,8	1	1,0
Bartın	11	7	63,6	9	81,8	-	-	-	-	1	9,1	1	9,1
Batman	22	12	54,5	18	81,8	-	-	-	-	1	4,5	3	13,6
Bayburt	2	-	-	2	100,0	-	-	-	-	-	-	-	-
Bilecik	9	-	-	6	66,7	1	11,1	-	-	-	-	2	22,2
Bingöl	2	-	-	2	100,0	-	-	-	-	-	-	-	-
Bitlis	13	10	76,9	11	84,6	-	-	-	-	2	15,4	-	-
Bolu	3	1	33,3	2	66,7	1	33,3	-	-	-	-	-	-
Burdur	174	92	52,9	142	81,6	5	2,9	1	0,6	21	12,1	5	2,9
Bursa	37	18	48,6	26	70,3	1	2,7	-	-	7	18,9	3	8,1
Çanakkale	1	1	100,0	1	100,0	-	-	-	-	-	-	-	-
Çankırı	6	3	50,0	4	66,7	-	-	-	-	2	33,3	-	-
Çorum	28	21	75,0	23	82,1	-	-	-	-	4	14,3	1	3,6
Denizli	49	4	8,2	38	77,6	3	6,1	-	-	3	6,1	5	10,2
Diyarbakır	30	14	46,7	23	76,7	-	-	2	6,7	3	10,0	2	6,7
Düzce	35	24	68,6	28	80,0	-	-	-	-	6	17,1	1	2,9
Edirne	21	9	42,9	14	66,7	-	-	-	-	3	14,3	4	19,0
Elazığ	9	2	22,2	7	77,8	-	-	-	-	1	11,1	1	11,1
Erzincan	20	2	10,0	14	70,0	1	5,0	1	5,0	2	10,0	2	10,0
Erzurum	38	29	76,3	29	76,3	-	-	-	-	9	23,7	-	-
Eskişehir	83	61	73,5	67	80,7	6	7,2	-	-	5	6,0	5	6,0
Gaziantep	18	2	11,1	15	83,3	-	-	-	-	2	11,1	1	5,6
Giresun	2	-	-	1	50,0	-	-	-	-	1	50,0	-	-
Gümüşhane	6	1	16,7	5	83,3	-	-	-	-	-	-	1	16,7
Hakkâri	71	49	69,0	57	80,3	4	5,6	1	1,4	8	11,3	1	1,4
Hatay	6	2	33,3	5	83,3	-	-	-	-	1	16,7	-	-
Iğdır	12	11	91,7	12	100,0	-	-	-	-	-	-	-	-
Isparta	1.023	675	66,0	877	85,7	24	2,3	5	0,5	65	6,4	52	5,1
İstanbul	222	80	36,0	184	82,9	9	4,1	-	-	22	9,9	7	3,2
İzmir	19	11	57,9	17	89,5	-	-	-	-	2	10,5	-	-
Kahramanmaraş	72	25	34,7	55	76,4	2	2,8	2	2,8	8	11,1	5	6,9

Tablo 90. Yeni, Yayma (+) AC TB Olgularında İllere Göre Tedavi Sonuçları, 2018 hast. (devamı)

İl	Yeni Yayma (+) AC TB*	Tedavi Sonucu											
		Kür		Tedavi Başarısı**		Takip Dışı Kalan		Tedavi Başarısızlığı		Ölüm		Halen Tedavide	
		Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%
Karabük	22	13	59,1	15	68,2	-	-	-	-	7	31,8	-	-
Karaman	4	4	100,0	4	100,0	-	-	-	-	-	-	-	-
Kars	6	1	16,7	4	66,7	-	-	-	-	1	16,7	1	16,7
Kastamonu	17	9	52,9	14	82,4	-	-	-	-	2	11,8	1	5,9
Kayseri	24	12	50,0	17	70,8	-	-	-	-	4	16,7	3	12,5
Kırıkkale	6	4	66,7	5	83,3	-	-	-	-	1	16,7	-	-
Kırklareli	30	10	33,3	21	70,0	-	-	-	-	8	26,7	1	3,3
Kırşehir	6	4	66,7	4	66,7	-	-	-	-	1	16,7	1	16,7
Kilis	5	3	60,0	3	60,0	-	-	-	-	2	40,0	0	0,0
Kocaeli	94	55	58,5	84	89,4	2	2,1	-	-	4	4,3	4	4,3
Konya	70	31	44,3	55	78,6	-	-	-	-	13	18,6	2	2,9
Kütahya	29	16	55,2	24	82,8	-	-	-	-	5	17,2	-	-
Malatya	25	19	76,0	21	84,0	-	-	-	-	4	16,0	-	-
Manisa	79	24	30,4	61	77,2	5	6,3	-	-	12	15,2	1	1,3
Mardin	21	18	85,7	21	100,0	-	-	-	-	-	-	-	-
Mersin	66	38	57,6	56	84,8	1	1,5	-	-	6	9,1	3	4,5
Muğla	51	24	47,1	43	84,3	-	-	1	2,0	7	13,7	-	-
Muş	12	8	66,7	12	100,0	-	-	-	-	-	-	-	-
Nevşehir	12	9	75,0	9	75,0	-	-	-	-	2	16,7	1	8,3
Niğde	8	5	62,5	8	100,0	-	-	-	-	-	-	-	-
Ordu	53	35	66,0	46	86,8	2	3,8	-	-	4	7,5	1	1,9
Osmaniye	32	24	75,0	29	90,6	-	-	-	-	3	9,4	-	-
Rize	18	5	27,8	18	100,0	-	-	-	-	-	-	-	-
Sakarya	99	16	16,2	80	80,8	1	1,0	-	-	13	13,1	5	5,1
Samsun	64	54	84,4	56	87,5	1	1,6	1	1,6	5	7,8	1	1,6
Siirt	8	1	12,5	6	75,0	-	-	-	-	-	-	2	25,0
Sinop	7	7	100,0	7	100,0	-	-	-	-	-	-	-	-
Sivas	22	2	9,1	17	77,3	-	-	-	-	4	18,2	1	4,5
Şanlıurfa	64	38	59,4	54	84,4	5	7,8	-	-	1	1,6	4	6,3
Şırnak	9	0	0,0	6	66,7	-	-	-	-	-	-	3	33,3
Tekirdağ	57	41	71,9	50	87,7	-	-	1	1,8	3	5,3	3	5,3
Tokat	29	10	34,5	22	75,9	-	-	1	3,4	4	13,8	2	6,9
Trabzon	25	18	72,0	21	84,0	-	-	-	-	3	12,0	1	4,0
Tunceli	1	1	100,0	1	100,0	-	-	-	-	-	-	-	-
Uşak	3	-	-	1	33,3	-	-	-	-	1	33,3	1	33,3
Van	11	3	27,3	8	72,7	-	-	-	-	1	9,1	2	18,2
Yalova	10	5	50,0	8	80,0	-	-	-	-	1	10,0	1	10,0
Yozgat	12	8	66,7	9	75,0	-	-	-	-	1	8,3	2	16,7
Zonguldak	42	12	28,6	37	88,1	1	2,4	-	-	4	9,5	-	-
Türkiye	3.630	1.991	54,8	3.017	83,1	79	2,2	16	0,4	348	9,6	170	4,7

*Akciğer + "AC+AC Dışı" olgular **Tedavi Başarısı: Kür+Tedavi tamamlama (Adana, Ankara, Artvin, Edirne, Gaziantep, Kayseri, Mersin, Van'ın 1'er, Antalya, İzmir ve Samsun'un 2'şer, Trabzon'un 3 ve İstanbul'un 27 hastası (toplam 44 hasta) yurt dışına nakil gittiğinden kohorttan çıkarılmıştır).

Tablo 91. TB Olgularında İllere Göre Tedavi Sonuçları ve DGT Oranları, 2019 Hastaları

İl	Tedavi Sonucu										Toplam Hasta*	DGT**
	Tedavi Başarısı		Takip Dışı Kalan		Tedavi Başarısızlığı		Ölüm		Halen Tedavide			
	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%		
Adana	242	83,4	7	2,4	-	-	23	7,9	18	6,2	290	99,0
Adıyaman	48	88,9	1	1,9	-	-	3	5,6	2	3,7	54	100,0
Afyonkarahisar	75	75,8	1	1,0	-	-	15	15,2	8	8,1	99	97,0
Ağrı	34	82,9	1	2,4	-	-	1	2,4	5	12,2	41	97,6
Aksaray	32	84,2	2	5,3	1	2,6	2	5,3	1	2,6	38	97,5
Amasya	36	83,7	1	2,3	-	-	3	7,0	3	7,0	43	95,3
Ankara	491	84,8	4	0,7	1	0,2	55	9,5	28	4,8	579	96,9
Antalya	206	81,1	2	0,8	2	0,8	26	10,2	18	7,1	254	99,2
Ardahan	2	66,7	-	-	-	-	1	33,3	-	-	3	100,0
Artvin	16	88,9	-	-	-	-	1	5,6	1	5,6	18	100,0
Aydın	90	81,1	-	-	-	-	17	15,3	4	3,6	111	99,1
Balıkesir	204	85,7	1	0,4	-	-	21	8,8	12	5,0	238	98,8
Bartın	19	65,5	-	-	-	-	9	31,0	1	3,4	29	100,0
Batman	49	94,2	-	-	-	-	2	3,8	1	1,9	52	100,0
Bayburt	9	90,0	-	-	-	-	-	-	1	10,0	10	100,0
Bilecik	12	80,0	-	-	-	-	-	-	3	20,0	15	100,0
Bingöl	29	80,6	-	-	-	-	-	-	7	19,4	36	100,0
Bitlis	13	56,5	5	21,7	-	-	1	4,3	4	17,4	23	100,0
Bolu	25	92,6	-	-	-	-	1	3,7	1	3,7	27	100,0
Burdur	12	66,7	1	5,6	-	-	5	27,8	-	-	18	94,4
Bursa	453	81,8	16	2,9	1	0,2	58	10,5	26	4,7	554	98,9
Çanakkale	75	81,5	3	3,3	-	-	11	12,0	3	3,3	92	97,9
Çankırı	13	86,7	1	6,7	-	-	1	6,7	-	-	15	100,0
Çorum	33	82,5	-	-	-	-	7	17,5	-	-	40	100,0
Denizli	72	85,7	-	-	1	1,2	11	13,1	-	-	84	98,8
Diyarbakır	169	82,8	4	2,0	-	-	14	6,9	17	8,3	204	97,5
Düzce	52	77,6	-	-	-	-	12	17,9	3	4,5	67	95,6
Edirne	85	82,5	2	1,9	-	-	12	11,7	4	3,9	103	98,1
Elazığ	54	73,0	1	1,4	-	-	6	8,1	13	17,6	74	98,6
Erzincan	20	83,3	-	-	-	-	2	8,3	2	8,3	24	91,7
Erzurum	108	80,6	2	1,5	-	-	11	8,2	13	9,7	134	97,9
Eskişehir	83	86,5	1	1,0	-	-	12	12,5	0	,0	96	100,0
Gaziantep	191	83,0	5	2,2	1	0,4	14	6,1	19	8,3	230	100,0
Giresun	56	87,5	2	3,1	-	-	4	6,3	2	3,1	64	95,3
Gümüşhane	6	100,0	-	-	-	-	-	-	-	-	6	100,0
Hakkâri	9	69,2	-	-	-	-	2	15,4	2	15,4	13	84,6
Hatay	146	79,8	5	2,7	1	0,5	19	10,4	12	6,6	183	83,6
Iğdır	13	92,9	-	-	-	-	-	-	1	7,1	14	100,0
Isparta	25	73,5	-	-	-	-	7	20,6	2	5,9	34	100,0
İstanbul	2.784	83,9	101	3,0	9	0,3	220	6,6	204	6,1	3.318	98,9
İzmir	480	78,9	18	3,0	2	0,3	63	10,4	45	7,4	608	96,9
Kahramanmaraş	51	79,7	-	-	-	-	9	14,1	4	6,3	64	98,4
Karabük	22	81,5	2	7,4	-	-	2	7,4	1	3,7	27	96,4
Karaman	13	86,7	-	-	-	-	2	13,3	-	-	15	100,0

Tablo 91. TB Olgularında İllere Göre Tedavi Sonuçları ve DGT Oranları, 2019 Hastaları (devamı)

İl	Tedavi Sonucu										Toplam Hasta*	DGT**
	Tedavi Başarısı		Takip Dışı Kalan		Tedavi Başarısızlığı		Ölüm		Halen Tedavide			
	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%		
Kars	18	85,7	-	-	-	-	2	9,5	1	4,8	21	95,2
Kastamonu	31	68,9	-	-	-	-	10	22,2	4	8,9	45	97,8
Kayseri	107	87,7	-	-	-	-	12	9,8	3	2,5	122	93,5
Kırıkkale	20	76,9	-	-	-	-	4	15,4	2	7,7	26	96,2
Kırklareli	55	83,3	1	1,5	-	-	7	10,6	3	4,5	66	97,0
Kırşehir	15	71,4	-	-	-	-	5	23,8	1	4,8	21	90,5
Kilis	10	100,0	-	-	-	-	-	-	-	-	10	100,0
Kocaeli	209	83,9	5	2,0	-	-	19	7,6	16	6,4	249	98,0
Konya	195	84,1	-	-	-	-	31	13,4	6	2,6	232	99,1
Kütahya	46	82,1	-	-	-	-	7	12,5	3	5,4	56	100,0
Malatya	92	87,6	-	-	1	1,0	8	7,6	4	3,8	105	100,0
Manisa	163	82,3	2	1,0	-	-	26	13,1	7	3,5	198	96,0
Mardin	62	95,4	-	-	-	-	2	3,1	1	1,5	65	100,0
Mersin	125	72,3	5	2,9	-	-	24	13,9	19	11,0	173	99,4
Muğla	62	87,3	1	1,4	-	-	6	8,5	2	2,8	71	100,0
Muş	32	78,0	1	2,4	-	-	4	9,8	4	9,8	41	100,0
Nevşehir	17	85,0	1	5,0	-	-	1	5,0	1	5,0	20	95,0
Niğde	42	93,3	-	-	-	-	3	6,7	-	-	45	100,0
Ordu	107	89,9	3	2,5	-	-	7	5,9	2	1,7	119	98,3
Osmaniye	54	88,5	-	-	-	-	4	6,6	3	4,9	61	98,4
Rize	43	82,7	1	1,9	-	-	7	13,5	1	1,9	52	96,2
Sakarya	165	78,2	5	2,4	1	0,5	19	9,0	21	10,0	211	99,5
Samsun	144	88,3	2	1,2	-	-	15	9,2	2	1,2	163	97,0
Siirt	36	92,3	-	-	-	-	2	5,1	1	2,6	39	100,0
Sinop	24	100,0	-	-	-	-	-	-	-	-	24	100,0
Sivas	64	82,1	2	2,6	1	1,3	9	11,5	2	2,6	78	98,7
Şanlıurfa	193	81,8	4	1,7	-	-	24	10,2	15	6,4	236	99,6
Şırnak	39	83,0	-	-	-	-	2	4,3	6	12,8	47	100,0
Tekirdağ	127	78,4	2	1,2	2	1,2	15	9,3	16	9,9	162	97,5
Tokat	55	87,3	-	-	-	-	6	9,5	2	3,2	63	96,8
Trabzon	62	84,9	1	1,4	-	-	6	8,2	4	5,5	73	98,7
Tunceli	2	66,7	-	-	-	-	1	33,3	-	-	3	100,0
Uşak	19	79,2	-	-	-	-	1	4,2	4	16,7	24	100,0
Van	74	79,6	6	6,5	-	-	3	3,2	10	10,8	93	95,7
Yalova	40	97,6	-	-	-	-	1	2,4	-	-	41	100,0
Yozgat	46	85,2	-	-	1	1,9	4	7,4	3	5,6	54	98,1
Zonguldak	70	79,5	1	1,1	-	-	15	17,0	2	2,3	88	97,8
Türkiye	9.322	83,0	232	2,1	25	0,2	997	8,9	662	5,9	11.238	98,1

* Aydın, Bolu, Denizli, Düzce, Gaziantep, Iğdır, Karabük, Kayseri, Kırklareli, Mersin, Muğla, Ordu, Samsun, Şırnak, Tekirdağ, Yalova ve Zonguldak'ın 1'er, Aksaray, Balıkesir, Bursa, Çanakkale'nin 2'ser, Konya ve Trabzon'un 3'er, İzmir'in 4, Antalya'nın 8, Ankara ve Erzurum'un 9'ar, Hatay'ın 12 ve İstanbul'un 73 hastası (toplam 146 hasta) yurt dışına nakil gittiğinden kohorttan çıkarılmıştır.

**Kısmi ve tam DGT toplamıdır.

Tablo 92. Yeni, Yayma (+) AC TB Olgularında İllere Göre Tedavi Sonuçları, 2019 Hastaları

İl	Yeni Yayma (+) AC TB*	Tedavi Sonucu											
		Kür		Tedavi Başarısı**		Takip Dışı Kalan		Tedavi Başarısızlığı		Ölüm		Halen Tedavide	
		Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%
Adana	97	35	36,1	83	85,6	4	4,1	-	-	8	8,2	2	2,1
Adıyaman	11	9	81,8	10	90,9	-	-	-	-	1	9,1	-	-
Afyonkarahisar	24	15	62,5	18	75,0	-	-	-	-	5	20,8	1	4,2
Ağrı	10	6	60,0	9	90,0	-	-	-	-	-	-	1	10,0
Aksaray	17	12	70,6	14	82,4	1	5,9	-	-	2	11,8	-	-
Amasya	10	-	-	8	80,0	1	10,0	-	-	-	-	1	10,0
Ankara	115	90	78,3	99	86,1	1	0,9	-	-	11	9,6	4	3,5
Antalya	89	41	46,1	73	82,0	1	1,1	1	1,1	8	9,0	6	6,7
Ardahan	1	-	-	-	-	-	-	-	-	1	100,0	-	-
Artvin	8	3	37,5	8	100,0	-	-	-	-	-	-	-	-
Aydın	47	28	59,6	37	78,7	-	-	-	-	8	17,0	2	4,3
Balıkesir	88	19	21,6	76	86,4	-	-	-	-	7	8,0	5	5,7
Bartın	14	8	57,1	10	71,4	-	-	-	-	4	28,6	-	-
Batman	15	3	20,0	13	86,7	-	-	-	-	1	6,7	1	6,7
Bayburt	5	1	20,0	3	60,0	-	-	-	-	-	-	2	40,0
Bilecik	8	5	62,5	7	87,5	-	-	-	-	-	-	1	12,5
Bingöl	8	3	37,5	5	62,5	1	12,5	-	-	-	-	2	25,0
Bitlis	10	9	90,0	9	90,0	-	-	-	-	1	10,0	-	-
Bolu	8	2	25,0	3	37,5	1	12,5	-	-	4	50,0	-	-
Burdur	187	134	71,7	153	81,8	5	2,7	-	-	25	13,4	4	2,1
Bursa	28	16	57,1	23	82,1	-	-	-	-	4	14,3	1	3,6
Çanakkale	2	1	50,0	1	50,0	-	-	-	-	1	50,0	-	-
Çankırı	6	5	83,3	5	83,3	-	-	-	-	1	16,7	-	-
Çorum	36	32	88,9	33	91,7	-	-	-	-	3	8,3	-	-
Denizli	38	3	7,9	31	81,6	-	-	-	-	5	13,2	2	5,3
Diyarbakır	30	14	46,7	24	80,0	-	-	-	-	4	13,3	2	6,7
Düzce	32	18	56,3	25	78,1	-	-	-	-	5	15,6	2	6,3
Edirne	9	8	88,9	8	88,9	-	-	-	-	-	-	1	11,1
Elazığ	3	2	66,7	2	66,7	-	-	-	-	1	33,3	-	-
Erzincan	28	5	17,9	22	78,6	-	-	-	-	4	14,3	2	7,1
Erzurum	39	33	84,6	34	87,2	-	-	-	-	5	12,8	-	-
Eskişehir	71	58	81,7	58	81,7	2	2,8	1	1,4	4	5,6	6	8,5
Gaziantep	19	7	36,8	16	84,2	1	5,3	-	-	1	5,3	1	5,3
Giresun	1	-	-	1	100,0	-	-	-	-	-	-	-	-
Gümüşhane	4	-	-	2	50,0	-	-	-	-	1	25,0	1	25,0
Hakkâri	69	48	69,6	55	79,7	2	2,9	1	1,4	8	11,6	3	4,3
Hatay	2	1	50,0	2	100,0	-	-	-	-	-	-	-	-
Iğdır	7	5	71,4	5	71,4	-	-	-	-	2	28,6	-	-
Isparta	1.039	676	65,1	867	83,4	31	3,0	5	0,5	75	7,2	61	5,9
İstanbul	202	67	33,2	159	78,7	3	1,5	1	0,5	31	15,3	8	4,0
İzmir	17	8	47,1	14	82,4	-	-	-	-	3	17,6	-	-
Kahramanmaraş	97	35	36,1	83	85,6	4	4,1	-	-	8	8,2	2	2,1

Tablo 92. Yeni, Yayma (+) AC TB Olgularında İllere Göre Tedavi Sonuçları, 2019 hast. (devamı)

İl	Yeni Yayma (+) AC TB*	Tedavi Sonucu											
		Kür		Tedavi Başarısı**		Takip Dışı Kalan		Tedavi Başarısızlığı		Ölüm		Halen Tedavide	
		Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%
Karabük	6	2	33,3	4	66,7	-	-	-	-	1	16,7	1	16,7
Karaman	3	2	66,7	2	66,7	-	-	-	-	1	33,3	-	-
Kars	4	2	50,0	3	75,0	-	-	-	-	0	,0	1	25,0
Kastamonu	13	7	53,8	9	69,2	-	-	-	-	3	23,1	1	7,7
Kayseri	36	18	50,0	31	86,1	-	-	-	-	5	13,9	-	-
Kırıkkale	3	1	33,3	1	33,3	-	-	-	-	1	33,3	1	33,3
Kırklareli	21	9	42,9	17	81,0	-	-	-	-	2	9,5	2	9,5
Kırşehir	6	4	66,7	5	83,3	-	-	-	-	1	16,7	-	-
Kilis	2	1	50,0	2	100,0	-	-	-	-	-	-	-	-
Kocaeli	79	33	41,8	66	83,5	1	1,3	-	-	8	10,1	4	5,1
Konya	67	23	34,3	51	76,1	-	-	-	-	14	20,9	2	3,0
Kütahya	24	2	8,3	20	83,3	-	-	-	-	3	12,5	1	4,2
Malatya	31	26	83,9	27	87,1	-	-	-	-	4	12,9	-	-
Manisa	67	25	37,3	55	82,1	1	1,5	-	-	11	16,4	-	-
Mardin	23	18	78,3	20	87,0	-	-	-	-	2	8,7	1	4,3
Mersin	57	25	43,9	39	68,4	2	3,5	-	-	10	17,5	6	10,5
Muğla	29	17	58,6	25	86,2	-	-	-	-	4	13,8	-	-
Muş	4	3	75,0	3	75,0	-	-	-	-	-	-	1	25,0
Nevşehir	3	2	66,7	3	100,0	-	-	-	-	-	-	-	-
Niğde	10	8	80,0	8	80,0	-	-	-	-	2	20,0	-	-
Ordu	32	21	65,6	29	90,6	-	-	-	-	2	6,3	1	3,1
Osmaniye	17	15	88,2	16	94,1	-	-	-	-	1	5,9	-	-
Rize	15	6	40,0	13	86,7	-	-	-	-	2	13,3	-	-
Sakarya	80	16	20,0	63	78,8	2	2,5	1	1,3	8	10,0	6	7,5
Samsun	40	29	72,5	34	85,0	1	2,5	-	-	4	10,0	1	2,5
Siirt	8	3	37,5	8	100,0	-	-	-	-	-	-	-	-
Sinop	7	7	100,0	7	100,0	-	-	-	-	-	-	-	-
Sivas	18	4	22,2	15	83,3	-	-	-	-	3	16,7	-	-
Şanlıurfa	82	45	54,9	65	79,3	2	2,4	-	-	11	13,4	4	4,9
Şırnak	21	5	23,8	21	100,0	-	-	-	-	-	-	-	-
Tekirdağ	57	41	71,9	41	71,9	-	-	2	3,5	9	15,8	5	8,8
Tokat	21	13	61,9	20	95,2	-	-	-	-	-	-	1	4,8
Trabzon	21	16	76,2	20	95,2	-	-	-	-	1	4,8	-	-
Tunceli	2	1	50,0	1	50,0	-	-	-	-	1	50,0	-	-
Uşak	5	-	-	5	100,0	-	-	-	-	-	-	-	-
Van	14	6	42,9	12	85,7	1	7,1	-	-	1	7,1	-	-
Yalova	15	13	86,7	15	100,0	-	-	-	-	-	-	-	-
Yozgat	14	11	78,6	12	85,7	-	-	-	-	2	14,3	-	-
Zonguldak	36	9	25,0	28	77,8	1	2,8	-	-	6	16,7	1	2,8
Türkiye	3.447	1.919	55,7	2.841	82,4	65	1,9	12	0,3	367	10,6	162	4,7

*Akciğer + "AC+AC Dışı" olgular **Tedavi Başarısı: Kür+Tedavi tamamlama (Ankara, Aydın, Balıkesir, Bursa, Çanakkale, Denizli, Kayseri, Kırklareli, Mersin, Muğla ve Trabzon'un 1'er; Aksaray ve Konya'nın 2'ser; Antalya ve Erzurum'un 3'er; Hatay'ın 7 ve İstanbul'un 20 hastası (toplam 51 hasta) yurt dışına nakil gittiğinden kohorttan çıkarılmıştır).

2016 yılı ÇİD-TB olgularının 3. yıl tedavi başarıları Tablo 93’de görülmektedir.

Tablo 93. 2016 Yılı ÇİD-TB Olgularının 3. Yıl Tedavi Sonuçları

Tedavi Sonucu	3. Yıl (36. ay)	
	Sayı	%
Tedavi başarısı	131	65,8
Takip dışı kalan	26	13,1
Tedavi başarısızlığı	16	8,0
Ölüm	19	9,5
Halen tedavide	-	-
Yurt dışı nakil	7	3,5
Toplam	199	100,0

* TB olmadığı anlaşılan 1 hasta kohorttan çıkarılmıştır.

2017 yılı ÇİD-TB olgularının 2. yıl sonuçlarında tedavi başarısı %68,6, 3. yıl sonuçlarında %75,4 oranında gerçekleşmiştir (Tablo 94).

Tablo 94. 2017 Yılı ÇİD-TB Olgularının 2. Yıl (24. ay) Tedavi Sonuçları

Tedavi Sonucu	2. Yıl (24. ay)		3. Yıl (36. ay)	
	Sayı	%	Sayı	%
Tedavi başarısı	131	68,6	144	75,4
Takip dışı kalan	18	9,4	12	6,3
Tedavi başarısızlığı	8	4,2	1	0,5
Ölüm	20	10,5	21	11,0
Halen tedavide	6	3,1	8	4,2
Yurt dışı nakil	8	4,2	5	2,6
Toplam	191	100,0	191	100,0

* TB olmadığı anlaşılan 1 hasta kohorttan çıkarılmıştır.

2018 yılı ÇİD-TB olgularının 2. ve 3. yıl tedavi başarıları Tablo 95'de görülmektedir.

Tablo 95. 2018 Yılı ÇİD-TB Olgularının 2. Yıl ve 3. Yıl Tedavi Sonuçları

Tedavi Sonucu	2. Yıl (24. ay)		3. Yıl (36. ay)	
	Sayı	%	Sayı	%
Tedavi başarısı	96	54,5	131	74,4
Takip dışı kalan	8	4,5	9	5,1
Tedavi başarısızlığı	2	1,1	2	1,1
Ölüm	20	11,4	20	11,4
Halen tedavide	36	20,5	-	-
Yurt dışı nakil	14	8,0	14	8,0
Toplam	176	100,0	176	100,0

EKLER

Ek 1. Verilerin Toplanması ve Analizi

Bu raporun TB hastaları ile ilgili temel veri kaynağı, VSD’lerde Tüberküloz Hasta Defteri’ne (VSD-10) kaydedilen hasta bilgileridir. Bu bilgiler önceki yıllarda kağıt olarak ve bilgisayarda excel ortamında TUTSA formuna geçirilmek suretiyle hazırlanarak Daire Başkanlığımıza gönderilmekteydi. 2014 yılından sonra TUTSA Formları Elektronik Tüberküloz Yönetim Sisteminden (ETYS) elde edilmiştir. Ulusal Tüberküloz Sistemi (UTS) ise 2018 yılından itibaren tüm ülkede kullanıma açılmıştır.

UTS Tüberküloz Raporlar bölümünden elde edilen TUTSA raporlarındaki tüm hasta verileri Epidemiyolojik Değerlendirme ve İstatistik Birimi personeli tarafından kontrol edilmekte, eksikler ve tutarsızlıklar tespit edilerek UTS’de hasta kayıtları üzerinde düzeltilmektedir.

Tedavi sonuçları da aynı şekilde UTS’den raporlanmaktadır. Raporda TB hastalarının tanı konulduktan bir yıl sonraki, ÇİD-TB hastalarının ise iki yıl sonraki tedavi sonuçları yer almaktadır.

UTS’de veri kontrolü, düzeltme ve ayıklama işlemlerinden sonra TUTSA raporlarında analiz aşamasına geçilir. UTS’de otomatik analiz bulunmadığından analizler SPSS ve Microsoft Excel programları kullanılarak yapılmaktadır.

Elde edilen analiz sonuçları uluslararası raporlamada kullanılmak üzere Bulaşıcı Hastalıklar İçin Sürveyans Ağı (CISID-Centralized Information System for Infectious Diseases) formlarına kaydedilir. DSÖ Avrupa Bölgesi TB bölümü (EuroTB) 2007 yılına kadar Avrupa Birliği’nin TB verilerini toplayıp online ve yazılı olarak sunmuştur. 2008 yılında Avrupa Hastalık Kontrol Merkezi (ECDC-European Centre for Disease Prevention and Control) bu görevi devralmıştır. DSÖ ve ECDC ortak bir TB Sürveyans Ağı kurmuştur. İnternet üzerinden birim sorumlusuna verilen bir şifre ile bu sürveyans ağına giriş yapılarak CISID formu doldurulmaktadır. Mayıs ayı sonunda verilerin son analizleri tamamlanmakta ve sonuçlar DSÖ’ye gönderilmektedir.

DSÖ tarafından tüm ülkelerin verileri değerlendirilmekte ve “Global Tuberculosis Report” (Küresel Tüberküloz Raporu) ile uluslararası düzeyde duyurulmaktadır. Veriler ayrıca ECDC ve DSÖ Avrupa Ofisi tarafından yayımlanan “Tuberculosis Surveillance and Monitoring in Europe” raporunda da yer almaktadır. Daha sonra Başkanlığımızca verilerle daha geniş kapsamlı analizler yapılarak tablo ve grafikler hazırlanmakta ve “Türkiye’de Verem Savaşı Raporu” yayımlanmaktadır.

Tüberküloz Tanısı Almış Olguların Raporlanma Takvimi, 2018 Yılı Tüberküloz Olgularının 12. Ay Tedavi Sonuçlarının Raporlanma Takvimi ve 2017 Yılı ÇİD-TB Olgularının 24. Ay Tedavi Sonuçlarının Raporlanma Takvimi Tablo 96, 97 ve 98’de sunulmuştur.

Ek 2. Raporlama Takvimleri

Tablo 96. 2019 ve 2020 Yılında Tüberküloz Tanısı Almış Olguların Raporlanma Takvimi

2019 YILINDA TÜBERKÜLOZ TANISI ALMIŞ HASTALARIN RAPORLANMA TAKVİMİ																									
		2019/2020												2020/2021											
		Ocak	Şubat	Mart	Nisan	Mayıs	Haziran	Temmuz	Ağustos	Eylül	Ekim	Kasım	Aralık	Ocak	Şubat	Mart	Nisan	Mayıs	Haziran	Temmuz	Ağustos	Eylül	Ekim	Kasım	Aralık
TB olgularının VSD’de kaydı																									
TB olgularının müracaat tarihi itibarıyla tetkik sonuçlarının çıkması (1)																									
Verilerin TUTSA formları ile Daire Başkanlığına raporlanması (2)																									
Verilerin kontrolü, analizi (3)																									
Verilerin DSÖ’ye raporlanması																									
DSÖ ile karşılıklı kontrol, doğrulama																									
Yıllık Rapor hazırlık çalışmaları																									

(1) 2019/2020 yılının son günlerinde kayıt altına alınan hastanın kültür ve İDT sonuçlarının çıkması 2020/2021 yılının ilk üç ayına sarmaktadır.

(2) 01 Ocak-31 Aralık tarihleri arasında VSD’lerde kayıt altına alınan TB olguları bir kohort olarak kabul edilmektedir. Hasta verileri TUTSA formları ile iki dönem halinde Daire Başkanlığına iletilmektedir.

(3) Veriler hem gönderilen TUTSA formlarından hem de UTS’den kontrol edilmiştir.

Tablo 97. 2018 ve 2019 Yılı Tüberküloz Olgularının 12. Ay Tedavi Sonuçlarının Raporlanma Takvimi

		2018 ve 2019 YILINDA TÜBERKÜLOZ OLGULARININ TEDAVİ SONUÇLARININ RAPORLANMA TAKVİMİ											
		2018/2019				2019/2020				2020/2021			
		Ocak	Şubat	Mart	Nisan	Mayıs	Haziran	Temmuz	Ağustos	Eylül	Ekim	Kasım	Aralık
TB olgularının VSD’de kaydı													
TB olgularının tedavisi ve tedavinin 12. ay sonuçlarının belli olması (1)													
Tedavi sonuçlarının TUTSA formları ile Daire Başkanlığına bildirilmesi (2)													
Verilerin kontrolü, analizi (3)													
Verilerin DSÖ’ye raporlanması													
DSÖ ile karşılıklı kontrol, doğrulama													
Yıllık Rapor hazırlık çalışmaları													

(1) DSÖ, tedavi sonuçlarını tedavi süresinden bağımsız olarak 12. ay sonu itibarıyla toplamaktadır. 2018/2019 yılının başında kayıt ve tedavi altına alınan TB olgularının 12. ay sonundaki durumu 2019/2020 yılı başında, 2018/2019 yılının sonunda kayıt ve tedavi altına alınan TB olgularının tedavi başlangıcından 12 ay sonraki durumu ise 2019/2020 yılı sonunda değerlendirilmektedir.

(2) 01 Ocak-31 Aralık tarihleri arasında VSD’lerde kayıt altına alınan TB olgularının tedavi sonuçları bir kohort olarak kabul edilmede ve veriler kohorta ait tüm veriler toplandığında toplu olarak TUTSA formları ile Daire Başkanlığına iletilmektedir.

Tablo 98. 2017 Yılı ÇİD-TB Olgularının 24. Ay Tedavi Sonuçlarının Raporlanma Takvimi

		2017 ve 2018 YILI ÇİD-TB OLGULARININ 24. AY TEDAVİ SONUÇLARININ RAPORLANMA TAKVİMİ																								
		2017/2018				2018/2019				2019/2020				2020/2021												
		Ocak	Şubat	Mart	Nisan	Mayıs	Haziran	Temmuz	Ağustos	Eylül	Ekim	Kasım	Aralık	Ocak	Şubat	Mart	Nisan	Mayıs	Haziran	Temmuz	Ağustos	Eylül	Ekim	Kasım	Aralık	
TB olgularının VSD'de kaydı																										
TB olgularının tetkik sonuçlarının çıkması, ÇİD-TB tanısı (1)																										
ÇİD-TB olgularının tedavisi ve tedavinin 24. ay sonucunun belli olması (2)																										
Tedavi sonuçlarının daire başkanlığına bildirilmesi																										
Verilerin kontrolü, analizi																										
Verilerin DSÖ'ye raporlanması																										
DSÖ ile karşılıklı kontrol, doğrulama																										
Yıllık Rapor hazırlık çalışmaları																										

(1) 2017/2018 yılı sonunda kayıt altına alınan TB olgularının kültür ve İDT sonuçları 2018/2019 yılının ilk üç ayında alınmaktadır.

(2) 2018 yılı başında tedaviye alınan bir ÇİD-TB olgusunun 24. ay tedavi sonucu 2020 yılı başında, 2017 yılı sonunda tedaviye alınan bir ÇİD-TB olgusunun 24. ay tedavi sonucu 2019 yılı sonunda elde edilmektedir.

KAYNAKLAR

KAYNAKLAR

1. Tüberküloz Tanı ve Tedavi Rehberi, Sağlık Bakanlığı Yayın No: 1129, Ankara, 2019.
2. Verem Savaşı Dispanserleri Kayıt ve Raporlama Sistemi, Form Örnekleri ve Doldurma Kılavuzu. Sağlık Bakanlığı. Ankara, 2007.
3. Türkiye'de Verem Savaşı 2007 Raporu, Ankara, 2007.
4. Türkiye'de Verem Savaşı 2008 Raporu, Ankara, 2008.
5. Türkiye'de Verem Savaşı 2009 Raporu, Ankara, 2009.
6. Türkiye'de Verem Savaşı 2010 Raporu, Ankara, 2010.
7. Türkiye'de Verem Savaşı 2011 Raporu, Ankara, 2011.
8. Türkiye'de Verem Savaşı 2012 Raporu, Sağlık Bakanlığı Yayın No: 884, Ankara, 2013.
9. Türkiye'de Verem Savaşı 2013 Raporu, Sağlık Bakanlığı Yayın No: 984, Ankara, 2014.
10. Türkiye'de Verem Savaşı 2014 Raporu, Sağlık Bakanlığı Yayın No: 1026, Ankara, 2015.
11. Türkiye'de Verem Savaşı 2015 Raporu, Sağlık Bakanlığı Yayın No: 1059, Ankara, 2016.
12. Türkiye'de Verem Savaşı 2016 Raporu, Sağlık Bakanlığı Yayın No: 1090, Ankara, 2017.
13. Türkiye'de Verem Savaşı 2017 Raporu, Sağlık Bakanlığı Yayın No: 1091, Ankara, 2017.
14. Türkiye'de Verem Savaşı 2018 Raporu, Sağlık Bakanlığı Yayın No: 1109, Ankara, 2019.
15. Türkiye'de Verem Savaşı 2019 Raporu, Sağlık Bakanlığı Yayın No: 1168, Ankara, 2020.
16. Türkiye'de Verem Savaşı 2020 Raporu, Sağlık Bakanlığı Yayın No: 1205, Ankara, 2021.
17. International Standards for Tuberculosis Care (ISTC). Tuberculosis Coalition for Technical Assistance, 2006.
18. Definitions for the WHO/EuroTB Joint Tuberculosis Data Collection. EuroTB, 2007.
19. Guidelines for The Programmatic Management of Drug-Resistant Tuberculosis, Emergency Update 2008, WHO 2008.
20. Implementing The WHO Stop TB Strategy, A Handbook for National Tuberculosis Control Programmes. WHO, 2008.
21. Global tuberculosis report 2020. Geneva: World Health Organization; 2020. Licence: CCBY-NC-SA3-0IGO.
22. Stop TB Policy Paper: Contributing to Health System Strengthening: Guiding Principles for National Tuberculosis Programmes. WHO, 2008 (WHO/HTM/TB/2008.400).
23. The Global Plan to Stop TB 2006-2015 / StopTB Partnership. WHO, 2006.
24. The Global Plan to Stop TB 2011-2015: Transforming The Fight Towards Elimination of Tuberculosis, WHO 2010.
25. The Patients' Charter for Tuberculosis Care. https://www.who.int/tb/publications/2006/istc_charter.pdf (Erişim tarihi: 1.01.2021).
26. Türkiye İstatistik Kurumu web sitesi, Adrese Dayalı Nüfus Kayıt İstatistikleri. <https://data.tuik.gov.tr/Kategori/GetKategori?p=nufus-ve-demografi-109&dil=1>, (Erişim tarihi: 1.06.2021).

T.C. Sağlık Bakanlığı
Halk Sağlığı Genel Müdürlüğü
Tüberküloz Dairesi Başkanlığı
Sağlık Mah., A. Adnan Saygun 2 Cad.
No: 55 G Blok Sıhhiye/ANKARA
Tel: 0312 565 50 00-01-02-03
Faks: 0312 565 56 62
ISBN: 978-975-590-895-3
Sağlık Bakanlığı Yayın No:1274